# PRINCIPATELE ROMÂNE

ȘI

# POLITICA ORIENTALĂ

A

## IMPĂRATULUI SIGISMUND

— NOTE ISTORICE —

DE

**I. MINEA**

*Quid sit transactum respicere, aetas nostra nequit, nisi quae ratio vestigia monstrat.*

LUCRETIUS

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA „CONVORBIRI LITERARE"

17, Strada Câmpineanu, 17

1919

www.dacoromanica.ro

- Domnului Alex. Philippide
profesor universitar
omagiu respectuos
26 Apr. 1920 I. Minea

# PRINCIPATELE ROMÂNE

ŞI

# POLITICA ORIENTALĂ

A

## IMPĂRATULUI SIGISMUND

— NOTE ISTORICE —

DE

**I. MINEA**

*Quid sit transactum respicere, aetas nostra nequit, nisi quae ratio vestigia monstrat.*

BUCUREŞTI

TIPOGRAFIA „CONVORBIRI LITERARE"

17, Strada Câmpineanu, 17

1919

www.dacoromanica.ro

# INTRODUCERE

*Primii Basarabi creaseră, mai ales, prin Vladislav I situația politică permanentă a Țării-Românești, iar Mușatinii cei dintâi acomodaseră țara Moldovei creându-i suficientă independență de acțiune pentru vremea dela sfârșitul secolului al XIV-lea, când dela orizontul sudic se ridică întunecătoare primejdia turcească. Turcii amenințau statele creștine din Balcani, apoi Țara-Românească, Ungaria, Moldova și indirect Polonia. Ce ar fi fost mai firesc, decât o alianță a tuturor celor interesați? Coaliția balcanică a fost însă sdrobită. Țara-Românească și Ungaria aveau diferende importante, cari se pot amână, dar rezolvì, numai în sensul politicei românești și nu al politicei medievale ungurești urmată cu stăruință încăpățânată, deși Țara-Ungurească avea totdeauna nevoie de ajutorul principatelor române.*

*In fața primejdiei turcești se cerea o colaborare. De câte ori Ungurii n'a înțeles aceasta, i-a mers prost. Marii Domni ai principatelor au redus-o totdeauna la realitate, impunându-i a se desbrăcà de orice veleități politice în Balcani, la sud și est de Carpați. Pericolul turcesc era mare. In astfel de vreme intervin oscilațiile, nestatornicia și lipsa de energie a lui Sigismund de Luxemburg, ajuns rege al Ungariei, ales apoi împărat romangerman și moștenitor al tronului încurcat al Boemiei. La început vroì să imite pretențiile socrului său, Ludovic I și avù aceleași desiluzii. Numai după ce văzù desăvârșitul faliment al politicei angevine, luă atitudinea corectă, turburată și aceasta de pretențiile ungurești, de prea marea rază a intereselor sale și totdeauna de ușurința, cu care își schimbă planurile politice. S'a crezut și susținut că ținta principală a domniei lui a fost lupta în contra Turcilor. Faptele dovedesc însă, că impresia aceasta o provoacă numai stăruința neîntreruptă a Turcilor de a avea acum un succes hotărîtor aici, în acest colț al Europei, unde se dă lupta pentru dreptul la existență a imperiului turcesc în Europa.*

*Lupta Turcilor n'a isbutit deocamdată, strădania lor s'a amânat cu mai bine de 100 ani. Nu Sigismund i-a oprit însă,*

www.dacoromanica.ro

*ci Mircea cel Bătrân. Este adevărat, că Sigismund atât ca rege al Ungariei, cât şi mai apoi ca împărat roman-german—sub care titlu mai-ales îl cunoaşte istoria — a fost necontenit amestecat în politica românească, fie că era în Nürnberg, în Roma, fie în Constanţa conciliară, fie în Ungaria.*

*In această vreme se pun şi bazele politicei tradiţionale româneşti: participarea la toate cruciatele în contra Turcilor. Astfel când acum câţiva ani am început să studiez epoca lui Vlad Dracul, a trebuit să colaţionez, să coordonez informaţiile şi să rezum cercetările în mod genetic dela vremea de statornicire a politicei româneşti, dela epoca lui Mircea cel Bătrân şi chiar mai dinainte. Alte două lucrări, cari le-am publicat mai înainte, ca şi notele istorice următoare derivă din aceste cercetări.*

*Am putut face aceste cercetări graţie împrejurării că d. profosor* **D. Onciul**, *în nemărginita-i bunăvoinţă pentru mine mi-a încredinţat postul de bibliotecar-ajutor la Arhivele Statului din Bucureşti. Rog şi cu acest prilej pe marele maestru al istoriografiei noastre, să primească expresiunea respectoasă a nemărginitei mele recunoştinţe.*

* * *

*In ce priveşte metoda de lucru, trebue avut în vedere următoarele: fiind de multe ori nevoit a arătă isvoarele, dela cari pornesc anumite interpretări, am dat informaţia după locul interpretării. In felul acesta metoda de a cită nu are uniformitatea cerută, ca totdeauna să se citeze isvorul-original după el însuşi. Orice isvor, fiecare informaţiune este dată iarăşi, însă atunci când se stabilesc rezultatele, la cari s'a ajuns în această lucrare. Sunt oarecari interpretări noi. Când binevoitorul cetitor le va aprobă, îl rog să aibă în vedere, că întreg meritul este al marilor noştri învăţaţi, ale căror lucrări mi-au servit totdeauna ca punct de plecare şi cari mi-au dat putinţa, ca despre vremea, pe care o cercetez, să pot alcătui aceste note istorice.*

*Lucrarea în o mare parte a ei are multe greşeli de tipar. Cer toată indulgenţa cetitorului, care trebue să ştie, că nefiind în Capitală, unde se tipărea lucrarea, primele coale au fost scoase după corectura altora. Fiecare greşală de tipar a fost însemnată în lista ce o dau la sfârşitul lucrării.*

*Giurgiu, Ianuarie 1919.* **Autorul.**

www.dacoromanica.ro

I.

# MIRCEA CEL BĂTRÂN ŞI RIVALITAŢILE POLITICE DIN SUD-ESTUL EUROPEI, PÂNĂ LA LUPTA DELA ANGORA

## 1. Vremea planurilor mari ale lui Mircea, până la tratatul dela Braşov.

După Ludovic I, mort la 11 Septemvrie 1382, urmează ani de anarhie şi desorientare atât în Ungaria, cât şi în Polonia. Sigismund, fiul lui Carol IV, care erà împărat roman-german şi rege boem, aveà numai 14 ani la moartea viitorului său socru — contractul matrimonial erà din 1372, — şi nici nu erà cu totul sigur, că Maria va fi cu adevărat mireasa lui. Regina mamă ar fi schimbat bucuros pe Sigismund cu o rudă a regelui francez. Tot ea vârându-şi favoriţii în funcţiunile cele mai înalte a provocat nemulţumiri chiar între aceia, cari fuseseră sfetnicii cei mai devotaţi ai răposatului rege, Ludovic I. De aceea în Croaţia nişte magnaţi, foşti consilieri intimi şi executatori energici ai politicei imperialiste angevine, urzesc şi pun la cale răscoala, care a adus la tronul Ungariei pe Carol de Durazzo, iar când acesta muri de rănile primite cu ocazia atentatului din 7 Februarie, ei au transformat mişcarea în contra reginelor de la Buda într'o răscoală de liberare jugoslavă, căutând şi reuşind să-şi câştige cooperarea statelor de connaţionali, interesate prin simpatii de neam şi menirea istorică de a se întregi. Astfel Tvrtko I şi Dan I au putut urmări politica de întregire a hotarelor şi neamului. Şi dacă Dan prin prefacerile dela sudul Dunărei a fost reţinut în această parte şi nu şi-a putut continuà intervenţia armată în contra Ungariei, Tvrtko a reuşit într'un moment să realizeze aproape unirea, să cucerească teritoriile sud-slavice

www.dacoromanica.ro

subjugate de Ungaria, al căror rege se numeşte în 1390 şi ca stăpânitorul Jugoslavilor, moare în culmea puterei la 23 Martie 1391.

Sigismund ales şi încoronat rege al Ungariei, n'a putut împiedecà aceste evenimente, precum nu putuse zădărnicì, ca Polonia să se separe definitiv de Ungaria. După tratative îndelungate fiica mai mică a lui Ludovic I, Hedwiga, a fost chemată, ca în numele ei să se guverneze Polonia, căci ea în acest timp erà încă minoră.

A trebuit să-şi părăsească nu numai mama şi sora, dar şi pe Wilhelm, ducele de Austria, şi prieten din copilărie, a cărui soţie cu deosebită bucurie ar fi primit să fie. Hedwiga îşi înnăbuşì cu greu inclinaţiunea inimei, căci interesele Poloniei cereau, ca Hedwiga să fie soţia puternicului Jagello, stăpânul Lutuaniei. Inainte de a face pasul decisiv cu Jagello, Hedwiga, a cărei inimă nu pricepeà interesele polone de stat, a chemat la Cracovia pe Wilhelm şi de oarece acestuia nu i s'a permis intrarea în oraş, ea, însoţită de damele sale de companie, s'a întâlnit cu el de mai multe ori în refectorul Minoriţilor. Interesele statului polon au curmat acest sentimentalism. Dieta dela Lublin (2 Februarie) a confirmat alegerea lui Vladislav Jagello ca rege polon, iar peste 16 zile s'a celebrat căsătoria acestuia cu frumoasa Hedwiga. Separarea dintre cele 2 ţări se făcuse printr'aceasta.

Acum se puneà întrebarea: cine va continuà politica externă a lui Ludovic I, Polonia sau Ungaria? Prin unirea Poloniei cu Lituania se formase un mare stat nord-est-european, care aveà mari interese legate de drumul comercial, ce duceà spre Caffa, spre Cetatea-Albă şi deci spre Marea Neagră. Marele stat slav dela marea Baltică şi până la hotarele Moldovei începù lupta contra Germanilor, cari erau să germanizeze definitiv pe Slavii dela Baltica şi de lângă Ruşi, şi având pretenţiuni asupra moştenirei angevine din Ungaria şi nedesinteresându-se faţă de soarta Slavilor din Europa centrală, intrigheazà, luptă pe faţă şi pe ascuns împotriva lui Sigismund, cu ambiţiunile şi interesele căruia se încrucişau interesele polone pe tot cuprinsul hotarului de apus: Polonii pun lui Sigismund pretutindeni piedici agravându-i şi mai mult greutăţile. Şi Ungaria şi Polonia aleargă acum după prietenia acelora, cari fuseseră aliaţii sau

www.dacoromanica.ro

duşmanii lui Ludvic I şi fiecare căuta să o izoleze politiceşte pe cealaltă. Precum vom vedeà, Polonia la un moment dat aproape izbutise să încercuiască pe Sigismund de Luxemburg. Tânărul de 19 ani, care erà Sigismund în 1387, nici pe departe nu corespundeà greutăţilor, ce-l aşteptau. Dacă totuşi a putut nu numai să-şi menţină, ci chiar să-şi adaoge puterea, faptul e a se atribui mai mult coincidenţelor norocului, care l-a încărcat cu prea multe onoruri, decât intervenţii sale personale, care — trebue s'o recunoaştem însă — n'a lâncezit nici odată.

La urcarea lui Sigismund pe tronul Ungariei, partea sudică a ţărei erà în flăcări. Croaţia şi Dalmaţia au avut-o mai întâi răsculaţii, apoi dimpreună cu ei Tvrtko. Ţara-Românească abzisese Ungariei ori ce prietenie, iar Moldova ajunsese în sfera imediată a influenţei polone prin faptul că, Polonia anexase şi Rusia-roşie, din care Ludvic I crezuse să facă pentru totdeauna o provincie ungurească. O confederaţie nord-balcanică ameninţà integritatea stăpânirei lui Sigismund. Invoelile lui Mircea cu Polonii ne arată, că această confederaţie balcanică îşi aveà intermediarul său faţă de regele polon. Cel puţin aşà reiese dintr'un document datat 2 August 1388, în care se spune, că Sigismund a încheiat cu Vladislav armistiţiu, pentru ca să poată pedepsì cu armele pe Domnii Ţării-Româneşti şi Moldovei, cari fuseseră îndemnaţi la defecţiune de către Tvrtko [1]). Planurile confederaţiei nord-balcanice n'au izbutit spre nord din aceleiaşi motive, în urma cărora au eşust la sud: înaintarea ofensivei turceşti înspre Dunăre.

Ce se întâmplase la sudul Dunărei cam în timpul, când Mircea a ajuns Domn Ţării-Româneşti? In ţara lui Dobrotici, stăpân după moartea tatălui a rămas fiul său Ivanco, dar poate nu peste întreaga moştenire. Sub presiunea înaintărei Turcilor în spre Nord, se poate chiar în urma unei înţelegeri cu Turcii, Ivanco încheiă luptele cu Genovezii printr'un tratat semnat la 27 Mai 1387. Prin acest tratat «Ivanco, fiul magnificului domn de bună amintire Dobordiză» restabileşte cu Genovezii legăturile comerciale şi regulamentează raporturile reciproce între supuşii Dobrogeni şi supuşii republicei, acordându-se reciproc protecţiune. De oarece în tratat se vorbeşte despre Dobrogeni re-

1) *Hurmuzachi-Densuşianu, Documente I₂*, pag. 309

www.dacoromanica.ro

traşi sau fugiţi pe teritorul genovez, putem presupune că posesiunile genoveze se învecinau cu ţara lui Dobrotici? Calea de refugiu a fost de bună seamă marea, cum reiese din acelaş tratat. In acelaş tratat Ivanco cedă Genovezilor un teren convenabil pentru cartier şi biserică, le promite siguranţă în satele sale, protecţie şi azil în caz de naufragiu şi consimte să primească în Varna şi alte oraşe consuli genovezi. Genovezii vor puteà exportà grâu din ţară făcându-se restricţiune, că n'au voie să exporteze numai atunci, când pentru oricine exportul e prohibit, precum în vreme de foamete. Vama la intrarea mărfurilor în ţară va fi 1% şi tot atât la eşire, nefiind vămuibile însă mărfurile în tranzit. Aurul, argintul, mărgăritarele, givaericalele sunt iarăşi scutite de vamă. Dacă ar izbucni război între cele 2 state, corăbiile trebuesc lăsate Genovezilor stabiliţi în ţară, ca să se poată retrage cu lucrurile lor, fie la Caffa, fie la Constantinopol. Tratatul mai stipulează, ca negustorilor să li se lase răgaz de o lună în caz de război, pentru transportarea mărfurilor uşoare şi şase luni pentru a plecà cu corabiile [1]). Rolul lui Ivanco dealtfel este şters în evenimentele, cari s'au succedat cu iuţeala pusă la cale de victorioasa ofensivă turcească. Se admite, că s'ar fi închinat Turcilor şi că tratatul cu Genovezii e tocmai o dovadă în acest sens. Cronica turcească ne spune, că alăturea de Şişman n'a dat ajutor în lupta de la Plocinik Turcilor nici Dobriţă «care stăpâneà Varna dimprenuă cu regiunea învecinată, numită Dobriţa» [2]), Chalkondyles îi ziceà

1) Mémoires de l'institut royal de France. Académie des Inscriptions et Bellet Lettres. VIII. 1824. pag. 319—26 (= *Sylvestre de Sacy. Pièces diplomatiques tirées des Arhives de la republique de Gêne: Notice extraite des manuscrits de la Bibl. du roi* XI pp. 65—71 =*Monumenta Hungariae historica.* Dipl XIII. pag. 472 şi urm. Sa afirmat, că Ivanco din acest tratat ar fi egal cu Mircea cel bătrân, fiindcă Mircea e numit numai „le prince Jean", în istoria lui Carol VI de M-lle Lussan şi în sprijinul aceleeaş păreri s'a mai adus cuvântul *sal* din tratat, traducându-se cu „sare", care *sal* înseamnă însă aci avere mobilă, bagaj. Iar Ivanco mai e numit aşa şi în cronicile turceşti.

Părerea şi ipoteza e a d-lui *Al, T. Dumitrcscu,* reprodusă la *G. Popa-Lisseauu, Incercare de monografie asupra cetăţei Dârstorul Silistra,* Bucureşti 1913, pag. 146 şi urm.

2) *Leunclavius, Historiae Musulmanae Turcorum,* libri. XVIII. Frankfurt 1591 pag. 265.

www.dacoromanica.ro

ţărei Dobrodieia, iar rapoarţele italiene mai adăogau şi stăpânirea asupra Zagorei [1]).

Acelaşi cronice turceşti, ale căror ştiri trebuesc bine filtrate, nu mai amintesc nimic despre acest fiu al lui Dobrotici, expun însă pe larg luptele Turcilor, cari au continuat pentru supunerea Bulgariei târnovene [2]). S'a zis apoi pe baza unei ştiri italieneşti, care ne spune că Antoniu de Clavaro şi Antoniu de Castelliono, scriitori ai curiei, au copiat pacea făcută de Ivanco cu Genovezii, ca Ivanco trăia la 19 Octomvre 1390, fiindca nu i se spuneà «răposat» [3]). Dacă la această dată se copià pacea făcută cu Ivanco, aceasta nu înseamnă, că fiul lui Dobrotici trăià pe acest timp. Mircea la 20 Ianuarie din acelaş an se numeà «despot al ţărilor lui Dobrotici şi stăpân al Silistrei».[4]) Dar si mai înainte, la 4 Septemvre 1389 Mircea îşi zice «domn ţării Ungrovlahi.i si peste părţile dunarene şi părţile de peste mun i [5]) Pacea se copià şi se trimeteà la Pera probabil, pentru ca să se dovedească faţă de noul stăpân drepturile avute de Genovezi în cuprinsul ţarilor lui Dobro ici.

In ce împrejurări s'a ocupat Dobrogea?

---

1) Amănuntele şi bibliografia vezi în lucrare mea: Urmaşii lui Vladislav I ect. Bucureşti 1916.

2) Pornind de la stirea cronicelor turceşti, cari localizează stăpânirea lui Ivanco ca întindere, d. D. Onciul susţine, că Ivanco de fapt stăpâneà numai regiunea, ce-o arată cronicele turceşti, iar partea de lângă Dunăre a ţărei lui Dobrotici a fost unită cu Ţara-Românească îndată după moartea acestuia, pe la 1386, odată cu Silistra; Ivanco s'a menţinut numai în partea meridională, având Varna şi Calliacra. Vezi *Curs univesitar, la domnia lui Mircea cel Bătrân* şi *Idem*, Mircea cel Bătrân, Bucureşti 1918 pag. 9 şi nota 8.

3) *N. Iorga, Studii istorice asupra Chiliei şi Cătăţei-Albe.* Bucureşti 1899 pag. 55, *Atti della Società ligure d'Istoria patria* XIII pag. 152.

4) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente I*, pap. 322. Relativ la hrisovul pentru Cozia, pus în anul 1387, vezi lucrarea mea: *Din trecutul stăpâniriei româneşti asupra Ardealului*, Bucureşti 1914, pag. 16 nota 30 şi consacrarea d-lui *N. Iorga* în *Revista istorică* I.

5) Arhivele statului S. I. Originalul slavon pentru M-rea Cozia. Eragment întregit de d-l St. Nicolaescu după Condica Brâncovenească. Intr'un document nedatat (originalul slavon la Acad. Rom.) găsim următorul titlu al lui Mircea „domniand şi stăpânind toată ţara Ungro-Vlahiei şi peste părţile de dincolo de munţi şi peste toată Duuărea".

www.dacoromanica.ro

Am arătat altă dată, că Silistra a făcut parte din moştenirea, ce Dan a lăsat fratelui său [1]). Cronicile turceşti amintesc relativ la Silistra şi ţărmul sud-dunărean ştiri interesante, când povestesc evnimentele anului 1388. In 1387 cneazul Lazăr din Serbia, în tovărăşia Bosniacilor, câştigase asupra Turcilor marea bătălie de lângă satul Plocinic, unde sunt distruse complet trupele turceşti, cari înaintau spre inima Serbiei. Era ultima victorie a confederaţiei balcanice. In urma acestei victorii trecură pe faţă de partea aliaţilor Şişman, [2]) ginerile lui Lazăr şi Ivanco. Sultanul trimite trupe pentru a pedepsi pe Şişman, sub comanda vizirului Ali-paşa. Provadia, Ventzina, Şumla sunt ocupate sau se predau, iar teritoriul e trecut prin foc şi sabie. Şi Varna lui Dobriţă fu atacată, dar nu putu fi cucerită. Şişman se preface, că se închină sultanului, merge la sultan, care era în Jamboli. cere şi obţine iertare, promiţând, că va preda Turcilor fortăreţele de la Dunare. Murad trimise pe Ali-paşa să ia Silistra în primire şi să pue sangeac pe Iacşi-beg, fiul lui Timurtaş. Dar Şişman s'a răsgândit, nu mai predă cetatea. Atunci Ali începe din nou războiul pentru cucerirea de cătăţi. Ajuns înaintea Târnovei, cetăţenii înspăimântaţi i-au predat cheile cetăţei. S'a ocupat şi Kirastozai, unde se aduc sultanului cheile cetaţei Giurgiu. Şiştovul rezistă cu disperare, dar se predă. «După ocuparea Şiştovului înaintă cu armata spre acele fortăreţe şi castele, pe care odinioară le ocupaseră în Bulgaria Românii transalpini, trecând Dunărea». Totul fu cucerit. Cu lacrămi în ochi s'a prezentat acum ţarul Şişman înaintea paşei, căruia i se făcu milă şi-l iertă, dându-i înapoi fărămituri din ţara, ce-o avusese [3]). In felul acesta ar fi câştigat Turcii întreaga linie a Dunării. Românii înşişi

---

1) Vezi lucrarea mea : Urmaşii lui Vladislav I.

2) Trebue să amintim aci părerea interesantă şi care trebue cunoscută, că Şişman pentru a intra în coaliţia balcanică a fost încurajat de succesul avut faţă de Dan I, pe care l-a prins şi mai târziu l-a omorât. Astfel interpreteză d. *N. Iorga* nota marginală din *Cronica-Bogdan* şi pasajul din Chalkondyles. „Mircea însă a luptat în mod fericit contra ţarului din Târnova, cu ajutorul căruia căştigase tronul princiar şi a putut să-i ocupe câteva oraşe, de pe ţărmul drept al Dunărei" (*Gesch. des Osm. Riches* I pag. 257—8).

3) *Thùry Iòszef. Török történetirók* I, Budapesta 1893, pag. 50=51, 122, 123 ect. *Seadeddin Chronica dell'origine e progressi della casa ottomana* I. Viena 1648, pag. 133 şi urm. (traducere de *Vincenzo Bratutti*).

www.dacoromanica.ro

ar fi trebuit să părăsească Giurgiul, fără să se lase în luptă cu Turcii.

Aceiaşi cronicari turci afirmă însă la anul hegirei 819 (1416 Martie — 1417 Februarie 17), că sultanul a ocupat şi zidit, adică fortificat Giurgiul, cu această ocazie. Expunerea cronicei turceşti este însă după părerea mea contaminarea tuturor ştirilor tradiţiunei relative la ocuparea de către Turci a ţărmului stâng al Dunărei de jos. Această ocupaţie s'a făcut însă în mai multe etape, nu a fost înlănţuirea neîntreruptă a unei serii de evenimente. Anul 1393 ar putea fi hotarul. Şi din cronologia expunerei cronicilor turceşti rezultă, că mai întâi a fost ocupată Bulgaria lui Şişman şi numai după aceea partea, ce o ocupaseră Românii, trecând Dunărea. Felul, în care Mircea aminteşte în titlul său posesiunile sud-dunărene, ne permite să conchidem, că el a ocupat teritoriile lui Dobrotici, ridicând pretenţii de moştenitor [1]).

Nu în contra litoralului Mărei Negre trebuiau să lupte deocamdată soldaţii lui Murad I. Stăpânirea asupra Dunărei de jos începe şi fu mai uşoară în porţiunea de la Belgrad şi Vidin şi din această parte trebuia începută ofensiva cuceritoare. In Serbia despotul Lazar se prepară adunând şi cerând ajutoare de pretutindeni, ca să poata opune rezistenţă disperată.

Regele Sigismund nu pricepea adevăratul rost al evenimentelor. Regele Ungariei nu putea ierta lui Lazăr alianţa lui cu rebelii din Croaţia. Astfel la începutul anului 1389 regele urmărea ideea să atace pe Lazăr, care ocupase cetatea Golubaci [2]). La 10 Aprilie regele este în Utvin, iar la 24 ale lunei era în Timişoara [3]) de unde însă n'a înaintat spre Serbia, către care se îndreptaseră Turcii cu puternică armată sub comanda personală a sultanului.

Lupta de pe Câmpia mierlei (15 Iunie 1389) este prima mare lupta, pe care Turcii o dau pentru stăpânirea Dunării de jos. Cronicarii turci vorbesc de cooperarea tuturor acelor po-

---

1) Cf. însă *N, Iorga, Veneţia în Marea Neagră* I, p. 15 şi *Idem, Notele unui istoric cu privire la evenimentele din Balcani* pag. 34—35.

2) *Pesti-Ortvay, Oklevelek Temesvármegye és Temesvárváros, történetéhez* I. Pojon 1896 nr. 177; *Mon. Hung. hist.* dipl. XXXIII pag, 23.

3) *Ráth, A magyar Királyok hadjáratai*, pag. 94 şi *Pesti-Ortvay, op. cit.* nr. 108. Cf. şi *Milleker Bódog, A törököknek elsö betörései Dél-Magyarországba.* Timişoara 1914 pag. 4—5; *Codex dipl. patrius* II, pag. 321, 322; *Fejér, Codex dipl. X, pag. 517.*

www.dacoromanica.ro

poare, cari au luptat sau vor mai luptă în această parte în contra imperiului otoman. Ca atare se aminteşte, că şi Mircea ar fi trimes trupe de ajutor [1]). In biserica Notre-Dame se serbă victoria Sârbilor la Cossovo: astfel explica Apusul îndepărtat moartea lui Murad I pe câmpul de luptă. Creştinii apropiaţi, mai ales Sigismund, în miopia lui poli ică, a lăsat Serbia să cada şi sa se supună Turcilor. Căci între morţi era şi despotul Lazăr şi urmaşul lui, ca să-şi poată menţine ţara, trebui să plătească Turcilor tribut, să le dea trupe de ajutor, în fiecare an să se prezinte la Inalta Poartă şi să dea pe soră-sa în harem. De aci înainte Sârbii supuşi Turcilor vor face împreună cu aceştia incursii în Ungaria lui Sigismund [2]). Veneţienii interesaţi în prefacerile politice din Balcani, după bătălia dela Cossovo, au încercat numai sa repare situaţiunea prezentă în profitul lor, pentru ca urmaşul lui Murad sa nu le stânjenească comerţul şi aprovizionarea cu grâne din părţile Mărei Negre. Care putea să fie în aceste împrejurări atitudinea lui Mircea cel Bătrân? Este puţin probabil, că Mircea să fi trimes contigente de ajutor, fie la batalia de la Plocinik, fie Sârbilor la Cossovo. El trebuia să facă strajă, să asigure ţara faţă de vechiul duşman: Coroana Sf. Ştefan. Atitudinea lui Sigismund faţă de Serbia în pericol a putut da de gândit Domnului român. Iar după ce Serbia fusese învinsă, Sigismund în loc să o salveze, caută să ocupe el hotarele Serbiei către Ungaria. La 21 Septemvre 1389 regele era în Lipova. Inainte de această dată, la 7 Iulie Sigismund însărcinase pe banul de Maciva, Nicolae de Gara, ca să meargă la voevodul Wlk, ginerele lui Lazăr, cneazul Rasciei. Ambasadorul regal avea depline puteri ca să trateze în chestiunile privitoare la Serbia. Care a fost scopul şi rezultatul acestei solii, nu ştim. Era în vre-o legătură cu expediţiunea, ce a făcut-o Sigismund imediat după aceasta în Serbia? [3]).

Armata lui Sigismund a pătruns în Serbia împingând spre

---

1) *Thùry, op. cit.,* pag. 32 şi urm., 109 şi urm.—Cf. *D. Onciul, Titlul lui Mircea* etc., (Conv. lit,, 1903 pag. 214).

2) *Wertner Mòr, Magyar hadjàratok a XIV szàzadban* în *Tàzaăok* 1905 pag. 448—9.

3) *Ràth op. cit.,* pag., 94, *Gelcich-Thallòczy, Diplomatarium relationum reipublicae Ragusanae cum regno Hungariae.* Budapesta 1787 pag. 113.

www.dacoromanica.ro

sud armata sârbească şi pe Turcii, cari i se opuseseră. In Noemvrie ocupase cetăţile Borici şi Chesnek. Branicevo fusese cucerit mai înainte [1]). Dar nu s'a putut ocupă definitiv, trainic nici un teritoriu. Turcii ocupară şi Golubiţul şi hărţuelile la graniţă nu mai conteneau [2]). Incercarea aceasta făcută de Sigismund cu armele îi dovedi, că el singur fără colaborarea statelor dela sud nu poate să faca nimic în contra Turcilor, ci din contră îi aduce pe aceştia şi mai aproape de hotarele Ungariei. La Buda se judecà situaţia după pretenţiile ungureşti, cari pretinzând hegemonie politica dărâmau stâlpii echilibrului politic tocmai în momentul, când erà mai mare nevoe de ei.

Sigismund va putea încercà o ofensivă în contra Turcilor, numai cu colaborarea lui Mircea, care, pe acest timp însă, trăià în relaţiuni încordate cu ţara ungurească.

Domnia lui Mircea cel Bătrân merita o deosebită atenţiune. In vremea lui teritoritoriul ţării s'a mărit mai mult decât sub oricare alt Domn, afară de Mihai Vitcazul, deşi a găsit o situaţie politică internaţională foarte turbure şi a trebuit să asigure ţara din toate părţile ca faţă de duşmani. Vecinii lacomi, au căutat să-şi stabilească, dacă nu stapânirea imediată, dar ce puţin influenţa efectivă în ţară. Din acest punct de vedere domnia lui Mircea cel Batrân este timpul de probă şi asigurarea neatârnărei principatului dunarean. In aceasta consta şi marea importanţă istorică a aceluia, care a dat ţarii organizarea definitivă cu colorit slavo-bizantin. Vremea aceasta dintre epocile istoriei muntenești trebue iaraş şi iarăş studiată. Căci nimic nu lămureşte mai mult calităţile şi vitalitatea unui popor, ca vremea înainte mergătoare marilor succese sau inevitabilei catastrofe. Vremile de criză arată forţa de vitalitate, scot în evidenţă tenacitatea unui neam, a unei ţări. Cel care a trecut peste durerile primei lovituri fără să fi fost definţat arată, că individualitatea sa nu poate fi niciodată suprimată. Ţara Românească în prima

1) *Milleker*, op. cit. pag. 5; *Monum. Hung. Hist. Dipl.* nr. 2, 66, 68; pag. 24, 25, 26, 27, 28 şi 29; *Pesty-Ortvay op. cit.* pag. 181; *Sztáray oklevéltár* I, pag. 490; *Sopron vármegye oklevéltára* I, pag. 542, 543; *Wertner* l. c. pag. 449; *Pesty, Krassó vármegye oklevéltára* pag. 192.

2) *Pesty, A Szorényi bánság és Szörény vármegye története* Budapesta 1878 pag. 33, III nr. 18; *Idem, Krassó vármegye története* III Budapesta 1883, nr. 130.

www.dacoromanica.ro

încercare mai mare şi primul contact mai îndelungat cu Turcii, ceeace a fost domnia lui Mircea cel Bătrân, în lupta cu Baiazid Fulgerul, a dovedit lumei, că nu este o Bulgarie oarecare şi că, dacă oastea muntenească este biruită odată de către Turci, această înfrângere trebue considerată întocmai ca aceea a craiului Sigismund dela Nicopole. Pe de altă parte lupta Turcilor în contra Ţării-Româneşti eră începutul luptelor pentru stăpânirea Dunărei de jos. După ce Mircea într'un timp reuşeşte să ajungă singur stăpân peste Dunărea de jos, Baiazid prin atacul său contra Ţării-Româneşti introduce problema aceasta între acelea ale istoriei generale şi punând chestiunea rivalităţei în stăpânirea Dunărei de jos, ridică o chestiune, de rezolvirea căreia va atârnà şi soarta Ungariei. Nici nu mai amintesc marele dezastru, ce a urmat pentru civilizaţiunea noastră în urma ruperei contactului direct cu apusul cult şi cu civilizaţia mediteraneană, care în bazinul răsăritean şi central fusese distrusă şi la ea acasă prin stăpânirea turcească. Lupta şi succesul domnitorului muntean faţă de Turci avea astfel pentru Ungaria interesul cel mai apropiat şi mai vital. De câte ori regii Ungariei n'au înţeles acest lucru, a urmat catastrofa inevitabilă. Caci Bizanţul se dovedise incapabil nu numai să lupte în contra noilor năvălitori, cari întindeau tot mai mult şi mai sigur dominaţia otomană, cum nu fusese în stare să împiedece nici expansiunea micilor state slave, cari nu odată au putut crede, că şi ele ar fi chemate să adune la o laltă zdrenţele purpurei bizantine. Numai o confederaţie, care s'ar fi întins din Carpaţi până în Balcani ar fi fost în stare să împiedice ofensiva turcească, chiar s'o zădărnicească cu totul în Europa. Mihai Viteazu cucereşte Ardealul de care ţineau şi românii din celelalte părţi ungureşti, ocupă Moldova, căci numai aşa se putea face ceva dainuitor la Dunărea de jos. Se convinsese, că Ardealul «unguresc» nu-i poate da concursul necesar. Mihai arătà lumii semnul, în care dreptatea istoriei se poate face cu perspective de trăinicie. Ungurii dovediseră, că nu sunt capabili a împlini aici o misiune istorică şi i am văzut cerşind dela Turci şi prin Turci sperând reîntregirea Ungariei în contra lumii creştine. Odinioară Tătarii le arătaseră, cât sunt de incapabili într'o vreme, când ei se credeau chemaţi a moşteni imperiul bizantin la nord, după cum în câteva ore, la începutul secolului XVI-lea, Turcii au înecat în

www.dacoromanica.ro

mlaştinele Mohaciului tot statul unguresc mai rămânând de aranjat pretenţiile subsistente. Şi în secolul al XIV Ungaria a lipsit de la postul său, deşi, când se da lupta între principatele dunărene, între popoarele balcanice şi Turci pentru neatârnare, se deslepa şi chestia atârnărei sau neatârnărei politice şi a ţărei ungureşti. După cum cu tendinţe de cucerire umblase Ungaria lui Ludovic I, politica lui Sigismund de Luxemburg trădează aceleaşi năzuinţe. Astfel la începutul domniei sale vedem pe Mircea ocupat mai mult să-şi asigure ţara dinspre Nord în contra veleităţilor guvernului din Buda, de cât să poată interveni liber şi fără grijă în afacerile din sudul Dunărei sau din Balcani.

Prima ştire, ce o avem despre Mircea, ni-l arătă ca făcând parte din acea confederaţie balcanică, de care ţineà de altfel şi Domnul Moldovei şi prin care se urmăreà lupta în contra Ungariei lui Sigismund de Luxemburg. Acelaş Mircea într'un document din 1389. Septemvre 4, spune în titlu, că stăpâneşte toată ţara Ungro-Vlahiei, părţile dunărene şi părţile de peste munţi [1]). Ce înseamnă părţile dunărene sau stăpânire «peste toată Dunărea», cum zice altă dată [2]), ne spune tratatul de alianţă încheiat în Lublin, la 20 Ianuarie 1390 cu regele polon Vladislav. In acest document Mircea îşi zice stăpân al Silistrei şi despot ţărilor lui Dobrotici. In lupta cu Turcii sau, mai bine zis, în împrejurări obscure — neavând nici o lămurire, Ivanco părăseşte scena istoriei, pe care însemnase atât de puţin şi întreaga posesiune revine lui Mircea, care se va fi pregătit s'o ocupe înaintea lui Şişman, strâmtorat de Turci şi înaintea Turcilor ocupaţi la început cu chestiunea sârbească. Dobrogea întreagă a fost ocupată în preajma luptei dela Câmpia Merlei, când împrejurările politice din Balcani ofereau pentru aceasta ocaziune ademenitoare. Căci altfel nu ne putem închipui, că Mircea s'ar fi aventurat într'un războiu lung dincolo de Dunăre, când raporturile Ţării-Româneşti cu Ungaria nu erau normale. Dela fratele său Dan moştenise Silistra dimpreună cu oarecare teritoriu împrejmuitor. Dacă Mircea ţine însă la moştenirea după Dobrotici, documentul

1) Arhivele Statului, originalul slavon întregit după condica Brâncovenească pentru Cozia XIII, netreb. S. I.

2) Originalul slavon la Acad. Rom. cf. pag. 9 nota 5.

www.dacoromanica.ro

citat mai sus ne dovedeşte că tot atâta sau poate mai mult ţineà la posesiunile transcarpatiene ale Ţarii-Româneşti, căci îl vedem specificând în titlul său, că este herţeg de Făgaraş şi Amlaş şi comite de Severin, prin ceeace voia să scoată în relief special, că stăpâneşte şi oraşul, după cum de altfel ne-o arată aceasta şi actele patriarhale, unde găsim amintit mitropolitul Ţării-Româneşti, cu reşedinţa în Severin [1]). Moştenirea lui Dobrotici fusese luată în primire înainte de tratatul dela Lublin. Dacă ar fi să credem cronicele turceşti, Mircea a putut cuceri părţile sud-dunărene numai după atacul turcesc din 1388. N'avem însă nici un drept să luăm ca confirmate ştirile prezentate de tradiţia turcească, astfel că mijloacele de control trebue să le căutăm în altă parte, în actele patriarhale. La sinodul din Constantinopol, care avea pretenţia de ecumenicitate, în Noemvre 1387, găsim, ră mitropolitul Varnei, şeful organizaţiei bisericeşti din moştenirea lui Dobrotici, nu ia parte la şedinţe, pe când de ex. mitropolitul Mesembriei este de faţă. Lipseşte dela şedinţe şi acel Antim al «celeilalte Ungrovlahii», care reprezinta totdeauna biserica muntenească la sinoadele patriarhale [2]). Acum cred, că Mircea a ocupat Dobrogea, căci la 17 Martie 1389 alături de reprezentantul bisericei Ungrovlahiei găsim la sinod şi pe al Varnei, ceeace ţine până la 1390, când apoi lipsind reprezentantul bisericei muntene, lipseşte şi mitropolitul de Varna [3]). Pe când de regulă, cum s'a arătat mai sus, mitropolitul Severinului reprezenta biserica muntenească, mitropolitul Varnei se va fi prezentat la sinod având însărcinarea domnească să reprezinte clerul sud-dunărean. In acelaş timp hotarul lui Mircea începeà la Porţile de fier [4]) până la gurile Dunărei, stăpânind «toată Dunărea», fireşte şi Chilia. Astfel trebue interpretat documentul din 27 Decemvrie 1391, în care Mircea se numeşte voevod şi Domn al întregei Ţări-Româneşti începând dela munţi până la hotarele ţărei tătăreşti [5]), etc.

---

1) Vezi nota în *Urmaşii lui Vladislav I, etc.*

2) *Miklosich-Müller, Acta patriarchatus Constantinopolitanj II,* pag. 109,

3) *Ibidem* pag. 115, 127, 130, 133, etc.

4) *Arhiva istorică I, pag. 3 şi urm. cf. D. Onciul, Titlul lui Mircea* etc. în Conv. lit. XXXVII (1903) pag. 29 şi urm.

5) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I, pag. 341 2.

www.dacoromanica.ro

În timpul ce Mircea se numeşte comite de Severin, în documentele ungureşti din anii 1387—1392 găsim bani ungureşti de Severin [1]). Pe acest timp însă centrul banatului ungar nu erà cetatea românească a Severinului, ci cetatea Keve, precum ne arată un document din 1391 Octomvre 22 [2]). In 1387 banii ungureşti de Severin sunt şi de Dalmaţia şi Croaţia, ceeace înseamnă, că au mai mult calitatea din urmă, or sunt bani de recuperaţiune şi că, în banatul Severinului, jurisdicţiunea lor se întindea numai până la Porţile de fier şi valea Cernei, unde începeà frontiera ţărei lui Mircea [3]). Că aceştia erau numai nişte bani de recuperaţiune faţă de cetatea românească, se vede din faptul, că în 1388—9, nu găsim bani de Severin, în documentele ungureşti, ceeace însemnează, că titlul s'a putut omite; aceasta nu se poate admite la o instituţie în activitate [4]). Dacă în 1390—2 găsim iarăşi bani de Severin în documentele regale, trebue de asemenea să-i considerăm ca bani cu gând şi misiune recuperatoare, a căror existenţă în documente îşi găseşte explicarea în încordarea relaţiunilor dintre Ţara-Românească şi Ungaria în anii 1389—1892.

Conform unui document, pe care l-am amintit la anul 1388, Mircea înainte de aceasta ar fi făcut parte din acea coaliţie balcanică, care îşi aveà legăturile stabilite cu regatul polon al lui Vladislav Iagello. In legătură cu aceasta activitatea politică a lui

---

1) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_2$ pag. 307 şi urm. (1387 August 15 şi Septemvre 21); pag. 327—8 (1390 Septemvre 29); pag. 328—9 (1390 Noemvre 20); pag. 339 (1391 Mai 4); pag. 340—1 (1391 Octomvre 22); pag. 348 şi urm. (1392, Iulie 12); pag, 350 (1390 Martie); pag. 351 (1392 August 30,; pag. 350 (1390 Martie 10); pag. 351 (1392 Sept. 29); pag. 327—8 (1390 Mai 8); pag. 328—9 (1390 Decemvre 12); pag. 331—2 (1390 Martie 17); cf. Ibidem pag. 333—4, 340. *Mon Hung. hist. Dipl.* XXXV pag. 111, 115, 119 (1392); *Ibidem*, vol. XXXIII pag. 29 (1391 Mai 6); *Gelcich-Thallóczy, Diplomatarium relationum reipublicae Ragusanae* pag. 108 şi urm. (1387 Octomvre 28); *Codex dipl. patrius* V, pag. 177—79 (1387, August 22); *Pesty-Ortvay, Temes* etc. . . . . pag. 150—1 (1387, August 10); *ibidem* pag. 160 (1387 Octomvre 17); pag. 176, (1389, Aprilie 28 nu e ban de Severin); pag. 181 (1389 Septemvre 14). *Katona, Historia critica regum Hungariae stirpis mixtae* XI Buda 1790 pag. 197 (1387 Martie 1), pag. 198 (1387, 17 Iulie), pag. 210 (1387), pag. 324 (1392), pag. 361 (1394 Noemvre 13).

2) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_1$, pag. 340—1.

3) *Ibidem* pag. 307.

4) *Codex dipl. patrius.* V, pag. 180 (1388 Noemvre 30); *Fejér, Codex dipl.* X/8 pag. 288 (1389 Iunie); cf. p. 290—1.



www.dacoromanica.ro

Mircea fusese în mod necesar îndreptată la început în aceleaşi direcţiuni, pe cari le arătase Dan I: să se câştige cât mai mult din moştenirea ungurească a Angevinilor, dar în acelaş timp să se urmărească cel mai mare profit şi din apropiata prăbuşire a stăpânirii bulgăreşti dela sudul Dunărei. Puterea lui Şişman erà în agonie şi nu Mircea va scăpà ţara aceluia, care totdeauna s'a arătat duşman Ţării-Româneşti. Dacă Mircea nu şi-a rotunjit posesiunile sud-dunărene în acest timp, trebue să ţinem seamă, că ar fi însemnat să provoace pe Turci, când relaţiunile cu duşmanul în aşteptare şi la pândă dela nord, erau încordate şi nelămurite. La începutul domniei sale Mircea a avut tot timpul şi grija necesară de a prepară rezistenţa în contra unui eventual atac unguresc, mai ales după ce îşi mărise ţara anexând teritoriile lui Dobrotici. Pentru a contrabalansa pericolul unguresc şi pentru ca neturburat să profite şi să aranjeze hotarele achiziţiunii sud-dunărene, Mircea încheie alianţă cu Polonia. Soţul Hedwigei ridică aceleaşi drepturi şi pretenţiuni la tronul Ungariei, ca şi Sigismund, soţul Mariei. Valorificarea acestor drepturi se puse mai cu seamă după moartea reginei mame. In astfel de împrejurări regele polon se oferea în mod natural lui Mircea ca aliat în contra lui Sigismund. A doua luptă a coaliţiei balcanice fusese sdrobită de Turci pe Câmpia mierlei. Mircea fusese pază faţă de o agresiune ungurească în contra Serbiei, atacată de Turci, şi deci cu contingentele sale n'a luat parte în locuri aşa depărtate [1]). Mai era evident, că Turcii, după supunerea celor două Bulgarii şi a Serbiei, vor atacà Ţara-Românească.

Astfel de motive vor fi îndemnat pe Mircea să caute şi să aprobe alianţa cu Polonia, de unde în cazul unui atac turcesc să se paralizeze tendinţele regelui Ungariei. Pentru Sigismund ar fi fost mai uşor să atace posesiunile transcarpatine ale lui Mircea. După 15 Iunie 1389 Domnul român trebuià chiar cu mai multă insistenţă ca mai înainte să caute aliaţi în contra lui Sigismund. Apropierea Ţării-Româneşti de Polonia s'a făcut prin intermediul Moldovei.

---

1) Informaţia cronicilor turceşti, cari povestesc şi despre o cooperare românească (*Thúry, Török történetirók* I B-pesta 1893 pag. 32 şi urm. 109; *Seadeddin*, trad. *Bratutti* pag. 142 şi urm.) nu poate fi primită ca adevărată, cronica cea mai veche turcească fiind abia din 1486, deci cu mult posterioară evenimentelor. Cf. însă *D. Onciul, Titlul lui Mircea* etc. în Conv. lit. XXXVII (1903) pag. 214 şi *N. Iorga, Gesch. des osm. Reiches* pag. 302.

www.dacoromanica.ro

După ce Bogdan I făcu din voevodatul de la Baia, ţara neatârnată a Moldovei, el a continuat să-şi caute în altă parte prietenii şi nu în ţara de obârşie. Originea legăturilor politice ale Moldovei cu Polonia îşi are ipotezele sale. S'a susţinut că, pe vremea voevodatului de la Baia exista un voevodat al ţărei Sepeniţului, care recunoştea suveranitatea Poloniei. Bogdan I ar fi avut ocaziune apoi să intervină în cearta de succesiune la tron dintre Ştefan voevod şi Petru Voevod, fii ai unui Ştefan voevod din Ţara Sepeniţului. Erà, cum relatează Dlugosz la anul 1359 — cearta aşà de aprigă, că Ştefan ceru ajutorul regelui polon Casimir III (1333—1370), ca să alunge de pe tron pe usurpatorul său frate, Petru. Dar acesta ceru ajutorul «provincialilor ungari» şi când armata polonă trecù prin pădurea cea mare din ţinutul Sepeniţului, pădurea fu pusă în mişcare de oştile voevodului român şi se prăbuşi îngropând sub trunchiuri aproape întreaga armată polonă[1]). Dar acest eveniment, cum îl găsim la cronicarii poloni, este luat fără critică din tradiţia unei familii nobile polone, cum s'a susţinut.

Sub Bogdan ţara Sepeniţului a ţinut de ţara Moldovii şi acelaş Domn neatârnat a intrat în legături de înrudire cu principii lituani, cum vom vedeà, şi ar fi făcut şi mai mult, dacă i-ar fi îngăduit duşmanul firesc răgaz şi ar fi domnit timp mai îndelungat. Vom vedeà, că fiul său Laţcu aranjează definitiv situaţiunea politică a noului stat; iar când Ludovic I ajunse rege şi în Polonia, raporturile politice ale Moldovei se împletesc şi mai mult în evenimentele istoriei Ungariei. Evenimentele trebuesc însă rezumate dela obârşie, pentru ca, cele ce au urmat, să fie puse în evidenţă clară.

Pretenţiunile de suzeranitate ale Ungariei asupra Moldovei erau atât de vechi, cât şi întemeierea principatului. S'a admis, că

---

1) Evenimentul îl povesteşte *I. Dlugosz, Historiae Polonicae* VI; *Cromer, De origine et rebus gestis Polonorum,* Basel 1568 pag. 213 etc. Interpretarea e a d-lui prof. *D. Onciul, Din Istoria Românieí,* ed. II. Bucureşti 1914 pag. 28—9. *Idem, Din trecutul Bucovinei,* Conv. lit. XLIX (1915) pag. 603; cf. şi *Czolowsky,* Poczatki Moldavii i wyprawa Kazimierza wielkiego r. 1359 [Kwartalnik historyczny. IV (1890)] şi *I. Bogdan* în Conv. lit. XXIV (1890) pag. 538 şi urm. — Vezi însă *N. Iorga, Geschichte des rumänischen Volkes* I. pag. 285. *Idem, în Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale* I (1914) pag. 163. *Idem,* în *Revista istorică* I (1915) pag. 81—2.

www.dacoromanica.ro

la început voevodatul Moldovei de la Baia era un avantpost al Ungariei, alcătuit din Români, în contra pericolului tătăresc. Ludovic I, regele Ungariei, care în spre sud, spre marea Adriatică, în Balcani etc., urmăreà politica de expansiune a regilor arpadieni, spera să reînvie «vechi» drepturi arpadiene şi în Carpaţii nord-răsăriteni, acolo, unde luptase Coloman, Andrei II etc., mai ales după ce în urma învoielei din luna Iulie 1339 asupra lui avea să cadă toată sarcina şi onoarea coroanei polone, Casimir III neavând copii. Astfel Ludovic I ajută pe Casimir în Volhinia în contra ducelui lituan Lubart şi-i ocupă acestuia ţinutul dintre San şi Strij. Dar Lituanii se reculeg, lui Casimir începe a-i merge prost, când recurge la ajutorul lui Ludovic I, care la 19 Iunie 1351 pleca spre Cracovia. Armatele unite scot pe Lituani din Galiţia şi Lodomeria; însuşi Lubart e prins. La 27 Iulie Ludovic era în Sandomir, iar puţin după aceea în Lublin. Deoarece Casimir erà bolnav, Ludovic luă comanda trupelor. Dar a înaintà în deşertul sarmatic, erà a te expune pericolului sigur al înfrângerei, astfel că Ludovic propune Lituanilor pacea. Lituanii îşi creiază însă numai un răgaz semnând pacea din 15 August, căci în primăvara următoare reîncepù răsboiul. La 22 Februarie 1353 Ludovic porneşte din nou în contra lui Kieystut şi la 21 Martie armatele aliate asediau cetatea Belcz, în jurul căreia s'a pierdut multă armată, dar Lituanii au putut străbate cu foc şi fier Lodomeria şi Galiţia. După pierderi mari Ludovic şi Casimir primiră bucuroşi condiţiunile lituane, conform cărora se încheie pace pe doi ani: Polonii vor stăpâni Galiţia dimpreună cu oraşul Lemberg, iar Lituanii Lodomeria. Dearece însă Ungaria aveà vechi pretenţiuni asupra acestor provincii, în acelaş an se încheie un acord ungaro-polon, care stabileà, că cele două provincii sunt proprietate a Ţării Ungureşti, iar Ludovic le dăruieşte regelui Polon Casimir până la moartea lui, când, de va aveà fiu, Ungaria le va răscumpărà cu 100.000 fl; de altfel, fiind rege Ludovic, Galiţia şi Lodomeria revin lui Ludovic, ca şi Poloniei. Ce doi regi nu ţineau cont, că nici Lituanii nu abziceau de ţara Rusiei roşii, pe care Polonii o ocupaseră nu mult după 7 Aprilie 1340[1]).

---

1) Cf. *Prochaska* în *Kwartalnik Historiczny* VI. Despre expediţia lui Ludovic în contra Lituanilor, vezi cronica archidiaconului Joan de Târnave ap. *Schwandtner, Scriptores rerum Hungaricarum* I., Viena, 1746, pag. 189., cap. XXIX-XXX. Arhidiaconul Ioan fusese în cancelaria

www.dacoromanica.ro

In legătură cu expansiunea aceasta a Ungariei se face, cum se mai făcuse şi sub Arpadieni, răspândirea elementului românesc, care în secolul XIII—XIV era mai numeros şi singurul în Carpaţii nord-răsăriteni. Cei ce au secesionat când cu expediţiile acestea ale lui Ludovic, au putut găsi acolo coloniile mai vechi refugiate în vremile arpadiene şi bucuroase că nu mai îndură persecuţiile religioase, şi alte persecuţii, cari în secolul XIII—XIV se repetiau cu insistenţă în contra Românilor de sub Unguri. Viaţa coloniilor române din Galiţia cu autonomia lor cuprinsă în *Jus Valachicum*, cu oraşele şi satele lor româneşti identice cu cele din Ungaria, ne arată originea lor. Astfel se resfiră românimea din comitatele de mai târziu, care fuseseră *ţări* româneşti precum : Maramureş, Bereg, Ugocea, Tolna, etc., pentru ca să se vâre între populaţiile slave. Dacă s'au păstrat aci aceste colonii timp îndelungat, e a se atribui mult întâmplării fericite, că s'a înfiinţat principatul neatârnat al Moldovei [1]).

In astfel de părţi puteau găsi scăpare dinaintea urgiei regale aceia, cari neputându-se considera numai nişte funcţionari ai regelui, cum voia administraţia feudală angevină să trateze pe voevozii şi cnezii români, în aceste părţi luau cu cetele lor

---

regală, deci aproape de isvorul cel mai sigur, uneori însă şi cel mai neobiectiv al ştirilor. Despre veracitatea ştirilor lui şi despre viaţa lui vezi *Pór Antal*, în *Szàzadok* 1911 şi *Dékáni-Kis*, Ibidem. 1915-6 Cf. şi Pesty-Ortvay, Temesvármégye etc. pag. 10-12, 18, 33, 36. La 28 Aug. 1322, arhidiaconul de Târnave nu mai era vice-cancelar (pag. 33). Ediţia lui Schwandtner nu mai corespunde cerinţelor istoriografiei moderne. O ediţie modernă nu există.

1) *D. Onciul, Originele principatelor române,* Bucureşti, 1899, pag. 88 şi urm.; *Dlugosz, Hist. Pol.* I ed. Lipsca pag. 989 ; *I. Nistor, Românii şi Rutenii în Bucovina,* Bucureşti 1915 pag. 19 şi urm. ; *Idem, Emigrările de peste munţi.* (An. Acad. Române Ser. II. Tom. XXXVII 1915) pag. 5-6. Cf. *D. Onciul, Din trecutul Bucovinei* l. c. pag. 591 şi urm.; *G. Popovici, Stărostia Sepenicensă* în *Omagiu lui T. Maiorescu,* Bucureşti 1900, pag. 476-82, şi *Idem, Postscriptum la „Stărostia Sepenicensă". Conv. lit.* XXXIV pag. 432. Despre Românii din Galiţia vezi şi lucrarea contelui *Alex. Stadnicki,* editată şi tradusă de *Hasdeu, Arhiva istorică* III, iar despre Ius Valachicum vezi, Bernhaut Mendel, Przyczynki do historyi prawa niemieckiego i woloskiego w, wojewòdztwie ruskiem. Brody 1913, precum si D. Mototolescu, Ius Valachicum în Polonia, Bucureşti 1916.

www.dacoromanica.ro

drumul pribegiei. Astfel va fi fost şi acel «răposat Bogdan voevod de Maramureş necredincios nouă», cum îi zicea în 1343 un document regal [1]). Acest voevod provocase o răscoală întinsă, având tovarăşi, cum era Ştefan, fiul lui Iuga şi fratele lui Ioan voevod maramureşan la 15 Sept. 1349, cum ne spune documentul regal cu această dată [2]).

Dacă mai înainte înaintarea stăpânirei ungureşti spre răsărit oferea loc de refugiu legii româneşti prigonite în Ungaria, dacă îi mâna să-şi caute alt sălaş dorinţei lor de libertate, încătuşarea Românilor în organizaţia feudală introdusă de Angevini şi ştirbirea autonomiei lor naţionale prin aservirea voevozilor şi cnezilor sub nobili, contribui ca mult element românesc nemulţumit să plece ca să colonizeze noua ţară evacuată de Tătari.

E fapt dovedit şi admis unanim, că ţara Moldovei lui Dragoş s'a înfiinţat după expediţia în contra Tătarilor, la care a participat şi Alexandru, Domnul Ţării-Româneşti. Capitala ei fu Baia «civitas Moldaviensis» [3]). Aci îşi va fi avut reşedinţa sa Dragoş, căruia tradiţia îi atribue ridicarea bisericii din Volovăţ, şi fiul său Sas, care să fi zidit o biserică în Siret.

Regele crezu, că a câştigat nu numai ca o provincie a sa nouile ţinuturi cuprinse de Români dincolo de Carpaţii mara-

---

1) Acest Bogdan n'are nimic comun decât numele cu Bogdan întemeietorul. *Történelmi tár* 1837 pag. 406 şi *Mihályi, Diplome maramureşene*, Sighetul Marmaţiei 1900 pag. 17 şi urm., pag. 26-7; Cf. *D. Onciul, Originile*, etc. pag. 242, nota 46.

2) *A. D. Xenopol*, în *Revista pentru istorie, archeologie şi filologie* Y, 1885 pag. 166 şi urm.; *D. Onciul, Originele* pag. 242 nota 46. Cf. şi *Mihályi, Diplome maramureşene*, pag. 33 şi urm., 28, 26 şi urm.

3) Despre întemeiere v. *D. Onciul, Dragoş şi Bogdan, fundatorii principatului moldovenesc.* Conv. lit. XVIII, 1884 pag. 253 şi urm. 304 şi urm.; *Idem, Originile*, pag. 89 şi urm.; *Idem, Din trecutul Bucovinei*, l. c.; *A. D. Xenopol, Intemeierea ţărilor române* în Revista pentru istorie, archeologie şi filologie V. 1885 pag. 128, 285-309; *Idem*, ibidem pag. 166 şi urm.; *Idem, Istoria Românilor*, II Iaşi, 1889 pag. 36 şi urm.; *N. Iorga, Geschichte des rumänischen Volkes* I. pag. 264 şi urm. Mai nou *Idem, Ceva despre tradiţia noastră istorică*, (An. Acad. Rom. Seria II, Tom. XXXIII, 1910) şi Revista istorică I, pag. 181-2.

Despre Baia vezi mai nou *C. Auner, Episcopia de Baia*, Revista catolică I. Bucureşti 1915, pag. 89 şi urm. şi observaţiile d-lui *N. Iorga* în Revista istorică I, pag. 183-4.

www.dacoromanica.ro

mureşeni, ci şi teritorii noi pentru lăţirea credinţei catolice, iar fiindcă era vorba de un teritoriu smuls din mânile Tătarilor, e firesc că s'a gândit la restabilirea efectivă a episcopiei catolice de Milcov. Propaganda catolică începuse mai dinainte. Franciscanii Blaj şi Marcu au dobândit coroana martiriului dela Tătari şi au fost îngropaţi în anul 1340 în mânăstirea vicariatului lor din Siret. De bună seamă la insistenţa şi cu aprobarea regelui Ungariei, papa Inocenţiu VI numeşte în 1353 Februarie 12 pe dominicanul Bernard episcop al Milcovei. Inaintaşul acestuia muria în scaun «în părţile acelea», ceeace s'a putut întâmpla numai graţie ultimelor evenimente politice [1]). Propaganda catolică nu prinde nici acum, cum nu prinsese nici în secolul XIII. Bernard trăia în mare sărăcie şi în 1364 11 Oct. era transferat la Plock, în Polonia [2]) Nici succesorul Albert de Usk n'a putut rezida în Moldova. Pe acest timp propaganda patronată de regele unguresc numai era tolerată în Moldova. Acest simptom arată, că noua ţară românească era neatârnată.

Tradiţia păstrată în cronici vorbeşte de Dragoş descălicătorul şi de domnia fiului său, Saş voevod. Dar Domnii următori îşi socotesc începerea ţării dela Bogdan, care mai întâi a stăpânit independent această ţară [3]).

După scurta domnie de 2 ani a lui Dragoş, îi urmă fiul său Sas, căruia vechile însemnări analiste îi dau patru ani de

---

1) *I. C. Filitti. Din arhivele Vaticanului I. Documente privitoare la episcopatele catolice în Principate*, Bucureşti 1913 pag. 5 şi observaţiile d-lui *N. Iorga*, în Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale I, 1914 pag. 147 şi urm.; *N. Iorga. Studii şi documente* I-II pag. XX.

2) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_2$ pag. 45-6. Despre acelaş vezi şi pag. 64-5, 65-6. 80-1 şi *Filitti op. cit.* pag. 7 şi urm.

3) *I. Bogdan. Vechile cronice moldoveneşti până la Urechiă*, Bucureşti, 1891 : *Cronica şi analele putnene*, pag. 193. (Cf. *Idem, Letopiseţul lui Azarie*, An. Ac. Rom. Ser. II. Tom. XXXI, 1909 pag. 81); *Cronica moldo-polonă* pag. 223: *Cronica anonimă*, ibidem. — *I. Bogdan Cronice inedite atingătoare de Istoria Românilor.* Bucureşti 1895: *Letopiseţul de la Bistriţa* pag. 49: *Cronica sérbo-moldovenească de la Neamţ* pag. 100. Cf. şi pomelnicul de la Bistriţa ap. *Melchisedec, O vizită la câtevu mânăst. şi biser. antice din Bucovina.* An. Acad. Rom. VII 1886 pag. 269. *I. Bogdan. Un document de la Alexandru cel Bun din 1403.* (Conv. lit. XXXV, pag. 357-8). Pentru discuţia acestor date vezi mai ales *D. Onciul, Originile* l. c. şi *Cursul universitar* (litografiat) şi *N. Iorga, Câteva note despre cronicile şi tradiţia noastră istorică.* (An. Ac. Rom. Seria II. Tom. XXXIII, 1910), pag. 6 şi urm.

www.dacoromanica.ro

domnie. Ţara se mărise şi Românii refugiaţi acolo nu mai voiau să fie vasali lui Ludovic I, de stăpânirea căruia fugiseră, luând toiagul pribegiei. Bogdan, voevodul maramureşean, fu primit ca un liberator.

Fu înlăturat Sas voevod, neclintitul prieten al lui Ludovic. Cronica arhidiaconului de Târnave ne spune, că deşi Ludovic a pornit mai multe războaie în contra Moldovei neatârnate, totuşi numărul Românilor moldoveni crescuse aşa de mult, înc^ât acea ţară s'a întins în formă de stat. Restul de aderenţi ce mai avea Ludovic I în Moldova au fost făcuţi imposibili înlăuntru sau izgoniţi de dorul de libertate de sigur al celei mai mari, covârşitoare maiorităţi, care-şi făureşte soarta ca popor alcătuitor de stat. La 20 Martie 1360 regele Ludovic răsplătea pe Dragoş, fiul lui Jula din Maramureş, pentru că sfătuise la fidelitate pe nişte nobili rebeli [1]). Regele se arătase neputincios faţă de răscoala lui Bogdan. Exodul maramureşean avea proporţii mari şi dincolo de munţi armata regală ar fi putut avea surprize neaşteptat de neplăcute. Regele era bun bucuros, că lucrurile se potolesc printr'o amnestie în Maramureş. Acelaş document ne spune, că acest Dragoş ajutase pe rege în încercările de a recuceri Moldova. Dar încercările regelui au fost zadarnice. Căci ar fi permis el oare sau ar fi constatat singur cu amărăciune, că oamenii credincioşi regelui să trăiască isgoniţi în Maramureş, după ce şi-au lăsat în Moldova «scumpii lor părinţi şi cât mai multe rude», după ce şi-au părăsit toate bunurile «din acea ţară» căreia regele şi-acum îi zicea «a noastră». Astfel era acel voevod maramureşean Balc, fiul lui Sas [2]). Că nu se făcuse restaurarea puterei ungureşti în

1) *Hurmuzaki-Densusianu. Documente* I$_2$ pag. 61—2.

2) *Ibidem* pag. 94 (= *J. de Mihályi. Diplome maramureşene* pag. 56. In *Hurmuzaki* l. c. e numai o regestă. Din act nu reese, că acest Sas e fostul voevod moldovenesc, căci atunci, cum şi-ar fi lăsat Balc pe părinţii săi şi rudele în Moldova? Documentele acestea trebue supuse unui studiu mai amănuntit. In 1365 Febr. 2 ni se dă ca fii ai lui Sas: Drag, Dragomir şi Ştefan. Noi avem un ordin regal de introducere în aceeaş moşie Cuhea şi a dependentelor sale cu satele, cari însă, în acest document din 1373 Aug. 11 nu-s numite, pe când în 1365 se amintesc precum Jood, Bocicoel, cele două Vişee, Moiseni, Borşa şi cele două Silişti (*Mihályi* l. c., pag. 56). Mosia fusese a lui Bogdan întemeietorul. In documentul din 1373 Aug. 11 (*Hurmuzaki-Densusianu, Documente, I*$_2$ pag. 211-2, Mihályi op. cit. pag. 65-7, se mai amintesc şi moşiile.

www.dacoromanica.ro

ceeace privește Moldova la 1360 și că documentul vorbește de o încercare neizbutită, ne spune documentul din 1365, unde se zice: că Bogdan și *fii săi*, trecând pe furiș, deci fără aprobare regală în țara moldovenească «încearcă să o păstreze spre batjocura Maiestății nostre» — cum se exprimă regele. Cronica oficială, după ce pomenește ridicarea Moldovei la rangul de stat, adaogă: «iar voevozii, cari sunt aleși de Românii acelei țări se mărturisesc vasali ai regelui Ungariei, se obligă a presta omagiu și să plătească tributul obișnuit («cum censu persolvere consueto» [1]). Dar prin aceasta cronica exprimă numai dorința regelui, care pentru totdeauna dorință a rămas, ca și relativ la Țara-Românească.

Bogdan avu ocazia să-și întindă puterea la început poate nominală numai, și asupra voevodului românesc din țara Sepeniților, unde interveni în cearta pentru moștenire [2]), dacă se poate admite ipoteza, cum s'a pus.

Fiul său, Laţcu, avù să înfrunte împrejurări mult mai grele. În tratatul său cu Carol al IV, când Sigismund de Luxemburg este logodit cu Maria, fiica lui Ludovic I, regele Ungariei considera Moldova ca dependentă de Ungaria (1372). Recunoscuse

---

Bocicoi, Biserica albă, Taras, Buștina, fără să se amintească, ale cui au fost aceste din urmă moșii. În documentul din 1373, fratii lui Balc sunt Drag și Ioan; aci Sas e numit voevod („ipsos filios Saaz Woyvode„ „filii quondam Saaz Woyvode, aule nostre familiares"). În documentul din 1365 avem scris *zaaz*. Dacă Sas a fost voevod, cum s'a uitat această calitate a lui în 1365 și cum și de ce s'a uitat, că a fost voevod credincios stăpânind Moldova? După documentul din 1365 e imposibil să indentificăm pe acest Sas, cu Sas voevodul moldovenesc. Și apoi de ce nu-s aceiași frații lui Balc în ambele documente? Din document reiese că Sas a rămas în Moldova. Și data documentului din 1373 e ceva rar „secundo die festi beati Laurenty Martyris" deci sau 8 sau 11 August. La 22 Iunie 1384 regina Maria confirmând donația lui Ludovic I ne spune, că Balc Voevod și comite maramureșan, magistrii Drag și Ioan sunt fii lui Zaaz Vlahul, înlăturându-se prin aceasta orice identificare cu Sas voevodul moldovenesc (*Mihályi* op. cit. pag. 82-4). Vezi însă *N. Iorga*, *Gesch d. rum. Volkes.* I. Gotha 1905 pag. 257-8 și *D. Onciul, Originele*, loc cit.

1) Cronica arhidiaconului Joan de Târnave apud *Schwandtner*, op. cit. cap. XLIX pag. 196. Pasagiul începând dela „wayvode vero" înainte, pare a fi o interpolare, căci e în contrazicere cu rezistența Moldovei față de atacul regelui, povestită imediat înainte, în acelaș capitol.

2) Așa interpretează d. *D. Onciul*, cunoscutul pasagiu din *Dlugosz*, mai nou în *Convorbiri literare* XLIX, 1915, pag. 597-8, 601-3. Vezi însă *N. Iorga* în *Revista Istorică* I, 1915 pag. 181

www.dacoromanica.ro

Lațcu această legătură? După 5 Noemvre 1370 Ludovic I ajunsese și rege al Poloniei. Lațcu însă de mai înainte luase măsuri, ca acordul ungaro-polon relativ la succesiunea regală în Polonia să nu-l găsească nepregătit.

În letopisețul lui Azarie [1]), textul cel mai autentic și complect al vechei cronici a Moldovei, precum și în celelalte vechi însemnări istoriografice moldovenești i se dau 8 ani de domnie [2]). Din motive politice el a pus Românilor moldoveni întrebarea: dacă voesc a fi catolici sau rămân în ortodoxie. Chestiunea era pentru Lațcu să-și mențină nu numai întegritatea țărei, ci și întărnarea ei. «Organizarea catolică a Moldovei sub Lațcu — zice d. N. Iorga — a fost nu o iscodire diplomatică în vederea întăririi principatului, ci o realitate cu totul firească, dacă ținem seamă de faptul descălicărei din Maramureșul încă fără viață bisericească ortodoxă a nouei «țări a Moldovei [3])» „Feciorii de domni", cum numește cronicarul vechiu pe Maramureșenii descălecați nu vor fi fost cu desăvârșită aversiune față de catolicism. Tendința regelui Ludovic I fusese de a uniformiza Ungaria și din punct de vedere religios. Influența regelui s' a exercitat însă mai ales asupra clasei conducătoare, așa că grosul populației refugiate în Moldova erau ortodoxii, ceeace explică și nereușita catolicismului în Moldova și încercările de organizare a bisericei maramureșene de mai târziu. Căci în 1391, prin intervenția voevodului Baliță și magistrului Drag Românii maramureșeni avură stavropighia din Peri [4]).

---

1) *I. Bogdan, Letopisețul lui Azarie* loc. cit.

2) *I. Bogdan. Vechile cronice,* pag. 193, 223, *Cronica anonimă; Idem, Cronice inedite,* pag. 49, 100. Cf. și Cronica rimată a lui Dosoftei ap. *Timotei Cipariu, Crestomatia* seav *Analecte literarie,* Blasiu 1858, pag. 334 și *Cronica atribuită lui Ureche* ap. *Kogălniceanu, Cronicele României* 1. pag 133; vezi și ed. Giurescu, București 1916.

3) *N. Iorga, Condițiile de politică generală, în cari s'au întemeiat bisericile românești în veacurile XIV— XV* în An. Ac. Rom. Seria II, Tom. XXXIII, 1913 pag. 18 — 19.

4) Asupra chestiunei episcopiei maramureșene, vezi *N. Iorga, Istoria bisericei românești* I, Vălenii de munte 1908, prg. 223 și nota 3. Pentru bibliografie mai vezi *Cziple Alex, A màramarosi püspöksèg kèrdèse.* Bpesta 1910, pag. 6—5. Documentul în traducere latină ap. *Mihályi, Diplome maramureșene,* pag. 109 Cf. și *Hurmuzaki-Iorga,* Documente $XIV_1$, pag. 13 nr. XXX.

www.dacoromanica.ro

Dar independenţa câştigată de Bogdan s'a zămislit în semnul ortodoxiei ca contrazicere a Ungariei catolice şi catolicizante. Laţcu va fi socotit însă, că e interesul tocmai al neatârnărei ţării sale, să-şi creeze în papa un sprijin în contra tendinţelor regelui Ungariei, care era să fie şi rege al Poloniei. Situaţia generală a celor două biserici pare că favoriza planul lui Laţcu. Bizanţul, ajuns la aman, voia ajutorul şi unirea bisericească cu apusul catolic. Impăratul Ioan V făcuse drumul la Buda şi se hotărâse să facă alt drum, mai anevoios, tocmai la Avignon în 1369. La 18 Octomvre el se declarase gata a primi uniunea şi a înlătura schisma dintre cele două biserici [1]).

La 24 Iulie 1370, înainte deci de moartea lui Casimir III — ceea ce e bine să subliniem — papa Urban V scria arhiepiscopilor din Praga, Breslau şi Cracovia [2]), că au venit la el Nicolae de Mehlsack, vicarul provinciei rutene a franciscanilor pelerini şi Paul de Swidinicz, cari i-au comunicat, că «nobilul bărbat Laţcu, ducele Moldovei», vrea să treacă dimpreună cu poporul său la legea catolică şi cere ca papa să ridice la rangul de oraş (civitas) târgul său Siret, care se află în diecesa ortodoxă a Haliciului şi să numească un episcop. Papa fusese informat, că Laţcu s'a luptat cu bărbăţie în contra duşmanilor credinţei. Episcopul va sta direct sub Sf. Scaun [3]). Mai târziu, în vremea lui Alexandru cel bun, regele Poloniei şi regina Ana vor interveni la papa pentru înfiinţarea unei episcopii la Baia [4]). Acum singur Laţcu, Domnul, cere şi papa o încuviinţează.

Ce înseamnă aceasta altceva, decât că papa recunoştea neatârnarea şi integritatea statului moldovenesc într'un timp, când marele Domn Vlaicu nu ştim să fi fost învitat la congresul dela Teba, probabil numai pentru a nu se jicni pretenţiozitatea lui Ludovic I. La aceeaş dată Laţcu ceruse ca episcop pe minoritul Andrei de Cracovia [5]),

---

1) C. Baronius. Annales eccl. XXVI. Paris 1872, pag. 162 — 4.

2) Deci la început nu din Ungaria s'au patronat silinţele Domnului Laţcu. Mai târziu, când regele Ungariei va domni şi în Polonia, papa, — vom vedea — se adresează prelaţilor din Ungaria.

3) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_2$ pag. 160 — 1.

4) Filitti, op. cit., pag. 28 — 31.

5) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_3$ pag. 162 — 3. Cf, şi *N. Iorga, Studii şi Documente* I — II. Prefaţa, pag. XXVI — XXVII; *Dlugosz, Hist. Pol.* lib. XI.

www.dacoromanica.ro

fost duhovnic al reginei Elisabeta. Bogdan zădărnicise şi funcţionarea episcopiei de Milcov, căci în 1371 averile episcopiei, cari averi erau în Ungaria, erau să ajungă, de au ajuns, numai prin intervenţia papei în mânile episcopului nou numit acum, în vreme de libertate a catolicismului, în 3 Sept. 1371 [1]), şi când reîmpăcarea cu Ţara-Românească se făcuse [2]).

A intervenit însă o întârziere în aşezarea nouei episcopii. Sfinţirea noului episcop s'a făcut abia la 9 Martie 1371, iar jurământul, ce-l trimite noul episcop papei, e datat din 9 Mai 1371 [3]). Conversiunea poporului mergea greu. Se pare, că tocmai instalarea lui Ludovic ca rege polon a împiedecat lăţirea nouei legi. Scrisori papale din acest timp trădează aceasta. Era pericol, ca şi Domnul să revie la ortodoxie. Căci de ce l-a mai îndemnat la 25 Ianuarie 1372 papa să rămână şi mai departe în religia catolică şi să caute a readuce şi pe soţia sa la acea religie [4]). Dar doamna Ana muri ca drept credincioasă în legea răsăriteană.

Documentele papale din 21 Aprilie şi 10 Iulie 1371 ne dau numele a doi canonici de Siret, cari după nume erau Poloni [5]). Lucrurile au început să meargă şi mai rău, când Ludovic voi să aducă noua biserică din Moldova în mai strânse legături cu Ungaria,—trimitea acolo numai preoţi unguri. Episcopul Andrei după 17 Ianuarie 1372 trăeşte mai mult în afară de diecesă, unde trebuia să lupte nu numai cu ortodoxia, ci şi cu sărăcia [6]).

La 13 Octomvre 1374 papa ştia, că propaganda catolică întâmpină serioase obstacole în Moldova: ar trebui să se numească un episcop dintre Români. Românii nu sunt mulţumiţi de loc cu preoţii unguri; ar trebui să se ridice o biserică catedrală şi atunci vor trece mai mulţi la catolicism. Papa propune regelui şi mitropoliţilor de Strigoniu şi Calocea pe Antonie de Spoleto, care făcuse multe convertiri în popor. Papa ar primi şi pe altul, dacă e mai bun [7]). Era de bună seamă numai o com-

---

1) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_2$, pag. 174—5, 176.

2) Cf. şi *C. Auner, Episcopia Milcoviei în veacul al XIV,* (Revista catolica, Bucureşti 1914, pag. 60—80.

3) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_2$, pag. 168—71, 171—4, 176—8'

4) *Ibidem*, pag. 197.

5) *Theiner, Monumenta Poloniae,* I, pag. 671.

6) Cf. *C. Auner*, în Revista catolică, Bucureşti II, 1913, pag. 234.

7) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_2$, pag. 216,—7, 217, 220—1

www.dacoromanica.ro

plezenţă pentru rege, când papa amintea, că conversiunile făcute se datoresc sprijinului regal. Succesiunea regelui Ungariei, la tronul polon, a fost marea piedică pentru propăşirea catolicismului în Moldova. Papa, ameninţat de marea schismă, trebuia să menajeze pe Ludovic I, în care vedea pe campionul creştinătăţei. Numai aşa ne putem explica scrisorile papale din toamna anului 1374, ca şi cea din 1372. Doamna Ana a rămas ortodoxă. Insuşi Laţcu a fost înmormântat după ritul ortodox în cavoul princiar din Rădăuţi şi e alăturea de ceilalţi Domni ortodoxi în pomelnicul dela Bistriţa [1]) şi în documentul din 1403. Se întâmplase aşa dar, ceeace prevedea papa la data amintită? Laţcu nu a zidit biserică catedrală, nici nu a organizat catolicismul, lăsând pe episcopul catolic să tânjească în mizerie. Căci din Ungaria au venit preoţi unguri, pionieri ai imperialismului angevin, deci rău văzuţi de ţară şi Domn.

Regimul angevin ajunsese în scurt timp nesuferit şi în Polonia, deşi Elisabeta, mama regelui, îşi luase greaua sarcină de a conduce trebile ţărei în locul şi în numele fiului său. Apoi Lituanii nu erau mulţumiţi de loc cu noua vecinătate şi şi-au întins incursiunile lor duşmănoase pe Vistula în sus până la Cracovia. Ludovic anexase la Ungaria Lodomeria şi Galiţia, asupra cărora pretenţii de moştenire aveau şi Lituanii şi în urma înrudirei lor cu dinastia apusă. La lupte cu Lituanii «în ţara noastră a Rusiei», cum zice un document al reginei Maria din 22 Iunie 1334, luase parte voevodul şi comitele maramureşan Balc şi fraţii săi, magistrii Drag şi Joan, fii lui Sas Românul. In această luptă Lituanii au fost bătuţi lăsând mulţi prizonieri, mare pradă, steagul şi pe căpitanul Prezkoya în mânile duşmanului [2]). Pe noi ne interesează faptul că, guvernatorii regali ajunseseră şi din această parte în apropierea imediată a Moldovei. Din 1372 Ladislau de Oppeln guverna Galiţia şi Lodomeria. El aşează castelani, staroşti ungari în cetăţi, precum în Cameniţa, Olesco, Hrodlo, Lopatyn şi Snyatin. Despre aceşti staroşti originari din Ungaria a însemnat o cronică mai târzie, că,

---

1) Vezi *Melchisedec, O vizită la câteva mănăstiri şi biserici antice din Bucovina*. An. Acad. Rom. Seria II, VII, 1885, pag. 259—70; *E. Kozak, Die Inschriften aus der Bukovina*, Viena, 1903, pag. 105.

2) *J. de Mihályi, Diplome maramureşene*, pag. 82—4.

www.dacoromanica.ro

după moartea lui Ludovic I pentru bani au predat lui Lubart, ducé de Luck, aceste cetăţi [1]).

Pericolul unguresc ameninţa deopotrivă pe Moldoveni şi Lituani. Apropierea deci a acestora a fost o operă firească. Coriatovicii bătând pe Tătari ocupară în 1376 Podolia. Legătura politică între cele două neamuri, întocmai ca şi legătură de înrudire se făcuse mai înainte. Ungurii şi Tătarii erau duşmani comuni ai amândurora.

Mijloacele de luptă bisericească în contra Ungurilor catolici se pun la dispoziţie şi dela Constantinopol. In Mai 1371 patriarhia recunoaşte din nou pe Antonie ca mitropolit de Haliciu, supunându-i Chelm, Tver, Przemysl şi Vladimir. Mitropolitul Haliciului era pus în legătură cu mitropolitul din Ungrovlahia, trecându-se peste Moldova, unde se instala pe această vreme episcopul catolic de Siret [2]).

In Moldova reacţiunea ortodoxă se făcuse de mult, înainte de moartea lui Laţcu, care nici până în 1374 nu organizase definitiv biserica catolică: catolicismul era o importaţiune străină, care nu a găsit teren princios, decât la exotici sau cei interesaţi. Este evident însă, că încercarea lui Laţcu a despărţit Moldova în două tabere, aşa că după moartea lui ţara a putut fi expusă turburărilor interne. Să fi existat un partid puternic de reacţiune ortodoxă, care să-şi fi avut şi sprijinit candidatul său în domnie? Hasdeu a prezentat şi introdus în şirul Domnilor pe George, fiul lui Koryat lituanul [3]). Dlugosz, care ştie foarte multe lucruri interesante şi de preţ din istoria Moldovei, nu aminteşte nimic de acest Jurg Coriatovici, pe care ar fi trebuit să-l amintească şi alte cronice polone. Singură cronica lituană ne-a păstrat ştirea: «Pe cneazul Jurg Românii şi l-au ales sie-şi voevod şi l-au otrăvit pe urmă» [4]). Cronicarul Matei Stryjkowski a văzut în 1575 mormântul lui Jurg, într'o mănăstire moldovenească [5]). Şi e întrebarea, dacă ştirea din cronica lituană nu e o inter-

1) *Herburt, Cronica historiae Polonicae*, Dantzig 1609 lib. XII, pag. 248 ap. Rasp, Beiträge zur Geschichte der Stadt Lemberg, pag. 388 şi 407 în special nota 121.

2) Acta Patr. Constantinopolitani ap, Hurmuzaki—Iorga, Documente $XIV_1$ pag. 12.

3) *Hasdeu, Istoria critică* ed. II, Bucureşti 1875, pag. 91 şi nota 13.

4) Lat. Litwy, ed. Danilowicz, pag. 51; Kronika Bychowca, ed. Narbutt, pag. 19.

5) Traducere de *Hasdeu* în *Arhiva istorică* II, pag. 78.

www.dacoromanica.ro

polare ulterioară datorită tocmai textului lui Stryjkowski ?[1]). În Moldova nu amintesc pe Jurg nici letopiseţele, nici pomelnicile. Dacă Alexandru cel Bun a luat de soţie pe Ana, fiica lui George şi a Anastasiei[2]), precum s'a afirmat, de ce n'ar fi amintit şi George în letopiseţul şi pomelnicul de casă al ginerelui său ? Dar Anastasia în înscripţie e numită cneajna, adică fiică de Domn şi nu cneaghina, cum i s'ar fi zis, dacă bărbatul său ar fi fost Domn moldovean[3]). Anastasia, fiica lui Laţcu voevod[4]) şi a doamnei Ana, a murit la 26 Martie 1420 şi ca ortodoxă a fost înmormântată alături de tatăl ei. Ea dăruise episcopiei de Rădăuţi moşia Coţmani, pe care i-o oferise la 6 Iulie 1413 Alexandru eel Bun[5]). Ea, ca şi mama sa Ana, n'a trecut la catolicism. Muşatei[6]), care era catolică, zisă Margareta, i s'a rezervat menirea de a trăi spre binele catolicismului. Aceasta a sprijinit pe franciscanii din Siret şi a adus aci şi dominicani. Afară de o mănăstire, făcu şi o biserică parohială cu hramul Sf. Ion Botezătorul. Şi la Baia poate a zidit franciscanilor o mânăstire în 1377, căci o biserică catolică cu hramul Sf. Treimi, era de multă vreme. La 30 Ianuarie 1378 un dominican era duhovnicul Margaretei de Siret. La rugarea mamei sale Petru Voevod în 1 Mai 1384 dă din Hârlău dreptul de cântar în oraşul Siret bisericei catolice a Sf. Ioan Botezătorul. Documentul lui Roman din 1393. Noemvre 18 ne spune, că Musata era numele ortodox al

---

1) Cf. pentru bibliografia istorică polonă relativ la cronica lituană, *Hodinka Antal, A mnukácsi gör. Kath. püspökség kérdése,* Budapesta 1910 şi *Zeissberg, Polnische Geschichtsschreibung, Leipzig 1873.*

2) Părerea lui *G. Popovici, Anul dela Martie în Moldova, în timpul lui Alexandru cel Bun,* (Conv. lit. XXIX, 1905, pag. 209 şi urm.) şi *N. Iorga, Studii* şi *Documente* VI$_2$ pag. 625.

3) Interpretarea e a d-lui prof. *D. Onciul. Curs universitar,* l. c.

4) *E. Kozak, Die Inschriften aus der Bukovina,* pag. 109.

5) *D. Onciul. Datele cronicelor moldoveneşti asupra anilor de domnie a lui Alexandru cel Bun.* (An. Acad. Rom., Seria II. Tom. XXVII, 1905), pag. 13 nota 1; *Idem, Din Istoria României* ed. II, pag. 34 nota.

6) Asupra numelui Muşat, Muşata şi bibliografia chestiunei vezi *D, Onciul, Datele,* etc. pag. 12, nota 2. *Hasdeu. Istoria critică* I. 83 şi urm. susţine „muntenismul" dinastiei Muşatinilor, Cf. *Idem, Negru-Vodă,* CCLI şi urm., CCLXXVII. Despre acelaş lucru cu modificări proprii, vezi *Petrovay* în *Századok* an. 1911, pag. 607—26. Numele Muşat se găseşte şi în ţara Haţegului. Un Muşad (cetire greşită în loc de Musath) în 1362, (*Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_2$, pag. 71—2); alt Musath în 1363, (*Ibidem,* pag. 74).

www.dacoromanica.ro

acestei Margarete [1]). Letopiseţul Ţării-Româneşti şi al Moldovei (manuscris din anul 1785), din care şi-a luat Scarlatti lista de Domni [2]), scrie, că Petru şi Roman sunt fii lui Costea Mușatin şi că Mușatin voevod a fost din neamul Domnilor sârbi, cum s'a aflat de istoricii, din care s'a compilat [3]). Dar atunci ar trebui să avem pe «fiul lui Mușat» ca domnitor şi nu pe «fiul Mușatei», cum era Petru I şi cum găsim în hrisovul lui Roman I numele mamei. De ce Petru I numeşte însă pe mama sa, *Margareta*, iar Roman I, frate-său, *Mușata?* Discuţia rămâne deschisă [4]). In pomelnicul dela Bistriţa găsim pe Costea Voevod, care, dacă nu e fiu al lui Bogdan, mai probabil este fiul lui Laţcu Voevod, care fiu însă n'a domnit, murind nevrâstnic. Evenimentele dintre 25 Ianuarie 1372 şi 1 Mai 1384 sunt puţin lămurite prin ştirile, ce ne-au rămas. Cine era bărbatul aceleia, căreia scrisoarea papală din 30 Ianuarie 1378 îi zicea «Margaretha dn Sereth, domina Valachie minoris?» [5]) şi al cărei duhovnic era unul dintre dominicanii, cărora aparţinea mănăstirea din Siret la 28 Ianuarie 1378 [6]). Fii ei au fost Petru I şi

1) *C. Auner. Episcopia de Siret.* (Revista catolică, Bucureşti II, 1913, pag. 240, 244, 245. Cf. şi *N. Iorga, Studii* şi Documente III, pag. XXVII. Despre acea Margareta (văduva lui Petru-Voevod şi cavaler) amintită într'un document din 1398 Ianuarie 9 (*Monumenta Vaticana Hung.* Seria I. vol. IV Budapesta 1889, pag. 44); cf. şi *N. Iorga* în Revista istorică I, 1915 pag. 182 nota 1.

Margareta-Mușata nu trebue confundată cu Margareta, soţia lui Alexandru cel Bun, îngropată la Baia, în mănăstirea catolică, a cărei clădire Alexandru o terminase în 1410 (*V. A. Ureche, Codex Bandinus* în An. Acad. Române XVI 1894, pag. 243—4). Despre această „Margaretha Hungara, Stephani Waywodae filia, nupta vero Waywodae Alexandro', cum îi zice Bandinus în 1646, vezi şi *Jos. Kemény, Ueber das Bisthum und das Franziskaner-Kloster zu Bakov, in der Moldau* (Magazin für Geschichte, Literatur und alle Denk- und Merkwürdigkeiten Siebenbürgens, vol. II. fasc. 1. Braşov 1846, pag. 3—82). Kemény admite, că Margareta a putut fi fiica lui Ştefan Laczk (din neamul Apor) sau a lui Ştefan Chak, ambii voevozi ardeleni. Cf. şi *N. Iorga, Istoria comerţului românesc* I, Vălenii-de-Munte 1915, pag. 83, unde se aminteşte „Margareta-Mușata, fiică a unei princese lituane... şi a lui Laţco, trecută la catolicism".

2) *Pray. Dissertationes historico-criticae.* Viena 1775, pag. 140. Cf. şi *D. Onciul, Datele*, etc. pag. 9 nota 3.

3) *Trompetta Carpaţilor* 1871, Nr. 899.

4) *I. Bogdan, Letopiseţul lui Azarie.* [An. Ac. Rom. Seria II, Tom. XXXI, 1909] pag. 90, 125 şi nota 6.

5) *C. Auner*, l. c. pag. 240.

6) *Filitti, op. cit.* pag. 9 şi urm.

www.dacoromanica.ro

Roman I, cum ne spune documentul din 1 Mai 1384 şi uricul lui Roman din 1393 Noemvre 18. Numai pe aceşti doi fraţi îi aminteşte scrisoarea regelui polon din 1388, Februarie 3 [1]). Că Petru I era frate cu Roman I, ne spun şi vechile însemnări istoriografice moldovene, cari adaogă că şi Ştefan I era frate cu Roman I [2]).

Cine a fost soţul Margaretei? Costea Voevod în nici un caz, căci atunci, de ce amintesc cronicele despre Petru, că era «fiul Muşatei» arătându-i-se prin aceasta isvorul, de unde-şi lua dinastia legitimitatea domniei? Muşata putea fi sora lui Laţcu Voevod. Am admis că Costea Voevod din Pomelnicul dela Bistriţa a fost un fiu al lui Laţcu, mort însă la începutul tinereţei. Numele lui ar fi şi un indiciu pentru originea lituană a mamei sale, care a fost doamna Ana şi care a putut fi lituană [3]). La 25 Ianuarie 1372 Laţcu nu avea copii şi papa îi făgăduia, că-i va

---

1) *Archiva istorică a României* I$_1$, pag. 177. Calcularea corectă a datei este însă 3 Febr. nu 27 Ianuarie. Să se observe, că documentul lui Roman I zice mamei sale Kneaghina, adică doamnă, ceea ce ar denota, că bărbatul ei în adevăr a domnit. Sau i se zice aşa, fiindcă era mama lui, asupra căreia se revărsa gloria fiilor săi? In acest caz nu există altă numire.

2) *I. Bogdan. Vechile cronice moldoveneşti*, pag. 193. *Idem, Letopiseţul lui Azarie* loc. cit., pag. 181, etc.; *Idem, Cronice inedite*, pag. 49 etc., *Cronica Moldo-Polonă* din 1566 [*Vechile cronici*, pag. 223] prezintă pe Roman ca fiu al lui Petru. Roman „Petrilovicz" îi zice *Siryjkowski*, Kronika polska, litewska etc. (ed. din 1582] II, pag. 104, 119 şi Arhiva istorică II, l. c. Vezi discuţia la *D. Onciul, Datele* etc. pag. 4 şi nota 2. pag. 12 nota 2.

3) Despre Muşata, vezi părerea d-lui *N Iorga*, mai nou în *Condiţiile* etc. pag. 20 unde zice: „Muşata era... soră mai mică (=a Anastasiei) şi măritată cu un boier, *poate char cu un strein*, ea nu putea să ridice în rândul întâi pretenţii pentru fii ei, Petru, Roman şi Stefan, dintre care cel de-al doilea poartă un nume caracteristic galiţian, în legătură cu vechile dinastii malo-ruse, iar ceilalţi nume ale marilor sfinţi latini, ocrotitori ai Ungariei". D-l *N. Iorga* consideră, că Anastasia a fost soţia, ce i-a adus lui Jurg drepturile ei. Despre originea soţiei lui Laţcu voevod, *ibidem* pag. 19; „o principesă rusă, de sigur dintre malo-ruşii, cari intraseră tocmai, păstrându-şi privilegiile, sub stăpânirea Poloniei" şi *Idem* în Bulletin de l'Institut pour l'Etude de l'Europe sud-orientale I, 1914, pag. 164: „nous croyons que la parenté entre Pierre et Vladislav Jagello, roi de Pologne et duc de Lithuanie, peut venir par la femme de Laţco, probablement une princesse *lithuaniene*, orthodoxe".

Şi d-l *D. Onciul* admite probabilitatea căsătoriei lui Jurg cu Anastasia. (*Din istoria României*, ed. II, pag. 30).



www.dacoromanica.ro

considera legitimi pe cei ce-i va avea, chiar daca Ana perzistă in ortodoxie. Deci Costea s'ar fi născut după această dată.

Astăzi nu cunoaştem numele bărbatului, care a întemeiat noua ramură a Bogdăneştilor. Intre martorii uricelor lui Roman I găsim câţi-va boieri rudenii cu familia domnitoare, pentru aceea uricul le zice *Jupani*[1]), precum Jupan Ştefan «nepotul nostru de soră», al cărui tată nu ni-l prezintă ştirile rămase, apoi Jupan Bratul Niatedul (1393, Nov. 18[2]) şi Jupan Juga Jurgevici, jupan Steţco şi fraţii săi, Bratul Niatedul, Stanislau (1392, Martie 30[3]). Este cel din urmă identic cu Stanislau din documentul omagial al lui Petru I (1387 Mai 7[4])?

Cine a dat legitimitatea pretenţiilor lui George Coriatovici, dacă acesta a domnit în Moldova? George sau Jurg Coriatovici nu se găseşte nici în vechile anale ale ţărei, nici în pomelnicul de la Bistriţa, nici în lista Domnilor din documentul lui Alexandru cel Bun (1403). Nici Dimitrie Cantemir nu ştia de acest Lituan, care în împrejurări complet necunoscute istoriografiei ar fi ajuns Domn al Moldovei[5]).

Am admis originea lituană a Doamnei lui Laţcu Voevod. Acesta văzându-se şi la nord în apropierea imediată a stăpânirei angevine cu drept a putut căutà tot mai cu inzistenţă prietenia vecinilor săi lituani. Nu este exclus, că George Coriatovici să fi avut femee din neamul Bogdăneştilor, aşà că la moartea lui Laţcu voevod, George era interesat în felul cum se rezolvă chestiunea moştenirei domneşti în Moldova. Ofensiva lituana în contra Tătarilor se întetea tot mai mult. Tătarii sunt sdrobiţi şi Coriatovicii, ocupând în 1376 Podolia, sunt vecini de hotar cu Moldova. Dacă Jurg Coriatovici a domnit în Moldova, aceasta s'ar fi putut numai după sinodul de la Uniejow[6]).

---

1) Despre distincţia aceasta vezi *D. Onciul, Datele* etc. pag. 12 nota 3. In documentul omagial al lui Ştefan I din 1395, Ianuarie 6 însă Mihail, fratele Domnului e *pan*, iar Juga Jurjevici în uricul din 1393 Nov. 18 e *pan*, pe când în 1392, Martie 30 e *jupan*..

2) *D. Onciul* în Revista pentru istorie, arheologie şi filologie VII. Bucureşti. 1894 pag. 367-70.

3) Arhiva istorică I, pag. 18.

4) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I, pag. 295-6.

5) Vezi *Operile principelui Demetriu Cantemiru.* Tom I: *Descriptio Moldaviae* ed. Ac. Rom. Buc. 1872 pag. 40.

6) Despre relaţiile Coriatovicilor cu regele Ludovic I şi cucerirea Podoliei vezi rezumatul bibliografiei istorice, polone, apud *Hodinka Antal, A munkácsi püspökség,* B-pesta 1910 şi *Zsatkovics Kalmán, A. Koriatovicsok* (Századok, 1900 pag. 509 şi urm.)

www.dacoromanica.ro

Lui Jurg i se atribue şi un document dat la 3 Iunie 1374 în Bârlad. Prin acest document Jurg Coriatovici, care se numeşte pe lângă «Domn al Ţării Moldoveneşti» şi cneaz lituan, dărueşte satul Zubrouţi lui Jacşa Litavor[1]), namiesnicul de la Cetatea Albă, pentru vitejie în lupta cu Tătarii la satul Vlădiceni pe Nistru. Dar autenticitatea acestui act este cu drept cuvânt trăsă la îndoială mai ales, că mai înainte de cucerirea Podoliei de la Tătari cu greu s'ar puteà admite domnia unui Coriatovici în Moldova.

Terenul probabilităţilor e foarte întins şi nimic nu e mai ispititor în istorie ca ipoteza, ceea ce o dovedesc şi diferitele conjecturi relative la Jurg, începând de la Gebhardi[2]) până azi. Nu s'ar puteà presupune şi următoarele: Ana rămasă cu fiul ei Costea minor şi fiica sa Anastasia va fi recurs la ajutorul rudei sale Jurg din Podolia pentru a asigurà fiului său Costea domnia. In acelaş timp Ana Doamna dimpreună cu Jurg şi-au putut formà un partid, cu ajutorul căruia şi secundaţi de reacţiunea ortodoxă au crezut, că pot face din Moldova o provincie lituană după moartea timpurie a lui Costea Voevod. Jurg Coriatovici a reuşit să ocupe tronul, dar partidul naţional l-a înlăturat prin otravă. Poate vre-o reminiscenţă a stăpânirei Coriotoviceştilor în Moldova este confuzia geografică, care o întâlnim la Chalkondyles, care ştiă, că Podolia este Bogdania neagră (ἡ μελαινα Βογδανία), a cărei capitală ar fi Lemberg (Leocopole[3]).

---

1) Documentul l'a publicat *Haşdeu* în *Foiţa de istorie şi literatură*, Iaşi 1860 No. 2 pag. 41 [ = Istoria critică I Bucureşti 1875 pag. 89 şi nota 1. Etymologicum magnum Rom. tom. IV. Introducere. Bucureşti 1898 pag. CCLV şi urm.] Despre document şi autenticitatea lui vezi *G. Popovici, Ordinea de succesiune în moşiile donative moldovene în sec. XIV (Prinos lui D. A. Sturdza, pag. 361)*; *Idem, Anul de la Martie în Moldova* [Conv. lit. XXXIX 1905 pag. 201 şi urm.], unde autorul revine pentru autenticitatea documentului. *N. Iorga, Studii şi doeumente* $V_1$ pag. 597-601 susţine falşitatea documentului. Cf. *Idem, Ist. biser. rom.* I pag. 37 nota 3 — *I. Bogdan, Documentul Râzenilor din 1484 şi organizarea armatei moldovene în sec. XV.* An. Acad. Rom. S. II. T. XXX 1908 pag. 389 Nota 21, unde se consideră documentul ca autentic. Cf. *Ibidem* pag. 390 nota 22 — Domnul I. Bogdan propune *Litovoi* în loc de *Litavor* (Convorbiri literare XXXV pag. 353 nota 1) şi *Vladiceni* în loc de *Vlădiciu* (*I. Bogdan, Documentul Răzenilor*, etc. loc. cit. pag. 389 nota 21).

2) *Hasdeu, Istoria critică* l. c.

3) *Chalkondyles, De rebus Turcicis* ed. Paris 1650 pag. 71 — Imprejurarea, că Vladislav Jagello numeşte pe Petru I cumnatul său, poate fi un îndemn, că Jurg Coriatovici n'a putut fi căsătorit nici cu sora, nici cu o fiică a lui Laţcu Voevod. Cf, emendarea de traducere propusă de d. *D. Onciul* în Convorbiri literare XVIII, pag. 5.

www.dacoromanica.ro

Coriatoviceştii aveau cel mai mare interes, ca în urma morţii lui Laţcu Voevod succesiunea la tron în Moldova să nu se facă cumva în favoarea politicei lui Ludovic I, căruia pe faţă sau în ascuns îi erau duşmani, ca unuia care în 1372 îşi instalase guvernatorii săi ungureşti în oraşele din Galiţia şi Lodomeria [1]), cum ziceà cancelaria regală. Dacă ar fi fost nevoie de ajutor în ori ce chip, regele Ungariei l'ar fi acordat bucuros celor ce vor răsturnà pe Lituanul din Moldova [2]).

Ştirea din cronica lituană, care singură mai mărturiseşte pretinsa domnie a lui Jurg în Moldova, ar puteà fi pusă în legătură şi cu o altă ştire.

Analistul din Thorn aminteşte la anul 1377, că Lituanii înainte de sărbătoarea Crăciunului au atacat Valahia, dar au fost bătuţi [3]). Cari au fost cauzele acestui atac lituan în contra Moldovei? Interpretându-se ştirea cronicei lituane s'a zis că Lituania prin această expediţie au încercat să răsbune răpunerea prin otravă a lui Jurg Coriatovici [4]). Nu s'ar puteà admite însă, că cu această ocazie Jurg a voit să ocupe tronul Moldovei, a cărei rezistenţă n'a putut-o înfrânge? Căci reacţiunea ortodoxă n'a putut fi atât de puternică la moartea lui Laţcu în cât să producă schimbare de dinastie. Propaganda catolică în ţară continuă şi în timpul lui Petru I sub patronajul mamei domnitorului, iar biserica ortodoxă îşi aşteptà organizarea [5]). Organizarea bisericei moldovene se poate atribui nu unui urmaş efemer al lui Laţcu Voevod, cum îl prezintà chiar cronica lituană pe Jurg, ci Domnului, care aveà deplina încredere a ţărei, cum erà Petru I, la jurământul omagial al căruia a azistat un mitropolit ortodox, cel de la Chiew [6])? Este probabil, că episcopatul mol-

---

1) C, W. Rasp, Beiträge zur Geschichte der Stadt Lemberg, pag. 388.

2) Despre rolul Coriatoviceştilor în Maramureş şi diploma falşă din 1360 vezi cartea presărată cu multe tendinţe politice maghiare a lui *Hodinka*, l. c. Despre influenţa probabilă a lui Ludovic I la căderea lui Jurg vezi *N. Iorga, Studii şi documente* III, pag. XXVIII.

3) *Scriptores rerum Prussicarum* III pag. 106.

4) *G. Popovici. Anul de la Martie*, etc. l. c.

5) Despre organizarea bisericei moldoveneşti atribuită lui Jurg vezi *N. Iorga. Ist. bis. rom.* I. Vălenii de Munte 1908 pag. 36 şi *Condiţiile* etc. l. c. Vezi însă şi D. *Onciul. Din istoria Românilor* l. c. *Curs univers.*

6) Din împrejurarea aceasta, că mitropolitul de la Chiew azistà la actul de omagiu al lui Petru I, s'a conchis că biserica moldovenească în

www.dacoromanica.ro

dovean pe această vreme — dacă erà — ţineà de mitropolia din Chiew. Biserica moldovenească ţinuse mai înainte de mitropolia Haliciului, cum ne spune corespondenţa papală în chestia episcopiei de Siret. In Mai 1371 patriarhia recunoscù din nou pe Antonie ca mitropolit de Haliciu şi-i dete şi Chelm, Tver, Przemysl şi Vladimir. Pentru a face hirotoniri noul mitropolit e pus în legătură cu mitropolitul din Ţara-Românească [1]). In Moldova domneà Laţco latinisantul. Dar Ludovic I îndrăsni să înlăture la 1375 pe Mitropolitul ortodox de Haliciu, să pue aci un catolic, căruia i se supuse şi Przemysl şi Vladimir. Dacă Siretul nu se aminteşte ca ţinând de reprezentantul papal din Haliciu, aceasta se poate explică şi în modul următor: papa voise în Moldova o biserică catolică dependentă direct de Sf. Scaun; dar Ludovic a voit să pună biserica moldovenească în legătură ierarhică cu Ungaria, cum ne arată scrisoarea papală din 13 Octomvre 1374 [2]).

Latinizarea a mers în Moldova mai greu chiar de cât în Galiţia.

Un catalog al cancelariei patriarhale din 1386 sau 1387 zice: «In zilele noastre s'a înfiinţat un mitropolit la Vidin şi altul în Mauro-vlahia [3]). In 1392, când patriarhia din Constantinopol voia să impună Moldovei ca mitropolit pe Eremia, Moldova avea 2 episcopi, pe Meletie şi pe Iosif [4]). Unul era pentru partea nordică şi avea reşedinţa, unii zic la Rădăuţi, alţii la Roman [5]), altul era episcop în Cetatea Albă, pe care patriarhia o considera aparţinând mitropoliei de Haliciu [6]). Despre Iosif se face amin-

---

1387 nu-şi aveà mitropolitul său. Vezi *E. Picot, Chronique d'Ureche,* Paris 1878 pag. 35; *A. D. Xenopol Ist. rom.* II Iaşi 1889 pag. 140; *N. Iorga Ist. lit. rom.* I pag. 37 şi *Condiţiile* etc. pag. 21. Dar nici între mărturiile actelor omagiale de la Alexandru cel bun nu găsîm pe mitropoliţii ţărei.

1) *N. Iorga. Ist. bisericei* I pag. 35; *Idem, Condiţiile* etc. pag. 18.

2) Vezi însă *N. Iorga, Condiţiile* etc. pag. 20.

3) Athena 1857 pag. 501-2, ap. *Hurmuzaki-Iorga,* Documente, XIV$_1$, pag. 30.

4) *Miklossich-Müller l. c.* pag. 167, etc. *Hurmuzaki-Iorga, Documente* XIV$_1$ pag. 16.

5) *N. Iorga. Condiţiile* etc. pag. 23 şi nota 1; *N. Dobrescu, Istoria bisericei române.* (Curs universitar litografiat), pag. 323.

6) *Ibidem,* passim. Conform documentului din 7 August 1413 episcop era şi la Baia, episcopul reşedinţii domneşti (*Filitti op. cit.* pag. 28-31).

www.dacoromanica.ro

tirea, că a fost sfinţit de către mitropolitul de Haliciu [1]). Mai târziu, când tovarăşul de luptă contra pretenţiilor patriarhiei Constantinopolitane murise—în 1401 Meletu era răposat—la 7 Ianuarie 1407 Iosif, «prea sfinţit mitropolit al Moldovlahiei» însărcinează, cu învoirea domnitorului Alexandru cel bun, pe boerul Petre Urechea să încredinţeze conducerea mânăstirilor, două. cea dela Neamţ şi cea dela Bistriţa, popii Domenţian, starețul dela Neamţ. Boerul Petre Urechea va preda popii Domenţian toată averea ce a dăruit-o Neamţului ctitorul Petru Vodă [2]). Dacă Petru e ctitor Neamţului şi dacă Iosif numeşte mănăstirea dela Neamţ [3]), mănăstirea «Vladiciei mele» biserica moldovenească îşi avea ierarhia sa sub Petru I.

Dacă pe lângă Anastasia, care-i dedea legitimitatea, reacţia ortodoxă a dat lui Iurg Coriatovici tronul domnesc în Moldova, e firesc să se admită, că acelaş Iurg a întemeiat ierarhia oficială a bisericei ortodoxe în Moldova. Admiţându-se, că Iurg e tatăl lui Iuga ologul, din anale şi documente şi Iurg neaflându-se în cronica atribuită lui Ureche, s'a susţinut, că opera tatalui, analele o trec asupra fiului. Prin urmare s'a făcut operă de restituire atribuindu-se tatălui ceeace nu se potriveşte cu vremea de domnie a fiului. In cronica amintită se zicea despre Iuga, că «au trimis la patriarhia de Ohrida şi au luat blagoslovenie şi au pus mitropolit pe Teoctist [4])». In sprijinul acestei teorii s'a mai

---

1) D. *N. Iorga* admite sau pe Tagaris sau pe fostul episcop de Lutzk. (*Condiţiile* etc. pag. 24). *N. Dobrescu*, l. c., pag. 328-9, admite pe Antonie. Cf. şi *I. A. Grigoriu, Notiţa istorică asupra lui Iosif I.* (Ioasaf) Muşat, Bucureşti 1898.

2) *Arhiva istorică* I 1 pag. 140-1 cf. *N. Iorga. Istoria bisericei* I, pag 53 şi *N. Dobrescu l. c.*

3) Vezi şi *N. Iorga, Mânăstirea Neamţului*, Vălenii de Munte 1915.

4) Cf. *D. Onciul, Din istoria României* ed. II pag. 38-9, *Idem, Datele.* etc. pag. 12-13 şi Nota 1). *Idem, Curs universitar* l. c., *Idem. Iuga-vodă, Domn al Moldovei* în Conv. lit. XVIII, 1884, pag. 1-8, XX, 1886 pag. 266-78. (Cf. Datele etc. pag. 8, nota 2). *G. Popovici în Anul de la Martie* etc. (Conv. lit. XXXIX 1905 pag. 201 şi urm.). *A. D. Xenopol, Despre Iuga-vodă.* (Revista pentru istorie etc. IV, 1885 pag. 714-7, unde se susţine însă, că Iuga a fost fiu natural al lui Roman I. Despre origina lui Iuga vezi şi *N. Iorga,* mai nou în *Câteva note despre cronicele şi tradiţia noastră istorică* l. c. pag. 6 şi Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale I, 1914 pag. 165. Despre organizarea bisericei atribuită lui Iurg, vezi *N. Iorga,* mai nou în *Istoria bisericei* I pag. 36 şi *Condiţiile* l. c.

www.dacoromanica.ro

putut aduce şi corespondenţa lui Ştefan cel mare cu patriarhatul din Ohrida, despre care s'au adus însă acum dovezi irefutabile, că este plăsmuită [1]).

In vechile cronice nu se află nimic din pasagiul, ce-l găsim în cronica atribuită lui Ureche, aşa că cu drept am puteà pune întrebarea: nu avem cumva înainte interpolarea vreunui adnotator al cronicei lui Ureche?

Căci nici Cantemir nu ştie să adaoge nimic la luga, nu ştie nimic de organizarea administrativă, trecută apoi pe seama aceluiaşi lurg, în care se descoper calităţile şi meriţele, ce le-au dovedit Coriatoviceştii, în Podolia [2]).

Dacă lurg a domnit, dacă a fost soţul Anastasiei şi socrul lui Alexandru cel Bun, de ce nu-l găsim în vechile însemnări istoriografice ale ţărei, de ce nu în însemnările pioase, cum îl găsim pe luga în pomelnicul dela Bistriţa, cronica rimată a lui Dosoftei, în anale şi dacă lurg a organizat biserica moldovenească, de ce nu l-au pomenit şi pe el episcopii de la Rădăuţi, ca pe Bogdan, Laţcu, Petru, Roman, Ştefan şi Alexandru, cum ni-i enumără documentul din 1403?

Petru I dădù bisericei moldoveneşti organizarea sa şi tot el dădù statului orientarea politică conformă vremilor celor noi. Fiul Muşatei a fost prieten şi aliat politic al noului rege polon, căruia îi erà şi cumnat. Prietenia cu Polonia, a cultivat-o în cursul întregei sale Domnii favorizând planurile polone în politica orientală, cari considerând veleităţile de suzeran ale lui Sigismund de Luxemburg, ajuns rege al Ungariei, nu erau protivnice intereselor statului neatârnat moldovenesc.

Petru va fi intermediarul Poloniei faţă de coaliţia balcanică. Regele Vladislav anexase Rusia roşie, din care Ludovic I voise să facă o provincie a Ungariei. Pe toată graniţa de nord Mol-

1) *I. Bogdan, Documente falşe atribuite lui Ştefan cel Mare* pag. 106-122 în *Buletinul comisiei istorice a României*, Bucureşti 1915. Părerea mai veche a d-lui *I. Bogdan în Vechile cronici* pag. 249-51 şi *Idem, Letopiseţul lui Azarie* l. c. pag. 66-7 şi în special nota 1. Cf. şi interpretarea lui *C. Auner*. Episcopia de Siret (Revista Catolică II, 1913, pag. 226-45). *Dimitrie Cantemir* în *Descriptio Moldaviae* (ed. Academiei pag. 144-5) spune că Mitropolia Moldovei până la soborul dela Florenţa atârna de patriarhia constantinopolitană, pe care o schimbă atunci cu cea dela Ohrida şi abia Vasile Lupu restabileşte legăturile cu Constantinopolul Cf. în legătură cu aceasta şi rolul lui Vasile Lupu *N. Iorga, Vasile Lupu ca următor al împăraţilor de răsărit în tutelarea patriarhiei de Coustantinopole* Acad. Rom. Seria II, Tom. XXXVI 1913).

2) Cf. şi *G. Popovici, Cronica lui Ureche despre ocoalele Iugaene*, (Conv. lit. XXIV, pag. 1009-23).

www.dacoromanica.ro

dova era în vecinătate imediată cu Polonia. Alăturarea Moldovei la politica polonă își avea deci și motive mai grele, de cât înrudirea cu regele polon. La 7 Mai 1387 Petru, însoțit de consilieri de frunte ca Stâncel, Stanislau, mareșalul Drăgoi, Jula căpitanul, Bârla, jură în Lemberg credință regelui și reginei Polone [1]). Documentul e un tratat de alianță ofensivă și defensivă, prin care Petru I își asigură concursul polon la un eventual atac, care nu puteà fi de cât al regelui Ungariei, saur în contra Tătarilor, cari amenințau deopotrivă hotarele polone ca și pe cele moldovenești. Petru I prin aceasta e urzitorul politicei, care mult timp a fost a statului moldovenesc. Ca semn al neatârnărei sale Petru înființează monetăria moldovenească și bate bani [2]). Alte știri despre el sunt puține. Am văzut, că el la rugăciunea mamei sale Margareta a dăruit bisericei catolice din Siret veniturile de cântar din acel oraș.

Intre martori găsim pe căpitanii Bârlă și Jula [3]). Siguranța chezășuită statului prin domnia lui Petru produse o epocă de bună stare economică, favorizată și de împrejurările, că Moldova stăpâneà marile căi de negoț spre Marea Neagră. Nimic nu ne împiedică să credem, că la sfârșitul domniei sale Petru I a stăpânit Cetatea-Albă. La 10 Fevruarie 1388, Domnul moldovean puteà împrumutà pe ruda sa regală cu 3000 ruble, care sumă regele se obligà a o restitui lui Petru in curs de 3 ani dela lăsatul secului de atunci. In caz contrariu regele se obligă a-i dà administrarea orașului Halici cu provincia și Domnul Moldovei

---

1) *Hurmuzaki-Densușianu, Documente* I [2] pag. 295 și urm.; cf și *Hurmuzaki-Bogdan, Documente*, Supl. II, vol. III, pag. 282, unde diferența de dată trebue atribuită cetirei greșite a vechiului inventariator. cf. *I. Nistor, Românii și Rutenii în Bucovina*, București 1915 pag. 7 și urm.

2) Cf. bibliografia ap. *Const. Moisil, Monete vechi românești inedite sau puțin cunoscute*, In An. Ac. Rom. S. II, tom. XXXVIII și studiile aceluiași în *Buletinul Societății numismatice*.

3) Vezi documentul ap. C. *Auner, Episcopia de Seret*, l. c. pag. 244—5. In loc de Borda trebue cetit probabil Borla, â sau ă nefiind redabile cu caractere latine. Burlă e în documentul din 1387, Mai 7, [*Hurmuzaki-Densușianu*, Documente I, pag. 297.]. *Poruczno* dat apud C. Aumer ca nume propriu trebue să fie traducerea polonă a vorbei latine *capitaneus*, ceea ce s'a echivalat cu staroste. Vezi *G. Popovici, Starostia sepecinensă* în omagiu lui Titu Maiorescu, București. 1900 pag. 476—82 și Convorbiri literare XXXIV pag. 432. Terminul slavon în documentul latin ar dovedì marea influență polonă, căruia Petru I i-a deschis largi porți.

www.dacoromanica.ro

va stăpâni în Halici, până ce-i se vor înapoià banii. Obligaţiunea regelui polon se precizează «către el (Petru), către fratele său Roman şi către copiii lor[1]). Astfel se începeà chestiunea Pocuţiei, pentru care nu o dată vor fi diferende rezolvite cu armele între Moldova şi regatul polon.

Termenul de 3 ani a trecut fără ca Vladislav Jagello să-şi fi plătit datoria. Luat-a Petre în posesiune Pocuţia? Neînţelegerile dintre Roman I şi Polonia au putut isvorî şi din chestia Pocuţiei. Tot Petru I a negociat tratative diplomatice cu Mircea, Domnul Ţării-Româneşti pentru încercuirea lui Sigismund de Luxemburg.

Regele Sigismund nu putuse primi fără protest şi fără împotrivire noua directivă a politicei Moldoveneşti. Şi aceasta cu atât mai mult, că în Ardeal teritorii întregi se organizaseră din punct de vedere industrial şi comercial pentru vremurile, când Moldova este în prietenie cu Ţara Ungurească. Alipirea Moldovei la Polonia înseamnă însă în aceste vremi ostilităţi făţişe cu Ungaria. Situaţia Ţării-Româneşti erà de asemeni favorabilă, pentru ca Petru şi din această parte să aibă ţară prietenă. Cariera lui Dan I predestinase oarecum politica imediată a urmaşului aşà că n'a putut mirà pe nimeni, când s'a auzit, că la 10 Decemvre 1389 Manea şi Roman Herăscul, boieri ai lui Mircea, apoi Drăgoi, mareşalul lui Petru al Muşatei, erau în Radom şi semnau în numele lui Mircea tratat de alianţă cu Polonia[2]). In tratat se spuneà, că Mircea va ajutà pe Vladislav din toate puterile în contra regelui Ungariei, ca amic, îl va ajutà şi în contra altor duşmani, după buna sa chibzuinţă. De asemenea ca prieten Vladislav va ajutà pe Mircea în contra Ungariei şi altor duşmani. Pe la mijlocul postului mare ce vine, Mircea va trimite în Moldova un document întărit cu sigiliul său cel mare, prin trimişi solemni, cărora Vladislav le va da tot un astfel de document. Imprejurările politice poate au făcut, ca Mircea să fie mai grăbit. Din 20 Ianuarie 1390 este datat documentul, prin care Mircea în Lublin ratifică alianţa cu Polonia. Condiţiile sunt cele cunoscute din actul ambasadorilor munteni. Mircea, Domn al Ţării-Româneşti, herţeg de Făgăraş şi Almaş, comite de Severin,

1) *Haşdeu, Arhiva istorică* I; pag. 177.
2) *Hurmuzaki-Densuşianu, Documente* I$_2$, pag. 315.

www.dacoromanica.ro

despot al țărilor lui Dobrotici, se obligă să deà ajutor lui Vladislav contra regelui Ungariei, de câte ori va fi nevoie, contra altora după-putință ca prieten. Regele are aceleași obigațiuni față de Mircea [1]). Suceava este centrul, de unde pornesc acum alianțele, după cum tot de acì se va plănuì dușmăniea în contra lui Mircea, la ceea ce se va obligà Ștefan I.

Mircea prevedeà însă, i se trimesese vorbă, că o apropiere erà tot ceea ce doreà mai mult Sigismund chiar în 1390. Astfel el se simte obligat a precizà față de regele polon, că Țara-Românească nu în ori ce împrejurări urmează dușmănia cu Sigismund. La 17 Martie de ex. plenipotențiarii lui Mircea, Roman Herăscul și Radu Gadky sunt în Suceava, unde împreună cu trimișii regelui polon stabilesc condițiile alianței și prieteniei inviolabile. Să stipulează, că regele Poloniei va anunță totdeauna pe Mircea și divanul acestuia despre relațiile cu Ungaria și că regele Poloniei nu va porni cu război, nici nu va provocà certuri cu regele Ungariei fără să fi comunicat lui Mircea și divanului calitatea fiecărei certe sau război și numai după ce chestiunea a fost aprobată de dieta polonă. Regele polon este dator să ratifice, dacă oarecum s'ar face pace sau învoială între Mircea și regele Ungariei, neeliminând firește pe regele Poloniei. Ori ce membru nou al uniunei va fi obligat la toate dispozițiile stabilite în tratat. De altfel în ziua de sf. Ion următor (6 Mai) Mircea și Vladislav își vor dà întâlnire în Suceava, când vor discutà și ratificà personal toate condițiile [2]). Tratatul acesta dovedește deplina egalitate a celor doui contractanți aliați și că în Țara-Românească cercurile conducătoare erau convinse despre o posibilitate a ameliorărei relațiunilor cu regele Sigismund, deși până în 1392 documentele regale amintesc bani ai Severinului. Nu știm ca Sigismund să fi făcut vre-o încercare de a pune mâna pe această cetate și teritoriul văii Cernei aparținând ei, căci altă întindere teritorială de mult nu mai însemnà pentru Țara-Ungurească. Din contră Mircea neturburat stăpânește posesiunile de peste munți. In anul următor la 27 Decemvre, din Argeș îl vedem dând un hrisov, în care pe lângă voevod și Domn al întregei Țări a Ungro-vlahiei, începând din munți până la hotarul țării tătărăști, își

1) *Ibidem* pag. 322.

2) *Ibidem* pag. 323—4; *Dogiel Cod. dipl.* I pag. 598 transformă data în Noemvre 15, 1390.

www.dacoromanica.ro

mai zice, *terrae Fogaraș perpetuus dominus* și dă egumenului Stanciul satul Scorei din Țara-Făgărașului [1]). In acelaș an. la 16 Mai, o bulă papală vorbește de Francisc călugăr carmelit, episcop catolic al Argeșului [2]). Impăcarea între cei doui vecini nu se făcuse în mod oficial, dar din arătatele fapte rezultă că Sigismund a fost silit să accepte starea politică creată în Țara-Românească. Regele Ungariei avea nevoie de concursul lui Mircea, când după 1390 se vede silit a-și apăra fronturile în contra invaziunilor Turcești ajunse în Serbia la Dunăre. Și apoi Tvrtko, murise și cu el se coborîse în mormânt pentru multă vreme,— e atâta vreme până în zilele noastre — visul jugo-slav al unui imperiu adriatico-dunărean. Tratativele și prietenia cu Polonia continuă încă. La 6 Iulie 1391 din Lemberg Mircea ratifică învoielile de mai înainte cu Polonia: va ajută pe regele polon în contra regelui Ungariei cu toată puterea; în contra altora din prietenie ca prieten. Comiții Manea și Vâlcul sigilau în numele lui Mircea această învoială, care încheie partea întâia a legăturilor lui Mircea cu Polonia [3]). Regele polon a încercat să izoleze pe Sigismund și din altă parte. La 13 Iulie aveau să se întâlnească delegații regelui polon cu reprezentanții ordului, când erau sa se aplaneze toate divergințele [4]).

Planurile politice s'au năruit chiar când erau mai aproape de realizare. Liga dintre cele două țări române și Polonia n a fost tradusă nici odată în rezultatele politicei practice. Polonii n'au înțeles nici odată să încheie alianțe cu Domnii moldoveni sau munteni de cât din nevoi imediate și căutau alianța cu ei numai atunci, când interesele polone erau amenințate. Documentele din August 1388, când se vorbește despre o împacare între Sigismund și Vladislav ne dovedesc, că Vladislav ar și fi gata să părăsească chiar fără să aibă vre-un folos vădit pe foștii săi aliați.

Două motive silesc pe Mircea să primească ofertele, ce-i se trimeteau din Ungaria lui Sigismund: pericolul turcesc, care pe ambii îi amenința deopotrivă și-i sileau la o conduită egală, și evenimentele din Moldova.

---

1) *Ibidem* pag. 341—2.
2) *Ibidem* pag. 330. cf. *N. Iorga* în Bulletin, etc. I pag. 150.
3) *Ibidem* pag. 334—5.
4) *Codex. dipl. Lithuaniae* ed. *Raczynski*, Vratislavie pag. 76 și urm.

www.dacoromanica.ro

Petru I, după ce supusese şi ţărmul Mărei Negre, moare. La 20 Ianuarie 1391 Petru trăia [1]), dar la 30 Martie 1392 [2]) găsim pe «Roman voevod stăpânind ţara Moldovei de la munte până la mare» făcând danie «slugii» sale Janâş viteazul. Boerii documentului domnesc sunt: Jupân Juga Jurjevici, Junân Stețco cu fraţii săi, Bratul Niatedul, Stanislau, panii Drăgoi, Andrieş, Jurja, Drăguş viteazul, Ioan Stroici, Vlad, Hidea, Grozea, Costin, Oriş. In acelaş document sunt amintiţi fii domneşti, Alexandru şi Bogdan. Aceştia se mai găsese şi în documentul din 18 Noemvre, care coprinde iarăşi o danie domnească [3]). Martorii documentului sunt: Jupânul Ştefan «nepotul nostru de soră», jupân Bratul Niatedul, Stanislau, Elovski, panii Juga Jurjevici, panu Jurie stolnicul şi fratele său Andrieş, Vlad vornicul, Baleacin, fiul lui Bârlici, Sâncul Bârlici, Drăgoi.

Roman I nu peste mult timp schimbă politica predecesorului său. Polonii aveau alt candidat pentru tronul Moldovei. Noul Domn nu se prea grăbeşte a reînoi legăturile politice cu Polonia. Abiă la 5 Ianuarie 1393 Roman, «voevod al Moldovei şi moştenitor al întregei ţări a Vlahiei dela munţi până la ţărmurii mării», dimpreună cu «copii noştrii», dimpreună cu boerii săi, din cari cei de frunte întăresc documentul omagial cu pecetea lor, precum Vlad, Stanislau, Bârlici, Bratu, Dragoş, Ion Stroici, Andrieş, Radul etc. jură, că va păstră totdeauna credinţă regelui Vladislav şi reginei Hedwiga. Documentul omagial este interesant prin aceea, că ne arată felul legăturilor originale ale Ţării Moldovei cu regatul polon; Domnul moldovean va dà regelui ajutoare, îi va dă cele mai bune sfaturi şi-l va ajută cu întreagă ţara sa în ori ce războiu afară de regiunile Prusiei şi Lituaniei, care sunt dincolo de Cracovia [4]). Prin aceasta se specifică, că oastea luî Roman I va fi totdeauna alături de oştile polone în contra Ungurilor şi Tătarilor. Dar când prietenul antecesorului său se va apropiă de Sigismund şi va formă acelaş cartel politic

1) *D. Onciul, op. cit* şi *Czolowski, Sprawy woloske w Polsce a. r.* 1412, Lemberg 1891 pag. 28 şi urm.

2) *Archiva istorică* I, pag. 18. cf şi emendaţiunea lui *G. Popovici, Moşiile donative* l. c. pag. 366. Poate şi „Ostravici" e citire greşită în loc de *Jon Stravici* (= Stroici).

3) *D. Onciul* în *Revista pentru ist. fl. şi arch.* VII pag. 367—8.

4) *Hurmuzaki-Kaluzniacki, Documente* I2, pag, 815—6.

www.dacoromanica.ro

Domnul moldovean va părăsi Polonia, care adăposteà pe fii lui Petru I şi pe Ştefan cu gânduri uzurpătoare [1]).

Intr'adevăr Mircea trece în curând pe faţă de partea lui Sigismund, care tot mai sigur se aşteptà la un atac din parteà Turcilor. Serbia se încovoiase sub loviturile turceşti; şi urmaşul lui Lazăr fu constrâns să recunoască suzeranitatea sultanului şi să-i promită tribut. Partidul neapolitan din Ungaria începù din nou să se mişte. Partizanii lui Ladislau neapolitanul trimit în 18 Octomvre 1392 un ambasador la sultan, căruia să-i se ceară ajutor în contra luì Sigismund, iar pentru pretendentul Ladislav, fiul lui Carol de Durazzo, să se ceară mâna unei fete a sultanlui [2]).

Incă înainte de această dată avem ştiri precise despre realizarea ameliorării raporturilor dintre Mircea şi Sigismund (Iunie 17,1392 [3]). In acelaş an Sigismund reîncepe ofensiva în contra Turcilor. La 12 Iulie într'un document dat în Serbia Sigismund vorbeşte de lupte avute cu Turcii şi în anul trecut, despre asediul cetăţei Borych şi despre o luptă avută cu Turcii iarăşi în Serbia [4]).

Ofensiva regelui în contra Turcilor şi campania pentru ocuparea Serbieî a putut aveà loc numai după împăcarea, sau cel puţin îmbunătăţirea raporturilor dintre regĕ şi Mircea, ceea ce erà în 1392. In Februarie se amintesc lupte la hotarul dinspre Serbia [5]). Mobilizarea s'a ordonat după Paşti. Trecând pe la Keve în dreptul Moravei, Baiazid i-a eşit înainte cu armată fără să încerce a împiedecà trecerea. La 9 Iulie Sigismund erà dincoace de fluviul Morava în districtul Brancho «în ţara sârbească» [6]). Stim de o ciocnire lângă cetatea Borici şi că armata

1) Nu erà oare la început şi în Moldova principiul de a urma frate după frate în domnie, precum am constatat, că erà până la Mircea cel Bătrân în Ţara-Românească? In Moldova observăm un fenomen, care nu l-a putut înlătură nici Alexandru cel-Bun; asociarea fratelui în domnie precum Petru şi Roman în 1388 sau Alexandru cel Bun şi Bogdan, cf. cazurile apud. *D. Onciul*, *Datele* etc. pag. 14—15.

2) *Documenta Hung. hist. Dipl*, Acta extera III pag. 720, 742.

3) *Atti della Società Ligure* etc. XIII pag. 172.

4) *Hurmuzaki-Densusianu*, *Documente* I, pag. 348 şi urm. cf.-*A. Huber*, *Dte Gefangennehmung der Königinnen Elisabeth und Maria von Ungarn etc.* (Archiv f. Österr. Geschichte LXVI. 1885, pag. 509 şi urm.).

5) *Pesty*, *Szörényi bánság* III Nr. 19 şi *Mon. hung. hist. dipl. XXXIII* pag. 31.

6) *Zichy-okmánytár* VI, pag. 139.

www.dacoromanica.ro

regală a pătruns spre sud până la cetatea Izdril. In aceeaş campanie s'a asediat *Golubaciul*[1]). La 25 Iulie regele eră tot în Serbia, iar la 9 August treceà pe la Keve înapoi spre casă[2]). Campania aceasta încheià prologul ostilităţilor, ce abià de acum încolo se vor începe în mod mai serios şi în proporţii mai potrivite împrejurărilor.

Inainte de a se începe ofensiva turcească în contra Ungariei, sultanul a căutat să supună ţinutul dintre Balcani şi Dunăre. In felul acesta Mircea, care de asemenea stăpâneà la sudul Dunărei, se găseà în acord de interese cu toţi aceia, cari luptau în contra Turcilor. N'am admis, că Turcii ar fi ocupat teritoriile lui Dobrotici în 1388. Atacuri şi încăerări între Munteni şi Turci au fost în acel timp, când Turcii au ajuns stăpâni peste o parte din Bulgaria târnoveană. Cronicele turceşti pretind a şti, că în 1391 Firus-Beg trimes să ocupe Vidinul a trecut şi în Ţara-Românească, unde a prădat fără să fie pedepsit şi s'a întors înapoi cu multă pradă[3]).

Prin nimic nu se confirmă această ştire, cu care, precum vom vedeà, s'a pus de către unii istoriografi streini şi români, în legătură prima închinare a Ţărei-Româneşti către Turci.

Când s'a făcut atacul turcesc în contra posesiunilor transdanubiene ale Ţărei-Româneşti? Nu numai, că n'avem ştiri relativ la aceasta, dar isvoarele ne permit numai un foarte întins teren de probabilităţi. Domnul român n'a intervenit de loc în ameliorarea soartei lui Şişman din Târnova, a cărui carieră politică a fost un lanţ neîntrecut de ostilităţi contra Ţării Româneşti. Să fi fost aşà de mare ura între cele 2 case domnitoare, chiar când pericolul eră comun? Ura şi pisma bulgărească a fost întreţinută prin afirmarea puterii româneşti asupra moştenirei lui Dobrotici. Sau trebue să admitem că Turcii au atacat posesiunile Ţărei-Româneşti numai după căderea şi dispariţia Bulgariei târnovene (17 Iulie 1393).

Irezistibila ofensivă a Turcilor trebuià să precizeze tot

---

1) *Hurmuzaki-Densusianu*, Documente I$_2$ pag. 380—1, 375—6; *Mon. Hung. hist. dipl.* XXXIII, Nr. 111, pag. 32, *Történelmi tar* 1896 pag. 512.

2) *Mon. Hung hist. dipl. XXXIII* pag. 32.

3) *Thúry, op cit.* I, pag. 16, 117 şi urm; *Leunclavius, Annales sultanorum Othmanidarum*, Frankfurt 1596 pag. 14; *Idem, Historiae Musulmanae Turcorum* etc. Frankfurt 1591 pag. 310.

www.dacoromanica.ro

mai mult prietenia între Mircea şi Sigismund. La 26 Mai 1394 Sigismund trimete pe Grigore Bethlen în misiune la Mircea, după ce voevodul ardelean Frank i-a dat instrucţiile necesare[1]). Pericolul turcesc făceà să triumfe politica lui Sigismund în cele 2 ţări române, căci schimbarea de directivă politică ajunsese şi în Moldova.

Roman I trăià la 19 Noemvre 1393[2]). Erà oare la această dată înduşmănit cu Polonia? In Iulie 1394 regele polon se întâlneà la Chelm cu Ştefan pretendentul, căruia îi dăruia o platoşă aurită şi un coif[3]). Să fie Ştefan identic cu «Jupan Stefan, nepotul nostru de soră», cum îi zice Roman I în 1393 Noemvre 19[4])

Pe «Jupan Steţco şi fraţii săi» îi întâlnim la 30 Martie 1392 la curtea lui Roman I. N'avem nici un indiciu nici pentru a identificà, nici pentru a combate o identificare a lui Ştefan I cu acesta[5]) Cronicile ţăréi prezintă pe Ştefan ca fratele lui Roman I şi deci şi al lui Petru I[6]). Letopiseţul Ţării-Româneşti şi Moldovei[7]) ne spune că Roman I a avut fii pe Alexandru, Bogdan, Ştefan, Mihail, Iorga (pentru Juga!) şi alt Alexandru. Dar Roman I aminteşte în hrisoavel sale numai pe Alexandru şi Bogdan şi anume către sfârşitul domniei sale, iar actul omagial al lui Ştefan I ni-l arată pe acèsta frate cu Mihail. Şi se pune întrebarea de ce nu aminteşte regele polon obligaţia sa în chestia împrumutului de 4000 ruble şi faţă de Ştefan alăturea de Roman? Toată cariera lui Ştefan I e o contrazicere făţişe a domniei înaintaşului său imediat. Inlăturarea fiilor lui Roman I din documentele lui Ştefan I şi nu numai de la domnie, precum şi împrejurarea, că Ştefan I urmează calea de

---

1) *Hurmuzaki-Iorga*, Documente XV, pag. 1821.

2) *Inscripţia clopotului de la Neamţ* (6901 Sept. 12) *e greşit cetită aşà* apud *Melchisedec, Mitropolitul Grigorie Ţamblac* (Revista pt. istorie etc. III pag. 41 cf. *G. Popovici, Anul de la Martie* etc. l. c.

3) *Monumenta... Poloniae* etc. XV pag. 199.

4) *Cf.* D. *Onciul, Datele* etc. l. c.

5) *Ibidem* l. c.

6) *I. Bogdan, Vechile cronici, Letopiseţul dè la Bistriţă*, pag. 193 *Cronica anonimă* pag. 223; *Idem, Cronice inedite*, pag. 49; *Idem, Letopiseţul lui Azarie* pag. 181.

7) *Trompetta Carpaţilor* loc. cit.

www.dacoromanica.ro

supunere umilă față de Polonia, ne face să adoptăm părerea, că Ștefan I a ajuns la domnie prin o lovitură politică.

Nu cunoaștem amănunțit împrejurările, în care Ștefan I se urcase pe tron. In actul său omagial Ștefan declară, că a ajuns pe tron cu ajutorul regelui polon. A fost deci o luptă pentru tron. De ce nu aranjase însă cu acesta chestiile de litigiu până la 6 Ianuarie 1395 ? N'avusese vreme oare, fiindcă ocupase tronul nu mult mai înainte ? Dar lucrurile s'ar fi putut aranjà în timpul de pretendență în Polonia, cum o vor face mai târziu în neputința lor fii lui Petru. Evenimentele pot aveà și o altă explicare. Raporturile lui Roman I cu Polonia se răciseră, cum ne-ar arătà documentul omagial al aceluiaș Ștefan I, pentru chestia Pocuției, pe care, deși nu plătise datoria, regele polon nu voise s'o predeà lui Roman. Din aceste motive și în legătură cu noua orientare a lui Mircea, de cartelul căruia țineà Domnul Moldovean, acesta ajută pe Teodor Coriatovici, căruia Vitold, omul regelui voià să-i ia Podolia. Teodor stăpânind Podolia ca urmaș al fratelui său Constantin, ar fi voit s'o emancipeze din legăturile ei de vasalitate cu Polonia și s'o închine Ungariei, al cărei vasal erà pentru posesiunile sale din Maramureș. Față de tendințele lui Teodor, Vitold, omul regelui polon, preconizà încorporarea Podoliei la Lituania. Teodor Coriatovici s'a împotrivit cu armele și e probabil, că Domnul moldovean i-a dat ajutorul său. Drept aceea Roman I împarte cu aliatul și ruda sa urmările înfrângerei de la Bratzlau [1]). Noua politică a lui Roman găsise adversari dintre boieri și'n legătură cu aceste nemulțumiri trebue să punem misiunea din 1393 a partidului polonofil din Moldova, despre care amintesc socotelile curței regale polone [2]). Vitold, care a patronat și reprezentat politica regală față de tendințele autonomiste ale Coriatovicilor în Podolia, dă concurs lui Ștefan, ca să ajungă la tron. Ștefan I e omul lui Vitold și de aceea înainte de expediția lui Sigismund noul Domn moldovean nu aranjase chestiile litigioase cu Polonia regelui. De aceea în actul său omagial nu găsim pe fii lui Roman, deși acolo e Mihail, fratele domnesc. Alexandru cel bun la

---

1) *Stryjkowski, Kronika polska* etc. II pag. 104, 109. Cf și D. *Onciul Datele,* etc. l. c.

2) Monumenta... Poloniae XV pag. 157 și urm.

www.dacoromanica.ro

12 Martie 1402 în actul său omagial față de regele polon reia tradiția demnă și hotărâtă a unchiului și tatălui său și cu nici un cuvânt nu amintește aranjamentul făcut cu Polonia de Ștefan I. căci acesta făcuse un act de umilință și abdicare față de moștenirea lui Petru I[1]),

Schimbările în politica orientală se succedau cu repeziciune neașteptată. Mircea trecuse de partea lui Sigismund. Primul pas trebuie să-l fi făcut acesta din urmă. Cercurile din Buda vor fi fost de mai înainte avertizate despre terenul bun, ce se pregătea la Argeș, prin evenimente, pentru o apropiere între Mircea și Sigismund, astfel că solia amintită în 1394 Mai, însemna probabil preliminările unei învoieli, ce avea să fie stabilită în curând. Penfru fiecine era evident, că Turcii vor începe lupte strașnice contra Ungariei, după ce vor fi zdrobit statele slave din Balcani. Ei, cari ajunseră dinspre Serbia până la Dunăre, vor căutà de altă parte să aibă și în cursul ei de jos cel puțin Dunărea ca hotar. Sigismund, luptând în contra Turcilor, apără existența Ungariei, căci pierderea Serbiei și Țării Românești către Turci ar pune, după cum s'a și întâmplat mai târziu, în discuție, problema existenței Ungariei. Aceleași evenimente, cum au urmat, au dovedit, cu prisosință. că Turcii pot lupta cu succes în contra Ungariei, numai după ce vor fi supus țările române. Căci țările române au rămas singurul obstacol, prin înlăturarea căruia Turcii și-au putut statornici puterea, și stăpânirea lor în Ungaria. Pricipatul ardelean, vasal Turcilor, s'a putut forma numai după înfrângerea definitivă a neatârnării moldovenești, pentru care a luptat Petru Rareș. In acest timp Muntenia de mult ajunsese jocul frivol al înaltei Porți. De aceia după căderea Bulgariei târnovene Țara Românească nu mai putea face parte dintr'o ligă în contra lui Sigismund. Iar cel din urmă după ofensiva încercată fără rezultate în 1391-2 trebuia să primească cu brațele deschise pe colaboratorul prețios în luptele cu Turcii.

Abia împăcat cu Mircea, Sigismund a și încercat să pună în practică speranțele realizate prin detașarea lui Mircea de la politica polonă.

Ce putuse comunica Grigorie Bethlen lui Mircea în Mai 1394 ? Din cele ce au urmat rezultă, că acum i s'a comunicat lui

---

1] *Hurmuzaki-Kaluzniacki*, *Documente* I, pag. 823,

www.dacoromanica.ro

Mircea intenţiile lui Sigismund de a ataca şi a aduce la supunere pe Ştefan, noul Domn Moldovean. Sau dacă în acest timp Ştefan I, nu era Domn efectiv al Moldovei, Sigismund va fi putut propune lui Mircea, ca acesta să nu lase pe Roman pradă uşoară Poloniei.

Nici Sigismund, nici Mircea, nu au putut împiedica căderea lui Roman.

Domnia lui Ştefan I. era triumful politicei polone în Moldova. La 6 Ianuarie 1395, Ştefan I, spunea clar, că a ajuns la domnie cu ajutorul regelui polon şi cu concursul acestuia spera să-şi menţină tronul. Roman I e adeverit mort prin documentul din 28 Noemvrie 1399, când se apropia răzbunarea întreagă prin fiul său Alexandru, asistat de frate-său Bogdan. [1]).

Frate-său Mihail, precum şi boierii foşti sfetnici ai lui Roman I sprijinesc pe urmaş. precum Bratul Niatedul, Stanislau[2]). Dragoş viteazul, Stroici, Vlad vornicul, Grozea viteazul, Hidea, (sau Ghidea) poate începătorul neamului Hudiei, Burla, etc.

Actul omagial din 6 Ianuarie 1395 ne explică şi altele. Noul Domn moldovean jură, că va ajuta pe regele Poloniei în primul rând în contra regelui Ungariei, în al doilea rând contra voevodului din Ţara Românească, apoi în contra Turcilor, Tătarilor, Ruşilor. Din acelaş act reese, că diferendul dintre Roman I şi Polonia a fost şi pentru stăpânirea Pocuţiei [3]). Ştefan

---

1) Revista p. istorie, etc. IV. pag. 714 şi *Ghibănescu* l. c. cf, şi interpretarea lui *G, Popovici* pentru Roman din Iunie 1394, (*Mon, Pol.* XV. 197), care nu poate fi identificat cu Roman I, ci e Roman, pentru care chezăşueşte Ivaşcu (Conv. lit. f. c pag. 213 nota 2).

2) Este Stanislau din 1387 identic cu Stanislau din 1392, Martie 30 şi iarăşi cu Stanislau din 1397. La 18 Noemvre 1393 se specifică Stanislau Elovsehi. In 1397 *(Mon. Pol.* VI pag. 43) găsim pe Stanislau Rotempan, care poate fi acelaş cu Stanislau [fără alt atribut] din 6 Ianuarie 1395 *(Hurmuzaki-Kaluzniacki Documente* I, pag. 817—19).

3) *Hurmuzaki-Kaluzniacki, Documente* I, pag. 817—19; *Hurmuzaki-Bogdan, Supl. II. Vol. III* pag. 283. Din documentul omagial al lui Iliaş [1437] rezultă, că cetăţile Ţetina, Chmielow dimpreună cu Hotinul făceau parte din ţara Sepineţului, Ştefan I n'a cedat în această chestiune presiunei polone, ci a continuat să păstreze aci stăpânirea moldovenească, căci d. e. între martorii domneşti din 3 Ianuarie 1397 găsim pe *Ştefan de Hotin. Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia* VI : *Codex epistolaris Vitoldi,* Cracovia 1882, pag. 43 şi *Hurmuzaki-Bogdan* l. c. pag. 284.

www.dacoromanica.ro

îşi luase şi obligaţii mai grele de cât înaintaşii săi. Luând ca martor pe boierii Mihai «fratele voevodului», pe Bratul Niatedul, Stanislau, Dragoş viteazul, Grozea viteazul, Ioan Stroici, Vlad vornicul, Mihai Ivaniş viteazul, Ghidea viteazul, Roman Costea viteazul, el jură faţă de Polonia credinţă «dimpreună cu copiii noştri» şi viitorii succesori şi Domni ai ţărei Moldovei.

Ştefan I mai promite, că va ajuta pe rege şi dincolo de Cracovia. Boierii, cari aduc regelui polon jurământul omagial al Domnului Moldovean, asigurau pe rege că Stefan va veni să depună jurământul personal, nu va cere înapoi Sniatyn, Colomea şi Pocuţia, iar relativ la Kieszyn şi Chmielow se va înţelege, aşa cum va vrea regele. Aceasta ne spune pe de altă parte în mod indirect că Roman I a stăpânit Pocuţia.

## 2. Alianţa lui Mircea cel Bătrân cu Sigismud de Luxemburg şi ofensiva sultanului Baiazed.

La 6 Ianuarie 1395 relaţiile lui Mircea cel Bătrân cu Polonia erau rele. Domnul român era considerat ca duşman alăturea de vechiul duşman, regele Ungariei. Polonia îşi putuse aşeză omul său în Suceava, iar alianţa şi apropierea lui Mircea de Sigismund avea nevoie numai de parafare. Inlăturarea volnică a lui Roman I şi neamul acestuia făcuse din Mircea un duşman neîmpăcat pentru Polonia Iagellonilor.

Impăcat cu Mircea, Sigismund deveni imediat mai energic în politica sa orientală. Polonia făceà de fapt lui Sigismund numai război de diplomaţie fără să caute conflictul armat cu Sigismund, contra căruia lucrà numai prin interpuşi. Regele Ungariei la 24 Iulie 1394 a vizitat pe cumnata sa Hedwiga şi s'a intors probabil cu convingerea, că Polonia va rămâne neutrală în cazul că Sigismund va încercà să atace pe Ştefan I din Moldova.

In Iulie 1394 se ştià, că armata regală va plecà să apere graniţele ţării din părţile de jos [1]). Regele plecase la 1 Mai din Buda, unde la sfârşitul anului căutându-l nu l'a putut găsi ambasadorul lui Francisc de Mantua. Ambasadorul sosise în Buda

---

1) *Sztáray oklevéltár* I, pag. 531—2, 533, 534; *Zimmermann-Werner-Müller-Urkundenbuch* III pag. 107 şi urm.

www.dacoromanica.ro

la 11 Noemvre. La 24 ale lunei i se spusese, că regele a plecat să ocupe Bosnia, al cărui rege murise şi să-şi asigure ţara în contra neîncetatelor invaziuni duşmănoase ale Turcilor. Din Transilvania regele e în drum spre Bosnia şi s'ar afla «lângă oarecare moşie Nogimbaz», care este în spre Bosnia[1]) Solul mantuan nu era însă bine informat. Sigismund în loc să plece în Bosnia, pornise în contra Moldovei lui Ştefan I. Crăciunul l-a făcut în Turda. La 3 Ianuarie următor era în Criscior[2]).

Spanul săcuesc, Ştefan de Kanişa, fusese trimes înainte cu banderiile transilvane şi cu Săcuii, ca să asigure şi să forţeze trecerea munţilor, păziţi şi fortificaţi de Moldoveni. Spanul a putut forţă defileurile Carpaţilor răsăriteni numai după lupte strasnice cu voevodul Ştefan şi Moldovenii acestuia. Documentele regale amintesc, că oastea ungurească a avut cu Moldovenii o luptă crâncenă. Sigismund, care pătrunsese pe teritoriul moldovean, era strâmtorat rău de oastea lui Ştefan, când, în toiul luptei, Ştefan de Kanişa intervine atacând din flanc cu trupele sale ş, provocând o diversiune, sileşte oastea moldovenească să se retragă urmărită de duşmani până la reşedinţa domnească.

Ce făcuse Ştefan I, ca să abată ori să poată înfrunta pericolul ce-i venea dela apus? In ziua de Bobotează a anului 1395, în Suceava, Domnul moldovean face actul omagial faţă de regatul polon. Deşi fusese ridicat la tron cu ajutorul regelui polon, el pe acest timp nu rezolvise însă chestiunile în litigiu cu Polonia. Motivele probabile le-am arătat mai sus. Nu s'aranjase chestia Sniatynului, Colomeei, Pocuţiei. Nu se hotărâse soarta Chmielowului şi Kieszynului. In actul său omagial[3]) Stefan I promite, că va fi credincios regelui polon, că-l va ajută cu

---

1) *Makuscev. Monumenta hist. Slavorum meridionalium vicinorum que populorum* II in Glasnik Seria II vol. XV (1883) pag. 23, 34.

2) *Zimmermann* etc. *op. cit.* pag. 108, 110 şi *Fejér. Cod. dipl.* X/$_2$ pag. 139 şi urm.

3) *Hurmuzaki-Densuşianu, Documente* I$_3$ pag. 382—3, pag. 333 şi *Schwandtner Scriptores rerum Húngar. I. de Thcorocz, Chronica Hungarorum* cap. V pag. 218 — cf. şi *Bonfini, Rerum Hungaricarum* Decadis. III lib. II pag. 382 (ed. Lipsca 1771) — *Hurmuzaki-Bogdan dipl. II vol. III* pag. 286—7. Cf. *Inventarium omnium et singulorum privilegiorum* etc. din 1682 (ed. *Rykaczewski*) pag. 132—3, unde ambele acte sunt trecute cu data 1395 [*Haşdeu. Archiva istorică.* l. c.] Cf. *Monumenta... Poloniae* etc. XI. pag. 34 nr. 362 sub anul 1396 şi науковъ"н сборникъI pag. 194.

www.dacoromanica.ro

armată în contra regelui Ungariei, în contra voevodului din Basarabia Turcilor, Tătarilor şi Ruşilor. Ştefan îşi ia în strâmtorarea sa obligaţiuni mai mari decât predecesorii săi: el va ajută pe rege şi «în regiuni mai depărtate ale regatului Poloniei, dincolo de Cracovia şi dincolo de Polonia în contra Teutonilor». In aceeaş zi depun jurământ şi boierii lui Ştefan şi promit, că Domnul moldovean va merge să depună personal jurământul, că Ştefan nu va mai cere înapoi Sniatyn, Colomeea şi Pocuţia, iar despre Kieszyn şi Chmielow se va aranjà în convorbirea sa personală cu regele. O solie solemnă compusă din boeri, înrudiţi cu dinastia precum şi din fratele domnesc, duc în Polonia actul omagial. Ştefan I credeà, că prin o aşa solemnă deputaţie îşi va ajunge scopul.

Nu ştim anumit, ce rezultat a avut misiunea compusă din boierii Bratul, Stanislau, Mihail şi Şandru. Ştefan I credeà, că boierii trimeşi în Polonia cu actul omagial plin de atâtea renunţări şi multă servilitate îi vor aduce ajutorul dorit în contra înaintărei armatelor ungureşti. Ştefan n'a primit ajutorul polon şi închinarea faţă de Polonia a fost pentru regatul dela Nord numai prilejul, ca să clopârţească hotarele nordice ale Moldovei. Oastea moldovenească, dupăce a trebuit să cedeze presiunei duşmane în lupta decisivă, s'a retras urmărită până aproape de reşedinţa domnească. Cronica oficială ungurească nu prezintă evenimentele în concordanţă cu expunerea documentelor, ce Sigismud a dat lui Ştefan de Konişa [1]). După aceste isvoare regele va fi înaintat până la reşedinţa domnească, unde Ştefan s'a prezentat înaintea regelui, i-a cerut iertare şi a promis tribut. Inscripţia pusă de Ştefan cel Mare pe mormântul străbunului său «Ştefan cel bătrân» spune însă urmaşilor, că Ştefan a bătut pe Unguri la Hindov [2]).

---

1) *Hurmuzaki-Densuşianu, Documente* I, vezi nota 4, (p. urm.).

2) *E Kozak Die Inschriften aus der Bukovina* I Viena 1903 pag. 105 vechiul analist moldovenesc folosind probabil această inscripţie detaliază în notele sale istorice, că Ştefan I a bătut pe Jigmond, craiul unguresc; la Hindău. Cf. *I. Bogdan, Vechile cronice* pag. 193: *cronica şi analele putnene* (Cf. şi nota 7 pag. 245—8), precum şi cronica moldo-polonă (pag. 223) amintesc acest războiu fără a-i specifică data. Cronica anonimă (*Ibidem* pag. 238) şi nici Urechia nu amintesc războiul acesta cu Sigismund. Cf. *Idem, Letopiseţul lui Azarie* pag. 115 (şi traducerea română din sec. XVIII a analelor putnene) în An. Acad. Rom. II vol. XXX (1909). Cf. şi *Letopiseţul dela Bistriţa* ap. *I. Bogdan, Cronici inedite* pag. 49, unde de asemenea nu se aminteşte lupta aceasta cu Ungurii.

www.dacoromanica.ro

Dacă Sigismund la 3 Ianuarie 1395 era în Cherestur [1]), iar la 2 Februarie da documente înaintea cetăţei Neamţului [2]), rezultă: că până în ziua redactărei actului omagial faţă de Polonia, Ştefan nu avusese ciocnirea decisivă cu trupele duşmane. Se vor fi început luptele pentru forţarea Carpaţilor apăraţi cu îndârjire de Moldoveni. Trupele, care au forţat trecătorile, erau sub comanda lui Ştefan de Konişa. Oastea regală a înaintat înspre Neamţ. In felul acesta ar fi probabil, că lupta decisivă s'a dat la Ghindoani din judeţul Neamţului [3]). Cronica oficială şi documentele regale spun, că Sigismund cu armata sa a înaintat până la reşedinţa domnească [4]).

S'ar putea da şi interpretarea următoare avându-se în vedere, că Ştefan I şi după expediţia lui Sigismund rămâne omul credincios al Poloniei. Dacă Sigismund la 2 Februarie era înaintea cetăţei Neamţului, înseamnă, că oastea regală nu ocupase cetatea şi nici nu o va mai ocupa, căci Sigismund la 14 Februarie era la Braşov. Dinaintea Neamţului, unde nu făcuse nici o ispravă, Sigismund va fi venit spre casă peste Ghindoani — Hindău după tradiţia păstrată în condică, — unde Ştefan care — poate — primise ajutoare din Polonia, s'a aruncat asupra oastei duşmane, care se retrăgea şi, strâmtorând-o în timp de iarnă, a gonit-o dincolo de munte. Documentele regale nu amintesc însă aşa ceva, cum vom vedea, că detaliază, când Sigismund a fost surprins la Posada. Inchinarea şi promisiunile lui Ştefan I au fost numai un simulacru şi Sigismund, care bine ştia acest lucru, a trebuit să admită faptul, fiindcă împrejurările reclamau prezenţa lui Sigismund în ţara sa, la Sudul căreia se petrecuseră evenimente importante. La 14 Februarie regele era în Braşov, când începe seria recompensaţiilor pentru participarea la expediţia [5]) din Moldova.

1) *Zimmermann* etc. *Urkundenbuch* etc. III pag. 110.

2) *Schönherr Gyula, Az Anjouház örökösei* pag. 422 (vol. III din *Szilágyi*).

3) *I. Bogdan, Vechile cronice* etc. l. c.

4) *Schwandtner l. c.; Hurmuzaki-Densusinu, Documente* $I_1$, pag. 362, 382—3 (egală cu expunerea cronicei oficiale) 369—70, 373; *Hurmuzaki-Iorga, Documente* $XV_1$ pag. 4—5 (=$I_2$ pag. 364 şi urm.); *Idem, Documente* $I_2$ pag. 333. S'a identificat Hindov din inscripţii şi cu Hârlău, care s'a zis, că era pe acest timp reşedinţă domnească. [*N. Iorga, Studii* şi *Documente* $VI_1$, pag. 624]. Dar Ştefan I îşi datează documentul omagiai, din Suceava, ca şi Petru I, chiar după ce Roman I îşi întemeiă oraşul său [*Hurmuzaki-Kaluzniacki, Documente* $I_2$, pag. 815].

5) *Pesty-Ortvay, Temesvármegye* etc. pag. 250 şi urm.

www.dacoromanica.ro

Recompensaţiile date Braşovenilor pentru participarea la expediţie în contra Moldovei, lămuresc importanţa evenimentelor. La 18 Februarie regele acordă Braşovenilor mari privilegii pentru comerţul cu Ţara-Românească. Braşovul ajunge centrul comerţului de către Apus şi Nord cu Ţara-Românească [1]). Orce marfă, care se exporta pentru Ţara-Românească, prin Braşov, avea să fie oprită şi desfăcută aci, şi numai Braşovenii vor avea dreptul să o importe în Ţara-Românească. Toată ceara, ce se importa din Ţara-Românească în Ungaria, trebuia oprită în Braşov, topită şi curăţită aci şi numai de aci desfăcută apoi în ţara craiului. In acelaş document se aminteşte, că bănia Severinului e vacantă, ceeace ca şi celelalte dispoziţii arăta legăturile de deosebită prietenie, ce exsta atunci între Mircea şi Sigismund.

La 7 Martie fiind aşişderea în Braşov, Sigismund reînoeşte Braşovenilor privilegiile acordate de Ludovic I pentru comerţul cu Ţara-Românească. Acum li se acordă exclusiv Braşovenilor dreptul de a face comerţ în regiunea dintre Buzău şi Prahova, adică ţinutul mărginit de cursul Ialomiţei şi Siretului, până unde ambele râuri se varsă în Dunăre [2]). Ţinutul acesta e din teritoriul vechei Cumanii, care teritoriu apoi dimpreună cu ţara Bârsei a fost organizat de cavalerii teutoni şi cari poate în 1358 să nu fi fost încorporat ţărei lui Alexandru I? Din moştenirea cavalerilor alungaţi, însă, regii Ungariei n'au stăpânit niciodată nimic dincolo de munte, mulţumindu-se cu pretenţiile în titlu.

Sigismund înoia acum vechile privilegii, nu fiindcă doar avea pretenţii politice, ci fiindcă Ţara-Românească a lui Mircea îi era aliată. In aceeaş zi de 7 Martie şi Mircea era la Braşov şi semna tratatul de alianţă cu Sigismund. In exemplarul tratatului dat de Domnul român el se numeşte între altele duce de Făgăraş, în ceeace se cuprindea şi posesiunea Amlaşului, precum şi ban de Severin. Mircea aminteşte deosebita favoare şi ajutorul, ce i l'a acordat regele, de când l'a cunoscut («ex quo nos novit»).

---

1) *Hurmuzaki-Iorga, Documente*, $XV_1$, pag. 45 [=$I_2$ pag. 364 şi urm.]. *Hurmuzaki-Densuşianu, Documente* $I_2$, pag, 58 şi mai bună lectură ap. *Hurmuzaki-Iorga, Documente* $XV_1$, pag. 1.

2) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* $I_2$ pag. 369, 370. Cf. şi pag. 373. pag. 58 (= mai bună lectură în *Hurmuzaki-Iorga, Documente* $XV_1$, pag. 1). Cf. *N. Iorga, istoria Çomerţului Românesc* I, Vălenii-de-Munte 1915, pag. 40.

www.dacoromanica.ro

Drept aceea închee alianţa ofensivă şi defensivă cu Sigismund în contra Turcilor. Punctele tratatului erau următoarele:

1. Mircea promite că va ajuta pe rege cu armata ori de câte ori va porni în contra Turcilor şi celor aliaţi cu ei. Dacă regele ia parte la expediţie în persoană, Mircea va face acelaş lucru; dacă regele nu e cu armata sa, Mircea îşi va trimite numai contingentul său. 2. Oastea regelui va avea trecere liberă prin ţara lui Mircea; 3. Cât timp regele rămâne la vreo expediţie, atât timp se va afla lângă el şi Mircea. 4. Dacă regele va lăsa garnizoană în vreun loc ocupat, Mircea încă e dator a lăsa acolo oaste. 5. Dacă aceşte locuri vor fi atacate de Turci şi duşmanii vor fi numai atâţia, că Mircea singur li se poate împotrivi, Domnul român e dator a ajuta pe oamenii regelui cu oaste şi a-i apăra. 6. La astfel de expediţii în contra Turcilor, Mircea se obligă a îngriji de aprovizionarea oastei regale cu condiţia, ca totul să se plătească în bani gata. Ţara-Românească va da destulă zacherea oştilor craiului pe bani şi în ţinutul de dincolo de Dunăre (spre Serbia) învecinat cu Ţara-Românească [1]).

2. *Urmările tratatului de la Braşov; Începutul ofensivei creştine în contra Turcilor.*

Unit cu Sigismund, Mircea spera să facă mai uşor faţă atacurilor turceşti. Tratatul dela Braşov este încheiat între părţi egale ca o urmare naturală a impetuosităţei cu care Turcii înaintau în spre Nord. Nici un cuvânt al tratatului nu trădează vreo inferioritate în rang a lui Mircea faţă de aliatul său regal. Prin nimic iarăşi nu se aminteşte, că Mircea la 7 Martie era refugiat la Braşov dinaintea unei invazii turceşti în Ţara-Românească. Mircea însă prin alianţa cu regele Ungariei în contra Turcilor urmărea şi altceva, ce nu spunea tratatul, dar ne lasă să bănuim. Din titlul întrebuinţat de Mircea într'un act aşa de solemn, cum era tratatul dela Braşov, reiese, că el pierduse posesiunile de dincolo de Dunăre, care aci nu mai sunt amintite în titlul domnesc, sau mare parte din ele. Mai înainte de aceasta, la actele de alianţă încheiate cu Polonia, am văzut, că Mircea avea obiceiul de a aminti consequent stăpânirea sud-dunăreană.

Ce se întâmplase?

Încă din primii ani ai domniei sale, noul Sultan căutase să

---

1) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_2$, pag. 359—60.

www.dacoromanica.ro

rezolve drepturile la existenţă ale stăpânirei turceşti la Nord de Balcani. Turcii puteau stăpâni statornic în această parte numai având în mâinele lor posesiunea Dunărei de jos.

Din două părţi trebuia asigurat imperiul turcesc: trebuiau înlăturate şi distruse stăpânirile particulariste din Asia-Mică, iar ţările dela Dunărea de jos trebuiau cucerite, pentru ca să se asigure stăpânirea nord-balcanică. Murat I încercase să împingă stăpânirea turcească până la Dunăre. Căci ce alt obiectiv aveau luptele lui cu Bulgarii şi Sârbii? Pe câmpia dela Cossovo a plătit însă cu viaţa tendinţa de înaintare în spre nord. Dar pe aceeaş câmpie a Mierlei s'a înfrânt în acelaş timp pentru multă vreme puterea de rezistenţă a Sârbilor.

Incercările ulterioare ale Sârbilor de a rezista au continuat, dar trebuesc considerate ca ultimele sforţări ale unui popor, care nu înţelege să se predea fără cel puţin câteva lupte mari, cum nu făcuseră Bulgarii. Şi apoi câtă vreme în Ţara-Românească exista un Domn independent de Turci, Serbia mai putea să nutrească oarecare speranţe. Mircea însuşi nu putea privi cu inima liniştită, cum cele două Bulgarii cad sub Turci, fiindcă în primul rând aceste schimbări politice se făceau fără ca el să profite ceva şi, pe de altă parte, stăpânind ţările lui Dobrotici şi Silistra până la mare, se vedea ameninţat în mod imediat prin mutarea stâlpilor de hotar ai imperiului turcesc la graniţa deschisă în spre sud a nouei sale achiziţii. După înlăturarea Bulgariei târnovene prin Turci, conflictul armat între Mircea şi aceştia era iminent. Cronicarii turci [1]) amintesc în 1391 primul atac turcesc, care s'ar fi făcut în contra Ţării-Româneşti de către Feriz, begul instalat la Vidin. Cu mare pradă, neturburat de nimeni s'a întors acesta la locul, de unde a plecat. Tot pentru acest an se aminteşte în cronica turcească înscrierea în condicele împărăteşti a Ţării-Româneşti ca tributară. Altă ştire nu confirmă acest atac turcesc al begului, care în 1391 nu putea fi la Vidin, iar despre ofensiva turcească, care ar fi atins nu numai posesiunile sud-dunărene ale lui Mircea, ci ar fi înaintat şi pe teritoriul propriu muntenesc ocupându-se şi prădându-se Giurgiul, am arătat în altă parte că nu se ratifică prin controlul comparativ al izvoarelor.

1) *Thúry, Török történetírók* I, pag. 16, 32, 109, 117; *Leunclavius, Historiae Musulmanae* etc. pag. 315; *Idem, Annales* l. c.; *Seadeddin* ap. *Bratutti*, pag. 160.

www.dacoromanica.ro

Este evident, firește, că ofensiva turcească a atins Țara-Românească mai întâi în posesiunile ei Sud-Dunărene. Imediat după pretinsa ofensivă turcească din 1388, la 4 Septemvre următor, găsim în un hrisov al lui Mircea dat Coziei, că Mircea se numește și Domn «peste părțile dunărene și părțile de peste munți», iar în tratativele urmate cu regele polon el arată în titlu, că stăpânește toată moștenirea lui Dobrotici. Că conflictul dintre Mircea și Turci s'a iscat pentru posesiunile Sud dunărene, ne arată și acea știre a cronicelor turcești, după care Sultanul a atacat pe Mircea cel Bătrân, fiindcă acesta, în timp ce Sultanul era în Asia-Mică, a atacat și prădat șesul Cadiu sau Carinovasis [1]).

După cucerirea Bulgariei Baiazid porni cu războiu în contra Țării-Românești. Despre acest războiu cronica anonimă ne-a păstrat știrea următoare: «Mircea Vodă Bătrânul. Acesta au avut mare războiu cu Baiazit-Bei dela Nicopole. Făcutu-s-au acest război pe apa Ialomiței; biruit-au Mircea-Vodă pe Turci și fără de număr au pierit trecând Baiazit-Bei Dunărea fără vad; și alte multe războaie au avut cu Turcii» [2]). Constantin Căpitanul Filipescu repetă după George «Frantzi», că Mircea a avut război cu Baiazid, unul către Nicopoia, altul pe apa Ialomiții și la amândouă l-au biruit pa Baiazit bei». Acelaș amintește că alt istoric, al cărui nume nu ni-l dă, scrie că un război, ce au avut Mircea Vodă a fost la Rovine, unde ca tovarăși ai lui Mircea au perit Marcu Cralevici și Constantin și Dragaș. Mircea a bătut oastea lui Baiazid; «cei trei oameni de neam mare sârbi» au pierit. Dar Mircea după această izbândă «văzând obrăznicia Turcilor s'au împăcat cu ei și i-au fost dând plocon pentru ca să se odihnească țara cu pace [3]). Letopisețul Țării-Românești conține urmă-

1) *Cronicele turcești*, l. c.

2) *Magazin istoric pentru Dacia*, Tom. IV, București 1847, pag. 233 (= ed. *Joanid* 1838, pag. 3).

3) *Ibidem* I pag. 95 ( = ed. *N. Iorga*. București pag. B). Despre autorul cronicei afară de lucrările d-lui *N. Iorga* și *D. Onciul*, vezi *Em. Panaitescu, Cronicarul Radu Popescu și Istoriile Țării-Românești*. București 1908. De unde se iau știrile despre bătălia la Rovine? De bună seamă din cronica lui G. Brancovici, care are următoarea știre luată din analele sârbești „6903. Domnul Mirce voevodul Țărei-muntenești au bătut pre împăratul Baiazit la Rovine, atunci au perit Marco Cralevici, Constantin și Drăgaș" — (Revista critică literară Iași 1893 pag. 382). Despre cronicele muntene vezi C. Giurescu. Contribuții la studiul cronicelor mun-

www.dacoromanica.ro

toarele despre războiul lui Mircea cu Turcii: «Făcutu-s-au acel război pe apa Ialomiţei şi au biruit Mircea-Vodă şi au trecut Baiazet Dunărea fără vad şi au făcut şi alte războaie multe cu Turcii» repetând astfel ştirea din Cronica Ţărei [1]). Că lupta lui Mircea cu Turcii a fost la Rovine, dându-ne şi anul 6903, ne-o spun analele sârbeşti şi cronica lui George Brancovici [2]). Alte anale însă iarăşi sârbeşti ne dau şi ziua luptei: 10 Octomvre şi atunci am avea 1394, Octomvre 10 [3]). In ambele texte, cari ne dau ziua luptei, ni se specifică şi locul luptei «la Rovine». Dar versiunea letopiseţelor sârbeşti din sbornicele moldoveneşti de la Kiev [4]) şi Petersburg [5]), nu conţin decât anul 6903, când Turcii au plecat cu război contra Ţării-Româneşti şi că atunci au perit Marcu craiul şi Constantin. *Analele de la Cetinje* [6]) dau acelaşi text. Versiunea care ne dă data complectă a luptei e cel mai detaliat, precum: «In anul 6903 Mircea Voevodul Ţăril-Româ-

---

tene. Bucureşti 1906. Despre craiul Marcu v. Arch. f. slav. Phil. V pag. 438 şi urm.; mai nou *N. Tomic, Istorija u narodninu epskim pesmama o Marku Kralevicu.* Belgrad 1909. Vechiul manuscris de istorie bulgară dela Zografi zice că Marcu Cralevici, fiul lui Vukasin, stăpânind Prilepul s'a închinat sultanului şi a mers dimpreună cu acesta în contra lui Mircea şi a pierit lovit de o săgeată în gât. Cf. *Iordan Ivanof. Monumente bulgare din Macedonia* (bulgăreşte). Sofia 1908 pag. 171.

1) Ed. *St. Nicolaescu* în Revista pentru istorie etc. vol. XI, (1910) pag. 108 şi urm. Cf. prelucrări din Cronica ţărei ap. *Engel, Geschichte der Moldau und Walachey* I. Halle 1804 pag. 60 *N. Iorga, Cronici muntene* (An. Acad. Rom. XXI pag. 7) şi Archiva Istorică II, pag. 46 şi urm. Lupta după aceste isvoare a fost între Bazail beÿ de Nicopole şi Mircea, care a învins. Lupta s'a dat „lângă Ialomiţa".

2) Rev. crlt. lit. Iaşi 1893 pag. 381-2 şi Arkiv za povjestniku Jugoslavensku III. Agram 1854 pag. 16. Rovine ca loc al luptei a intrat în Cronica lui Brancovici din cântecele vitejeşti ale Sârbilor Cf. şi *Hasdeu* în *Columna lui Traian*, 1878. Despre cronica lui Brancovici, vezi *I. Radonic, Contele George Brankovici şi vremea sa.* Belgrad 1911 pag. 617 şi urm. (Recensie interesantă de *Silviu Đragomir* în *Neamul Românesc* din acelaş an). Data de an şi zi a putut fi luată diu vre-un pomelnic sau inscripţie funerară.

3) Glaznik, Belgrad, LIII, pag. 75 şi Spomenik III (1890) pag. 132

4) *I. Bogdan. Ein Beitrag zur bulgarischen Geschichtschreibung* in Archiv für slavische Philologie XIII (1891) pag. 521.

5) *I. Bogdan, Letopisetul lui Azarie* (An. acad. Rom. Seria II Tom XXXI (1909) pag. 141 şi 8-9.

6) Ed. *Iagic* în Archiv f. slav Phil. II (1876) pag. 94 după un manuscris sârbesc din sec. XVI.

www.dacoromanica.ro

neşti bătu pe împăratul Baiazid la Rovine şi muriră Marcu Craljevici şi Constantin şi Drăgaş» [1]). Versiunea textului din secolul XVII ca o interpolare târzie exprimând subiectivitatea interpolantului nu poate avea în discuţie decât valoare dialectică [2]).

Constantin filosoful — ca să rămânem la izvoarele sârbeşti — prezintă faptele în legătură şi concordanţă cu Letopiseţul sârbesc în versiunea lui cea mai veche.

«...Mândrul şi îngâmfatul Baiazid s'a ridicat cu război în contra Ungro-vlahilor şi, mişcându-şi tabăra a sosit cu toate trupele sale şi trecând Dunărea în anul 6903 a dat lupta cu marele şi de sine stăpânitorul voevod Ion Mircea, în care s'a vărsat nespusă cantitate de sânge. Tot atunci au pierit Craiul Marcu şi Constantin. In acest loc şi la această luptă a participat şi cneazul Ştefan», a cărui viaţă o scrie cronistul, ce e Constantin Filosoful. Despre rezultatul luptei ne dă încheierea, ce o găsim şi la Phrantzes: «împăratul (= Baiazid) însă reîntors în ţară se făcu pace cu acestea (Ungro-vlahii [3]). «Cronica bulgărească din sbornicul dela Chiew, adaogă, fără a da data luptei, amănunte preţioase. Lupta a fost mare şi crâncenă: mulţi Turci au fost omorîţi. Văzduhul se întunecase de mulţimea săgeţilor — ca să împrumutăm liber traducerea lui Moxalie. Aici şi-au găsit moarţea Constantin Dragasievici şi Marcu Cralievici. Lupta s'a dat lângă un râu, care «se umpluse de sânge». Baiazid fugi, după ce a lăsat ţara în administraţia unui boier. Mircea fugi la Unguri. Baiazid în fugă trecu Dunărea lăsând păzitori pe la toate vadurile Dunărei [4]). Ambele isvoare din urmă sunt prin urmare de

---

1) Spomenik l. c. cf. şi Glasnik, Belgrad, LIII pag. 75. Să se observe, că în celelalte versiuni se spune că au perit „craiul Marcu şi Constantin", pe când aci se adaogă „Marcu Craljevici şi Constantin şi Drăgaş". *Constantin Filosoful* aminteşte numai că „tot atunci au pierit craiul Marcu şi Constantin". (*C. Jirecek, Zur Würdigung der neuentdeckten bulgar, Chronik* pag. 267 în Archiv f. slav. Phil. XIV), pe când cronica-Bogdan, vorbeşte de Marcu Cralievici şi Constantin Dragasevici, ceea ce justifică, că cronica nu e lipsită de interpolări şi prelucrări mai târzii, cum cu drept a observat Jirecek. Cf. şi cronica lui *Moxa*, ap. *Hasdeu, Cuvente den batrani.* Bucureşti 1878, pag. 402.

2) Cf. însă Jirecek l. c. 272-3.

3) Glasnik, Belgrad XLII pag. 269. Cf. şi *C. Jirecek:* Zur Würdigung etc. l. c. pag. 267.

4) *I. Bogdan Ein Beitrag* etc. l. c. pag. 538-9 şi *B. P. Hasdeu* în *Cuvente den betrani.* Tom I pag. 402.

www.dacoromanica.ro

acord, că Sulltanul acum a ocupat milităreşte linia Dunărei şi probabil în legătură cu acest fapt trebue pusă împrejurarea, că Şişman a fost omorât la 3 Iunie 1395. Cronica bulgărească adaogă la aceasta mult discutata glosă, că acest Şişman omorâse pe Dan, fratele lui Mircea, în 6902 (1393) Septemvre 3. Cronica bulgărească ne prezintă două date preţioase: că lupta s'a dat lângâ un râu şi că Baiazid a lăsat în ţară Domn pe un boier, despre care din alte isvoare ştim, că era Vlad pretendentul.

Relativ la lupta aceasta cu Turcii găsim în Orbini [1]) ştirea etimologizantă, că Marcu «Kraglievich» a murit în o luptă a lui Baiazid în contra lui Mircea, care s'a dat lângă Chraglievo, cetate a Valahiei. In cursul luptei el a fugit într'o pădure unde a fost omorît de un Român. După această ştire bătălia ar fi fost prin urmare aproape de Craiova, care nu era oraş în timpul lui Mircea. Luccari [2]) ne spune, că Baiazid, după lupta de la Nicopol, a trecut peste Dunăre în Ţara-Românească pe la cetatea Severinului şi a încercat luptă sub cetatea Chraglievo şi a fost bătut, Leunclavius [3]) rezumând expunerea cronicarilor turci povesteşte despre lupta, care s'a dat între Mircea, după ce trei ani de a rândul plătise tribut, şi Turci; la Argeş (Arcas sau Artzes *sic!*) După lupta, în care Mircea a pierdut mare parte din oştirea sa, s'a rugat de iertare şi sub condiţii noui va plăti din nou tribut sultanului. Seadeddin, a cărui traducere o avem în întregime, ne spune, că Mircea în anul hegirei 793 a pustiit ţinuturile turceşti învecinate la sud de Dunăre. De aceea sultanul plecă cu armată în contra lui. Mircea se retrage la munţi, urmărit de armata sultanului, se dă luptă, după care Mircea căindu-se de fapta sa, cere şi obţine iertare, obligându-se să plătească tributul obişnuit şi să servească sultanului [4]). Despre o luptă dată între Mircea şi Turci în regiuni muntoase vorbeşte şi Chalkondyles [5]), Cronicarul bizantin povesteşte această expe-

1) *M. Orbini, Il regno degli Slavi.* Pesaro. 1601 pag. 279.

2) Luccari, Copioso ristretto degli annali di Ragusa; Veneţia 1605 pag. 72.

3) *Leunclavius, Historiae Musulmanae* etc. Frankfurt 1591 pag. 319: *Idem, Annales sultanorum Othmanidarum,* Frankfurt 1596 pag. 15.

4) *Seadeddin, Chronica dell'origine e progressi della casa ottomana* trad. de *Vicenzo Bratutti* I Viena 1649 pag. 165 şi urm.

5) *Chalkondyles, De rebus turcicis* II. pag. 79-80 (ed. Bonn); ed Paris, 1650 pag. 40 şi urm.

www.dacoromanica.ro

diție a sultanului ca întâmplată după bătălia mare dela Nicopol, la puțină distanță de timp. Motivul ar fi, că Mircea a ajutat la Nicopole pe Sigismund. Domnul român, în contra căruia sultanul a venit cu armată, s'a mărginit la lupta de guerrillă atacând și distrugând detașamentele răslețite de grosul armatei. Odată când armata înainta printr'un defileu, Mircea o atacă cu deosebită îndrăzneală și de atunci armata sultanului s'a păzit în contra lui Mircea numai căutând să rămână totdeauna în tabăra întărită. De aceea sultanul văzând, că nu face nici o ispravă s'a întors în grabă înapoi. De cu vreme Mircea își dusese supușii, în special femeile și copiii, așezându-i în muntele Prasobos. Ori și cui îi va bate la ochi marea asemănare între felul cum Chalkondyles prezintă această campanie a lui Baiazid în contra lui Mircea cu campania turcească în contra lui Vlad Țepeș din anul 1462 [1]). Phrantzes, în rezumatul său de istorie turcească [2]), înainte de povestirea luptei de la Nicopole, spune, că după expediția din Asia, ce a urmat bătăliei de la Cossovo, Baiazid pornește în contra Ungurilor, îi învinge de două ori și abia după ce a ocupat și Albania, s'a întors împotriva lui Mircea, dar când Mircea oferi lupta «într'un oare care loc greu» (aceiași expresie o găsim și la Chalkondyles pentru caracterizarea locului luptei), după ce Turcii pustiiseră multe locuri, sultanul, evitând lupta, a ordonat retragerea. După aceia au căzut la învoială și s'a făcut pace, Mircea promițând să plătească tribut. Tot Mircea a primit nu puține locuri din Bulgaria și Serbia. Expunerea lui Phrantzes cu felul acesta se apropie de a lui Chalkondyles, iar prin pasagiul din urmă se încearcă o explicare a stăpânirei sud-Dunărene în timpul lui Mircea. Și pe baza acestui pasagiu s'a zis, că Mircea ar fi avut după lupta de la Angora malul drept al Dunărei ca feud din partea Turcilor [3]).

Prin urmare avem următoarele feluri de știri : Cronica țărei și prelucrările ei ne spun, că lupta lui Mircea cu sultanul Ba-

---

1) *Ibidem* lib. IX și *Dukas, Hist. Byz.* (Ed. Bonn) pag. 82-3.

2) *Phrantzes, Chronikon* ed. Bonn pag. 82 și urm.

3) *D. Onciul, Curs universitar* pag. 422 și urm.; *Idem, Din istoria Românilor* ed. II. pag. 40; *N. Iorga*, Notele unui istoric etc. pag. 35 — Chalkondyles, care reprezintă aspirațiile bizantine și folosește arhaisme geografice, prefăcându-le după știrile primite oral, știe că Mircea stăpânea până la Marea Neagră și Dunăre (ed. Paris. pag. 40).

www.dacoromanica.ro

iazit au fost la Ialomița. Cronica lui Brankovici și versiuni mai noui ale analelor sârbești povestesc despre lupta de la Rovine. Cei doi istoriografi italieni expun lupta de la Craiova. Cronicarii bizantini vorbesc de un «loc greu», în care s'a dat lupta, iar cronicarii turci arată Argeșul ca loc de desfășurare al luptei. In sfârșit cronica bulgărească din sbornicul de la Chiev arată, că lupta s'a dat lângă un râu. Această diversitate de informații rezultă din împrejurarea, că nici unul din aceste isvoare nu e contimporan — opera lui Constantin filosoful, scrisă pe la anul 1431 nu vorbește nimic de locul luptéi, și aceasta deci încă nu e contimporană—și că în toate se contopesc într'una și se confundă cele două lupte, pe care Mircea le-a avut cu Turcii lui Baiazid [1]). Luptele lui Mircea cu Turcii din anii 1394-1395 sunt în legătură nu numai cu contrastul de arme între lumea creștină din sud-estul Eropei și Turci, ci reprezintă și o fază din diferendul, ce pe acest timp continua a fi în politica orientală, între acești doi moștenitori ai imperialismului angevin. După alăturarea lui Mircea la politica lui Sigismund, Polonii au căutat să prepare acestuia, dușmănii atât cu Turcii, cât și cu proprii săi supuși. Mai târziu la 28 Mai 1396, în Argeș, Vlad, Domn al Țării-Românești, face jurământ de credință Regelui și Reginei Poloniei [2]).

Prin Moldova, Vlad va fi ajuns la Turci, cu care vine în locul lui Mircea ca să-l înlocuiască.

Ofensiva turcească, în contra Țării-Românești a lui Mircea punând în discuție probleme cardinale ale istoriei țării, a preocupat cu deosebită însistență istoriografia română, începând mai ales din vremea, când din vrednicia înaintașilor cu ajutorul marilor puteri europene spiritele alese au început să ceară o soartă mai bună pentru urmașii acelora. Marele istoriograf muntean, Banul Mihai Cantacuzino [3]), a cunoscut un hrisov dat Mânăstirei

1) Relativ la lupta aceasta Cf. *N. Jorga, studii și documente* III. Prefața III, *P. S. Srecicovici* în Spomenik XXXVI pag. 7 și urm.; *Hasdeu, Originele Craioveĭ, Columna lui Traian* VIII pag. 668.

2) *Hurmuzaki-Densușianu, Documente* I, pag. 374-5.

3) *Genealogia Cantacuzinilor*, ediție adnotată de *N. Iorga*-București 1902 pag. 495-99. Cf. și pag. 61. unde se atribue lui Mircea numai învingerea „la satul Rovine". Cf. de *același* Ἱστορία τῆς Βλαχίας ediția frații *Tunusli*, Viena 1806 pag. 12 și urm. (= traducerea lui *G. Sion*, București 1863 pag. 66 și urm., 70, 129).

www.dacoromanica.ro

Tismana, în care se spunea, că sultanul a trimis contra lui Mircea întâi pe un seraschier al său cu oşti, pe care Mircea le birui însă la Ciroloşi din Ilfov. După trei luni însuşi sultanul a condus armatele năvălitoare, care şi acum au fost bătute la Rovine de pe Ialomiţa. Hrisovul nu ne-a rămas, aşa că suntem avizaţi a controla ştirea din celelalte isvoare.

Sigismund, abia împăcat cu Mircea, face preparative pentru ofensivă în contra Turcilor. De oarece însă mai întâi voia să readucă Moldova în clientela sa politică, am văzut, că s'a decis pentru expediţia în această parte, luând în dieta ţinută în Aprilie la Buda, numai măsuri de defensivă la hotarele sudice în contra Turcilor. Insuşi palatinul şi mitropolitul de Strigoriiu sunt trimişi contra Turcilor în părţile sudice. Mircea va împiedica însă pericolul mai mare, ce ar veni de la sud, cum s'a şi întâmplat. In vreme de iarnă, după ce Mircea înlăturase primejdia turcească fără concursul lui Sigismund, am văzut oştile regale înaintând spre Moldova. Turcii din Serbia au făcut incursiuni în Ungaria, până la mânăstirea Paulina din Gaţaia şi până la Ersomlyó [1]), unde s'au ciocnit cu trupele lui Petre Perenyi. Mircea a înfruntat şi respins greul ofensivei turceşti din toamna acestui an.

Documentele regale relative la expediţia din 1395, terminată cu recucerirea Turnului de la Turci, ne detaliază, că Baiazid sultanul atacase cu oşti mari şi multe ţara Românească, a pustiit mare parte din ea şi luase cu forţa Nicopolul-Mic, unde a lăsat garnizoană [2]). Dar abia numai în diploma dată voevodului Stibor găsim, când se povestesc evenimentele din 1396, că în 1396 era în ţară Domn pus de Turci [3]). Sunt şi documente cari amintesc că Sigismund a pornit expediţia, ca să înnăbuşe răscoala Românilor transalpini «qui tunc temporis a nobis et sacro nostro dyademate contumacieter se abstraxerant». De loc nu se aminteşte însă, că regele a intenţionat să restabilească pe Mircea în scaun, de unde urmează, că Mircea rămăsese

1) *Pesty, Krassó vármegye* IV Pesta 1883 pag. 176. *Monumenta Hungariae hist. dipl.* XXXIII Nr. 10.

2) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I, pag. 431-2, 476, 415; *Monumenta Hungariae dipl.* XXXIII pag. 41.

3) *Hurmuzaki-Iorga, Documente* XV[2] pag. 1822—6 (= *Wenzel Gusztáv, Stibor vajda* in Disertaţiunile Acad. din Bpesta 1874, pag. 99 şi urm.

www.dacoromanica.ro

Domn şi după lupta cu sultanul Baiazid. Singura ispravă, ce a rămas a fost, că sultanul a cucerit şi întărit cu garnizoană Turnul, pe care l'a avut după o rezistenţă dârză a Românilor. Aci a trebuit deci să fie prima luptă pe malul stâng al Dunărei între Turci şi Mircea. Inaintat-a Baiazid mai departe pe teritoriul Ţării-Româneşti? Urmat-a după ocuparea Turnului lupta cea mare, în care să se hotărască soarta domniei lui Mircea? Documentele regale amintesc, că trupele turceşti au devastat şi pustiit ţara «aproape în cea mai mare parte». Mircea, neliniştind trupele turceşti, s'a retras şi «într'un loc mai anevoios» pentru duşman, i-a oferit lupta, după isvoarele bizantine. Baiazid a recunoscut cursa şi a început retragerea fiind mulţumit, că în grabă poate fi dincolo de Dunăre. Nimic nu stă împotrivă, că această întâlnire armată, în care oastea lui Baiazid n'a făcut mare ispravă, să fi avut loc la 10 Octomvre 1394, deşi n'avem nici un indiciu, de unde a luat versiunea mai târzie a letopiseţilor sârbeşti data de zi şi lună.

Dacă Sigismund în expediţia din 1395 ar fi restabilit pe Mircea în scaunul domnesc, documentele regale în unanimitate ca la Dan II, ar fi amintit pe pretendentul Turcilor, instalat în Argeş, ceia ce amintesc mai târziu pentru anul 1396 şi 1397. E adevărat, că în 1408, când — cum vom vedea — relaţiile dintre Mircea şi Sigismund erau iarăşi încordate, documentul regal pentru Nicolae de Gara, vorbind despre expediţia din 1395, aminteşte despre «Merch etiam Vaivoda nostro Transalpino, qui per ipsos Turcas oppressus extiterit, in nomine ipsorum fidelium nostrorum suo dominio restituto».

Această violentă ofensivă turcească din toamna anului 1394, trebuia să provoace acţiunea comună a lui Sigismund alăturea de Mircea, care nu putea admite ca Turcii să deţină teritorii ale Ţării-Româneşti.

S'a admis până acum, că expediţia lui Mircea şi Sigismund pentru alungarea Turcilor de pe pamântul românesc ar fi fost în primăvara anului 1395. S'a admis chiar, că lupta dintre trupele creştine şi Turci s'a dat la 17 Mai. Când s'a reconstruit astfel evenimentele, s'a avut totdeauna in vedere expunerea cronicei oficiale, care zice că în timpul acestei expediţii a murit regina Maria, ceiace a fost la 17 Mai. Documentele regale şi locul lor de datare însă lămuresc amănunţind fără să infirme expunerea cronicei.



www.dacoromanica.ro

La 6 Aprilie armata regală era gata de plecare spre Țara-Românească. Condițiile sub care a urmat cooperarea lui Mircea fuseseră stabilite în tratatul de la Brașov, care dovedește clar, că Mircea nu era refugiat în Ardeal, ci trata cu Sigismund în deplină egalitate de tovarăș, care nici nu recunoștea oare care superioritate față de aliatul său cu stăpânire mai întinsă.

La data amintită Grigorie de Bethlen primea ordinul să meargă la armata condusă de Stefan de Łossonch, Francisc Bebek și alți baroni, care va pleca în contra Turcilor spre Țara-Românească [1]). La 18 April se amânau procese pentru 8 Octomvre, fiindcă împricinații aveau să plece la armata ridicată în contra Turcilor [2]) Și la 15 Mai se amână un proces, iarăș, fiind că împricinatul plecase «în armata regală pornită contra Turcilor» [3]). Moartea Mariei a împiedicat probabil grăbirea expediției. Au trebuit trimise trupe și contra Polonilor, cari năvăliseră în părțile nordice ale Ungariei. Abia la 21 Iunie găsim pe Sigismund cu armata lângă Brașov, unde dă drept de târg Feldioarei [4]).

Luat-a Sigismund dela început personal parte la această expediție ? Diplomele regale nu ne dau informație așa de amănunțită. De sigur grosul armatei a fost trimis înainte, căci pe Sigismund îl găsim la 6 Iulie la Lypche, unde cere de la cetățenii din Kremnitz să-i dea 1000 de florini de aur, fiindcă la 25 Iulie va pleca cu mare armată în contra banului Bosniac și altor dușmani ai regatului, ceia ce reclamă mari cheltueli [5]). Tot la 6 Iulie găsim pe Sigismund aproape de Hozymezen (Câmpulungul maramureșan [6]), iar la 12 ale lunei este aproape de Eperjes [7]). Prezența regelui în părțile nordice ale Ungariei este în legătură cu turburările provocate de invaziunea polonă, după moartea reginei Maria.

La 28 Iulie, Sigismund era în Buda-veche [8]), ad că nu plecase la expediția, pentru care hotărâse ca termen ziua de 25,

1) *Hurmuzaki-Iorga, Documente* XV$_2$ pag. 1821—2.
2) *Zichy-Okmánytár* IV pag. 596. cf. pag. 612 n. 614.
3) *Ibidem.*
4) *Zimmermann* etc., *Urkundenbuch* III. pag. 151.
5) *Fejér, Cod. dipl.* XI$_1$ pag. 310—11.
6) *Ibidem* pag. 277 și *Zimmermann* l. c. pag. 153; *Zichy Okmánytár* l. c. pag. 603.
7) *Zichy okmánytár* IV pag. 603.
8) *Fejér*, l. c. pag. 329.

www.dacoromanica.ro

precum am văzut. Mers-a grosul armatei regale şi muntene înainte şi Sigismund prin prezenta sa — ceeace o atestă documentele pentru lupta din jurul Turnului — lua numai cunoştinţă de mersul evenimentelor? La 18 August găsim pe rege aproape de Neugrad, în drum spre Bulgaria, cum adaogă documentul [1]). El ar fi făcut deci drumul prin Bulgaria lui Sracimir şi poate din Vidin sau de aiurea a venit să-şi vadă trupele, ce înaintau spre Turnu. La 24 August, întors din expediţiea în Ţara Românească, îl găsim la Orşova, în tabăra de lângă Severin, iar în 25 datează documente tot acolo, lângă vadul Dunării [2]). In aceiaşi zi a făcut drumul până la Şebeş, unde în «coborâre exercituală» Sigismund răsplăteşte serviciile făcute de către comiţii de Blagay în special «în părţile transalpine contra atacurilor puternice ale Turcilor şi altor păgâni schismatici» [3]) La 13, 14, 16 Septemvre regele era în Sibiu [4]), la 26 ale lunei era în Mediaş [5]), iar la 5 Noemvre era tocmai la Baci [6]).

Documentele regale după ce, în legătură cu modul de participare al celor dlstinşi apoi de rege cu răsplăţi şi recompense, înşiră evenimentele principale ale domniei lui Sigismund până la sfârşitul campaniei din 1395, adaogă: «denique medio tempore et interim, dum fierent et agerentur»!... moare regina Maria şi cu aceasta ocazie scoate în evidenţă meritele celor ce au ajutat pe rege la respingerea tentativelor de invazie polonă în părţile nordice şi turburările interne, ce au urmat după moartea reginei. Dlugosz are în cronica sa data morţii reginei Maria, Lunia în 17 Mai 1395, dupa ce povestise expediţia, care s'a terminat la Nicopolul-Mare cu înfrângerea creştinilor, înseilând-o în evenimentele aceluiaş an [7]). Moartea regínei nu a întrerupt, ci a întârziat expediţia şi poate mai mult participarea personală a lui Sigismund.

Rezultatul final al expediţiei a fost cucerirea Nicopolului-mic, unde se retraseseră cetele turceşti şi române neputând opri îna-

---

1) *Fejér*, l. c. pag. 331. cf. şi pag. 353.

2) *Thallóczy Lajos*, *Mautorai Követjárás Budán* 1395 ben, pag. 35.

3) *Mon. Hung. hist.* Dipl. XXVIII pag. 186—7.

4) *Zimmermann* etc. *Urkundenbuch* III pag. 156—7 şi *Fejér op. cit.* pag. 322.

5) *Zimmermann* etc. l. c. pag. 158.

6) *Pesty-Ortvay-Temesvárváros* etc. I pag. 259.

7) *Dlugosz*, *Historiae Polonicae* lib. X. col. 147, ed. Frankfurt 1711.

www.dacoromanica.ro

întarea victorioasă a trupelor aliate. In Turnul luat înapoi dela Turci s'a lăsat garnizoană conform tratatului dela Braşov [1]). Trupele victorioase s'au reîntors apoi în Ungaria peste coborîşurile Carpaţilor. In Carpaţi, pe când Sigismund cu trupele sale trecea vârful Paserea, pe poteci strâmte şi locuri înguste, Românii, cari ţineau cu pretendentul, pe cari Turcii voiseră fără să reuşască a-l pune Domn, în ţară, au atacat cu înverşunare trupele turceşti, cari au trebuit să susţină o luptă în toată regula [2]).

Cronica oficială scoate în evdenţă armătura strălucitoare şi îmbrăcămintea cavalerească a armatei creştine dinaintea căreia că dinaintea luminei orbitoare a soarelui fugeau cetele duşmane [3]). In legătură cu expunerea cronicei oficiale regale, trebue să amintim prelucrarea românească, cum o găsim în *Letopiseţul Ţării-Româneşti din descălicătoare*, etc. Explicând greşt pasagiul din cronica ungurească despre lupta dintre Dan şi Mircea, compilatorul târziu brodează evenimentele în legătură cu luarea Nicopolului-mic în modul următor: «acesta (Dan) au fost frate cu Mircea Vodă Bătrânul şi au domnit împreună amândoi câtă-vă vreme în pace, apoi se îmvrăjbiră şi începură a se scula unul contra altuia.

Deci Dan-Vodă trimise la împăratul turcesc, ca să-i dea ajutor, să se scoale asupra frăţîne-său Mircii Vodă. De acest lucru foarte bine părù Turcilor şi îndată îi trimese oşti într'ajutor. Iar dacă au auzit frate-său Mircea Vodă, că vine cu mare putere asupra lui s'au speriat şi au fugit în ţara Ungurească, în Buda, la Jăcmont craiul şi îngenuchie înaintea craiului şi tare se

---

1) *Hurmuzaki-Densuşianu*, Documentul I, pag. 382 şi urm., 394 şi urm., 412 şi urm., 430 şi urm., 456 şi urm. 475 şi urm., *Mon. Hung hist.* dipl. XXXIII. pag. 41.

2) Atacul acesta îl avem prezentat în două versiuni de documentele regale. In toate locurile se vorbeşte expres de *„munţii Pazata"* (*Hurmazaki-Densuşianu, Documente* I, pag. 460, şi „alpium cacumina volgo Pazzara dicta (*Ibidem*, pag. 394 şi urm.). In documentul din 1408 pentru Nicolae de Gara se spune că Mircea ar fi condus pe Românii, cari atacau trupele regale (*Ibidem*, pag. 456 şi urm.) Lucrul acesta nu corespundea realităţei şi scriitorul diplomei atribuind atacul din munţi lui Mircea transpunea situaţiunea acestuia faţă de Sigismund în 1408, când erau în duşmănie. Căci de ce nu se specifică autorul atacului în 1397, când iarăşi avem amintitul document regal, pentru Niculae de Gara ?

3) *Ioh. de Thwrocz, Chronica Hungarorum*, ap. *Schwandtner. Scriptores rerum Hungaricarum*, I, Viena 1746 pag. 219 corp. VI.

www.dacoromanica.ro

rugă, ca să-i dea ajutor, ca să meargă asupra frățîne-său și asupra Turcilor și închină scumpe și frumoase daruri. Iar Jàcmont craiul strânse mari oști și mai mulți era înzoați și merse în țara românească și dacă au eșit la loc limpede, la șăs, unde era Turcii și Muntenii tăbărâți, el tocmi patru otoluri de voinici în patru muchi și au purces asupra Turcilor și asupra Românilor și pre cei înzoați i-au pornit înaintea oștilor, de strălucea ca soarele. Aceasta văzând Turcii și Muntenii s'au speriat foarte și nu mai așteptară să se lovească, ci îndată au plecat fuga. Deci Jàcmont craiu alese o seamă de oaste, călăreți ușori și începură a-i goni și unde ajungea ori Turc ori Muntean, tot îi tăia și i-au gonit până la Dunăre. Și a doua zi au pornit Jácmont craiu toate oștile, spre Nicopolul cel mic, ce este în țărmurile Dunării și l'au ocolit și în cetate era Munteni, iar în oraș era Turcii. Și începù a-i bate foarte tare și din lăuntru încă se apără bine. Iar dacă stărâmară zidul orașului și al cetății, făcură mare năvală și îndată luară cetatea și orașul și i-au tăiat și i-au robit foarte rău și au pus oaste în cetate» [1]).

Turcii, a căror stăpânire se hotără de către Mircea spre fosta Bulgarie târnoveană numai prin Dunăre, nu vor lăsa ca rezultatele campaniei din 1394 să se piardă așa ușor. Polonii de asemenea nu vor lăsà, ca succesul politicei lor în Orient să fie atât de efemer. Incă în toamna anului 1395 o puternică armată turcească, iarăși sub conducerea Sultanului inundă Țara-Românească a lui Mircea. In acelaș timp în Ungaria sudică au fost mici hârțueli cu detașamente năvălitoare de Turci. Pe la Sân-Mihai, Turcii au năvălit în comitatele Crașova și Timiș, înaintând spre Timișoara. Comitele Nicolae, folosindu-se, de întunericul nopței, îi surprinse lângă Csak și, după o luptă dârză, îi bătu [2]). Dar lupta cea mare s'a dat în Țara-Românească. Hârțuit de 2 ani în lupte continue Mircea, căruia nu i s'a lăsat răgazul necesar ca să-și organizeze armata, se va fi retras dinaintea dușmanului foarte numeros. Intr'un loc greu, poate în mlaștine formate de Ialomița, s'a dat lupta și de aceea s'a zis lupta de la Rovine. Trupele lui Mircea au susținut cu vitejie furia atacurilor dușmane, râul s'a umplut de sânge, văzduhul se întunecase de

1) Revista pentru istorie etc. vol. XI, (1910) ed. *St. Nicolaescu* pag. 108.

2) *Pesty-Ortvay, Temesmegye*, etc. nr. 154 și 188.

www.dacoromanica.ro

mulţumea săgeţilor, Mircea a rămas biruitor ca şi Mihai Viteazul la Călugăreni. In luptă au pierit aliaţii sârbi ai Sultanului, Marcu Craiul şi Constantin [1]). Aceasta e lupta, care se poate identifică cu cea descrisă mai exact în Cronica-Bogdan. Să presupunem, cum am văzut, că susţin cronicele turceşti, că Mircea ca şi Mihai s'a retras în spre munţi şi poate n'a vrut să abandoneze, trecând şi dincolo de Argeş, fără luptă. Turcii însă erau prea mulţi; vitejia românească îi obosea, dar nu-i desfiinţa, astfel în cât în Argeş rămase Vlad, vasalul Sultanului şi prietenul Polonilor, iar Mircea se refugiă la Sigismund conform tratatului dela Braşov [2]). Un detaşament turcesc ar fi pătruns în aceste vremi chiar până la Braşov [3]).

---

1) Tipicul de la Chilandon, făcut însă probabil mai târziu pe baza tradiţiei păstrate în vre-o versiune de letopiseţi, ne spune, că Constantin Dragas a murit la 17 Mai, iar editorul socoteşte pentru anul 1395 (*Fr. Miklosich, Monumenta Serbica*, Viena 1888 pag. 227). cf. *N. Iorga* în *Conv. lit.* 1901, pag. 473 şi urm. Punându-se această ştire în legătură cu dania făcută de împărăteasa Elena la Mânăstirea Petru, s'a admis ca dată a luptei ziua de 7 Mai 1395 (*C. Litzica. Din domnia lui Mircea Vodă.* Conv. lit. XXXV. 1901 pag. 366 şi urm.). Actul de danie însă nu contrazice nici afirmarea noastră, că lupta în care a perit Constantin s'a dat în toamna anului 1395. Şirul parastaselor poate armoniza şi cu această dată [*Miklosich-Müller, Acta patr. Const. II.* Viena 1862 pag. 262], Ediţia mai veche a analelor sârbeşti vorbeşte de Constantin şi de Marcu craiul. Versiunile mai noui au Marcu Craiul şi Constantin şi Dragoş. Cronicele, a lui Constantin Filosoful şi cea bulgărească, vorbesc de Marcu Craljevici şi Constantin Dragaşevici. Forma Constantin şi Dragaş, dă de bănuit, că ei ar trebui să fie cel mult Constantin Dragaş (Mon. Serbica pag. 227), astfel Dragaş ca tată ar trebui amintit înaintea lui Constantin, precum e *Ibidem*, pag. 186 nr. CLXXX şi CCXIII pag. 227 atribuindu-se greşit anul 1395.

2) Cf. *D. Onciul, Titlul lui Mircea cel bătrân* etc. în Conv. lit. 1903 pag. 215 şi nota 2. unde se admite o victorie a lui Mircea la Rovine, în 10 Octomvre 1394, apoi o înfrângere la Argeş, după care Mircea s'a retras în Transilvania; în fine o victorie a lui Mircea în unire cu Sigismund la 17 Mai 1395. *C. Jirecek* vede în rezultatul luptei dela Rovine o înfrângere a lui Mircea. Izvorul dela care porneşte, nu-l îndreptăţeşte însă la această judecată. Căci fragmentul de anale sârbeşti, de la care porneşte, e din secolul XVII, deci a fost accesibil interpolărilor şi reprezintă ca conţinut un rezumat al situaţiunii politice a vremii, vorbind în general despre înfrângerea lui Lazăr, a lui Mircea, a lui Sigismund, în ceeace analistul ca naivitate medievală vede pedeapsa lui Dumnezeu, pentru păcatele noastre. Vezi *C. Jirecek, zur Würdigung* etc. l. c. pag. 272—3.

3) *Monumenta Hungarine vaticana Ser.* I. Tom. IV pag. 460—1.

www.dacoromanica.ro

Rămase Mircea în stăpânirea vreunei părţi din ţara? Erà Mircea în Transilvania sau stăpâneà o parte din ţară, când Maternus, episcop ardelean, scrià Sibienilor să-i trimită un om ştiutor de românește, ca să fie trimes alături de un altul «la Vlad Voevod în anumită solie solemnă». Solii aveau însărcinarea să cerceteze şi să caute în secret ştiri şi noutăţi despre Turci [1]). Căci dacă în Ungaria se făceau preparative pentru o campanie nouă şi mare, nu e mai puţin probabil, că frica de Turci erà mare. Se zice, că trupele turceşti, după ce au instalat pe Vlad în Târgovişte, au înaintat şi în spre Ungaria cucerind Orşova. Atunci ar fi pierit Ştefan de Lösonch, căruia îi fusese încredinţată paza hotarului [2]). Avem şi ştirea că i s'a comunicat lui Sigismund atacul Turcilor în Ţara Românească şi că atacul acesta şi-a avut detaşamente, ce au înaintat până în preajma Timişoarei. In aceeaş campanie Turcii şi-au supus şi Bulgaria apuseană ocupând Vidinul, al cărui ţar a fost lăsat în scaun, numai fiindcă s'a închinat Turcilor [3]).

Politica polonă prin concursul ofensivei turceşti din toamna anului 1395 ajunse la rezultate nesperate în chestia orientală. Căci Vlad, instalat acum de către Turci în Argeş, erà indirect instrumentul politicei polone. In actul său omagial (Argeş 28 Mai 1396) uzurpatorul aminteà, că regele Poloniei şi regina i-au dăruit de curând «voevodatul Basarabiei şi domeniile din Ardeal [4]». Şi mai fârziu, alungat din ţară, sperà tot cu ajutorul Poloniei să reocupe tronul. Speranţele i-au fost însă deşarte. Cine erà el? Cronica – Bogdan zice «că Mircea a fugit în Ungaria după luptă şi sultanul a încredinţat ţara administrărei unui boier. Faţă de tradiţia dinastică e greu să admitem, că Vlad ar fi fost simplu boier. Poate a fost vreun fiu nelegitim al lui Dan, fiindcă vedem că are partizani în ţară. Dar Mircea aveà mult mai mulţi, decât să se lase înlăturat. El se desfăcuse de Poloni — s'ar puteà deduce — şi pentru legăturile acestora cu Turcii. Succesul politicei polone în Orient — căci Poloni

1) *Hurmuzaki-Iorga, Documentele* XV$_1$, pag. 6. cf. şi *Erdelyi történelmi értesitö*, 1912 pag. 45.

2) *Schönherr*, op. cit., pag. 428 nota 1 şi *Pesty, Szörényi bansáy* III, pag. 395.

3) *Thallóczy* op. cit. pag. 86 şi 110..

4) *Hurmuzaki-Densuşianu, Documente*, I$_2$ pag. 374—5,

www.dacoromanica.ro

se puteau mândri iarăşi că Domnii români sunt aderenţii lor — a fost efemer.

Inlocuirea lui Mircea era o lovitură prea mare adusă politicei şi marilor interese luxemburgice şi creştine în Orient. Faţă de irezistibila înaintare continuă a Turcilor era necesară o expediţie creştină în stil mare în contra păgânilor ameninţători. O expediţie generală a creştinilor trebuia să administreze Turcilor lovitura fatală, în urma căreia să dispară din Europa orice putere turcească. Se începe epoca marilor cruciate. Dacă în timpul primelor cruciate nu a putut fi o colaborare a creştinilor, în împrejurările cele noui cooperarea creştină pare mai posibila prin faptul că contrastul între apus şi răsărit scăzuse în mod simţitor. Sigismund, acum vicar general al imperiului, a invitat la luptă în contra păgânilor toată creştinătatea. Erau câţiva ani, de când solii lui Sigismund pregăteau ideia cruciatei printre puterile creştine. De deosebit preţ ar fi fost cooperarea Veneţiei. Dar în Aprilie 1393 Senatul veneţian răspunde solilor regali în mod evasiv asigurând pe rege de bunăvoinţa republicei faţă de ţara lui Sigismund. In toamna anului 1394 soli ai regelui Ungariei cereau din nou concursul republicei sf. Marcu pentru ofensiva, ce regele o anunţă pentru primăvară în contra Turcilor. Veneţienii se declarară gata a da ajutor, dar puneau condiţia, ca şi cealaltă creştinătate a Apusului să colaboreze. Spre sfârşitul anului soli din Burgund şi Bizanţ erau de asemenea în Veneţia, cerându-i-se să se declare pentru războiu în contra Turcilor. In Martie următor Senatul republicei auzia propunerile noui ale lui Sigismund. Sigismund promiteă, că va înainta cu armatele sale şi contingentele lumii creştine până la Constantinopol, în acelaş timp o flotă să păzească şi să împiedece trecerea şi aprovizionarea Turcilor prin Bosfor. Veneţienii răspunseră, că ei vor da a patra parte din flota necesară, dar cereau ca regele să câştige colaborarea şi participarea ducelui de Burgund, a ducelui de Orleans şi Lancaster. Ora deciziunei se apropie. La sfârşitul lui Februarie 1396 se ştiă în Veneţia, că regele Sigismund şi împăratul Manuel au încheiat un tratat şi că începutul războiului nu e departe. In Aprilie se răspundeă solilor regali, că republica, deşi nu se vorbeşte despre o participare a ducilor de Burgund, Orleans şi Lancaster, totuşi din consideraţie faţă de rege, îi pune la dispoziţie 4 galere în Bosfor,

www.dacoromanica.ro

ajutorul bănesc cerut însă îl refuză. La 18 Mai se dădeau amiralului venețian din Adriatică instrucțiile necesare. Pregătirile de război începuse în Ungaria din Ianuar 1396 [1]). Regele francez este invitat printr'o solie specială a colabora [2]). Încă în timpul expediției lui Sigismud în Țara Românească fratele lui Ștefan de Kanișa era în solie către regele francez și în Italia [3]).

Mulți cavaleri mândri din Franța și Burgundia sosiră în luna Mai la Buda. Venețienii s'au obligat să colaboreze cu flota lor. Dacă cronica franceză amintește, că la lupta dela Nicopole au participat și contingente moldovenești, aceasta e un anacronism, când știm, că în Suceava domnea Ștefan I, tovarășul Polonilor. Trebuiau preparative foarte serioase. Turcii deveniseră de o îndrăsneală mai mult decât obișnuită. Când întreaga Ungarie răsună de zăngănitul armelor și platoșelor, ei în mici detașamente au năvălit în Ungaria sudică, eșind din Serbia și între Fyzesorozy și Maroz pe la 13 Iulie au avut ciocnire cu trupele regale. care i-au înfrânt pe cei ce ajunseră până la orașul Wybeech [4])

Cartierul principal al armatei și comandantului suprem a fost în vremea preparativelor lângă râul Craşova [5]). Consiliul de război al cruciaților alese ca loc de atac linia spre Nicopole și această turcească cetate întărită.

Mircea a făcut între cei dintâi parte din expediția și după cum spuneă un fost colaborator în 1445 [6]), colaborarea lui era considerată ca ceva foarte prețios. Schildtberger [7]), bavarezul,

---

1) *Zichy okmánytár* V pag. 3.

2) *M-lle Lussan, Histoire et règne de Charles* VI, II. Paris 1753 pag. 5-6, 158 și urm.

3) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I, pag. 383: „ad regem Franciae et cetera loco Italiae". Nu e dovedit, că Boncicaut din însărcinarea împăratului Manuil II ar fi mers în Ungaria înaintea luptei dela Nicopol, ca să înceapă tratative cu Sigismund. cum se susține ap. *Aut. Mompherratos*, Διπλωματικαὶ ἐνεργεῖαι Μανουὴλ Β'τοῦ παλαιολόγου ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ. Atena 1913. cf. *N. Iorga* in Bulletin etc. I pag. 394; *Mon. Slav. Mer.* IV. pag. 305, 335, 338, 340, 360.

4) *Pesty-Ortvay, Temesmegye* etc. pag. 264.

5) *Történelmi Tár* 1896 pag. 512.

6) *Jean de Wavrin, Anchiennes cronicques d'Engleterre ed.* M-lle Dupont. II. Paris 1869 pag. 126 și urm.

7) Reisen des Johannes Schildtberger, München 1859 ed. Neumann; pag. 93. Părți referitoare la istoria română în traducerea lui B. P. Haș-

www.dacoromanica.ro

atunci de 16 ani, care de asemeni a luat parte la expediţiune şi la luptă şi a căzut prizonier, ne spune în memoriile sale de călătorie, că după ce Mircea, însoţit de banul Ioan — adăogăm după o diplomă regală — este însărcinat să spioneze armata turcească, care sub conducerea sultanului înaintă spre Nicopole asediat şi împresurat de creştini, roagă pe Sigismund să-l lase să conducă singur primul atac, ca unul ce cunoaşte obiceiurile de luptă ale Turcilor. Dar ducele de Burgundia reclamă pentru sine şi ai săi cinstea de a fi cei dintâi la atac, fapt fatal oştirii creştine.

La 13 August Sigismund era în Orşova, iar la 18 ale lunii este aproape de Neugrad «în ţara noastră a Bulgariei»[1]). Pe la Porţile de fier s'a făcut trecerea Dunărei într'o totală lipsă de disciplină[2]). In drum Sigismund ocupa Vidinul, al cărui domnitor se predete, cuceri apoi Oryk (Rahova)[3]) şi, ajuns pe câmpia dela Nicopoli, începù asediul oraşului. Din Târnova porniă în grabă sultanul cu oşti, ca să împiedice căderea oraşului. Garnizoana turcească a rezistat cu succes, până ce sosì sultanul cu trupele sale. Mai înainte va fi sosit şi cealaltă armată regală, pe care o conducea voevodul ardelean Stibor. Acesta cu trupele ardelene unindu-se cu Mircea a înaintat prin Oltenia, unde au întâlnit pe Vlad voevod pus de Turci. Când acesta cu trupele sale de Români şi Turci încercă să-l oprească în drum, Mircea şi Stibor împrăştiară armata usurpatorului, luptând cu barbăţie şi după o luptă, în care Vlad, pretinsul voevod fusese grav rănit şi pus pe fugă, ajunseră la Nicopol. In 28 Septemvre s'a dat lupta groaznică între armata turcească, atunci modernă cu infanterie de eniceri şi artilerie şi armata medievală creştină. Rezultatul a fost înfrângerea totală a creştinilor. «Şi den rea chiverniseala creştinilor au biruit Baiazit pe creştini tăindu-i şi ro-

---

deu, în *Foaea de storiă romănă*, sub redapciune lui Bogdan Petriceico-Hăjdău I. Iassi, Anul Unirei I pag. 39 şi urm.

1) *Pesty-Ortvay, Temes megye* etc. 263. 267; *Mon. Hung. hist.* dipl. XXXIII pag. 38,

2) *Sisity, Die Schlacht bei Nikopolis* in *Wiss. Mitt. aus Bosnien* VI pag. 308, 309.

3) Vezi cronica lui Jean de Wavrin, l. c. şi *Hurmuzaki-Densuşanu, Documente* I, 1. c.

www.dacoromanica.ro

bindu-i» scrîà cronicarul [1]). Sigismund dimpreună cu resturile armatei s'a grăbit spre Dunăre şi, pe apă, însoţit de câţiva intimi, merse la Chilia, de unde a trimes pe uscat acasă pe voevodul Stibor, pe Ivan fiul lui Niculae de Gara şi alţii. Regele se îmbarcă pentru Constantînopol, de unde făcù înconjurul pe apă, ca să ajungă în Dalmaţia. In trecere pe la Gallipoli, Turcii puseră în bătae de joc pe prisonierii aduşi acolo, să ceară ajutor dela regele, care însuşi scăpa cu fuga.

Armata turcească făcuse mulţi, foarte mulţi prizonieri. Catastrofa o descrie în culori sângerânde o diplomă regală din acelaş an: «se face foarte mare măcel şi ruină nespusă se împrăştie din ambele tabere cazând în ascuţişul sabiei însângerate nenumărate persoane din ambele părţi» [2]). Schildtberger, care ştie că Ţara-Românească are două capitale şi vorbeşte, şi de Brăila ca important centru comercial, ne spune, că trupele turceşti în ziua a treia după luptă au început să urmărească rămăşiţele oastei creştine, până în Ungaria, unde au ocupat Mitroviţa. Constantin Filosoful ştie că şi Zemlinul a fost distrus. Sracimir a fost luat din Vidin, dus la Brussa, iar Ţara lui s'a încorporat imperiului otoman.

Infrângerea lui Sigismund la Nicopol a înlăturat pentru totdeauna hegemonia politică a lui Sigismund în Balcani. Sigismund nu s'a mai putut reculege pe deplin multă vreme, deşi nici sultanul nu a putut exploata în deajuns rezultatele biruinţei sale. Turcii vor avea să lupte înca mult şi bine, pentru ca să fie siguri la Dunărea de jos. Forţa Ţării-Româneşti nu va

---

1) *Constantin Căpitanul* în *Magasinu istoricu* I, pag. 96.—In armata turcească luptară şi contingente de ale cneazului Ştefan C *Pér. Spis.* I Sofia 1881, pag. 51 ap. C. *Jirecek, zur Würdigung,* l. c. şi pag. 271 din Glasnik Vol. XLII.

2) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_2$ pag. 387 şi urm. 1389 394 şi urm., 416, 430 şi urm. 456 şi urm.; *Hurmuzaki-Iorga, Documente,* XV$_2$ pag. 1822-6. *Thúry,* Török történetirok I pag. 117 şi urm., 32 şi urm., 120, 50, 36-7 şi urm.; *Seadeddin* ap. *Bratutti* I pag. 172 şi urm. *Leunclavius, Annales,* pag. 16; *Idem Historiae* l. c. — Cf. şi *I. Bogdan-Ein Beitrag* etc. pag. 539-40; *C. Jirecek, zur Würdigung* etc. l. c. şi *Viaţa lui Ştefan Lazarovici* în Glasnik, XLII pag. 271. Pentru isvoarele apusene şi alte opere vezi *N. Iorga, Geschichte des osm. Reiches* II. c Cf. şi, *Tneod. Godefroy, Histoire de M-re Jean de Boucicaut. marechal de France.* Paris 1620 pag. 79 şi urm., pag. 91 şi urm.

www.dacoromanica.ro

ajunge niciodată la gradul de epuizare al Serbiei; cu Bulgaria nici nu e permisă o asemănare, căci ea cade dela primele lovituri şi o ridică din căderea ei abiă Românii şi Rușii în secolul al XIX-lea. Urmarea imediată a expediției dela Nicopoli şi felului cum s'a terminat a fost dispariția ca stat a Bulgariei vidinene.

S'a zis, că în 1397, sultanul a atacat din nou Țara-Românească şi s'a găsit sprijin acestei păreri în pasagiul lui Dlugosz, că Turcii în anul următor au îndreptat un nou atac în contra Ungariei [1]) şi atunci ar fi fost opriți în Țara-Românească [2]). Cromer adaogă, că în urma acestui fapt voevodul transalpin Vlad s'a pus sub scutul regelui Vladislav şi reginei Hedviga, făcând astfel legătură între actul omagial al celui dintâi şi lupta de la Nicopole, pe care Dlugosz, autorul parafrazat de Cromer, o dă ca întâmplată în 1395 [3]).

Documentul din 1397 pentru voevodul Stibor ne spune însă, că din contra în 1397, avem o campanie a lui Stibor — unit frește cu Mircea — în contra lui Vlad, întors în Țara-Românească — Stibor cu trupe multe intră în Țara-Românească, pătrunde până în cetatea Dâmboviței, în care se închisese Vlad cu oamenii săi, o asediază. Iar când Vlad încercă o eşire, el fu prins şi dimpreună cu întreagă familia sa, cu soția şi copii e dus în Ungaria, ca să ceară iertare dela Sigismund, pe care prin prezența sa în Țara-Românească, pretendentul îl jignise desconsiderând tratatul dela Braşov. Astfel s'a încheiat în istoria română pagina urâtă a lui Vlad, de numele căruia e legată pomenirea din condicele sultanului, unde e trecută Țara-Românească ca tributară.

Campania turcească în contra Țării-Româneşti pentru anul 1397, cum ar puteà fi scoasă din Dlugosz şi confirmată de re-

1) *Dlugosz* lib. X.

2) Cf. *N. Iorga*, mai nou în *Gesch. des osm. Reiches* I, 297. Sultanul ar fi dus în primăvara anului 1397 o expediție de răsbunare contra lui Mircea. I se luă lui Mircea Silistria. Dar Turcii trecând Dunărea, se văzură împiedecați în mișcările lor în mlaştinele Borcii aşa că abiă putură să se retragă, după Leunclavius Annales 15 Historiae 325, 332—3, Nöldeke 349 şi Chalkondyles pag. 77—8. cf. şi *D. Onciul, Din Istoria Românieí* ed. II. pag. 40 şi *Idem*, în Convorbiri literare 1903 pag. 218 şi urm.

3) *Martin Cromer, De origine et rebus gestis Polonorum*, Basel 1568 pag. 251.

www.dacoromanica.ro

zumatul lui Phrantzes, care împrumută ştirea probabil din Chalkondyles, unde se aminteşte o singură campanie a sultanului contra Ţării-Româneşti după lupta dela Nicopole, deci prezentată ca o răzbunare a sultanului, fiind-că Mircea se aliase cu Sigismund, a fost, confirmându-se prin ştirile din izvoarele turceşti, de unde s'a luat data, punctul de plecare pentru a se explică prima capitulaţiune a Ţării-Româneşti, pusă de tradiţia istorică în socoteala lui Mircea cel Bătrân, Vlad rămânând necunoscut acestei tradiţii. S'a zis, că Mircea şi sultanul au căzut la învoială, cel din urmă i-a acordat celui dintâi Dobrogea, ce i-o luase şi Mircea, vasal al sultanului pentru posesiunile sud-dunărene, în schimbul unui tribut avu acum pace din partea Turcilor.

Desfăşurarea evenimentelor istorice înlătură orice închinare a lui Mircea până la 1400. E posibil, ca Baiazid să fi căutat înainte de lupta dela Angora, în toiul preparativelor, să ajungă la o înţelegere prietenească cu Mircea. Dovezi istorice irefutabile n'avem însă în această privinţă. Vom constata chiar, că Mircea, după dispariţia lui Baiazid Fulgerul, ajunge la oarecare hegemonie în afacerile orientului apropiat. Chiar domnia lui poate fi împărţită în două mari epoci tocmai având în vedere aceasta. Epoca primă ar ţine până la turburările ivite în imperiul otoman imediat după apunerea lui Baiazid. La început Mircea erà duşman şi aveà greutăţi cu Ţara-Ungurească. Pentru a face faţă duşmăniei înspre nord, am văzut că Mircea închee alianţă cu Polonii. Conflictul cu Ungaria a fost însă numai un şir de neînţelegeri, cari n'au dus niciodată la ciocniri cu armele, nici la diferende mai serioase. Tratativele şi învoelile lui Mircea cu Polonii erau mai mult o demonstraţie din partea ambilor contractanţi: Mircea luà măsuri să nu rămână isolat. Regele Poloniei îi erà firescul aliat în contra tendinţelor şi pretenţiunilor juvenile ale Ungariei. Pe de altă parte, situaţia lui Sigismund erà aşa de şubredă încât Mircea mai luà măsuri ca să poată exploată şi vremea, când puterea lui Sigismund ar fi prăbuşită, ceeace s'ar fi putut întâmplà, dacă regele polon Vladislav ar fi fost mai stăruitor în măsuri şi nu ar fi făcut prea multă diplomaţie, dacă nu şi-ar fi absorbit întreg timpul şi toata energia în diferendul cu ordinul teutonic.

Din 1392 avem urme în izvoare, ca situaţia politică se

www.dacoromanica.ro

schimba. După ofensiva fără rezultat în contra Turcilor, încercată în 1391—2, Sigismund se convinge, că fără Mircea întru nimic nu poate schimba cercul de fier al dușmanilor, strâns tot mai mult din Polonia și continuat în altă parte prin Turci. La organizarea ofensivei generale creștine în contra Turcilor, Sigismund avea absolută nevoie de Țara-Românească a lui Mircea. Prin supunerea Bulgariei târnovene, Turcii amenințau posesiunile sud-Dunărene ale lui Mircea, așa ca acesta—de forța împrejurărilor e mânat spre Sigismund, pentru țara căruia oprirea înaintărei turcești înspre nord era deasemenea chestiune de a fi sau a nu fi. Rezultatele ofensivei turcești desființaseră apoi sprijinul, ce Mircea putea să aibă înspre sud dela statele slave independente legate într'o unitate balcanică. Și singur Sigismund s'a oferit ca aliat la lupta contra Turcilor, cari în toamna anului 1394 au și atacat Țara-Românească. Nici în 1394, nici prin faptele de arme din anii urmatori Turcii nu numai n'au putut desființă Țara-Românească, dar n'au fost în stare nici să-i înfrângă rezistența.

Batalia dela Nicopoli n'a dovedit altceva decât că soarta Bulgariei e pecetluită cu sigilii sigure și poate a hotărât soarta provinciei române sud-dunărene, dovedind însă Turcilor că deocamdată nu vor putea forța linia Dunărei românești. Vlad usurpatorul, închinatul Turcilor și aliatul Polonilor, a fost dus în țara lui Sigismund să-și ispășiasca trecutul puțin, dar urât.

### 5. Defensiva generală a aliaților față de Turci până la bătălia dela Angora,

Baiazid se arătase dușman de neînvins. El prin Serbia se apropiase de granițele Ungariei. Prin Țara-Românească Baiazid nu și-a putut face însă drum sigur spre Ungaria. Oricât de covârșitoare a fost învingerea turcească la Nicopole, ea nu a desființat puterea Țării-Românești. Din contră contingentele ardelene au ajuns la Nicopol având lupte cu Voevodul Vlad, omul Turcilor, care n'a putut opri joncțiunea armatei ardelenești cu oastea regală. Dimpreună cu Stibor voevodul ardelean, a fost de bună seamă și Mircea, al cărui contingent a avut rol deosebit de prețios în lupta dela Nicopole, căci a scăpat armata creștină de ruină, asigurându-i retragerea. Din faptul că restul trupelor regale s'au înapoiat prin Țara-Românească reiese, că drumul prin

www.dacoromanica.ro

Serbia şi Bulgaria apuseană era barat de oaste turcească şi chiar trupele de urmărire ale lui Baiazid în această direcţiune au fost active. Trupele turceşti au trecut chiar graniţa ungurească în Sirmiu şi au ocupat Mitroviţa[1]). Rezistenţa Ţării-Româneşti n'a fost înfrântă. Vlad pretendentul a rămas stăpân peste o parte din ţară, unde se putea face legătură cu armata turcească din Bulgaria apuseană şi Serbia. Dar, tăiat definitiv de legătura cu Turcii — a'n văzut — în anul următor e silit să capituleze, atacat de Stibor, asociat firește cu Mircea.

Ba ce e mai mult: atacul Turcilor în anii 1394—96 nu desfiinţase toată stăpânirea sud dunăreană a lui Mircea. Căci altcum, cum s'ar fi aprovizionat în fuga sa spre Constantinopol, după înfrângerea dela Nicopol şi cum ar fi voit, ca pentru viitoare operaţiuni contra Turcilor să fie ca bază şi Caliacra alături de Chilia (Licostomo[2]). Caliacra deci la 26 Ianuarie 1397 era în stăpânirea lui Mircea, întocmai ca şi Chilia. Aceasta firește nu înseamnă, ca Caliacra nu s'a pierdut scurt timp după aceia ca o consecinţă inevitabilă a întinderii puterii turceşti până la Dunăre. Acest oraş dimpreună cu gurile Dunării Mircea le avea din acelaş timp, când a ajuns stăpân peste moştenirea lui Dobrotici. In 1390 Septemvre 4, Mircea era «Domn ţării Ungrovlahiei şi peste părţile dunărene şi părţile de peste munţi[3]), iar un document din 27 Decemvre 1391 ne spune că Ţara-Românească[4]) se întindea din munţi până la hotarele Tătarilor. Expresiunea «până la hotarele Ţării-tătăreşti» o găsim în documentul lui Mircea din 27 Dec. 1391. deci într'o vreme, când stăpânirea tătărească de pe litoralul Mării-Negre în ce priveşte Cetatea-Albă fusese înlocuită cu stăpânire moldovenească, cum ne arată documentul dat de Roman I la 30 Martie 1392[5]), care stăpâneşte «Ţara Moldovei

1) *Seadeddin* apud. *Thúry op. cit.* I. pag. 121—2. Şi *Thuroczy* şi *Schildtberger* amintesc o năvălire postnicopoleană în. Sirmiu (l. c.) cf. şi *Constantin Filosoful* l. c.

2) *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium* IV ed. Ljubic, Zagreb 1874 pag. 398 şi urm.

3) *Arhiva statului.* M-rea Cozia. S. I. fragment întregit după condica Brancovenească de *St. Nicolaescu* şi *Monumenta Slav. Merid.* l. c. şi pag. 374—6.

4) *Hurmuzaki-Densuşianu, Documente I,* pag. 341—2. Cf. *N Iorga, Istoria comerţului* I. pag. 45—6.

5) *Arhiva istorică* I,. pag. 18—19.

www.dacoromanica.ro

dela munte până la mare». Felul expresiunei din titlul lui Mircea ne dovedește că Țara-Românească a ocupat Chilia și împrejurimile cu gurile Dunării înainte de stăpânirea moldovenească pe litoralul euxin. Și în al doilea titlu lung al lui Mircea, cum îl găsim mai întâi în anul 1406 [1]) expansiunea spre sudul Moldovei e exprimata prin «părțile tătărești». Poate în imediată apropiere de anul 1360, prin aceste părți stăpânea Dimitrie, principele Tătarilor, pe teritoriul căruia Brașovenii au putut trece fără să plătească vamă pentru mărfurile lor [2]).

S'a admis că Chilia dimpreună cu Cetatea-Albă a trecut de la Bizantini la Tătari, iar de la Tătari în stăpânirea Genovezilor. Steagul cu cruce roșie al Sf. Gheorghe ar fi fâlfâit deasupra primelor și celor mai de frunte schele românești în vechime. Dacă însa la 1381 în Chilia se constată un consul genovez, dacă Nicolae de Porta, notar genovez, scriind: «Istoria strămutărei moaștelor Sf. Ion Botezătorul la Genova» nu prenumără între orașele genoveze la 1410 Chilia, dar o adaugă pe Cetatea-Albă, aceasta s'ar puteà explicà și altcum, decât că a fost o stăpânire genoveză în aceste locuri [3]). E drept, că prin stăpânirea Perei și prin legăturile lor politice Genovezii formaseră pe vremuri din punct de vedere comercial o mare genoveză din Marea Neagră. Dar acești Fenicieni ai evului mediu, au întemeiat și au stăpânit politicește numai Caffa crimeică, însă consulii și i-au împrăștiat prin toate orașele de pe litoral, cum prevedeà și tratatul din 1387 între ei și urmașul lui Dobrotici. Tratatul acesta ne arată din punct de vedere al dreptului internațional, care erà situațiunea Genovezilor în orașele maritime, asupra cărora li se atribue și stăpânire politică. De ce ar fi fost alta situațiunea în Chilia și Cetatea Albă? In Chilia se amintește consul la anul 1381 [4]), când orașul nu erà românesc și

1) Documentul e publicat ap. *A. Ștefulescu, Documente slavo-române*, Târgu-Jiu 1908 pag. 11—12, *Sbornik* (Sofia) IX pag. 329 (cu data greșit transformată; *Arhiva istorică* I, pag. 98 după *Venelin* op. cit. pag. 22—3.

2) *Zimmermann-Werner-Müller, Urkundenbuch* II pag. 315. cf. și *N. Iorga. Istoria comerțului* I pag. 50—1.

3) Cf. însă *N. Iorga, Studii istorice asupra Chiliei și Cetății-Albe* București 1894. pag. 38, 39, 48, 57, 60.

4) *D. Onciul* în *Curs universitar* susține, că genovezii aveau ocupată în 1381 Chilia insulară, în delta Dunării, Chilia Veche. Tot aeolo se

www.dacoromanica.ro

poate nici al lui Dobrotici a cărui țară — ne asigură Schildtberger — se întindeà până «unde Dunărea se varsă în mare». Altfel nici nu s'ar puteà înlătură contrazicerea dintre știrea, ce ne-o dă Nicolae de Porta referitor la Cetatea Albă și celelalte informațiuni istorice.

După Nicolae de Porta, Cetatea Albă în 1410 aparținea posesiunilor maritime ale Genovei. Dar atunci, cum se întindeà țara lui Roman «de la munte până la mare» în 1392 [1]), Martie 30? Că în litoralul maritim al Moldovei lui Roman I se cuprindeà și Cetatea Albă, reiese din privilegiul comercial acordat de Alexandru cel Bun la 8 Oct. 1608 negustorilor din Lemberg [2]), care privilegiu ne spune apriat, că Cetatea Albă erà moldovenească înainte de 1410, ceea ce însă pe Nicolae de Porta nu-l împiedică să enumere Cetatea Albă între cetăți Genoveze. Grigorie Țamblac, scriind viața sf. Ioan cel nou, probabil în 1402, ne spune că Alexandru cel Bun e «stăpânitor a toată Moldovlahia și al țărmului mării [3]).

Dacă documentul lui Jurg Coriatovici din 1374 ar fi autentic, atunci acesta numai în urma unei izbânzi asupra Tătarilor a putut pune pârcălab (namestnik) la Cetatea-Albă pe lacșa Litavor. Roman I în aceasta direcție vedeà viitorul țării.

Deaceea stăpânirea lui asupra litoralului Mării-Negre e menționată cu stăruință și la 18 Noembrie 1393, când se explică

---

susține că Basarabii își întindeau stăpânirea la sud până la Marea Neagră în vremea, când Maramureșenii luau în stăpânire nordul Moldovei. „Spre părțile tătărești" sunt părțile dinspre răsărit până la mare și au fost luate în stăpânire pe timpul expediției lui Ludovic I în contra Tătarilor din Moldova. Din stăpânirea basarabeană asupra acestui ținut a rămas numirea Basarabiă. In ce privește Chilia, au ocupat-o dela Munteni înainte de Alexandru cel Bun. „O mărturie sigură în privința aceasta ne lipsește". Dar din tratatul comercial al lui Mircea cu Polonii se vede, că orașul cel mai depărtat dunărean al lui Mircea era Brăila. Cf. *N. Iorga, Istoria comerțului românesc* I pag. 46.

1) Archiva istorică I, pag. 18—19.

2) Cf. *D. Onciul, Din Istoria Românieĭ*, ed. II. Buc. 1914 pag. 42 și *I. Bogdan. Inscripțiile de la Cetatea-Albă și stăpânirea Moldovei asupra ei* (An. Acad. Rom. Seria II. T. XXX. 1908) pag. 30 și nota 8.

3) Revista pentru ist. arch. și filologie III, pag. 173, 166, *I. Bogdan.* l. c. pag. 31 nota 2.

www.dacoromanica.ro

mai bine, că e «Domn al țării Moldovei de la munte până la țărmul mării[1]) și stăpânirea aceasta e amintită și la 5 Ian. 1893[2]).

— Roman așează aici și un episcop în persoana unei rude a sale, Iosif[3]).

Stăpânirea asupra Chiliei[4]) și deci asupra brațului navigabil al Dunării spre mare, făceà și mai importantă Țara-Românească în viitoarea ofensivă creștină în contra Turcilor. Căci eră necesară, cum vom vedeà, o colaborare a flotei pe Dunăre și cine aveà Chilia puteà împiedecà sau deschide calea flotei, ce aveà să vie de cătră Marea Neagră. Dupa înfrângerea de la Nicopole, amiralul venețian Thomas Mocenigo cu flota unita creștina de la gurile Dunării lua pe regele Sigismund, care fugeà de peire, și-i făcù posibilă reîntoarcerea acasă.

Dunarea cu cursul ei a fost pentru sultan și Turci un obstacol serios, așà că victoria turcească de la Nicopole nu a putut fi exploatată. De aceea învingerea turcească de la Nicopole a avut urmari mai îndepărtate; a împiedecat instalarea hegemoniei lui Sigismund în Balcani, dar Țara-Românească a rămas în ființa sa independentă și fără îngenunchiarea acesteia stăpânirea Turcilor la Dunăre puteà fi oricând contestata cu arme victorioase. Cât timp va fi o Țară Românească independentă, Sigismund nu își va pierde, speranța de a reluà cu succes ofensiva în contra Turcilor. Incă la 26 Ianuarie 1397, soli ai lui Sigismund erau în Veneția și așteptau răspuns favorabil, ca sa înduplece pe Venețieni să intre într'o ligă contra Turcilor[5]). Venețienii raspundeau: să aranjeze Sigismund alianța cu celelalte puteri creștine. In cazul unui războiu ei se ofereau, că vor păzi împreună cu Genovezii Marea și Constantinopolul. In aceiași lună patriarhul trimiteà un episcop în Polonia, care aveà misiunea sa convingă pe regele polon, ca să se alieze cu regele Ungariei la războiul

1) Rev. pt. ist. arch. și fil. VII 367—8.

2) *Uljanickij, Materialy* pag. 6—7 = *Hurmuzaki-Kaluzniaki, Documente* I, pag. 815—6.

3) Cf. și *N. Dobrescu, Intemeierea Mitropoliilor*, București pag. 91 și urm.

4) *Fotino, Istoria generală a Daciei*, trad. *G. Sion* II pag. 21—2. interpretează știrea din cronica atribuită lui Ureche în senzul, că Mircea s'a bătut cu Iuga-Vodă și învingându-l i-a luat Chilia.

5) *Monumenta slavorum Meridionalium* IV ed. Syubic. Zagrab 1874 pag. 398 și urm., 405—7.

www.dacoromanica.ro

în contra necredincioşilor şi astfel se va face şi uniunea bisericească [1]). Situaţiunea din Constantinopol inspirà îngrijiri serioase. Baiazid, liber deocamdată la nord — erà de prevăzut — îşi va concentrà toată forţa contra restului de stăpânire bizantină în peninsulă. Solii lui Manuil cerşeau ajutor pretutindenea şi de la toţi pentru apărarea metropolei bizantine.

In Ianuarie, Veneţienii cereau învoirea Genovezilor, ca să fortifice Tenedos, pentru ca de acolo să supraveghèze strâmtorile şi să îngreuieze înaintarea turcească. Papa umblà să înjghebeze o ligă generală creştină. Incurcăturile din Franţa nu permiteau însă executarea revanşei pentru Nicopole. Totul ce se făcù, fură măsuri luate adhoc, de la cari nu se puteau aşteptà rezultate statornice [2]).

Din o învoială făcută la 15 August 1397 între plenipotenţiarii de-ai împăratului bizantin şi reprezentanţi ai regelui francez, vedem că împăratul ar fi fost gata a cedà regelui tot dreptul ce-l are «în imperiul Romaniei» dacă regele va trimete, ori va veni în persoană în părtile Romaniei cu armată puternică, care să reziste duşmanului imperiului şi dacă se dă împăratului şi moştenitorilor lui în regatul francez suma de 25.000 florini în aur ca venit anual şi i se va da şi o cetate ca reşedinţă sau să-i facă de acum în trei ani. Regele e obligat a-şi da răspunsul până la ultima zi a lui Aprilie viitor [3]).

Această învoială e foarte semnificativă. Infrângerea de la Nicopole scăzuse atât de mult vaza politică a lui Sigismund, încât Bizanţul, ajuns în nevoe, cereà ajutor de la Apus şi nu de la Sigismund. Acesta trebuià în primul rând să-şi reorganizeze forţele. O lună de zile a ţinut dieta deschisă la 25 Oct. 1397 în Timişoara şi care aveà să pue pe baze mai bune apărarea Ungariei şi în special a marginilor. Se stabileşte în principiu obligativitatea generală a serviciului militar.

Dacă atac duşman ameninţă în aceste vremi de războiu hotarele şi domnul cu steag cu slujbă acolo nu poate apărà hotarul, fiecare domn cu steag şi nobil cu moşie, de pe curiile comune, neîmpărţibile câte 1, dintre ceilalţi, adică cei divizaţi

---

1) *Acta Patriarhatus* II pag. 280 şi urm.

2) *N, Iorga, Geschichte des osm, Reiches* I pag. 296—304,

3) Νέος Ελληνομνημων Atena 1913 pag. 248 şi urm. Vezi recenzia în Bulletin etc.

www.dacoromanica.ro

fiecine personal e obligat a luà arma şi cu regele, sau acesta fiind împiedecat, dimpreună cu palatînul e obligat a merge în părţile ameninţate, nobilii cu iobagii mai sunt datori a da după fiecare al 20-lea iobag câte un soldat înarmat cu un arc [1]). Jumătate din toate veniturile bisericilor se confiscă pentru scopuri militare şi au să fie plătite regelui nu în natură ci în bani. Nobilul cu iobagi lipsind de la expediţie se poate înlocui prin iobagii săi sau plăteşte de fiecare iobag 1 galben; nobilul fără iobagi, de lipseşte, fiind sănătos, plăteşte 3 mărci amendă.

Nici vorbă nu erà de o ofensivă: toate acestea sunt măsuri defensive, după cum erau şi cele din anul următor. Sigismund se pregăteà. La 13 Noemvre 1398 luà măsuri pentru o accelerare a mobilizărei în direcţiunea Timişoarei [2]). Linia Dunărei trebuià asigurată ca linie de defensivă. Pentru apărarea organizărei aici, Sigismund ar fi voit să aducă şi cavaleri Teutoni, cărora după lupta de la Nicopole şi înainte de 21 Octomvre 1397, le-a oferit ţara Bârsei, care mai fusese a ordinului, şi încă alte două ţărişoare [3]). Sigismund se aştepta să vadă pe cavalerii Teutoni să facă şi aici ceea ce făcuseră în Prusia, mai ales că în anii de tinereţe ai lui Sigismund ordinul erà în culmea puterii. In răspunsul său din 21 Octomvre 1397, Marele Maestru scrià, că ordinul primeşte oferta ţării Bârsei, pe care ordinul o mai stăpânise mult timp, dar pe celelalte două ţări nu le cunoaşte. Dar pentru a face pază contra Turcilor trebuesc fortăreţe şi întăriturí. Nu ştim, care ar fi putut fi acele două ţărişoare. Să fi fost Haţegul şi Severinul? Acestea erau cele două regiuni pe unde se făceau incursiunile în Ungaria. Opera mare săvârşită de acest ordin cu massa amorfă a Slavilor din Germania nord-estică îi dedeà lui Sigismund mari speranţe. Ei făcuseră mare isprăvă în Prusia şi la Marea Baltică în zilele lor de tinereţe, la sfârşitul seçolului al 14-lea ordinul erà în culmea puterei şi vlăgii sale. Dar a dà Severinul ordinului ar fi însemnat a jigni pe Mircea şi dacă nu a-l aruncà în braţele Turcilor, dar a-l face să revină la alianţa polonă, în calea căreia stăteà ca piedică singur Ştefan uzurpatorul din Moldova.

Dar Teutonii aveau alte griji, decât ca să-şi mai ia asupra

1) *Mugyarország vármegyéi*, Temes pag. 291 op. Milleker. op. cit.
2) *Pesty-Ortvay*. op. cit. nr. 161.
3) *Voigt, Cod. dipl. Prussiae*, XI pag. 49 şi 52.

www.dacoromanica.ro

lor paza Dunării. Diferendul cu Polonia şi Vitold se deschideà tot mai ameninţător şi în această direcţie ordinul va aveà nevoie de toată energia, pentru ca să se poată menţine. Sigismund a trebuit să menajeze pe Mircea, care singur puteà închide sau deschide poarta unui atac turcesc spre Ungaria. In mâinele lui Mircea pune Sigismund apărarea hotarelor sudice ale Ardealului până la Severin. Il face span al Săcuilor, dându-i şi Branul, iar Severinul unguresc dimpreună cu cetăţile sale şi districtele sale româneşti sunt date iarăşi domnului român. Districtele româneşti severinene par a fi ajuns în stăpânirea lui Mircea încă din ziua tratatului de alianţă sau poate de mai înainte din ziua împăcării. Căci în Oct. 1394. Sigismund ţine şedinţă comună cu comitatele Timiş, Craşova şi Cianad, pe când Severinul lipseşte. In vremea, când comitatele sudice se organizează pentru apărarea în contra Turcilor, precum Timiş şi Craşova în Noemvre 1399 sub preşedenţia comitelui timişan şi în 4 Octomvre 1405 Arad, Cianad, Timiş, Crasova şi Keve, Severinul lipseşte consequent [1]). El erà încorporat Ţării-Româneşti. De aceea Mircea aveà nevoe de un locţiitor în aceste părţi, al cărui nume, nu puteà fi de cât ban, cum e banul Drăgan (27 Dec. 1391,[2]) banul Radu (11 Mai 1409 şi 28 Martie 1415[3]) Aga Banul[4]), (28 Martie 1415) Din această vreme mitropolitul ţării ajunge şi exarch al Ungariei, cum ne spune o scrisoare patriarhală.

Domnul Ţării-Româneşti a îndeplinit cu prisos aşteptările lui Sigismund şi ale creştinătăţii. Paza întotdeauna trează a lui Mircea a împiedicat ori ce ofensivă mai mare a Turcilor spre Dunăre şi spre Ungaria. Lui Sigismund i-a rămas să-şi apere numai graniţele spre Serbia. In vremea când Baiazid erà în culmea puterii, calea lui spre nord a găsit-o irevocabil închisă de voinţa nestrămutată a lui Mircea de a-i se opune. Turcii lui Baiazid vor atacà de acum înainte Ungaria dinspre Serbia.

Preocupaţiunea principală a lui Baiazid nici nu erà acuma spre nord, ci scopul său imediat ţinteà cucerirea întregului Balcan înspre sud şi în spre vest până la marea Adriatică, ba chiar

---

1) *Pesty-Ortvay.* nr. 145. 164 *Márki,* Arad-vomtörténete I pag. 119.

2) *Harmuzaki-Densuşianu. Documente* I$_2$ pag. 341-2.

3) *Arh. stat.* orig. slav. M-rea Strugalia şi M-rea Cozia.

4) *Ibidem.* Aceiaşi doi şi la 10 Iunie. 1415 *I. Bogdan. Un chrisov al lui Mircea-cel-Bătrân* din 10 Iunie 1415 A. A. R. S. II. T. XXVI. 1903.

www.dacoromanica.ro

cucerirea Constantinopolului, de s'ar puteà. Ajutor francez scapă Constantinopolul de împresurarea Turcilor, iar împaratul Manuil, împăcat cu nepotul său Ion, pleacă în călătorie prin apus la 10 Dec. ca să ceară personal ajutorul puterilor creştine pentru salvarea creştinătăţii orientale. De aci s'a întors abiă după lupta de la Angora. Căci mai înainte de toate în Asia-mică trebuià Baiazid să deà lupta cea mare pentru existenţa puterii sale.

Inspre nord au luptat în acest timp numai armate de a doua mână. Tratativele de a înjghebà cruciate n'au încetat. La 4 Maiu 1399 papa ştià, că Tătarii au năvălit în Polonia, Lituania, Rusia, Podolia şi Valachia, iar la 6 Martie Bonifaciu IX-lea predică cruciata contra Turcilor, cari voesc să distrugă Constantinopolul, să devasteze Ţara-Românească şi Ungaria [1]). In primăvara acestui an 1399 Mircea comunicase, că Baiazid cu o mare armată e la Adrianopol şi în 5 zile ajunge în Ţara-Românească. Sigismund, ordonând mobilizarea generală, fără răgaz a putut grăbi să preîntâmpine atacul, ce ameninţà şi Ungaria [2]). In Timişoara se ştià în Martie, că o parte a oştii turceşti a sosit în Serbia [3]). La 2 Iunie se amână un proces pentru expediţiunea în contra Turcilor [4]). Atacul contra Ungariei s'a făcut abiă în anul următor. Sigismund s'a ocupat numai cu apărarea hotarelor. La 27 Mai 1400 papa Bonifaciu IX înştiinţà lumea catolică, că Baiazid încurajat de discordia, ce desparte pe creştini a atacat Constantinopolul şi a năvălit în Valahia şi regatul Ungariei [5]). Dintr'un raport mai târziu ştim că oastea, care atacase Ungaria numărase vre-o 66.000 ostaşi. După ce au prădat în Ungaria, au încercat să se înapoieze peste Ţara-Românească. Dar Mircea le-a eşit înainte şi i-a împrăştiat, sdrobindu-i. Au scăpat abiă vre-o 3.000 de Turci [6]).

Nu peste mult timp puterea lui Baiazid a fost înfrântă acolo,

---

1) *Hurmuzaki-Densuşianu, Documente.* I, p. 402-4, 405-8, pentru călătoria împăratului Manuil în Apus, vezi Échos d'Orient 1912 şi bibliografia mai nouă ap. *N. Iorga, Veneţia în Marea Neagră* II. An. Acad. Rom. S. II. Tom. XXXVI. 1914 pag. 21 nota 1.

2) *Schönherr op. cit.* pag. 443.

3) *Pesty-Ortvay op. cit.* pag. 286.

4) *Zichy-okmt.* V. pag. 111-2.

5) *N. Iorga. Notes et extraits* II. pag. 81 şi nota 2.

6) *N. Iorgu. Acte şi fragmente* III. Bucureşti, 1897, pag. 4-5. Despre isprăvile oastei în Ungaria, vezi şi *Pesty*, Eltrünt vármegyék I, pag. 374 şi *Wértner* în *Századok* 1905 pag. 451, *Pesty-Ortvay op. cit.* Nr. 337, 173, 186.

www.dacoromanica.ro

unde de la începutul domniei sale căutase să facă ordine indiscutabilă. Timur cel Şchiop, în marş forţat, cucerì aproape tot patrimoniul turcesc din Asia Mică. Baiazid, care nu voià să se supuie, i-a eşit înainte la Angora, dar a fost distrus (1402, Iulie 28) şi luat prins, nu peste mult, murì, lăsând o moştenire în anarhie, pe care, dacă lumea Creştină n'a folosit-o în deajuns, însemnà, că nu erà pregătită la aşà ceva [1]).

Lupta de la Angora puse pentru câtva timp capăt pericolului turcesc, care ameninţà lumea creştină.

Urmările înfrângerii lui Baiazid au fost însemnate. Imperiul bizantin era prea putred încât să poată lua locul puterii turceşti, care fusese cu temeiu aşezată, aşa că nici criza cea mare, ce-a urmat, nu a sguduit-o din temelie. Sigismund s'a mulţumit cu suzeranitatea platonică în Serbia. In acest timp singura ţară, care cu succes s'a folosit de împrejurări a fost Ţara-Românească. După lupta dela Angora până la moartea sa, Mircea a avut hegemonia în aceste părţi răsăritene ale Europei sudice. I-a lipsit concursul lui Sigismund. Cu toate acestea rolul său a fost mai bogat în succese, decât învingerile balcanice de mai târziu ale unui alt Român, care se zicea Iancu de Inidoara.

1) *N. Iorga. Geschichte des ormanischen Reiches* I pag. 320-1 şi nota 2 pag. 321.

www.dacoromanica.ro

II.

# TIMPUL HEGEMONIEI LUI MIRCEA CEL BĂTRÂN (1403—1418)

## 1. Recucerirea malului drept al Dunării.

Prăbuşirea puterii lui Baiazid la Angora a dat prilej să se reia expansiunea românească spre Sud de Dunăre. In vremea, când toată lumea se întregea pe socoteala Turcilor, Mircea nu putea lăsà să-i scape ocaziunea.

Veneţienii voiau să ia în stăpânire porturile maritime turceşti şi să câştige astfel hegemonia în Levant. Genovezii de astădată în înţelegere cu Francezii visau să-şi refacă imperiul lor colonial, Grecia să-şi vindece rănile de teritoriu [1]). Constantin Filosoful spune, că în aceste vremi s'ar fi răsculat şi oraşele Bulgariei, cari s'au putut revolta contra Turcilor, ridicate probabil de Constantin, fiul lui Sracimir şi Frujin, fiul lui Şişman. Răscoala a fost însă înăbuşită de Suleiman [2]), care fusese recunoscut Sultan în părţile Europene ale Turciei, căci în Asia Mică Sultan recunoscut era Mohamed, alt fiu al lui Baiazid. Soliman din Europa prin prietenii şi învoeli cu vecinii a încercat să se prepare de marea luptă, care cu siguranţă ştia, că o va provoca fratele său. El încheiă un tratat de strânsă prietenie cu «Kyr Manoli» reîntors în grabă din Apus [3]), îl numi tată, îi dădù ostateci pe frate-său mai mic şi pe sora-sa; el însuşi se căsători cu o rudă a casei imperiale, restitui împăratului oraşele maritime dela Panid până la Mesembria, unde pe vremuri nu tocmai în-

1) *N. Iorga, Geschichte des. osm. Reiches* I pag. 326 şi urm.
2) Glasnik XXVIII pag. 411.
3) Vezi *Mompherratos* op. cit.

www.dacoromanica.ro

depărtate era graniţa românească, apoi Salonicul şi insulele din apropierea ţărmului tracic [1]). S'au făcut promisiuni Veneţiei. In Balcani şi pe litoralul Mediteranei şi Egeei, ca şi al Adriei dispariţia lui Baiazid provocase o viaţă nouă.

Mircea n'a privit cu indiferenţă evenimentele, ci le-a dat directivă. Oamenii mari, chiar daca nu pot crea evenimentele, le da însă direcţiunea voită de ei. Mircea n'a fost un prieten al lui Soliman, după cum se va vedea din legăturile şi sprijinul acordat lui Muza. Nu ştim împrejurările, în cari Mircea a reocupat părţile dobrogene. O cronică franceză spune, că Sigismund în 1404 a scris lui Filip Temerarul, că împăratul din Constantinopol şi Mircea au repurtat fapte frumoase, ca succese în contra Turcilor şi că el Sigismund le-a trimes ajutoare [2]). Dar împăratul bizantin era pe această vreme împăcat cu Sultanul european, aşa că scrisoarea se poate referi numai la fapte de arme din 1399—1400.

Nu ştim, ce rezistenţă au desfăşurat Turcii, când Mircea a recucerit Dobrogea. In 1406 un document intern reia iar vechiul titlu, care ne spune, că Mircea săvârşise reîntregirea hotarelor, caci acum documentul îl dă: «Io Mircea marele voevod şi de sine stăpânitor Domn a toată ţara Ungrovlahiei şi al părţilor de peste munţi şi încă şi tătăreşti şi Amlaşului şi Făgăraşului herţeg şi domn banatului de Severin şi de amândouă părţile pe toata Dunărea până la marea cea mare şi stăpânitor al cetăţei Dârstorului [3])»

Recucerirerea Dobrogii se făcuse de bunăseamă fără întârziere după lupta dela Angora.

---

1) *N. Iorga, op. cit.* I pag. 325 nota 5. *Dukas, Historia Byzantina* ed. Bonn pag. 78 şi urm. Despre luptele pentru tronul otoman şi *Phrantzes, Chronikon* ed. Bonn pag. 86 şi urm.; *Chalkondyles, Historiarum* lib. IV, ed. Paris, pag. 90 şi urm. *Seadeddin* ap. *Bratutti* I pag. 269 şi urm. *Leunclavius, Annales* pag. 20 şi urm.; *Idem Historiae Musulmanae Turcorum* l. c.

2) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I, pag. 429 după *Fejér, Cod. Dipl.* X/IV pag. 324. *Ex. Annalibus Flandricis Mayeri* ad. annum. 1404.

3) Mai în urmă publicat apud. *A. Ştefulescu, Documente slavono. române* pag. 11-12.

www.dacoromanica.ro

## 2. Mircea cel bătrân şi noile turburări interne din Ungaria la ajunul nouei orientări politice a lui Mircea.

Mircea ar fi întins poate mai departe hotarul stăpânirei sale sud-dunărene, dacă, în imediata apropiere a luptei dela Angora atenţiunea lui n'ar fi fost atrasă cu inzistenţă şi spre nord.

Faliment ul ofensivei contra Turcilor lângă Nicopole, cum l'a avut Sigismund, apoi împrejurarea că se înconjură numai de streini lăsând la o parte, desconsiderând nobilimea de ţară, precum şi preocupaţiunile regale streine de trebuinţele Ungariei, cum eră alergarea după coroana boemă şi ahtiarea după demnitatea de împărat roman-german provoacă nemulţumiri aşă de mari în contra lui, că malcontenţii în adunarea lor din Budavechie hotărăsc depunerea lui Sigismund. Acesta nici nu bănuiă aşă ceva. Inainte de Paşti trimisese pe voevodul ardelean Stibor să-i aducă logodnica, pe Margareta, fiica lui Hermann, ducele de Brieg [1]). Inaintea miresei sosi însă revoluţia. Răsculaţii la 28 Aprilie 1401 îl prind, îl duc şi-l ţin sub pază în Vişegrad [2]). Intr'un consiliu de Stat se declară tronul vacant. Pretendenţi erau destui. In Dalmaţia şi Slavonia se aclamă ca rege Ladislau Angevinul din Neapol; nobilimea din nordul Ungariei chiamă la tron pe Vladislav Iagello (11 lunie) [3]) şi mai erau alţi doi pretendenţi. Tocmai mulţimea pretendenţilor a fost norocul lui Sigismund. Păşirea energică a partizanilor lui Sigismund, mai ales atitudinea rezolută, înarmată a voevodului Stibor [4]), apoi desinteresarea regelui polon, înrudit din Februarie cu Hermann de Cilli, a cărui soră mai mică, Ana, o aveà de soţie, contribuì mult la salvarea lui Sigismund. Ladislau Neapolitanul nu s'a mişcat din regatul său italian, Veneţia refuzând să-l asigure de bunăvoinţa sa, iar Sigismund la 26 Octomvre se împăcă cu răsculaţii, cari l-au liberat.

---

1) *Pfotenhauer. Eine schlesische Princessin als ung. Königsbraut.* (Zeitschrift des Vereins für Gesch. u. Alterth. Schlesiens XXV pag. 331).

2) *Archiv.* für ältere deutsche Gesch. I pag. 347-9; *Fejér, Cod. dipl.* X/IV pag. 330.

3) *Fejér, op. cit.* X/IV pag. 79.

4) *Wenzel Gustáv, Stibor vajda* Akad értekezések a történettud. Körèből IV Nr, 2.

www.dacoromanica.ro

Pianurile neapolitane însă n'au fost abandonate prin aceea, că nu s'a putut exploată prima revoluție contra lui Sigismund. Dușmanii mai înverșunați ai lui Sigismund nu depuseseră armele, ci pentru a aștepta vremuri mai bune s'au retras în Bosnia, unde regele Ostoia visă să reînvie vremurile lui Tartko. Sigismund a rămas cel vechiu așă că nemulțumirile contra lui nu s'au stins, ci s'au generalizat. La sfârșitul anului 1402 sau la începutul lui 1403 nemulțumiții magnați, mulți și însemnați la Orade, în catedrală, lângă moaștele sf. Ladislau jurau, că nu mai recunosc ca rege pe Sigismund și ridică la tron pe Ladislau din Neapol [1]), Mișcarea în contra lui Sigismund eră așă de generală, încât Veneția însăși o aprecià și se declară neutrală, în conflictul ce va urmà [2]).

Și papa pășește pe față acum alăturea de regele Ladis'au Venceslav, regele boem și împărat roman-german la înțelegerea din Rheims cu regele francez depune pe Bonifaciu IX, papa din Roma, iar regele francez, pe Benedict al XIII, papa din Avignon, vrând astfel să înlăture schisma, ce bântuia biserica catolică. Bonifaciu prin partizanii săi depune din demnitatea de împărat pe Venceslav, alegându-se Ruprecht, elector de Rin. Contra lui Sigismund, în numele căruia frate-său mai mare încă făcuse declarații dușmane papei din Roma, Bonifaciu n'a păsit pe față, ci prin cler, prepară drumul spre tron al lui Ladislau Neapolitanul. In 1403 papa începe luptă pe față cu Sigismund, pe care din Martie nu-l mai recunoștea de rege. La 2 Iunie trimite pe cardinalul Benedict Acciaiuoli ca legat apostolic în Ungaria spre a ajuta pe regele Ladislau să câștige tronul Țării-Ungurești [3]).

Scrisoarea papală spune, că legatul apostolic avea să meargă în Ungaria, Slavonia, Dalmația, Croația, Serbia, Bosnia, Valahia și Bulgaria. Cuibul partizanilor lui Ladislau era într'adevăr Slavonia, Dalmația, Croația, Bosnia, cum am văzut. Papa ar fi dă-

---

1) *Schönherr, op. cit.* pag. 456 și nota 1.

2) *Mon. Slav. Merid.* IV pag. 473.

3) *Monum. Vat.* I/IV pag. 509, 516, 519, 531, 567. cf. și *Hurmuzaki-Densușianu, Documente* I, pag. 423 și urm. cf. și *Goeller, König Sigmunds Kirchen politik vom Tode Bonifaz IX bis zur Berufung des Konstanzer* Konzils. (1404—1415) [Studien aus dem Collegium Sapientiae zu Freiburg im Breisgau. vol. 7.]

www.dacoromanica.ro

rit mult ca Serbia şi Valahia să intervină în favoarea lui Ladislau Neapolitanul [1]).

La 16 Noemvre 1403 Raguzanii ştiau că Românii nu vor turbura pacea pentru Ladislau Neapolitanul [2]). Mircea a rămas credincios alianţei sale cu Sigismund în tot acest conflict, deşi ultimile resturi ale revoluţiunei au trebuit stinse în Ardeal, adică în imediata vecinătate a Ţării-Româneşti. Românii maramureşeni, au susţinut în acest timp deasemenea partidul regelui neapolitan. Şi de astădată Stibor a scăpat pe Sigismund. Stibor a împrăştiat armata răsculaţilor lângă Sebeş în ţinutul Rabei. Ladislau regele a sosit abia la 9 Iulie. El se mulţumi că a fost încoronat la 5 August cu coroană binecuvântată de trimisul papal, după ce în adunarea de la Zara partizanii îi oferiseră în mod sărbătoresc tronul. Dar în loc să înainteze în interiorul ţarii, spre Ardeal, spre Buda, el rămase la Zara, de unde la 7 Noemvre plecă spre casă. Din Octomvre soarta hotărâse, că Sigismund va rămâne rege al Ungariei [3]). Revoluţia, ce a mai fost, era ca jeraticul nestins de sub cenuşe, căci în urma neactivităţii lui Ladislau, toţi au depus armele.

Nu avem nici un document, care ne-ar lămuri asupra atitudinei lui Mircea, faţă de evenimentele din Ungaria. Trebuie sa luăm cunoştinţă de faptul, că n'a intervenit nici în favoarea lui Sigismund, deşi acesta îi creiase în Ardeal o situaţie excepţională. Polonii iarăşi nu s'au ridicat în contra lui Sigismund, a doua oară, de şi la 4 Aprilie 1403 răsculaţii semnaseră alianţă defensivă şi ofensivă cu trimişii naţiunii polone [4]). Lipsa intervenţiunei polone s'ar putea explica, fie prin fratatul de la Iglau [5]), (14 Iunie 1397), fie iarăşi prin influenţa reginei Ana, acum în bune speranţe de înrudire cu Sigismund.

Evenimentele revoluţionare din Ungaria s'au produs într'un timp când pentru norocul lui Sigismund Turcii nu mai erau un pericol pentru Ungaria. Aceleaşi evenimente au zădărnicit o ofensivă mai puternică a lui Mircea spre Sud de Dunăre. In vremea

---

1) *Gelcich-Thallóczy. op. cit.* pag. 133.

2) *Mon. Vat.* I/IV pag. 612–3: *Mon. Slav. Merid.* IV pag. 479; *Fejér. op. cit.* X/IV pag. 225.

3) *Codex dipl. pattr.* VII pag. 442.

4) *Fejér, Cod. Dipl.* X/IV pag. 196.

5) *Codex epistolaris Vitoldi* [*Mon. Pol.* VI] pag. 47.

www.dacoromanica.ro

când istoria deschidea pentru prima oară moştenirea turcească în Europa, Mircea avea nevoe de toată forţa sa pentru a-şi creă o situaţiune favorabilă la Dunăre, recucerind Dobrogea.

Mircea a luat măsuri, ca să nu-l găsească nepregătit o revoluţie, dacă s'ar face în stil mai mare şi necesar succesului în Ungaria. Din ce alte motive ar fi reînoit în anul 1403 alianţa veche cu Polonia? Căci la 13 Mai într'un document scris în Giurgiu, unde Mircea ridicase o fortăreaţă, promite regelui polon Vladislav «marele şi prea iubitul nostru prieten» că va respectà şi îndeplini condiţiile, învoelile cuprinse în scrisorile şi tratatele de mai înainte (screpturas nostras), cum s'a obligat sub semnătură mai înainte. Mircea va păzi, tot ce este scris în acelea [1]). Invoelile anterioare erau îndreptate în contra Ungariei lui Sigismund. Dacă acţiunea munteano-polonă faţă de Ungaria nu s'a produs, explicaţiunea o putem găsi numai în curioasa întorsătură a evenimentelor ajutate de atitudinea lipsită de energie a regelui neapolitan. Reluarea legăturilor politice cu Polonia este un pas de multă importanţă în desfăşurarea activităţei politice a Domnului muntean. Domnul român se reîntoarce la marile planuri din vremea ce a premers ofensivei furioase şi inteţite a lui Baiazid Fulgerul. In acest timp Mircea era pe cale să câştige hegemonia politică în orientul sudic al Europei. Prin reînoirea alianţei cu Polonia se relua firul vechilor planuri.

Aliatul vechiu şi nou al lui Vladislav putea fi acum împăcat şi prin schimbările politice din Moldova în pragul secolului al XV-lea.

### 3. Mircea cel Bătrân şi luptele pentru tronul Moldovei până la Alexandru cel Bun.

Ştefan I ajunsese la domnie cu ajutor polon înlăturând pe Roman şi pe fiii acestuia. Expresiunea actului omagial — am văzut — are nevoe de un amănunt foarte necesar. Actul oma-

1) *Hurmuzaki-Kaluzniacki.* Documente I, pag. 824. Documentul e datat „în Duminica după Sf. Matei sau conform calendarului rusesc în Dumineca după Înălţarea sf. Cruci" ["оу недѣлю по свѣтомо маѳѣю а по пуску по оуздбежени уесного хреста]" cf. *Martinov. Annus ecclesiasticus Graeco-Slavicus,* Bruxellis 1863 pag. 375. S'ar puteà deci luà numai 6 Mai ca ziua sf. Matei şi 7 Mai pentru sărbătoarea Crucii şi astfel data de zi a documentului este 13 Mai.

www.dacoromanica.ro

ga. al lui Ştefan I şi omagiul scris al boerilor lui ne spune, că Ştefan I nu aranjase cu regele chestiunea Pocuţiei etc. Cum a ajuns atunci el la domnie cu ajutorul regelui polon? Ajutorul îl dase Vitold în numele regelui polon? Vitold dusese lupta în contra lui Teodor Coriatovici, el aşezase pe omul său Domn în Moldova. Începându-şi domnia sub auspiciile Poloniei, Ştefan, a mai fost legat de această ţară şi prin căsătoria sa. Nu ştiu, care a fost acea rudă (consanguinea) a regelui polon pe care Ştefan I a luat-o de soţie, cum ştia şi Marele Magistru că Ştefan I, ruda regelui polon, îi trimite acestuia arcaşi temuţi pentru lupta în contra ordinului Teuton [1]).

Despre Stefan I mai avem o stire din 3 Ianuarie 1397. La această dată el dă salvconduct lui Spythko, palatinul Podoliei şi îl invită la sine ca să trateze afaceri necesare. Ca martori găsim pe Mihail «căpitanul moldovean (capitaneus Moldavienſis), Ştefan de Hotin, Stanislau (Stan) Rotempan, Ioan Stroici şi Ianuş dvornic [2]).

Stefan, care fusese ridicat la domnie cu ajutorul lui Vitold şi mai departe rămâne tovarăşul acestuia. Astfel în 1398, când Tătarii au năvălit în posesiunile lituane ale Poloniei, Ştefan ia parte la expediţia lui Vitold contra Tătarilor şi fu părtaş la înfrângerea ce au suferit-o oştile creştine la Worskla (12 August [3].) Ştefan poate că nu s'a mai întors din această expediţiune. In timpul absenţei sale, locul i l-a ţinut Iuga, fiul lui Petru I, cum ne spune documentul din 28 Noemvre 1400 [4]). Iuga fusese însărcinat cu locotenenţa domnească şi în timpul absenţei lui Stefan I, ceea ce reese din faptul că Iuga în documentul său nedatat pomeneşte pe Ştefan I între martori distingându-l dintre ceilalţi cu amintirea demnităţii sale. Intre martori, însă, alături de Ştefan şi fiii lui (pe cari nu-i cunoaştem) şi afară de boierii cunoscuţi

1) *Codex epistolaris Vitoldi.* pag. 1027.

2) *Ibidem* pag. 43.

3) Cf. *D. Onciul. Datele* etc. pag. 10 nota 4, unde se admite anul 1399, care corespunde zilei de Marţi 12 August 6906, cum o dă *Kronica ruska*, ed. Danilowicz 1827 pag. 217 şi *Kronica litewska*, et Narbutt 1846, pag. 35. Vezi şi *Mon. Pol.* VI 43, *Theiner Mon. vet. Pol. et Lithuaniae* I pag. 769 şi urm. apud *Idem, ibidem.*

4) Publicat mai nou ap. *G. Ghibănescu, Ispisoace şi Zapise* vol I, Iaşi, 1906, cf. observaţiunile şi interpretarea *d-lui Onciul*, anterioară acestei ediţii în *Datele* etc. l. c. pag. 4, nota 1 şi pag. 8-9.

www.dacoromanica.ro

din puţinele documente, ce avem de mai înainte de aceasta sau din timpul posterior precum Bratul Niatedul, Stanislau Rotempan, Costin, Stroici, Bârlici de la Hârlău, Roman Balici (sic!), Braea şi frate-său Petru, găsim încă pe Alexandru şi Bogdan, carora în 28 Noemvre 1400 le zice fraţi [1]).

Compilatorul Leunclavius ne spune că Ştefan I a fost rasturnat de Roman [2]). Stryjkowski scrie că «Roman Petrilowicz», a detronat pe Ştefan I, dar când a voit să ajungă el domn, l'a prins Svidrigelo, voevodul Podoliei, după Bătălia de la Worskla [3]). Nu ştim, de unde îşi ia ştirea Leunclavius, dar nici Stryjkowski, care a putut cunoaşte documentul prin care în 1400 la Bereşti-Roman promite lui Vladislav, regele Poloniei precum şi ducelui

---

1) Documentul fără dată al lui Iuga Voevod apud. *Kogălniceanu, Archiva românească* ed. I. 1840, pag. 17, ed. II 1860 pag. 14-15. Documentul din 1400 Noemvre 28 aminteşte pentru întâia oară ca răposaţi pe Roman I şi Ştefan I. Stabilirea filiaţiunei genealogice a primilor Bogdani-Muşatini este anevoioasă din cauza insuficienţei izvoarelor. Din actul omagial al lui Petru I, precum şi din adeverinţa din 1388 a regelui Vladislav reiese că şi Petru I a avut urmaşi bărbăteşti. Să fie oare fiul lui acel Ivaşcu, care în 1400 îşi zice fiul lui Petru, moştenitor [дѣдичб], al Valahiei *Hurmuzaki-Kaluzniacki Documente* I, pag. 819-20? E drept, că actul nu aminteşte că Petru e răposat, ceea ce poate faţă de regele Poloniei nu era nevoie. Acest Ivaşcu la 9 Dec. 1400 îşi zice „fiul voevodului Petru" ceea ce înseamnă, că tatăl său a domnit. (*Ibidem* pag. 820-1). Ivaşcu chezăşueşte înaintea regelui polon pentru Roman, care iarăş se numeşte pe sine fiul „palatinului" „moldovean" Petru. (*Monumenta* medii aevi res gestas Poloniae illustrantia XI pag. 44). De aci ar rezultă că Juga, Ivaşcu şi Roman erau fraţi. De ce nu-i aminteşte însă Juga în documentele sale? In documentul fără dată al acestuia găsim un Roman, dar la urmă, între boerii martori. De ce se scoală însă fiii lui Petru cu pretenţiunile lor de moştenire abia după domnia lui Ştefan I? Era oare şi în Moldova succesiunea fratelui după frate, până la Alexandru cel Bun, cum am constatat, că era în Ţara-Românească până la Mircea cel Bătrân? Ori era princ.piul succesiunei celui mai în vrâstă membru al dinastiei? Despre documentele de la Juga V. mai vezi *G Popovici, Moşiile donative* l. c. pag. 368 şi emendaţiunea de la pag. 369. (La *Hurmuzaki, Documente* I, pag. 838 s'a strecurat greşala în traducere); *Idem, Anul de la Martie*, l. c. Despre Juga vezi *N Iorga* mai nou în, *Câteva note despre cronicele şi tradiţia noastră istorică* pag. 6-7. An. Ac. Rom. Seria II. Tom. XXXIII 1910). Teoria d-lui *D. Onciul* în *Datele etc.* l. c. pag. 3 şi urm. discuţie interesantă în *Curs universitar*, l. c.

2) *D. Onciul, Curs universitar*, passim.

3) *Stryjkowski*, op. cit. ed. 1582 II, pag. 104, 119.

www.dacoromanica.ro

Swidrigelo că nu-şi va răzbuna, nici nu se va plânge pentru nedreptatea ce i s'a făcut. Bereştii era locul, de unde se dau acum profesiunile de credinţă ale pretendenţilor la tronul Moldovei. Tot în 1400 şi iarăşi în Bereşti este datat actul, prin care Ivaşcu, fiul voevodului Petru, şi dimpreună cu el boierul Vâlcea, chezăşuesc înaintea regelui, că Roman va servi pe rege cu credinţă că nu va face nimanui imputări, etc. [1]). Ivaşcu voia cu orice preţ tronul şi în ambiţiunea sa nu se dă înapoi de la nici o înjosire a ţărei. Căci ce însemnează făgăduelile lui din 9 Decemvre 1400 [2])? Pretendentul e vesel, că regele şi Vitold s'au milostivit să-i primească slujba, pentru ceia ce el îi va servi cu credinţă dimpreună cu toţi boierii săi, dacă Dumnezeu îi va ajuta să ocupe tronul Moldovei. Acelaşi pretendent e gata aceda regelui ţara Sepineţului şi oraşele ce sunt în ea. Tot el iartă datoria, pe care regele n'o plătise lui Petru I, tatălui, nici urmaşilor acestuia. Moldova a fost însa ferită de a-l avea Domn pe acela care pentru ambiţii personale oferise regelui atât cât Ştefan I, omul Poloniei, nu-i cedase în vremi de grele primejdii. Ştefan I restituise numai Pocuţia.

Promisiunile lui Ivaşcu au fost însă făgăduieli de nevolnic. Căci nici regele polon, nici Vitold nu vor hotărî acum succesiunea pe tronul Moldovei.

Letopiseţul dela Bistriţa ne spune, că în 23 Aprilie 1399 a început sa domnească Alexandru Voevod, «iar pe luga Voevod — căruia *analele putnene* îi zic *Ologul*» — l'au luat Mircea Voevod [3]). Primul document cunoscut dela Alexandru cel Bun e din 11 Februarie 1400, iar cel de-al doilea din 29 Iunie ur-

---

1) *Hurmuzaki-Kaluzniacki, Documente* I, pag. 819 fără indicarea lunei şi zilei.

2) *Ibidem* pag. 820—21. Acest document e unul din cele mai evidente probe, că în Moldova n'a fost eră bizantină. cf. *Martinov. Annes ecclesiasticus Graeco-Slavicus*, Bruxellis 1863 pag. 374. col. e.

3) *I. Bogdan, Cronice inedite atingătoare de istoria Românilor*, Bucureşti 1895 pag. 69 cf. *Idem Vechile cronice moldoveneşti până la Urechia*, Bucureşti 1891 pag. 193.

*Cronica anonimă* pag. 160 şi pag. 233, *Idem, Letopiseţul lui Azarie* [An. Acad. Rom. Ser. II. Tom. XXXI 1909 pag. 181] cf. *D. Onciul. Datele*, etc. l. c., vezi *Cronica* atribuită lui Urechiă op. *Kogălniceanu, Cronicele României* I pag. 136: „Şi au domnit doi ani şi l-au luat Mircea V., Domnul muntenesc la sine".

www.dacoromanica.ro

mător [1]), altul din August al aceluiaş an. Am văzut însă că la 28 Noemvre următor, Iuga Ologul «cu fraţii domniei mele domnul Alexandru şi domnul Bogdan» dăruia lui Ţaban «slugii noastre», «două sate, unul în Gârboveţi şi altul pe Bârlad în gura Crasnii», dacă documentul ar fi autentic, cum nu este [2]).

Dimitrie Cantemir susţinea, că Iuga a răsturnat cu forţa pe Ştefan, dar acelaş Iuga înainte de a împlini anul, e dat jos de pe tronul «pe care-l ocupase pe nedrept» de către Alexandru şi cu aceasta tronul revine dinastiei legiuite «a Dragoşizilor» (sic) [3]). Nu ştim, pe ce se bazează această înseilare a evenimentelor, care porneşte însă dela o redacţiune a cronicei lui Urechiă. Căci nefiind cunoscut fără posibilitate de contrazicere felul vechiu al succesiunei la tron, uzurparea lui Iuga rămâne o chestiune deschisă. După vechile însemnări cronografice Iuga ar fi domnit 2 ani, ceeace a primit şi Urechiă. Iuga a urmat în domnie probabil după moartea lui Ştefan I pierit în catastrofa dela Worskla, unde au rămas morţi pe câmpul de luptă mulţi fruntaşi poloni şi lituani. Alexandru, fiul lui Roman, este constatat Domn din 23 Apr. 1399, înlăturându-se părerea, că putea fi asociat la domnie, când a dat documentele din 11 Februarie şi 29 Iunie 1400. Iuga va fi fost prietenul regelui polon şi tovarăş al planurilor polone în răsăritul Europei, cum mai târziu, la 9 Decemvre 1400 vedem, că e frate-său Ivaşcu. Intrucât a favorizat el politica orientală a Poloniei? Din 23 Noemvre 1400 avem probabil în legătură cu aceasta o scrisoare interesantă. La această dată magistrii Mihai şi Ioan de Sombor scriau din Oradia-Mare prietenilor lor, cari erau comiţii timişeni Nicolae de Marchal şi Nicolae de Chak, că trimişii sau secretarii ducelui Vitold merg foarte des la nişte Români şi adică Vlad, Lucaci banul şi Gurzo,

1) *D. Onciul Datele* etc. l. c. pag. 3 şi *I. Bogdan. Un document de la Alexandru cel Bun din 1403* (Conv. lit. XXXV pag. 353 şi urm.). Cf. şi *D. Onciul, Curs univ.* Documentul din 29 Iunie şi cel din August îl dă Alexandru dimpreună cu frate-său Bogdan.

2) Vezi articolul meu: Despre un document dela Iuga Vodă în Conv. lit. a. 1919, pag. 65—70.

3) *D. Cantemir, Operele,* Tom. I ed. Acad. Rom. Bucureşti, 1872, pag. 40. Expunerea cu „Ocoalele" şi organizarea administrativă etc. atribuită lui Iuga Vodă în cronica zisă a lui Urechiă, nu o găsim la Cantemir. Descrierea Moldovei etc., de unde s'ar putea presupune, că pasagiul respectivei redacţiuni a cronicei este o interpolare mai târzie. Constatarea aceasta o făceam înainte de apariţia ediţiei *Popovici,* Buc. 1911 şi *Ç. Giurescu,* Buc. 1916.



www.dacoromanica.ro

cu cari au tratative continue [1]). Să fi cerut Vitold intervenţiunea lui Mircea în contra lui Iuga, care ar fi fost patronat de Svidrigail? [2]). Dar Vitold singur ar fi fost în măsură şi poziţie să intervină în Moldova. Dedesuptul evenimentelor pare a fi altul. Pe Vlad îl întâlnim la 1392 Decemvre 27, când era vornic [3]) şi când aflăm şi pe acel Gurzo, care trebue să fie Grozea dela aceeaş dată. Pe Vlad îl mai întâlnim, dar ca simplu boer de divan, într'un document nedatat al lui Mircea, dar care după titulatură seamănă cu documentul din 1389, Septemvre 4 [4]). Pe «jupan» Lucaci îl găsim într'un document scris în Octomvre (fără dată de an), al cărui divan însă ne spune, că documentul este anterior datei luptei dela Rovine [5]). Lucaci a fost probabil banul lui Vlad pretendentul, căruia i se va fi ataşat şi Vlad fost vornic. In toamna annlui 1400 cu ajutorul lor şi de bună seamă şi prin Iuga, Vitold plănuia a da o lovitură în contra lui Mircea. In Ianuarie 1400 magistrul ordului Teuton aflase dela însuşi Vitold, că acesta a trimis o solie la Domnul din Valahia şi că solia a primit răspuns favorabil şi oferte de supunere [6]). La 9 Decemvre din acelaş an regele polon şi Vitold primeau serviciile lui Ivaşcu, care aspira la moştenirea fratelui său. Regele şi Vitold erau acum prin urmare duşmanii lui Alexandru cel Bun, care era Domnul Moldovei. Contra aspiraţiilor polone urcase Alexandru cel Bun treptele tronului. Mircea încrezător în puterea sa, mai ales după sdrobirea oastei turceşti, despre care am vorbit, a făcut regulă în Moldova. Domnul muntean a prevenit planurile lui Vitold. Cronica scrisă sub ochii lui Alexandru cel Bun, ne spune că Mircea a luat la sine pe Iuga voevod. Aceasta se va fi întâmplat nu mult înainte de Aprilie 1399, când tronul Moldovei ajunse în mânele fiului prietenului, care fusese Roman I pentru Mircea cel Bătrân [7]).

---

1) Scrisoarea nu are dată de an. Editorul o pune însă la 1400 *Pesty-Ortvay, Temes-megye* etc. pag. 297—8.

2) Cf. D. *Onciul. Datele* etc. pag. 13.

3) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_2$, pag. 341—2.

4) *Original slavon.* Arhivele statului. M-rea Cozia. Fragment întregit după condica Brâncovenească de St. Nicolaescu. cf. şi Original slavon nedatat la Acad. Rom.

5) Orig. slav. la Acad. Rom.

6) *Codex epist. Vitoldi* pag. 64; cf. însă şi *G. Popovici, Anul dela Martie* etc. l. c. pag. 212 şi urm.

7) Despre sfârşitul lui Iuga voevod vezi mai ales D. *Onciul, Datele* etc. pag. 14 şi *G. Popovici, Anul dela Martie* etc. l. c. pag. 213.

www.dacoromanica.ro

In zadar s'au mişcat fii lui Petru în Polonia, căci în Moldova a rămas ordinea stabilită şi susţinută de Mircea. Intre Alexandru cel Bun şi Polonia erau diferende, cari trebuiau înlăturate. Alexandru nu putea primi situaţiunea umilită a înaintaşilor creată prin Ştefan I. El nu putea abzice de Pocuţia, când banii nu i se înapoiaseră. Sprijinind-se pe Mircea, Alexandru aştepta, ca Polonii să deschidă vorba de împăcare, cum s'a şi făcut. Condiţia primordială eră recunoaşterea fără rezervă ca Domn. Polonii au trebuit să se resemneze la aceasta: ei aveau nevoe de concursul lui Mircea cel Bătrân în planurile lor de politică orientală. Imprejurarea, că Mircea poate aşeză pe fiul prietenului său ca Domn moldovean în contra voinţii Polonilor, *ne arată, că vremea hegemoniei lui Mircea în Europa sudorientală a început.* Faţă de Ungaria şi ca strajă în contra înaintării turceşti, Mircea aveà o situaţie excepţionala. Stăpânind Severinul dimpreună cu o parte din districtele româneşti ale acestuia din Ungaria, având ţara Făgăraşului, Amlaşul şi Branul, Mircea reprezenta în acest timp din punct de vedere cultural şi bisericesc, unitatea Românilor dela Dunăre şi din Carpaţi. Mitropolitul său eră şi «exarh al întregei Ungarii şi al plaiurilor» [2]. El va fi mijlocit împăcarea dintre Alexandru cel Bun şi patriarhia din Constantinopol.

Conflictul începuse din vremea lui Petru, care în grabă a trimis înapoi, de unde a venit, pe trimisul patriarhiei, iar când sub Roman patriarhul numeşte mitropolit moldovean pe grecul Ieremia, ţara şi Domnul rezistă cinstind şi mai departe pe episcopii Meletie şi Iosif [3]. Se pare că Ştefan a fost pentru o rezolvire a conflictului, a primit ca protopopul Petru să fie vicar al bisericei moldoveneşti. Ţara era însă cu cei doi episcopi, aşa că nici Domnul acesta n'a îndrăznit să se atingă de Meletie şi Iosif, care eră în legături strânse de rudenie cu fii lui Roman [3].

---

*Idem, Cronica lui Ureche despre ocoalele lugaene.* (Conv. lit. XXIV 1890 pag. 1009 şi urm. Iuga e şi în pomelnicul dela Bistriţa după Ştefan I. *Melchisedec, O vizită la câteva mânăstiri şi biserici antice din Bucovina* An. Acad. Rom. Ser. II. Tom. VII. 1885. pag. 269 — 70.

1) *Miklosich-Müller, Acta patr.* II pag. 494 — 5.

2) *N. Iorga, Ist. bisericii* I. pag. 49 şi *Condiţiile* l. c.

3) Cuvântul συγγενής înseamnă rudă, iar σύγγενος înseamnă „de aceeaşnaţiune"; cf. însă *N. Iorga, Condiţiile* l. c. pag. 23 şi *Hurmuzaki-Iorga, Documente* XIV$_1$, la anul respctiv.

www.dacoromanica.ro

Conflictul s'a aplanat definitiv abia în 1401, când Meletie murise. La 26 [1]) Iulie din acest an plecau spre Moldova din Constantinopolul, care cedase, călugărul Grigore Ţamblac şi diaconul Manuil să aşeze după o cercetare — numai de formă—pe Iosif ca mitropolit al Moldovei, pe care patriarhia dela Constantinopol îl recunoaşte. Mitropolitul Iosif este aşa dară primul mitropolit al Moldovei, recunoscut de patriarhia dela Constantinopol. Aceasta va fi avut-o în vedere şi Urechiă, când scria în cronica sa: «Intâiaş dată au trimis la patriarhia dela răsărit, de au luat binecuvântare şi au făcut mitropolit» [2]). E vorba de Alexandru cel Bun, «Marele Voevod a toată Moldovlahia», cum îi zicea patriarhul Matei, sub care s'a făcut împăcarea. Organizând biserica ţării, îi aşează şi un patron. Iosif, care acum fu recunoscut la Constantinopol ca mitropolit al Moldovei şi în această calitate Alexandru îl instalase în reşedinţa sa domnească din Suceava, fusese mai înainte episcop al Cetăţii-Albe, poate din ultimii ani ai domniei lui Petru I. Inainte cu «70 ani şi ceva mai mult suferise martiriu de creştin în acea Cetate-Albă de sub stăpânirea Tătarilor, negustorul Ion din Trapezunt, care după moartea-i de martir în urma minunilor săvârşite, fu canonizat de biserică. Mitropolitul Iosif, ajuns la Suceava, «trimite un boiar cu destulă oaste ca să aducă la dânsul cu mare cinste vrednicul de slavă trup al mucenicului». Astfel, Sf. Ion cel Nou ajunse patronul statului lui Alexandru cel Bun, despre care *Viaţa sfântului* zice, că stăpânea întreagă Moldovlahia şi ţărmul mării [3]).

Stăpânind ţărmul mării, Alexandru cel Bun putea deschide «drumul moldovenesc» pentru mărfurile tătăreşti, sau putea să le oprească de a trece în Polonia. Oraşele polone totdeauna au

---

1) Miklosich-Müller, Acta patr. II. pag. 223, 241 şi urm., 256 şi urm. 278 şi urm. 283, 359 şi urm., 494-5, 519, 528-33.

2) *Kogălniceanu, Cronicele Românieî* I pag. 137.

3) *Melchisedec, Mitropolitul Grigorie Ţamblac, Viaţa şi operile sale* în Revista pt. ist. arch. şi fil. III, pag, 1 — 64 şi *Viaţa lui Ştefan cel Nou dela Suceava,* Ibidem pag. 163—174; cf. lucrările lui *A. I. Iacimirskij* ap. *I. Bogdan, Inscripţiile dela Cetatea-Albă şi stăpânirea Moldovei asupra ei.* (An. Ac. Rom. Ser. II Tom. XXX, 1908), pag. 31 (341), nota 2. Pe un antimis al mitropolitului moldovean Macarie din 1429 mitropolitul se zice al „Moldovlahiei şi al părţilor de lângă mare. (An. Acad. Rom. s. II. T. VI pag. 46 nota).

www.dacoromanica.ro

căutat să favorizeze bunele relaţii între Polonia şi Moldova, căci de pe drumul Halici Colomea, Sniatyn, Siret, Suceava, Cetatea-Albă, le surâdea îmbogăţirea sigură şi uşoară. Marea importanţă a «drumului moldovenesc» spre ţara tătărească, spre porturile genoveze o scoate în evidenţă marea şi îndelungata ceartă dintre Cracovia şi Lembergul, care pretindea monopolul, că numai prin Lemberg şi din Lemberg să se facă comerţ cu şi prin Moldova [1]). Visteria domnească şi bunăstarea comerţului moldovenesc avea deasemenea interese mari legate de acest comerţ de tranzit şi de exportul în Polonia. Dar nu numai aceste consideraţiuni, cari dau comerţului moldovenesc un rol deosebit de important în interdependenţa comerţului mondial — mărfurile moldoveneşti şi cele de tranzit ajungeau şi aprovizionau şi ţările baltice, linia Cameniţa-Caffa rămânând tot mai mult în părăsire, — nu fapte generale precum ar fi acela, că Moldova mijlocea pentru răsăritul Europei produsele civilizaţiei mediteraneane, după ce Turcii închiseră drumurile prin Balcani, împiedecând legăturile cu civilizaţia mediteraneană, îndemnau pe Poloni să fie cât mai concesivi faţă de Alexandru cel Bun. Vladislav Iagello n'a abzis nici o dată de planul său favorit de a îngenunchia pe cavalerii Teutoni sprijiniţi de Sigismund, regele Ungariei, care aspira la demnitatea de împărat roman-german, şi de a izola sau a împiedica influenţa regelui Ungariei, care se îngrija să-şi asigure tronul Boemiei, un punct, unde iarăşi erau atinse interesele polone. Nu lipsea nici chestiunea Sileziei. Regele polon a cules roade prea amare ale politicei sale faţă de principatele române cu ocaziunea turburărilor antidinastice recente din Ungaria. Iarăşi Alexandru cel Bun era bucuros să fie acolo, unde îşi ridicase semaforul revendicaţiilor sale Mircea, care din 13 Mai 1402 era iarăşi aliatul regelui polon.

Impăcarea dintre Alexandru cel Bun şi Polonia a precedat reînoirea alianţei dintre Mircea şi regele Vladislav. Impăcarea a fost pregătită după anumite tratative. In cursul acestora vedem că boierul Costea făgăduieşte regelui sub jurământ şi sărutând crucea, că va fi credincios regelui polon, că dimpreună cu fraţii săi îl va servi, că nu va aţâţa nici odată pe Domn în contra

1) Cf. *I. Nistor. Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau* im XIV, XV şi XVI Jahrhundert. Gotha 1911 pag. 18 şi urm., 178 şi urm.

www.dacoromanica.ro

regelui şi că el se va ridica în contra Domnului, dacă acesta ar porni contra regelui şi în sfârşit, că va ajuta pe rege în contra tuturor duşmanilor [1]). E foarte posibil, ca Costea să fi condus tratativele de pace, în cursul cărora a făcut declaraţiunea dela Stecareţ [2]). Impăcarea, cum ne-o comunică actul omagial al lui Alexandru cel Bun din 12 Martie 1402, scris în Suceava corespundea necesităţilor iminente ale ambelor state. Alexandru cel Bun e suveran neatârnat «din mila lui Dumnezeu Domn al Moldovei. «Văzând bunavoinţa regelui faţă de noi» el se declară gata ca şi înaintaşii săi, Petru-Vodă şi tată-său Roman-Vodă să servească şi să favorizeze planurile regelui polon, căruia îi va da cele mai bune sfaturi [3]).

Cât de mare importanţă prezenta Moldova pentru regatul polon şi din punct de vedere economic, reiese din graba, cu care regele Vladislav confirma negustorilor din Lemberg în 1403 favorul de a merge cu mărfuri în «Valachia» şi de aci în ţara tătărească [4]).

Sub auspiciile lui Mircea, care în Mai 1403 reînoeşte alianţa cu Polonia, se reia în Moldova frumoasa tradiţie a lui Petru I şi Roman I, când stăpânirea moldovenească se întinsese de la munte până la mare. Polonii pierd situaţiunea privilegiată, ce o ajunseseră în Moldova sub Ştefan I, care abzisese de Pocuţia. Regele Vladislav nici acum nu plătise banii. Nici Alexandru nu putea recunoaşte aşa dar renunţarea făcută de Ştefan prin boierii săi [5]). De aceea la 12 Martie 1402 el se declară gata

---

1) *Hurmuzaki-Kaluzniacki-Documente* I$_2$ pag. 822.

2) Interpretarea aceasta e a d-lui prof. *D. Onciul, Curs universitar* l. c.

3) *Hurmuzaki-Kaluzniacki, Documente* I$_2$ pag. 823. In acest document omagial Alexandru cel Bun aminteşte numai de legăturile lui Petru I şi Roman I cu Polonia ignorând pe Ştefan I. Dar în actul redactat cu ocaziunea întâlnirii de la Camenița, când regele polon mersese în Podolia să inspecteze fortăretele la 1 August 1404 pomeneşte si pe „Stetco voevod", [*Hurmuzaki-Kaluzniacki, Documente* I$_2$ pag. 826—7]. Cf. şi *Cromer, De origine et rebus gestis Polonorum.* Basel 1568 pag. 257.

4) *Heyzmann, Balthazaris Behem, Codex picturatus* etc. în Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen vol. XXXIII, 1865 pag. 196, 203.

5) *Akty Zapad. Ross.* I. pag. 26 şi urm.; *Codrescu, Uricariul* III pag. 67 şi urm.; *Archiva istorică* II, pag. 51.

www.dacoromanica.ro

să urmeze față de Polonia pilda lui Petru I și Roman I, neamintind cu nici un cuvânt de Ștefan I.

In 1404 regele Vladislav inspecta fortărețele[1]). Ajuns la Cameniţa, în apropierea hotarului moldovenesc, îi ură bună venire Alexandru cel Bun, înconjurat de boierii și dregătorii săi din aceste părți nordice ale țării, precum Baliţa, Bârlici și fratele său Simco, Ianuș viteazul, Stanislau Rotampan, Vlad vornic, Hotco de la Țeţina, Șandru de la Neamț, Bârla de la Hârlău, Iațco pisar, Horaeț vistiernic, procelnic Stoian, Iugșa al lui Tudor, Bratul Stroici și frate-său Liuban, precum și Ion Jumătate. Alexandru la 1 August cu acești boieri și în numele întregei țări promite a fi față de Polonia cu aceleași bune sentimente și credință, cum au fost Petru Vodă, Roman Vodă și Ștefan Vodă. Alexandru cel Bun renunțase la Pocuţia, ceea ce dovedește, că cele 2000 de ruble, pe cari documentul regal din 1411[2]), le presupune plătite, erau restituite pe acest timp sau de nu, i s'au restituit Domnului moldovean aici, la Cameniţa[3]).

Actul scris la 1 August 1404 în Cameniţa de logofătul Bratei și pisarul Iațco[4]), dovedește felul legăturilor lui Alexandru cel Bun cu Polonia, că puternicul rege al celui mai întins regat din răsăritul Europei a putut fi constrâns și obligat să restitue banii împrumutați înainte cu mai bine de un deceniu și că orice diferend între Moldova și Polonia dispăruse. Alexandru cel Bun se va dovedi un prieten credincios, care va ajuta efectiv pe prietenul său regal. Astfel în 1406 găsim în oastea lui Vitold, care lupta în contra Moscoviţilor și ostași din «Valahia»[5]). Marea problemă a regelui polon era paralizarea fostului său cumnat, patronul cavalerilor Teutoni. Nu era deocamdată vorba de un război în contra Ungariei. Relațiunile lui Alexandru cel Bun cu Sigismund nu erau clarificate. Atacuri moldovenești în ținuturile învecinate se făceau fără să poată lua Sigismund vre-o măsură de represiune. Astfel la 6 Aprilie 1407, niște nobili maramureșeni se plâng, că și-au pier-

1) *Martin Cromer, De origine et rebus gestis Polonorum.* Basel 1568. pag. 255 și *Dlugosz, Historiae Polonicae* lib. X.

2) *Hurmuzaki-Kaluzniacki, Documente* I, pag. 892.

3) Cf. și *I. Nistor, Die moldauischen Ansprüche auf Pokutien.* Wien, 1910 pag. 37.

4) *Hurmuzaki-Kaluzniacki, Documente* I, pag. 826 și urm.

5) *Codex Vitoldi* pag. 136,

www.dacoromanica.ro

dut documentele cu ocazia unei năvăliri a Moldovenilor în acele părți [1]).

Polonii trebuiau să se prepare a da lovitura în contra cavalerilor Teutoni. Îi va ajuta oare pe aceștia Sigismund? Cheia situațiunei era în mâna lui Mircea cel Bătrân.

## 4. Mircea cel Bătrân și luptele pentru succesiunea lui Baiazid, în legătură cu rivalitățile polono-ungare în Orient.

In titlul unui document, al cărui original nu ni s'a păstrat, nici data exactă nu i-o avem, după ce se amintesc posesiunile lui Mircea din titlul cel lung folosit în a doua parte a domniei sale, se adaogă: «(domn) al tuturor țărilor și orașelor până în hotarele Adrianopolei» [2]). De bună seamă în legătură cu această știre cronica cantacuzinească știa, că Mircea, după lupta dela Rovine în județul Ialomița, i-a izgonit pe Turci până la hotarele Adrianopolei [3]).

Istoria poate povesti într'adevăr de o înaintare a trupelor muntene până la Adrianopol și chiar ceva mai departe.

---

1) *Mihalyi, Diplome maramureșene* pag. 147.

2) *Dion. Fotino, Istoria generală a Daciei* trad. de *G. Sion*. Tom. II. pag. 16—22 și III, București 1859 pag. 216 nota 1, și pag. 217. Cf. și titlul lui Mircea, însemnat pe condica veche a Coziei. Radu Bălăceanu, fiul lui Constantin bivvel stolnici, la 1776 Noemvre, găsind „titulus"-ul l-a „scos după un hrisov al mănăstirei Brâncoveni de peste Olt". In condică la 18 Ianuarie 1781 l-a însemnat arhimandritul Sofronie, precum urmează: „Eu cel întru Hristos Dumnezeu, bine credinciosul și bun crestinul și iubitorul de Hristos, Io. Mircea Voevod și Domn, cu mila lui Dumnezeu și cu dumnezeeasca dărnicie oblăduitor și Domn și stăpânitor a tot pământul Ungrovlahiei și peste munții plaiurilor și încă și până la Țara Tătărască și Amlașului și Făgărașului Herteg și Domn banatului despre apus și stăpânitor a amândoao părțile Dunării până la marea cea mare și al cetății Dârstorului stăpânitor și până în hotarele Odriului și tuturor Seculor Span" [Arch. Stat. Condica nr. 18. fol. C. publicat de *A. Vasilescu* în Convorbiri literare XLIX pag. 444. Titlul acesta, departe de a fi probă istorică pentru întinderea stăpânirei lui Mircea, e evidentă probă a spiritului național și cărturăresc, care era în m-rea Cozia. Este constatat în epoca anilor, în cari e goană după știri istorice relativ la Mircea. E surprinzător, cum de n'a cunoscut acest titlu acel învățat ban Mihail Cantacuzino. Titlul e o reconstrucție făcută de cineva, care nu știa să traducă exact ca Dionisie Eclisiarhul din slavonește.

3) *Genealogia Cantacuzinilor* l. c.

www.dacoromanica.ro

Lumea creştină nu s'a arătat unită în chestiunea otomană, după moartea lui Baiazid. Bizantinii şi Veneţienii s'au mulţumit cu succese momentane; în Bizanţ era prea mult putregai, în Veneţia se făceau prea multe socoteli negustoreşti. Sigismund era încurcat cu turburările interne, iar după aceea, apărat de neplăceri momentane din partea Turcilor prin energia lui Mircea cel Bătrân, nici nu mai dădu multă atenţiune chestiunii balcanice, cât timp Mircea a fost în Ţara-Românească. Pe seama lui Mircea a rămas întreagă greutatea situaţiunii. Atitudinea acestuia atârna în aceste vremi numai de interesele ţării sale şi idealul urmărit. Timpul turburărilor din Ungaria şi lipsa intervenţiunii lui Mircea în favoarea lui Sigismund a lăsat răceală în relaţiile foştilor aliaţi. Reînoirea alianţei cu Polonia arată deplina independenţă a acţiunii politice în Ţara-Românească.

Sigismund s'a mărginit la defensivă spre fruntariile sârbeşti, pe unde până la 3 Iulie 1411 [1]) Turcii puteau străbate în Ungaria. Fost-au ostilităţi în acest timp între Ungaria şi Ţara-Românească? La 12 Ianuarie 1404 se aminteşte într'un document regal Ioan de Marot, ban severinean [2]). Acest ban nu locuia, nici n'avea Severinul, căci în 1406 Severinul era în posesiunea Ţării-Româneşti [3]). La 15 Noemvre Mircea plecase la Severin să se întâlnească cu craiul. Aceasta ne-ar dovedi, că banul Ioan de Marot a putut fi numit în această calitate pentru înăbuşirea răscoalei antidinastice, care în sudul Ungariei şi în părţile Timişoarei şi mai spre sud luase proporţii ameninţătoare. Nu ştim, care a fost obiectul convorbirei celor doi suverani. Sigismund păţise multe în acest răstimp, care şi pentru Mircea a fost o probă, până unde concordă interesele lui cu ale regelui Ungariei. Fuseseră şi neînţelegeri între rege şi Domn. In 1404 Sigismund încredinţase apărarea fruntariilor ungureşti, cu cari se termină bărăganul lor, lui Pipo sau Filip, fiul lui Ştefan «de Scolaribus alias Florencia», care prin căsătoria sa ajunsese Pipo de

1) *Mon. Hung. hist.* Dipl. XXXIII. nr. 106. La această dată despotul Ştefan Lazarevici recunoaşte suzeranitatea lui Sigismund. Despotul Ştefan primi întinse moşii în Ungaria. *Ibidem*, II. nr. 116; Csánki, Magyarország tört. földrajza II. pag. 30. *Pesty-Ortvay op. cit.* nr. 295; *Pesty, Krassó* III nr. 198.

2) *Pesty, Krassó* III, nr. 156.

3) *Archiva istorică* I (după Venelin) pag. 98.

www.dacoromanica.ro

Ozora [1]). Înşirând meritele acestuia regele aminteşte, că a apărat hotarele ţării şi marginele, pe cari le distruseseră atacurile Turcilor, Sârbilor şi Românilor [2]). Atacurile Românilor amintite aici au trebuit să fie anterioare tratatului dela Braşov. La 1 Sept. 1405 Pipo de Ozora erà comite timişan, de Cianad, Oradie, Craşova şi Kewe [3]). Dar la 12 Dec. 1408 Pipo de Ozora, în actul de fundaţiune al ordinului Draconului (bălaurului) e zis ban de Severin [4]).

Mai e amintit şi la 2 Ianuarie 1409 [5]), dar în Februarie următor funcţiunea banului severinean este arătată iarăşi vacantă [6]). In documentul regal pentru Nicolae de Gara, regele vorbind despre atacul, ce a avut să-l înfrunte în munţii de la Pasărea, când venea înapoi dela Nicopolul-mic, deşi în 1406 nu aminteşte decât în general de Români, acum în 1408, îl atribue lui Mircea «care revenise la necredinţa şi nerecunoştinţa lui de mai înainte». Această acuzare goală şi neîntemeiată, o făcea regele nu lui Mircea din 1395, ci lui Mircea din 1408, care cerea lui Sigismund, ca credinţa şi recunoştinţa să fie reciprocă şi pentru regele, care, prin lipsa de activitate şi interes, ce o arătase după 1396 chestiunii balcanice, singur desfiinţase tratatul dela Braşov.

Intrevederea din 1406, când Mircea s'a întâlnit la Severin cu regele Sigismund, n'a putut împiedica, ca apropierea lui Mircea de Polonia să devină tot mai strânsă. Polonii se interesează tot mai mult de principatele române. In Octomvre 1407 Alexandru cel Bun plecase în Polonia însoţit de mulţi boeri, precum Jurja staroste, Stanislau Rotompan, Mihail de Dorohoi, Dragoş dela Neamţ, Vlad vornic, Hrinco, Şandru, Vlad dela Siret, Spenia Jurja, Nestear, Tobuci, fiul lui Bârlici, Oana vornic, Petru Uriacle (Urechiă), Bratul Stroici, Jugşat Derovici, Jurja şi Stan dela Şumuza, Ciurba, Stoian, stolnicul Ivaşcu Manevici, Stan Bârlici ceaşnic, Iliaş Dumitrovschi, Şerba, Vlad, Cernea,

---

1) Vezi biografia acestuia de *Wenzel în Buletinul Acad. din Budapesta* (1859) şi *Idem* în Tört. Tár (1884).

2) Történelmi Tár pe 1884 pag. 22.

3) *Pesty-Ortvay, op. cit.* pag. 357.

4) *Fejér, Cod. Dipl.* X/IV pag. 682 şi urm.

5) *Ibidem,* X/VIII pag. 495-98, *Mon. Hung. hist.* Dipl. XXVIII pag. 229.

6) *Fejér, Cod. Dipl.* X/IV pag. 717 şi pag. 501 din X/VIII.

www.dacoromanica.ro

Iaţco, Ravas Litovoi şi la 6 ale lunei reînoeşte omagiul faţă de regele polon [1]). Preţenţa Domnului moldovean la Lemberg este în legătură cu încheerea unei convenţiuni comerciale cu acest oraş. Lembergenii de mult aşteptau, ca să profite de situaţiunea creată prin împăcarea regelui cu Moldova. Lembergenii interveniseră şi la rege, ca să favorizeze sprijinind tratativele [2]), trimiseră cadouri Domnului, boerilor influenţi şi drumul dela Lemberg la Suceava era bătătorit de mulţi soli ai oraşului [3]). O solie din Lemberg era la 13 Septemvre 1408 în Moldova, «ca să încheie convenţiunea comercială» semnată de Domn la 8 Octomvre următor [4]). Prin această convenţiune, se acorda comercianţilor din Lemberg, vămi mai uşoare decât cele de până acum. Aceşti comercianţi făceau pe de o parte comerţ de tranzit spre părţile tătăreşti, spre Ardeal şi spre Ţara-Românească, pe de altă parte comerţ de import în Polonia a materiilor brute sau mărfurilor din aceste ţări, or se mulţumeanu a-şi desface mărfurile în Moldova. Ori unde ar merge cu marfă spre ţări streine comercianţii trebuiau să plătească vama principală la Suceava. De aci trecând prin Iaşi, unde plăteau altă vamă mai scăzută, se depărtau în Ţara tătărească prin Cetatea-Albă, unde iarăşi se plătea vamă, sau prin Tighina, unde se mai plătea vamă de trecătoare peste Nistru şi o taxă, din care se aduna venitul străjii, care apăra aici marginea. Exportul de vite la Tătari se făceă numai prin Tighina. Spre Muntenia, staţiunea vamală după Suceava erâ Bacăul, spre Bistriţa erau Baia şi Moldaviţa, spre Braşov Bacău şi Trotuş. Mărfurile de import în Polonia treceau prin staţiunile vamale Siret, Cernăuţi spre Galiţia şi Dorohoi, Hotin spre Podolia la Camenita. Venind din Brăila cu peşte pentru Polonia se plăteà vamă la graniţă, fie în Bacău, fie în Bârlad. Contri-

1) *Hurmuzaki-Kaluzniacki. Documente* I, pag. 827-8.

2) *Czolowski, Pomniki dziejowe Lwowa z Archivum miasta* II, pag. 48.

3) *I. Nistor. Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau.* etc. pag. 23 şi urm. Pentru rolul şi orgnizarea oraşelor Lemberg. Cracovia vezi *F. Karge.* Ueber die mittelalterliche Verfassung der osteuropäischen Kolonialstädte: Posen, Krakau, Lemberg etc. Disertaţiune Halle 1912.

4) Astfel s'a transformat data mai întâi apud *D. Onciul Din istoria României*, Bucureşti 1906 pag. 23. Cf. *I. Bogdan; Inscripţiile* etc. l. c. pag 30 nota 8

www.dacoromanica.ro

buţiuni speciale se stipulează pentru celelalte oraşe şi cumpărături. Venitul cel mai mare erà rezervat vămii din reşedinţa domnească, alături de care veniturile celorlalte vămi favorizau mult buna prosperare a ţării. Căci Moldova mijloceà comerţul Europei centrale şi răsăritene cu Genovezii, Veneţienii, Bizantinii, Ruşii şi nu lipseau legături strânse şi cu oraşele hanseatice [1]). Prin o administraţiune, care ţineà socoteală de interesele ţării, Alexandru cel Bun prepară ţării sale, situaţiunea conducătoare în politica orientală, ce o va avea după moartea lui Mircea cel Bătrân. Marile interese economice ale ţării sale făceau pe Alexandru cel Bun să ţină cu stăruinţă la alianţa cu Polonia, pentru care de asemeni drumul moldovenesc al comerţului erà de cea mai mare însemnătate, mai ales în această vreme, când relaţiunile dintre Polonia şi Ungaria erau fără excepţiune duşmănoase.

Acest tratat comercial, aranjând comerţul de tranzit al Polonilor spre Ţara-Românească, presupune asemenea învoeli şi între Poloni şi între Munteni. O convenţiune comercială a fost urmarea naturală a reînoirei alianţei politice între Munteni şi Poloni. Mircea era acum nu numai aliatul, ci ruda regelui polon [2]). «Mircea, mare voevod şi Domn al întregei ţări a Ungro-Vlahiei

1) *Arhiva istorică* I$_1$, pag. 130-2; cf. *I. Nistor. Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau*, pag. 26 şi urm. 134 şi urm., *N. Iorga, Istoria comerţului românesc* pag. 88 şi urm.; despre pretinsul tratat comercial al lui Alexandru cel Bun cu Genovezii vezi *Ibidem* pag. 130 nota 1.

2) Nu ştim, cine a fost prima soţie a lui Mircea. In orice cas nu Mircea cel Bătrân e acel Mircea, căruia din Ohrida i se binecuvintează căsătoria, cum credea d. *A. D. Xenopol, Istoria Românilor* II, Bucureşti 1889 pag. 238 şi nota 5, 239 nota 6. In acest act s'ar fi spus apriat, că e vorba de voevodul Ţării-Româneşti. Căsătoria lui Mircea cu sora lui Vitold şi ruda regelui e amintită probabil în acea scrisoare nedatată ca an, pe care editorul o pune în 1400, când Marele Magistru teuton scria lui Vitold, că a înţeles, „ouch euwer hochwirdikeit lieben swester gelugseligen vorgang" şi în documente, cari le vor aminti mai departe. (Codex Vitoldi pag. 64). Tolmad sau Tolmaj din comitatul Zala în 1400 era proprietatea soţiei voevodului român Mircea. *(Csánki, Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában.* III. Budapesta 1897 pag. 14). Cum se numià, nu ştim. D. N. Iorga e de părere, că „înrudirea de aproape a lui Mircea cel Bătrân cu Iagelonizii, care se vede dintr'o scrisoare a lui către rege, trebue căutată în căsătoria lui cu o principesă moldoveancă". (*N. Iorga, Condiţiile* etc. I, c. pag. 19, (405).

www.dacoromanica.ro

şi părţilor de peste munţi [1]) dă voe neguţătorilor din Lemberg. «din ţara părintelui (rudei) şi fratelui Domniei mele, regele Vladislav» şi neguţătorilor, pârgarilor «din ţara fratelui Domniei mele, mare cneaz Vitold» să facă comerţ cu Ţara-Românească. Ei vor plăti vamă numai în Târgovişte, unde Domnul îşi mai rezervă dreptul de preemţiune, altfel îşi pot desface marfa şi pot cumpăra ori şi ce în toate târgurile şi oraşele, schelele de pe Dunăre de la Porţile de fier până la Brăila. Unde vama va fi arendată, vameşul va pune vama în socoteala Domniei, iar unde nu va fi arendată, să nu se caute mărfurile lor [2]). Prin acest tratat se acordau negustorilor poloni privilegii extraordinare faţă de alţi comercianţi streini.

Data sigură a tratatului nu o avem. El e de bună seamă anterior tratatului comercial dintre Alexandru cel Bun şi Polonia [3]) şi face parte din năzuinţele lui Mircea de a-şi câştiga independenţa economică faţă de Ungaria. Căci până acum Ungaria furniza Ţării-Româneşti toate cele de trebuinţă. Monopolul acesta economic trebuia înlăturat, căci apăsa prea greu în cumpăna relaţiilor politice. Dela început observăm tendinţa statornică, de a se forma o industrie naţională. Clopotul dela poarta Caffei şi de sigur şi altele fuseseră aduse din Ţara-Românească, unde din

---

1) Pe sigiliu e inscripţia: S. Mirche voivode Transalpini Bani Severinensis-Ducis de Fugarus et (cetera) (*Kaluzniacki Emil, Dokumenta Moldawsckie i multanskie* etc. Lemberg 1868 pag. 8 şi urm.).

2) Documentul a fost reeditat şi în *Archiva istorică* I pag. 3—4 fără loc şi dată. La *Kaluzniachi* avea numai data de an (atribuită) 1409 l. c.

3) Cf. *I. Nistor, Die ausswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau* pag. 222 şi urm., unde se admite anul 1408. In acest an la 9 Martie găsim soli ai lui Mircea în Lemberg, unde sunt primiţi foarte bine. (*Czolowski op. cit.* II pag. 78), iar în anul următor altă solie munteană cercetează Lembergul (*Ibidem* pag. 83), Tratatul comercial încuviinţat de Mircea e anterior şi anului 1408. Din titlu lipseşte partea referitoare la stăpânirea sud dunăreană, constatată în 1406, toamna, într'un document intern. Titlul aici poate fi luat ca bază de reducţie, fiindcă nu e titlul cel simplu, nici nu e titlul obişnuit în câteva documente ale lui Mircea către Poloni, cum e cel din noua convenţiune politică în 1402 şi din care titlu nu se poate trage vre-o concluzie (cf. însă *N. Iorga, Istoria comerţului* I pag. 60—1), ci specifică stăpânirea lui Mircea „peste părţile de dincolo de munţi". Anul 1406 e terminus ante quem, iar 1402 terminus post quem a fost datată convenţiunea comercială dintre Mircea şi Poloni.

www.dacoromanica.ro

Mai 1413 ni s'a păstrat şi numele meşterului Hanăş, care «în zilele marelui Io. Mircea voevod şi Mihai Voevod» a turnat frumosul clopot dela Cozia, unde pe această vreme Sofronie erà starel[1]); astfel se înfiripa industria naţională şi pe alte terenuri. Formarea acestei pături a burghezimei muntene mergea greu şi cu mijloacele de atunci şi împrejurările acelea nimic nu se putea împroviza. Astfel vedem, că Braşovenii prelucrau ceara Ţării-Româneşti, căci pietrile de ceară aduse dela Braşov de către negustorii poloni sunt din ceară munteană, de care de altfel aceşti comercianţi cumpărau — ne spune acelaş tratat comercial — şi din Ţara-Românească.

După catastrofa dela Nicopole Mircea cel Bătrân fusese avizat economiceşte numai la ţările lui Sigismund şi la legătura europeană, ce o acorda Braşovul şi Sibiiul. După dispariţia pericolului turcesc Mircea recucereşte litoralul euxin necesar, aşa că se face directă legătură cu comerţul levantin. De când însă şi care, cu covâltire polone, străbăteau drumul Siret-Râmnic-Târgovişte, independenţa economică era pe cale de realizare. Numai astfel cugetând a dat Mircea Lembergenilor şi peste tot neguţătorilor poloni tariful atât de privilegiat. In felul acesta spera Mircea să atragă banii şi mărfurile polone.

Tendinţa spre o independenţă economică, manifestă la Mircea după 1402, concordă cu năzuinţele aceluiaş spre o politică de planuri mari bazată pe contrabalansarea reciprocă a celor două regate dela nord, creându-şi astfel posibilitatea de a aranja chestiunea orientală numai după propriile sale socoteli.

La întrevederea din Severin s'au putut discuta şi noile planuri războinice ale lui Sigismund. Aliatul regal era acum în faţa unor noui evenimente. După eşecurile politicei sale apusene voia să-şi justifice domnia scăpată de revoluţie prin succese pe frontul sudic. Căci nu isbutise să aranjeze chestiunea Boemiei. Expediţia începută de Sigismund în vara anului 1405 n'a avut nici un rezultat, iar frate-său Wenzel, care la 11 Noemvre 1403 fu-

1) Pentru exportul de clopote vezi *Atti* l. c. Inscripţia clopotului de la Cozia e reprodusă ap. *Haşdeu, Istoria critică* ed. II pag. 132. Cf. şi *N. Iorga, Notes et extraits* l. pag. 20. Pentru comerţul italian cu Polonia vezi şi *Ioh. Ptasnik, Italia mercatoria apud Polonos saeculo XV incunte,* Romae 1910.

www.dacoromanica.ro

gise din Viena, unde era ţinut sub supraveghere de ducii austriaci şi a fost primit cu bucurie de Boemi [1]), la 8 August în Breslau încheiă alianţă cu regele polon, oferindu-i acestuia dreptul de succesiune în Boemia sau câteva ducate sileziene [2]). In astfel de imprejurări şi apoi în urma schimbărilor politice din Austria, Sigismund a văzut, că acum şi deocamdată nu poate face nimic în chestiunea boemă. Intâlnirea dela Cameniţa (1 August 1404) dintre regele polon şi Domnul moldovean şi asigurările de credinţă ale acestui din urmă, au fost poate în legătură cu aceste evenimente, regele polon vrând să se asigure de concursul aliatului său.

In toamna anului, regele Sigismund trimise la regele polon o solie în frunte cu Hermann de Cilli şi Nicolae de Gara, rude prin alianţă ale regelui polon, ca să desfacă alianţa cu Boemia [3]). Sigismund n'a continuat acum războiul cu Boemii, iar tratatul încheiat de Sigismund cu Habsburgii la 30 Septemvre 1409, referitor la succesiunea regală în Boemia, dovedea, că între regele Ungariei şi regele Poloniei nu se ajunsese la o învoială de acest fel. Alte interese, lipsa de energie şi stăruinţă vor face pe regele polon să piardă şi alte ocazii.

Dacă în această vreme, când s'ar fi putut reduce pericolul turcesc, Sigismund era preocupat de chestiunea boemă, aceasta însemna, că regele Ungariei e lipsit de iniţiativă şi dacă intervine, o face totdeauna împins de împrejurări, cari singure reprezintă impulsul în activitatea lui Sigismund. Acesta era bun bucuros, că Turcii îi dau pace. In zadar predica în formă veche papa Grigorie XII cruciată la 9 Noemvre 1407 în contra Turcilor [4]). Sigismund va găsi în multiciplitatea intereselor şi ambiţiilor pornite mai ales din personalitatea sa totdeauna pretextul, care-i va justifica atitudinea lui fără iniţiativă în marea chestiune creştină. Grigore XII urmărea într'o vreme de schismă pretenţiuni ecumenice, după cum Sigismund îşi vedea de interesele sale cele mai apropiate. Grigorie XII era aderentul lui Sigismund şi deci, pe lângă interesele generale

1) Izvoarele la *Aschbach, Geschichte Kaiser Sigismunds* I, Hamburg 1838, pag. 196 şi urm. şi *Huber, Geschichte Oesterreichs* II pag. 394-6; *Schönherr op. cit.* pag. 467 şi urm.

2) *Dudik*, în *Archiv.* f. Oesterr. Geschichte, XXXIX pag. 190.

3) *Lichnovsky, Regesten zur Geschichte des Hauses Habsburg* V nr. 682.

4) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I, pag. 452 şi urm.

www.dacoromanica.ro

creştine, prin circulara sa din 9 Noemvre 1407, când chema lumea creştină la luptă în contra Turcilor, menaja mai ales interesele regelui Ungariei, care voia să rezolve chestiunea nordvest-balcanică. In această chestiune fiind interesată şi Veneţia, Sigismund trebuia să preîntâmpine protestul republicei, iar mijlocul cel mai eficace era propunerea unei alianţe în contra Turcilor. In Iulie 1407 doi soli ai regelui propuneau senatului venetian alianţă în contra Turcilor. Wilhelm de Prata, alt sol al lui Sigismund, desfăşura în Octomvre 1408 întreg planul de război al regalului său stăpân în aşa fel, ca republica să poată, fi mai ales, ispitită. Regele ar avea de gând să ocupe Gallipoli, ca să taie comunicaţia între porturile asiatice şi europene ale Turcilor. Sigismund n'avea însă corăbii; aşadară Wilhelm de Prata cerea republicei corăbii, — cari să transporte trupele lui Sigismund din Likostomo (Chilia) dela gurile Dunărei până la Gallipoli, adăugând, că Sigismund va cere şi cooperarea celeilalte creştinătăţi. Republica putea însă şti, că puterea turcească trebuia în rântă mai întâi acolo, unde mai târziu Iancu de Inidoara îşi va da luptele cruciate cu Turcii, aşa că răspunsul dat fu, că participarea la război a republicei va depinde de alăturarea sau respingerea acestui plan de război de către celelalte puteri creştine. In Fevruarie următor cavalerul Filippo de Giorgio era în Veneţia din însărcinarea regelui Sigismund. Wilhelm de Prata nu se înapoiase la curtea regală cu răspunsul şi regele făcea propuneri noui: de oarece Turcii plănuesc în vara ce venea, o expediţie în contra Ungariei cu puternice oşti, regele a făcut alianţă cu domnii vecini; roagă Veneţia să împiedice cu flota ei trecerea trupelor turceşti din Asia-Mică în Europa şi să-i vândă regelui galere din arsenalul ei, ca apoi să fie înarmate în porturile dalmatine. Senatul veneţian se menţinu pe lângă răspunsul dat lui Wilhelm de Prata [1]).

In astfel de discuţii şi tratative inutile pentru cauza generală se pierdea un timp preţios, pe care Sigismund l-a folosit pentru aranjarea chestiunei jugoslave puse cu atâta energie de către Ştefan Tvrtko.

Mircea îşi făcuse datoria până în toamna anului 1406. El recucerise provinciile sud-dunărene, dar Sigismund după poto-

1) *Mon. Slav. Merid.* V pag. 99—100, 136—8, 160; *Theiner, Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia* II pag. 179—180.

www.dacoromanica.ro

lirea răscoalei antidinastice s'a interesat de chestiunea bosniacă, anexă a tendinţelor imperialiste ungureşti. Bosnia fusese, azilul în urmă al partidei neapolitane. Ladislau de Neapol după nereuşita expediţiunei sale numise ca locotenent al sau pe Hervoia, din care făcù duce de Spalato şi care în luptele interne după moartea lui Ştefan Dabija jucase rolul unui majordom [1]). Când regele Ostoia în primăvara anului 1404 încheiă alianţă şi recunoscù suzeranitatea regelui Ungariei [2]), Hervoia păşi pe faţă în contra lui şi detronându-l ridică la tron pe fiul lui Ştefan Twrtko. In toamna anului 1404 o armată ungurească pătrunde în Bosnia ocupând acea parte, care erà devotată lui Ostoia, unde acesta în Bobovac îşi lăsase familia, când s'a refugiat în Ungaria. Pentru a restaurà regatul lui Ostoia în primavara anului 1405 trimise trei armate, una spre Bihaci, alta în Bosnia şi a treia să păzească hotarul Slàvoniei. Armatele lui Sigismund au ocupat Bihaci, Uzora, Vrana, unde au pus mâna pe Srbenik [3]). Prin aceasta însă nu se înfrânsese puterea lui Hervoia şi Twrtko.

Pentru astfel de isprăvi folosià Sigismund rastimpul de armistiţiu acordat de interregnul din imperiul otoman.

Oricât de uşoare erau expediţiile contra unui stat mic, cum erà Bosnia, Sigismund uitase sau nu învăţase, că succesele în aceste părţi sunt efemere, că rare ori ţin mai mult decât durata expediţiunii victorioase. In toamna anului 1407 Sigismund porni din nou cù o armată puternică în Bosnia. Mai multe cetăţi au fost cucerite, iar în 1408 se continuă expediţia. Şi o circulară papală sancţionă şi căutà să justifice rezultatele unei armate numeroase contra restului unei ţări mici. Armata regală a întâlnit o împotrivire dârză. La începutu lui Iunie se ocupă cetatea Dobor, care faţa de marea superioritate a adversarului s'a predat, după ce îi impusese un respect, care ar fi trebuit să îndreptăţească la altă soartă pe cei cari au capitulat. Trupurile a 120 fruntaşi bosniaci decapitaţi în piaţa cetăţii înroşira aruncate în Bosna, apele râului [4]). Sigismund desfiinţase Bosnia lui Ostoia

1) *Thallóczy Lajos, Hervoja herezeg és czimere* in *Turul* 1892 pag. 1 şi urm.

2) *Fejér, Cod. Dipl.* X/IV pag. 385.

3) *Fejér op. cit.* X/VIII pag. 470, *Klaic*, op. cit. pag 297-8.

4) *N. Iorga, Gesch. des osm. Reiches* I pag. 344-5; *Schönherr op. cit.* pag. 478 şi urm.; *Fejér, op. cit.* X/IV pag. 616, 654, X/II pag. 748.

www.dacoromanica.ro

şi Twrtko. Dar armatele regelui unguresc n'au atins teritoriul lui Hervoia. Sigismund a fost bun bucuros, că majordomul Bosniei întinde mâna de pace. In toamna anului veni Hervoia la Buda, unde fù primit cu mare pompă, unde i s'au recunoscut teritoriile dimpreună cu Spalato şi titlul ducal admiţând suzeranitatea regelui Ungariei, Hervoia e primit între membrii ordinului Bălaurului, iar în anul viitor Sigismund îl făcù naş al fetei sale Elisabeta [1]). Mai mult cu ajutorul şi bunăvoinţa naşului fetiţii sale, decât prin succesele militare obţinute sperà Sigismund să menţină situaţia politică câştigată în vestul peninsulei balcanice. Interesând astfel poziţiunea adriatică a Veneţiei, aceasta erà gata a luà singură lupta pentru a zădărnici succesele regale către Marea Adriatică. Ea prin învoiala din 9 Iulie 1409 cumpărà dela regele Ladislau Neapolitanul Zara, Novigrad, Vrana cu insula Pago, pretendentul neapolitan renunţând şi la drepturile asupra Dalmaţiei în favoarea Veneţiei [2]).

Şi pentru stăpânirea definitivă a Bosniei erà nevoe de o expediţiune nouă. Ostoia ajutat de rudele fruntaşilor decapitaţi ridică cu succes steagul răscoalei. In toamna anului 1410 pe valea Drinei şi a Bosniei înaintează paralel armatele regale având cu ele şi pe Sigismund, care împărţi acum Bosnia, rămânând numai în partea muntoasă o mică porţiune în posesiunea lui Ostoia [3]). La împărţire Sigismund dădù Srebrnica şi teritoriul spre sud dela Zvornik lui Ştefan, despotul Serbiei.

Despotul Serbiei, Ştefan, în lupte cu Brancoviceştii a căutat să se sprijine pe alianţa cu Sigismund, regele Ungariei. In primăvara anului 1406 un sol al lui declară în Veneţia, că domnul său e hotărât să moară ca un creştin desfăcându-se de alianţa şi legăturile cu Turcii [4]). Acestea le spunea însă poate la îndemnul lui Sigismund, alături de care în mod activ sau rămânând în nemişcare contribuise la doborârea Bosniei [5]). Din 1408

---

*Gr. Károlyi o klevéltár* I pag. 545. Gelcich-Thallóczy, op. cit. pag. 174-82; *Klaic, op. cit.* pag. 304-5.

1) *Fejér, Cod. Dipl.* X/IV pag. 763. Documentul pentru ordinul Draconiştilor, *ibidem* X/IV pag. 682.

2) *Mon. Slav. Merid.* V pag. 130-3, 142-5, 155-8, 163-5, 169, 173-220.

3) *Klaic op. cit.* pag. 311-2; *Gelcich-Thallóczy op. cit* pag. 195, 200

4) *Mon. Slav. Merid.* V pag. 76.

5) *N. Iorga, Gesch. des. osm. Reciches* I pag. 345; *Schönherr op cit.* pag. 483.

www.dacoromanica.ro

despotul Ştefan, e omul regelui Sigismund. Prin şi sub influenţa cucerirei Bosniei despotul Ştefan s'a apropiat tot mai mult de Sigismund, care îl ajută în luptele contra lui Vuk şi rudelor acestuia, cari aveau ajutor turcesc. La 28 Februarie şi 18 Martie Raguzanii ştiau, că Vuc va ataca Serbia având şi ajutoare turceşti, iar analele sârbeşti complectează această ştire spunând, ca atacul s'a şi făcut. Expediţia, pentru care la 15 Februarie 1409 se amâna un proces, era o expediţie de ajutor regal pentru Ştefan despotul [1]). Acesta fu între primii draconişti, iar în una din primile zile ale lui Iunie 1411 despotul sârb însoţit de fruntaşii ţărei sale, recunoscu suzeranitatea regelui Ungariei [2]). Răsplata fu, că despotul primi de la rege întinse moşii în Ungaria. Cu ajutorul regal Ştefan Lazarovici la 1 August 1411 luă de la Turci Golubaciul.

În cursul acestor evenimente în Oppenheim lângă Rin la 18 Mai 1410 muri împăratul roman-german Rupprecht, iar la 20 Septemvre adunarea electorilor în Frankfurt cu majoritate de voturi şi subterfugii aleg pe Sigismund, a cărui demnitate fu recunoscută însă numai după înlăturarea celor doi pretendenţi — marcgraful morav murise la 8 Ianuarie 1411, iar Wenzel abzise la 4 Iulie următor — prin o a doua alegere ţinută la 21 Iulie 1411 [3]) Prin aceasta o mare şi nouă sferă de interese se deschidea înaintea lui Sigismund, ceeace îl va sustrage de la idealul, ce ar fi trebuit să-i predomine domnia : lupta în contra Turcilor. Afacerile imperiului îl vor ocupa acum, după cum nu i-a lăsat răgaz mai târziu moştenirea boemă. A trebuit să se ocupe apoi de reforma bisericei numai pentru că voia să fie încoronat ca împărat roman-german de un papă recunoscut pretutindeni. A fost prea slab şi n'a avut curajul să facă concesiunile necesare Veneţiei, pentruca să-şi asigure preţiosul concurs al acesteia la rezolvirea chestiunii orientale. Deşi imediat după alegere comunica la

1) *Fejér, Cod. Dipl.* X/IV 841-2, cf. şi Történelmi Tár an. 1884 pag 226 cf. şi analele sârbeşti ap. *I. Bogdan, Letopiseţul lui Azarie* pag. 86 şi *Archiv.* f. slav. Philologie XIII pag. 521 Cf. *Gelcich-Thallóczy, op. cit.* pag 183.

2) *Mon. Hung. hist.* Dipl. XXXIII pag. 52-3. Deutsche Reichstagakten VII pag. 126, 127 Cf. *Klaic op. cit.* pag. 312 şi Pesty Fr., Brankovics György rácz despota birtokviszonyai (Disertaţiunile istorice ale Academiei maghiare VI.9) pag. 13, 49-51.

3) *Deutsche Reichstagakten* VII pag. 6-8, 39-47, 90-171.

www.dacoromanica.ro

Constantinopol, că acum ajuns împărat va porni mai uşor cruciata în contra necredincioşilor. In interesul planurilor sale Sigismund de mai înainte părăsise obedienţa papei Grigorie XII şi intrase în legături cu Alexandru V, papa de la Pisa.

Fiul continua astfel politica tatălui său Carol IV, de a împiedica o papalitate franceză, care ar fi fost pragul spre imperiul francez. Sprijinind pe Alexandru V, regele Ungariei îşi consolida şi politica sa orientală. Căci acest papă era grec de naştere şi intim cu împăratul Manuil, deci bun cunoscător al chestiunilor orientale [1]).

Cel dintâi prilej, unde se puse în acţiune toată pompa demnităţii imperiale a fost adunarea princiară din Buda, care a avut loc în anul următor după Rusaliile începute la 22 Mai. Afară de perechea regală polona erau mulţi principi ai imperiului, nenumăraţi conţi şi cavaleri. Twrtko, regele bosniac prizonier, apoi ducele de Spalato, Hervoia si nu lipseà nici despotul Ştefan. Dupa cum a ipsit dintre draconişti, astfel lipseà şi de aci Mircea, Domnul Ţării-Româneşti. Inainte de această adunare domnească se desfăşurasera adică evenimente hotărâtoare pentru situatiunea politică în sud-estul european şi cari urmaseră în cea mai mare parte a lor directiva dată de Mircea cel Bătrân.

Intrevederea de la Severin n'a aplanat divergintele dintre cei doi aliaţi. Mircea nu puteà fi mulţumit cu politica lui Sigismund, care fol sise si va folosì răgazul acordat de luptele pentru succesiune din imperiul otoman pentru a distruge micile state balcanice. Sigismund se mărgini a numì ban severinean, de la care în zadar se va aştepta recuperaţiunea, iar Mircea îşi urma drumul sau de politică independentă, la capatul căreia vom vedeà pe însu i împaratul Sigismund venind sa-l aprobe şi să fie bun bucuros că Domnul român este gata a reînoi alianţa.

Pr ocupaţiunea principala a lui Mircea în acest timp erà sa profite cât mai mult din certurile Turcilor. Dar aceasta erà şi preocuparea generală a puterilor creştine interesate. Am văzut atitudin a despotului sarb Ştefan. Intocmai ca acesta şi împaratul Manuil avea în Ianuarie 1407 la Veneţia o solie, care cereà ajutor în contra Turcilor [2]). Raguzanii aşteptau ca regele Ungariei

1) *Finke, Acta concilii Constanciensis* I pag. 236, nota 1; *Mon Slav. Merid.* XII pag. 73.

2) *N. Iorga. Notes et extraits* I pag. 159-60.

www.dacoromanica.ro

în 1408 primăvara va porni expediție în contra Turcilor [1]). Dar preparativele sultanului Soliman erau îndreptate în contra fratelui său Mahomed, iar Sigismund voià să sondeze republica sf. Marcu, să-i afle intențiile și să paralizeze o intervenție a acesteia în chestiunea bosniacă, care interesà republica ca putere adriatica. Sigismund voia o diversiune a republicei de la chestiunea bosniacă. Stapân pe Bosnia, având Serbia sub suzeranitatea sa, Sigismund ca ori ce om nestăruitor, care abandonează planurile chiar după ce le-a conceput, voià nu mai puțin decât să-și deschidă drum spre sud, voià să alunge din Gallipoli pe Turci. Chestiunea stăpânirei în Gallipoli erà de atâta importanță pentru Veneția, încât Sigismund cu drept puteà sperà, că republica va intrà în tratative și va trece fără protest peste chestiunea bosniacă. Solul lui Sigismund din Oct. 1408 [2]) aducând în Veneția știrea, că Sigismund a cucerit Bosnia, sperà că va interesa Signoria cu propunerile regelui său. Regele Ungariei ar voi o expediție, care pornind din Chilia românească să aibă ca obiectiv Gallipoli. Veneția să colaboreze cu flota, căci regele mai are și alți colaboratori. I se răspunse că Veneția așteaptă să vadă liga formată. Refuz a fost și rezultatul altei solii în Februarie 1409, când solul aminteà, că s'au adunat trupe multe turcești, cari au menirea să atace țara regelui. Sigismund cereà numai câteva galere pentru a păzi strâmtorile. Regele avea de gând să-și echipeze o flotă și'n porturile sale dalmatine. Așa ceva era pericol mai mare pentru Veneția, decât pentru Turci. Chestiunea dalmatină și bosniacă separase pentru totdeauna pe Venețieni de Sigismund dovedind că acesta are intenții de cucerire în Balcani. Pentru Ungaria stăpânirea litoralului dalmatin însemnă numai eșire la mare, pe când Veneției îi asigură stăpânirea peste «marea noastră». Lupta Veneției în această direcțiune erà de data veche, de când dogele Petru II Orseolo în anul 1000 luă și titlul de duce al Dalmației. Pe de altă parte în Veneția se puteà bine ști, că propunerile regelui nu sunt serioase și că acesta vrea să-și ascundă sub steagul unei cruciate cucerirea sa bosniacă.

In acelaș timp regele Ungariei tratà și cu Soliman sultanul. La 23 Iunie 1407 Raguzanii știau, că solii regelui n'au putut găsi deocamdată pe nimeni, Soliman fiind în Asia mică; mai

1) *Gelcich-Thallóczy op. cit.* pag. 178.
2) *Monumenta Slav. Merid.* V pag. 136-40, 159-160.

www.dacoromanica.ro

ştiau însă şi că sultanul acesta trimisese soli, cari să mijlocească pacea între rege şi Hervoia[1]). In vederea aranjării chestiunii bosniace şi dalmatine Sigismund jertfeà ocazii preţioase de a interveni în luptele dintre urmaşii lui Baiazid, după cum mai târziu jertfeà pe papa prieten, care fusese Ioan XXIII, când auzise, că papa s'a împăcat cu Ladislau Neapolitanul[2]).

Sigismund nu-şi adunase nici armată, care să o pue la dispoziţia aliaţilor săi.

Fireşte această armată nu s'a înjghebat. Fiindcă ea există numai în închipuirea naivă, în zvonurile interesate, în laudele puse în circulaţie de Unguri sau de Sigismund. Situaţiunea din imperiul otoman erà, ce e drept, aşà de înrăutăţită, încât toţi duşmanii lui puteau să aibă cele mai bune speranţe. Aceasta reiese şi din hotărârea Veneţiei de a intrà în relaţii cu Mahomed şi cu împăratul grec, ca duşmani naturali ai lui Soliman, dacă acesta ar începe războiu; pentru orice eventualitate în viitor un consul veneţian va aveà reşedinţa în «Turchia» lui Mahomed Aceasta erà politica Veneţiei de a se asigurà pentru toate eventualităţile. Un act încheiat în 1408 aranjase definitiv diferendele ce existau între Turcii lui Soliman şi republica veneţiană relativ la Albania[3]). Dacă după aceea se luau hotărâri ca cea de mai sus, Veneţienii făceau aceasta în vederea noilor evenimente, ce se începuseră în Balcani sub patronajul lui Mircea cel Bătrân şi cari ţinteau să se dea un singur stăpân imperiului otoman, adică acela, care ar deţine puterea ca amic al Ţarii-Româneşti.

După lupta de la Ulubad, în care puterea pretendentului Isa e sdrobită, Mahomed ajunge singur stăpânitor în Asia, rămânând de înlăturat mici stăpâniri separatiste, pe cari Timur le înapoiase vechilor emiri. Din însărcinarea lui Soliman, sultanul european, Isa trece din nou în Asia, dar în împrejurimile Brussei, Mahomed zădărniceşte şi această năvălire. Isa se refugiază la Isfendiar din Kastemuni. Nimic nu-i ajută, nici liga emirilor formată în jurul lui. Isa fù omorât apoi în baie de un emisar al lui Mahomed. La 17 Februarie 1405 în drumul său de războu-

1) *Getcich-Thallóczy, op. cit.* pag. 171-172.

2) *Ibidem,* scrisoarea Raguzei din 2 Iulie 1412, pag. 209-10

3) *N. Iorga, Notes et extraits* I, pag. 162 şi urm. Cf. *N. Iorga, Geschichte des osm. Reiches* I, pag. 344 şi nota 1.

www.dacoromanica.ro

nare spre China, murise Timur [1]) şi Soliman singur aveà sa aranjeze cu frate-său soarta Asiei mici, după ce în Europa împăcase şi pe Veneţieni [2]). Soliman trecut în Asia fù pretutindeni biruitor. In Iunie 1407 se ştià în Europa, că Soliman urmăreşte pe Mohamed refugiat în munţi [3]). După ce împrăştie uşor armatele emirilor duşmani la Mesaulion, sultanul părţii europene a imperiului intră victorios în Efes; vizită şi Angora, unde nu mai aveà să se teamă de nimeni: Soliman erà acum stăpânul nediscutat al imperiului otoman [4]).

Chestiunea succesiunei dinastice în imperiul otoman nu erà rezolvată prin aceasta. Soliman nu aranjase nimic din diferendul româno-turc, iar despotul Serbiei erà mânat spre tabăre creştină şi prin atitudinea prea prietenoasă şi nu mai puţin prin concursul dat de Turcii lui Soliman pretendenţilor duşmani. Capitularea noului Sultan înaintea împăratului din Bizanţ şi înaintea Veneţienilor, nu erà iarăş un mijloc de a-şi menţine popularitatea printre Turcii săi, chiar după succesele din Asia. In timpul interregnului lumea musulmană se desobicinuise a ascultà orbeşte de urmaşul lui Mohamed. In astfel de împrejurări îşi face apariţia în Europa tânărul Musa, acel fiu al sultanului Baiazid, a cărui viaţă nu o cunoaştem înainte de energicele sale demersuri în drumul spre tronul sultanilor. L-a trimis frate-său Mohamed în Europa în contra lui Soliman? N'avem nici o ştire. De la Isfendiar, lângă care se refugiase şi ajutat de acesta la Sinope sé îmbarcă într'o corabie şi grăbi spre tara lui Mircea, pe care Isfendiar îl va fi considerat cel mai bun aliat în contra lui Soliman.

Toate izvoarele concordă în aceasta privinţa afara de Phrantzes, care afirmă că Musa a ajuns sultan cu concursul despotului sârb neatribuind lui Mircea nici un rol [5]). Chalkondyles [6])

---

1) *Vámbéry Armin, Geschichte Bocharas und Transoxaniens* Stuttgart 1872 pag. 208 şi urm.

2) *Mon. Slav. Merid.* V pag. 71-4, 75-7.

3) *Gelcich-Thallóczy, op. cit.* pag. 171 cf. şi *Seadeddin* l. c. pag. 297 şi urm.

4) *N. Iorga. Geschichte des osm. Reiches* I pag. 339 şi urm.

5) *Phrantzes, Chronikon* ed. Bonn. pag. 86 şi urm.

6) Ed. Paris, 1650, lib. IV, pag. 91 şi urm.

www.dacoromanica.ro

întocmai ca Dukas [1]) şi cronicarii turci [2]) povestesc că Mircea a primit foarte bine pe Musa. El ne spune, că Musa a făcut promisiuni surâzătoare Domnuluĭ român, de va ajunge sultan; îi va dà mari venituri în Europa şi-i va cedà un ţinut nu mic.

Musa nu s'a putut adresa în acelaş fel cătră împăratul din Constantinopol, care fusese aliatul şi ruda lui Soliman [3]). Împăratul însuşi, care prevedeà succesul lui Musa, voià să se folosească acum de neînţelegerile dintre fii lui Baiazid, pentruca să înlăture pentru totdeauna pericolul turcesc din Europa. Soli împărăteşti propuneau în Ianuarie 1410 Veneţiei o colaborare pe mare, propunere care nu găsì urmare la Veneţieni [4]). Chalkondyles ştie, că Bizantinii au primit în oraş pe fiul lui Mircea şi i-au promis, că-i vor dà acestuia ţara lui Soliman. Se cereà fireşte o colaborare a tatălui, caruia i s'ar fi dat provinciile nordice otomane.

Nici Bizantinii, nici Veneţienii singuri, nici laolaltă nu puteau împiedecà evenimentele, la cari ar fi colaborat Mircea. Pentru răsturnarea lui Soliman trebuià armată continentală, cum nu aveau nici Bizantinii, nici Veneţienii. In Iulie 1409 găsim în Braşov pe Mitropolitul Ioan din Sultanieh [5]). Acesta fusese solul lui Timur către creştini înainte de bătălia de la Angora [6]). Să fie vre-o legătură între prezenţa acestuia în ţara lui Sigismund şi svonurile interesate de cruciată puse în circulaţie de regele Ungariei? Acesta avea darul a prezentà lucrurile şi scuzele, că lucreaza pentru creştinătate, când cei iniţiaţi ştiau că menajează alte interese imperiale sau ungureşti, cum trebue sa fi ştiut Veneţienii, la cari în Fevruarie 1409 erà o solie a lui Sigismund, care spuneà, că regalul său stăpân a încheiat alianţă «cu domnii învecinaţi.» [7]) Atâtea altę probleme preocupau pe Sigismund ale cărui nsuşiri nu corespundeau marilor ambiţii, pe care a avut norocul să le vadă în parte realizate.

Singur Mircea erà disponibil pentru Musa. Iarăşi Mircea n'a ajutat pe noul sultan, fiindcă aşa se înţelesese cu Sigismund.

---

1) Ed. Bonn, pag. 87 şi urm.
2) *Seadeddin* şi *Bratutti* l. c. pag. 269 şi urm.
3) *N. Iorga, Gesch. des osm. Reiches* I pag. 350.
4) *Idem, Notes et extraits* I pag. 174.
5) *Zimmermann-Werner-Müller, Urkundenbuch* etc. III pag. 481.
6) *N. Iorga. Gesch. des osm. Reiches* I pag. 348.
7) *Mon. Slav. Merid.* V pag. 159-60.

www.dacoromanica.ro

Relaţiunile celor doi aliaţi, cari opriseră patrunderea Turcilor spre Europa centrală, erau reci, poate chiar încordate. Mircea era acum ruda regelui polon, ruda lui Vitold, iar Sigismund era bucuros că rezolvă încurcăturile rămase în urma pretendentului neapolitan. Expediţiile regale în Bosnia erau ultimul episod al acestui ciclu de evenimente.

Ajutând pe Musa, Mircea îşi creiă în Balcani o situaţiune sieşi favorabilă. Acesta este actul cel mai de căpetenie al hegemoniei munteneşti în acest răsărit de miază-zi al Europei. Despotul Ştefan a ajutat de asemenea pe Musa, poate sub influenţa lui Mircea cel Bătrân, dar mai ales fiindcă fratele său Vuc şi nepotu-său Lazăr, duşmanii săi, tineau cu Soliman, care tolerase şi atacul turcesc din primavara anului 1409 asupra Serbiei, când i se luă lui Ştefan Priştina [1]).

Musa devine speranţa tuturor duşmanilor lui Soliman, cari vin la el chiar din Asia. Mircea îi pune la dispoziţie armată sub conducerea fiului său Dan [2]). Sârbii se alătură având ca conducător pe însuşi despotul Lazăr. Aceştia dimpreună cu armata turcă strânsă de Musa prin intervenţia şi legăturile Domnului român în Balcani, fac pe Musa învingător asupra comandantului şi armatei europene a sultanului la Iamboli (13 Februarie 1410). Noul sultan victorios intră în Adrianopol. Aici îşi făcù preparativele pentru lupta cu frate-său Soliman, care se grăbia acum din Asia în Europa. In zadar se adresa Soliman prin Vuc Veneţiei să-i transporte armata în Europa. Diplomaţia lui Mircea era pretutindenea de faţă. La 15 Mai un sol al lui Mircea erá la Valona venind din Constantinopol. Aci i se spusese, că împăratul bizantin şi Genovezii au refuzat cu politeţă pe Soliman, care le ceruse mijloace de transport pentru sine şi armata sa, ce erà pe ţărmul asiatic. Nu cunoaştem misiunea solului domnesc. E probabil să fi mers la Veneţia, care refuzase pe Soliman. Manuil împăratul bizantin contrar asigurărilor date solului muntean

1) *N. Iorga. Gesch des. osm. Reiches* I pag. 349 şi nota 1. Poate la tratativele lui Musa cu despotul Ştefan se referă notiţa din Papadopulos-Kerameus, că pretendentul a trecut prin Ţara-Românească şi'n Serbia. Cf. însă *N Iorga, Gesch. des osm. Reiches* I pag. 351 şi nota 3.

2) E de menţionat şi părerea că contingentul de ajutor dat de Mircea lui Musa a fost condus de Dan, nepot domnesc, care se vede, că petreceà la curtea lui Mircea. (*D. Onciul, Curs* etc. l. c.)

www.dacoromanica.ro

îi puse ca o ruda şi protector toate la dispoziţie lui Soliman. Corăbii bizantine au transportat trupele lui Soliman în Europa, iar trupe bizantine înainte de 15 Mai cucereau şi blocau Gallipoli [1]). Manuil ajută pe protejatul său şi în lupta dela Cosmidion, lângă Cornul de aur (15 Iunie), în numele rudeniei reuşi să înduplece pe Ştefan Lazarevici, căruia în 1403 îi conferise titlul de despot, să-şi părăsească aliatul. Trădat în toiul bătăliei Musa pierdù lupta retrăgându-se spre ţara lui Mircea. In drum ai săi pedepsiră pe dinastii sârbi, Vuc şi Lazăr, cari încă facuseră cauză comună cu Soliman [2]). Acesta avea legături şi cu regele Sigismund. In primele zile ale lui August 1410 sosiau în Raguza soli regali, cari fuseseră la Soliman.

Soliman câştigase lupta abandonând interesele turceşti europene bunului plac al împăratului grecesc. El deveni tot mai nepopular şi aderenţii lui Musa se înmulţeau necontenit, aşa că la 11 Iulie încercă o nouă luptă lângă Adrianopol [3]). Infrânt şi aici, el se refugiază spre ţara lui Mircea. Abia în iarna următoare îşi încercă iar norocul. Drumul lui în contra lui Soliman părăsit de toţi fù de astă dată calea victoriei. Soliman fugar spre Constantinopol e prins în satul Dügündjilar şi strangulat în noaptea de 17 Februarie 1411. Nici Manuil nu cucerise Gallipoli, asupra căruia Veneţia ar fi fratat în primăvara anului 1411 bucuros cu Manuil [4]). Dar la 12 August 1411 un sol al Veneţiei căutà pe Musa în tabăra sa de sub zidurile Constantinopolului aseđiat,

1) *Mon. Slav. Merid.* VI pag. 105; *Gelcich-Thallóczy, Diploma tarium relationum reipublicae Raguzanae cum regno Hungariae.* Budapesta 1887, pag. 193 şi urm.

2) Cf. si analele sarbeşti ap. *I. Bogdan, Letopiseţul lui Azarie* l. c. pag. 86. „Iulie în 6" şi Archiv. XIII pag. 521.

3) Dată după cronica dela *Papadopol-Kerameus* ap. *N. Iorga. Gesch des osm. Reiches* I pag. 351 şi nota 2.

4) Despre Soliman şi sfârşitul lui cf. *Seadeddin*, l. c. pag. 269 şi urm: *Chalkondyles* ed. cit. pag. 92 şi urm; *Dukas op. cit.* pag. 86 şi urm *Constantin Filosoful* in *Glasnik*. vol. XLII. Belgrad 1875 ed. *Iagic* pag. 292 şi urm. Cf. Cronica din *Papadopol-Kerameus* ap. *N. Iorga, op. cit* l. c. Aci ni se dau datele complecte ale luptelor. Februarie 13 cade însă Joia în anul 1410, data luptei de la Iamboli. In acest caz trebue să admitem, că lupta s'a dat la 14 Februarie, căci data de zi nu se puteà greşi cf. şi *Leunclavius, Annales sultanorum Othmanidarum*, Frankfurt 1596 pag. 20; *Idem, Historiae Musulmanae*, VI pag. 371 şi urm. Cf. şi Cronica-Bogdan în Archiv. l. c. pag. 535 şi Moxa, l. c. pag. 404.

www.dacoromanica.ro

ca să reînoiască tratatul avut cu Soliman [1]). Numai împăratul bizantin n'a recunoscut pe Musa. Manuil a sprijinit pe Mohamed I, a răsculat pe Sârbi, iar tratativele cu Veneția s'au continuat toată vremea domniei lui Musa. Nu l-a recunoscut nici împăratul apusului, Sigismund,—informatia istorică nu ne oferă nimic, ce ar sprijini contrarul.

Și regêle polon s'a grăbit să recunoască pe sultanul protejat de aliatul și ruda sa Mircea cel Bătrân. Scrisoarea din 10 August a lui Mircea e dovadă clară despre aceasta [2]). Mircea răspunde acuzațiunilor formulate contra lui de regele polon «ruda sa». Vladislav îi trimisese scrisori pline de imputări, ca Mircea ar fi comunicat în scris fruntașilor și domnilor din Ungaria, cari au încunoștiințat pe regele lor, că Vladislav a trimis scrisori și soli la Turci, ca să încheie prietenie și să faca împreună războiu «spre marea pagubă a tuturor creștinilor și a regelui Ungurilor». Mircea protestează contra acestei acuzări, dar iartă rudei sale nedreptatea, ce-i face, că crede astfel de svonuri. Cu simplicitatea duioasă a sincerității Mircea scrie: «căci eu sunt și acum prietenul tau cinstit, precum ți-am fost în trecut. Iar despre acel svon nu știu nimic. Eu sunt al tău, și copii, care-i am, sunt copiii soru-ti, deci copii ție ca și mie. Se poate, ca solii tăi să fi spus ceva, când au parcurs Ungaria»

Scrisoarea e datată din Giurgiu și Mircea întrebuințează un titlu foarte semnificativ: «Mare voevod și Domn neatârnat al întregei țări basarabești și al părților de peste munți și stăpânitor al mai multor cetăți turcești». Dacă posesiunile sud-dunărene nu sunt amintite aci dupa formularul obicinuit, ultima parte

---

1) *N. Iorga. Notes et extraits* I pag. 194.

2) *Hurmuzaki-Kaluzhiacki, Documente* I, pag. 825-6. Scrisoarea n'are data de an. Ea însă presupune. 1) că Mircea era în bune relații cu sultanul 2) că Mircea era ruda regelui polon prin alianță. Scrisoarea deci e ulterioară reînoirii alianței dintre Mircea și Polonia, căci în tratat (1402 Mai) nu se specifică, că aliații sunt rude, cum o anunță tratatul din 1411 Sultanul, prieten al lui Mircea e Musa. Iar anul trebue să fie 1411. Acesta e anul, când Polonia scormonește pe toți dușmanii lui Sigismund și încheie cu ei tratate, pe când în 1412 la 10 August regele polon era de câteva luni împăcat și aranjat cu Sigismund. Anul 1413 nu puteă fi, căci la câteva zile găsim pe Mircea împăcat cu Sigismund cu prețul a mari concesii (tratatul comercial) iar Musa din 5 Iulie nu mai puteă conta în socotelile regelui polon, nici ale lui Mircea. Nici nu mai amintim faptul cunoscut fără rezervă, că anii 1412-3 au fost ani de pace între Sigismund și regele polon.

www.dacoromanica.ro

a titlului presupune mai mult decât stăpânirea lor. Am văzut, în ce condiţiuni şi când a recucerit Mircea Dobrogea. De atunci Mircea luase partea cea mai activă şi fără întrerupere la instalarea noului sultan Musa. Armata muntenească înaintase victorioasă până dincolo de Adrianopol [1]).

Mircea reprezentă acum puterea cea mai temută, din acest răsărit al Europei. Alianţa cu Turcii sau mai bine zis cu sultanul Musa îl asigură faţă de orice turburări dinspre sud, iar când Bulgarii încearcă o răscoală probabil instigaţi de politica lui Sigismund, Musa reprimă uşor răscoala.

Sigismund a menajat întru toate pe Mircea, deşi cunoşteà bine relaţiunile acestuia cu Polonii. Aceasta s'a întâmplat însă din respectul, ce-l aveà faţă de organizarea armată a ţării lui Mircea cel Bătrân. In documentele regale afară de cazurile amintite mai sus nu mai avem, cât a trăit Mircea, bani de Severin ungureşti. Regele, care nu peste mult timp a ajuns împarat, aveà deosebită nevoie de bunăvoinţa lui Sigismund în diferendul, ce ameninţă serios pacea dintre Poloni şi ordul Teutonic. Puteà rămâne regele Ungariei indiferent faţă de acest fapt, când Polonia ajunsese şi aşa prea puternică prin uniunea cu Lituania şi când acest rege erà Sigismund de Luxemburg, care aşteptà cu siguranţă nervoasă demnitatea imperială şi care va moşteni buclucul slav hussit din Boemia surâzătoare Polonilor şi Lituanilor ? Ordul Teuton stabilit la graniţele polone şi între Slavii dela Marea Baltică reprezintă triumful germanismului asupra slavismului. Regele Sigismund a înţeles inevitabilitatea luptei între Polonia şi Teutoni, pe cari îi va sprijini totdeauna după putinţă. Căci regele Poloniei şi mai ales marele duce lituan nu puteà

1) Cf. şi titlul lui Mircea păstrat la *Fotino* op. cit. trad. *G. Sion.* Bucureşti 1859 III pag. 16 nota 1 după un hrisov, după care azi n'avem nici copie: „Drept credinciosul întru Hristos Dumnezeu, pietosul şi iubitorul de Dumnezeu Mircea cel Mare, Domn cu mila lui Dumnezeu şi singur stăpânitor a tot pământul Ungrovlahiei şi de dincolo de munţii Carpaţi până în pământul tătărăsc (Basarabia), Herţeg (duce) Amlaşului, Domn al Banatului despre Apus, stăpânitor ambelor laturi ale Dunărei până la marea neagră şi Domn cetăţii Drăstorului şi al tuturor ţărilor şi oraşelor până în hotarele Adrianopolei". E aceeaş traducere rea a titlului obişnuit, adaos după cunoştinţele istorice ale autorului. Fotino ne spune, că l-a găsit într'o însemnare veche a serdarului Constantin Chiţoreanu.

www.dacoromanica.ro

privi nepăsător, cum e germanizată marea massa a Slavilor de lângă Baltică.

La sfârşitul anului 1409 o solie a ordinului sosi la Buda şi pentru 40000 fl. îşi asigură bunăvoinţa regelui. La 20 Decemvre se semnă alianţa ofensivă şi defensivă între Sigismund şi ordinul Teutonic. Sigismund se obliga să atace pe Poloni, dacă aceştia vor porni cu război în contra ordului. Ordul va plati lui Sigismund 370.000 florini, despăgubire pentru cheltuelile cerute de o intervenţie armată a lui Sigismund [1]). Ordul în acelaş fel a neutralizat şi pe ceilalţi vecini şi a isbutit să le câştige bunavoinţa.

Sigismund, care numai un război cu Polonia nu voia. când el avea atâtea de aranjat, recurge la diplomaţie. Nici intriga pusă la cale la întâlnirea din Késmark, unde în Februarie cu suită pompoasă veni în numele regelui său, Vitold, n'a reuşit [2]). In aceiaş primăvară însă Vladislav caută pe toţi duşmanii lui Sigismund. El trimite ofertă de alianţă chiar şi în Veneţia, cu care regele Ungariei avea diferende serioase. Inainte de a putea da ajutor eficace Sigismund, Polonia sdrobeşte la Tannenberg armata îngâmfatilor negustori egoişti şi cavaleri îmbogăţiţi, (15 Iulie 1410).

Incetineala ajutorului dat de Sigismund n'a fost de folos Cavalerilor. Acesta la 27 Iunie declară războiu regelui polon [3]). dar se margini la hărţueli de graniţă. Armata ungurească, care pătrunsese până la Sandecz, fu aruncată înapoi peste graniţa de armata polonă, care asedia acum Bartfa [4]). Intr'aceea trupele polone, carora se alăturase şi un însemnat contigent moldovenesc, ocupă si Marienburg. Sigismund care într'aceea moştenise mârkgrafiatul de Brandenburg, — nu se ştia ca încă la 8 Iulie îl amanetase pentru 100.000 fl. lui Frideric de Zollern — amenintă că va interveni cu toată puterea întinselor sale ţări.

Pentru a da răspunsul cuvenit, Luxemburgianului din Ungaria, Vladislav acordă condiţii favorabile Ordului în pacea ce se încheie la Thorn, la 1 Februarie 1411 [5]).

---

1) *Raczynski, Codex dipl. Lithuaniae* Vratislaviae, 1845 pag. 107-9

2) *Eberhard von Windecke* ed. Altmann pag. 15.

3) *Strehlke, Scriptores rerum Prussicarum* III pag. 402.

4) Pentru luptele polono-ungare vezi *Wenzel, Stib r vajda* etc. pag. 27.

5) Despre luptele dintre Poloni şi armata cavaleril r vezi *D el-*

www.dacoromanica.ro

Sigismund îşi ajunsese scopul. Hărţuelile de graniţă au mai continuat între Ungaria şi Polonia. Sigismund nu voia însă război, care promitea să fie foarte serios. O comisiune ungurească şi alta polonă se întâlniră în primăvară la graniţă. Sigismund voia ca să dobândească o pace sigura şi definitivă între Polonia şi ord. Astfel la 30 Martie comisiunile hotărâră în numele regilor lor, că cele două regate vor face pace la întâlnirea nouă, ce-şi promiteau de ziua Sf. Martin, dacă Polonia şi Cavalerii vor încheia pacea definitivă până la Crăciun [1]).

Sigismund sperà să pue la cale distrugerea Poloniei. La Kesmark încă discutase în treacăt amintindu-i lui Vitold, că marele duce ar puteà şi ar trebui să devină un rege lituan. Prin înfiinţarea unui regat lituan sau rutean, cum i-am zice azi, Polonia ar pierde importanţa sa de mare putere. Sigismund vedeà posibilitatea aşa de apropiată, că trimisese în Lituania cu asemenea misiune pe episcopul de Piacenza, legatul papal. In vederea aceluiaş eveniment plenipotenţiarii lui Sigismund la 19 Noemvre numai prelungiau armistiţiul cu Polonia până la 15 August 1412, propunând plenipotenţiarilor poloni, ca înlăturarea definitivă a diferendelor să se facă la o întâlnire a suveranilor lor, care s'a admis să fie în 1412 la Kesmark.

Sigismund trebui să se convingă însă nu peste mutt timp, că planurile lui cu înfiinţarea regatului lituan nu vor reuşi acum. Diferendul lui Vitold cu Cavalerii nu putu fi aplanat prin întâlnirea de la Buda, dintre Vitold, care venise cu suită pompoasă şi Sigismund, care asocià la dezbateri şi pe reprezentantul ordului trimis anume acolo. Invoiala încheiată la 3 Ianuarie 1412, când Sigismund se obligà să deà ajutor complect ordului în cazul reînoirii războiului, iar ordul să-i asigure ajutor bănesc de 375.000 fl. ne arată, că planurile lui Sigismund nu erau cu nimic mai aproape de realizare ca la începutul anului 1411 [2]).

---

*lius, Historia ordinis equitum Teutonicorum*, Viena 1727; *Lites, ac res gestae inter Polonos ordinemque Cruciferorum*, Posnaniae 1855-6. *Cronica conflictus Vladislai regis Poloniae cum Cruciferis anno Christi 1410*, ed. Dr. Z. Celichowschi, Posen. 1911. Prelucrare nouă vezi *Max Oehler, Der Krieg zwischen dem deutschen Orden und Polen-Littauen* 1409-1411. Elbing 1910. Pentru altele vezi literatura ap. *Beckmann, op. cit.* pag. 93 nota 1.

1) *Raczinski op. cit.* pag. 134 şi urm.

2) *Idem* pap. 356 şi urm.

www.dacoromanica.ro

In 1412 regele polon era mai pregătit decât ori când să facă față unui atac, ce ar veni din partea lui Sigismund. Vladislav își asigurase concursul celor doi domni români.

Existența Poloniei era chestiune importantă pentru politica principatelor române. Cele două principate aveau interes, ca Polonia să nu fie îngenuchiată. Imperialismul unguresc trebuia stăvilit. Afară de Turcia cele două puteri învecinate influențează politica externă a principatelor române în sec. XV. Pentru desfășurarea legăturilor noastre cu puterile creștine interesant de observat e faptul că raporturile externe din sec. XV au asemănare aidoma cu cele de după pacea dela Cuciuk-Cainardji până la tratatul de la Paris, când intrăm în legături cu «Europa garantă». In perioada din urmă monarhia habsburgică și Rusia rivalizau pentru întinderea influenței lor în principate, după ce ambele s'au convins prin fapte că nu le pot anexa: niciodată nu s'au înțeles, Rusia fiind prea lacomă, iar monarhia dunăreană nefiind mai puțin egoistă în năzuința sa spre gurile Dunărei și Marea Neagră. In considerație venià firește și Turcia, puterea suzerană, care s'ar fi aliat cu una din cele două puteri rivale pentru păstrarea grânarelor sale de la Dunăre. Europa interesată a găsit prin urmare existența principatelor române absolut necesară echilibrului european în colțul ei sudestic. Domnii fanarioți ai celor două principate, niște publicani lacomi cei mai mulți, fără legături cu poporul, fără ideal politic și fără armată nu reprezintau mai nimic. Domnii din secolul al XV aveau dimpotrivă legături de sânge cu poporul, care dorea și luptà bucuros sa rămână neatârnat politiceşte.

Apelul domnitorului găsea totdeauna răsunet in inimile bravului popor, oștenii săi, așa că domnul țării putea să aibă politica sa aparte, românească, să caute prieteniile mai de folos In acest sens independentă de influențe streine a fost politica lui Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun, cari s'au putut ridica până acolo, încât succesiv avură hegemonia în treburile politice orientale. Fără Domnii români nu se putea aranja nimic trainic în chestiunea orientală. La ei recurgeau, de câte ori doreau vreun succes în această parte chiar Cavalerii Teutoni și Veneţienii.

Veneția din toamna anului 1411 era într'un război greu cu Sigismund pentru chestiunea dalmatină. Veneţienii aveau tot

www.dacoromanica.ro

dreptul să fie supărați pentru politica nordvestbalcanică a lui Sigismund. Veneția trecuse după pacea dela Turin (8 August 1381) printr'atâta regenerare. cum puține exemple sunt în istorie. Acum stapânea Corfu, cheia Adriei, Argos și Nauplia în Morea, Treviso, Ceneda, Durazzo, Drivasto, Dulcigno, Antivari, Scutari și alte localități în Albania, Belluno, Feltre, Vicenza, Verona și Padua. Senatul venețian sprijinise pe Maria, soția lui Sigismund în contra lui Carol cel Mic și acordase toata bunăvoința sa lui Sigismund în speranta, ca acesta ca rege al Ungariei se va grăbi să aranjeze ca între prieteni chestiunea dalmatină. Sigismund s'a eschivat însa totdeauna dinaintea pretențiunilor Veneților așa că aceștia din 1403 sprijinesc la început în taină, mai apoi pe față pretentiunile de rege ungar ale lui Ladislau Neapolitanul, refuzând de altfel respectarea mai departe a condițiunilor păcii de la Turin și eschivându-se dinaintea încheerei unei aliante în contra Turcilor[1]). Toate acestea n'au făcut pe regele Sigismund mai concesiv în chestiunea dalmatină, ba dimpotrivă regele începu să-și realizeze programul sau politic în nordvestul peninsulei Balcanice. Mai prevenitor mai darnic se arată Ladislau Neapolitanul. Acesta la 9 Iulie 1409 prin plenipotențiarii săi vându Venetiei orașul Zara și toate drepturile asupra Dalmației pentru suma de 100.000 ducați[2]). Explicațiunile, cari au umat între rege și republică, și intervențiile, la cari recurgeau ambele părți, erau numai amânarea conflictului armat, care trebuia să vie. Daca ideea conducătoare în politica externă a lui Sigismund ar fi fost lupta in contra Turcilor, căreia idei i-ar fi subordonat toate celelalte planuri ale sale,[3]) regele Ungariei și împăratul roman-german ar fi avut ocaziune să fie mai concesiv fața de Veneția, de ajutorul careia aveà deosebită nevoie la expediția în contra Turcilor, sau la expediținea, ce se lăudà împaratului bizantin în 1411, că are de gând să o înghebeze[4]). In

---

1) *Mon. Slav. Merid.* IV. pag. 473, 34 35, 31—33, 255, 273, 276 80 440- 449.

2) *Mon. Slav. Merid.* V. pag. 130- 179. Cf. *Gelcich-Thalloczy, op. cit.* pag. 188—9.

3) *G. Beckmann, Der Kampf Kaiser Sigmunds gegen die werviende Weltmacht der Osmanen.* Gotha 1902, unde se încearca o astfel de o schițare a politicei externe a regelui Ungariei.

4) *Finke, Acta concilii Constanciensis* I pag. 236, nota 1; *Mon. Slav. Merid.* XII pag. 29.

www.dacoromanica.ro

loc să primească aranjamente aşa de avantagioase, cum erau propunerile de compromis ale Veneţiei în primăvara anului 1412, Sigismund se gândea numai la distrugerea puterii, alături de care conform programului imperial comunicat şi papei Ioan XXIII prin solia condusă de Pippo Spano, ar fi avut datoria să înceapă lupta în contra Turcilor. In primăvara anului 1412 el aţâţa pe împăratul bizantin contra republicei, care pricinuise atâtea pagube imperiului bizantin [1]); tot atunci acelaş rege scormoneşte vechi pretenţiuni şi jigniri ale regelui francez şi ducelui de Burgund, se adresă chiar şi regelui englez cu plângeri în contra republicei sf. Marcu [2]). Primele succese de arme ale trupelor regale făcuseră pe Sigismund foarte încrezător şi într'un succes final. In zadar intervenise la rugarea Veneţiei Vladislav, regele polon. Când Veneţienii socoteau, că Sigismund s'a mai înmuiat, atunci au fost mai rău trataţi solii Veneţienilor în ţara regelui. Dar trupele regale la 24 August 1412 sufereau o înfrângere, din care nu s'au mai putut reculege, nici când însuşi Sigismund luă comanda trupelor [3]). Războiul fu terminat prin pacea dela Castelleto [4]), unde Sigismund la 17 Aprilie 1413 iscăli condiţiuni favorabile Veneţienilor. Veneţienii ceruseră şi lui Vladislav, regele polon, să se alieze cu ei. Senatul veneţian pusese la 23 Ianuarie 1411 perspective surâzătoare înaintea regelui polon, căci dacă Sigismund va puteà fi împiedecat în drumul său spre încoronare, electorii vor anulà alegerea şi Vladislav poate sperà să ajungă împărat.

In urma răsturnării alianţelor, cum a urmat, Vladislav puse la dispoziţia ambelor părţi bunele sale intenţiuni de mediator. Astfel înainte de înfrângerea trupelor regale la Motta (24 August 1412), regele polon la 28 Martie 1412 scrià din Caşovja Veneţienilor, că e dispus a aşteptà în Buda încă 5 zile după sf. George, dacă aceştia trimit la el vre-o solie. [5]).

---

1) *Finke, op. cit.* pag. 394—394.

2) *Ibidem* pag. 217 nota 1, pag. 88—92; *Mon. Slav. Merid.* IX pag. 273—75.

3) Despre războiul cu Veneţia vezi literatura la *Herre, op. cit.* şi *Beckmann* op. cit.

4) *Mon. Slav. Merid.* XII. pag. 104., cf. şi *Herre, Die Beziehungen König Sigmunds zu Italien* ap. Beckmann op. cit. şi *Mon. Slav. Merid.* IX, p. 240 şi urm.

5) *Schönherr* op. cit. pag. 508.



www.dacoromanica.ro

Inainte de întâlnirea dela Lublin şi serbările pompoase dela Buda. unde, în ambele locuri, Sigismund căuta rezolvirea definitivă a chestiunilor Europei orientale şi balcanice, regele polon concentrase toate duşmăniile, în contra regelui Ungariei. Marea importanţă politică a principatelor române în această vreme de criză reese din faptul, că în centrul tuturor preocupările sale pentru Vladislav erà de cel mai mare preţ concursul celor doi Domni români. De astă dată învoelile s'au făcut anumit în contra regelui Ungariei. Din 17 Mai 1411 [1]) declară Mircea, că cu sfatul boerilor reînoeşte alianţa cu Vladislav regele polon şi făgăduesţte, că-l va ajutà din toată puterea contra unui atac din partea regelui Ungariei, ca pe un prieten «ba chiar mai mult acum, când iubirea de rudă îndeamnă pe prieteni să facă aceasta». Regele Poloniei de asemenea se obliga, că va ajutà pe Mircea contra regelui Ungariei. Dacă regele Ungariei intră cu oaste în Polonia, Mircea va ataca ţara lui Sigismund. Vladislav regele va face acelaş lucru, dacă Sigismund ar năvăli în Muntenia.

Tratatul aveà caracter defensiv. Contra altora se obliga Mircea să-l ajute «precum amicul şi fratele obişnueşte totdeauna să facă în interesul fratelui său». Acelaş caracter îl are şi înţelegerea regelui polon cu Alexandru cel Bun. Regele polon dă «prietenului nostru Alexandru voevod, hospodar al ţării Moldovei, un act despre 1.000 mărci de argint, rest din cele 3.000 mărci, pe cari le împrumutaseră regelui înaintaşii Domnului moldovenesc. Dacă de atunci, de la Paşti, în doi ani regele nu ar restitui suma restantă, el se obligă a ceda lui Alexandru şi copiilor lui oraşele Sniatyn şi Colomea dimpreună cu ţara ce se zice Pocuţia, pe cari Moldovenii le vor stăpâni până la restituirea banilor [2]). Tratatul încheiat la 25 Mai 1411 stipula ca şi cel cu Mircea ajutor reciproc în cazul unui atac din partea lui Sigismund. Prin acelaş tratat Alexandru cel Bun confirma de altfel şi omagiile, tratatele anterioare cu Polonia. Tratatul mai prevedeà, că regele nu va face nici o nedreptate Moldovenilor, în ce priveşte ţara, în ce priveşte totalitatea moştenirei domneşti «in patrimonio nostro» nici în ce priveşte graniţele [3]). De ce înşira Alexandru cel Bun

1) *Hurmuzaki-Densuşianu, Documente* I, pag. 472—3.
2) *Ibidem* ed. *Kaluzniacki*. pag. 829.
3) *Ibidem*. pag. 830—1.

www.dacoromanica.ro

astfel de asigurări în tratat? Auzise oare despre intenţiunile lui Sigismund de a împărţi Moldova?

Incercuirea şi izolarea politică a lui Sigismund era fapt îndeplinit, când în primăvara anului 1412 Ernest de Habsburg merse în Cracovia şi luă în căsătorie pe Czimbarka, ducesa de Massovia, vestită pentru buzele ei groase. In acelaş timp s'a încheiat între Vladislav şi ducii Ernest şi Frideric alianţă defensivă contra împăratului.

Regele polon cu toate aceste preparative n'a încercat lupta cu Sigismund. Intervenţia papei Ioan XXIII, precum şi sfaturile lui Hermann de Cilli, care în Februarie 1412 obţinea adesiunea regelui polon la ideia unei întâlniri cu împăratul Sigismund, îşi avu efectul său. Lângă Poprad, în Lublin, mic orăşel din Zips, se semnă la 25 Martie următor înţelegerea celor doi regi în chestiunea orientală rezolvindu-se şi alte diferende, ce le mai aveau. Prin lipsa sa de energie şi influenţat de alţii regele polon pierdea ocazie, cum nu i se va mai prezentă, să aranjeze pentru mult timp în favorul său şi prietenilor săi chestiunea orientală. La 15 Aprilie iscălea şi marele duce lituan hotărârile luate la Lublin [1]). Pacea avea să dureze până 5 ani după moartea unuia din cei doi regi.

Chestiunile aranjate priveau mai mult Polonia. Sigismund se obliga să nu împiedice stăpânirea polonă în Rusia şi Podolia. Regele Ungariei însă a trebuit să fie mai încântat, că a putut scoate dela regele polon aprobarea unor măsuri grele în contra Domnului moldovean. Tratatul dela Lublin era răspunsul cel mai ingrat, care-l da Polonia promptitudinii în ajutoare, ce Moldova o manifestase faţă de nevoile şi primejdiile regelui. Punctele din tratat relative la Alexandru cel Bun erau: Sigismund recunoaşte dreptul de suzeranitate al lui Vladislav asupra Moldovei. Cere însă în schimb ca ori de câte ori Turcii «necredincioşi» ar atacă cu armată puternică Ungaria şi ar voi să o pustiască, s'o jefuiască, regele Poloniei să facă pe voevodul moldovean să meargă într'ajutor cu întreaga sa armată; dacă va fi bolnav, să trimită un comandant destoinic. Dacă Alexandru ar refuză sau pretextând boală n'ar trimite trupe, atunci cei doi regi îl vor atacă, destituì şi-şi vor împărţi ţara. Ţinutul păduros, numit Bu-

1) *Codex ep. Vitoldi*, pag. 228 şi urm.

www.dacoromanica.ro

covina, începând dela munţii Ungariei (Carpaţi), întinzându-se pe lângă Siret între Moldova şi ţara Şepeniţului spre o altă pădure zisă Bucovina mică, până'n Prut să se facă pe jumătate. Târgul Iaşi, care cade la stânga, să fie al Poloniei, iar Bârladul, situat la dreapta, va reveni lui Sigismund. Ţinutul păduros şi câmpia, ce sunt dincolo de Prut, jumătatea cu Cetatea-Albă va reveni Polonilor, cealaltă jumătate cu Chilia va fi partea lui Sigismund. Ambii sau împreună cu Vitold toţi trei se obligă, că vor apără pe voevodul moldovenesc în contra tuturor celor ce-l vor atacă presupunând, că cel din urmă va respectă îndatoririle semnalate în tratat [1]).

Cum ar fi stăpânit Sigismund însă partea, ce i-ar fi venit dintr'o împărţire a Moldovei? Regele din Buda ştia foarte bine, că în vremea lui Mircea nu s'ar putea face împărţirea. Vladislav ar fi putut admite sacrificarea credinciosului său aliat?

De loc nu scuză purtarea regelui polon faptul, bine cunoscut ambelor părţi, dar mai ales intim lui Sigismund, că tratatul de la Lublin era numai un armistiţiu în rivalităţile orientale ale Ungariei şi Poloniei. Noul aranjament favoriza planurile împăratului, care printr'o lovitură diplomatică rupsese cercul de fier al duşmanilor săi? Hegemonia lui Mircea continua a fi, cum vom vedea, baza politicei chiar a lui Sigismund, căruia norocul îi puneà tot mai multe greutăţi pline de onoare.

Lui Alexandru i s'a tăinuit deocamdată şi i-a rămas necunoscută această învoială înjositoare şi nemeritată. Relaţiunile lui cu Ungaria continuă a fi normale. Oraşele săseşti din nordul Ardealului aveau absolută nevoe de piaţă şi mărfuri moldoveneşti, după cum ne arată privilegiul comercial acordat de Stibor, voevod transilvan, cetăţenilor din Rodna la 21 Iulie 1412. [2]) Domnul moldovean rămâne şi mai departe aliatul regatului dela nord şi deschide în ţara sa largi porţi influenţei polone. La insistenţa Polonilor, dar poate şi a patriarhiei constantinopolitane el trimite reprezentanţi ai bisericei sale la conciliul din Constanţa, unde era să se discute şi unirea bisericii orientale cu Roma. [3])

1) *Hurmuzaki-Densuşianu, Documente* $I_2$ pag. 485—6.

2) *Hurmuzaki-Iorga, Documente* $XV_1$ pag. 7—8.

3) *Hurmuzaki-Densuşianu, Documente* $I_2$ pag. 427 Cf. emendaţiunea Chilia în loc de Kyrila ap. *N. Iorga, Istoria bisericii* I pag. 64; *Hurmuzaki-Iorga, Documente* XV 1 pag 20 Cf. pentru ajutoare moldoveneşti

www.dacoromanica.ro

Tinerii moldoveni cercetau universitatea din Cracovia, unde-şi puteau câştiga cultura humanistă[1]). Din consideraţiuni pentru Polonia, Alexandru cel Bun nu punea piedici organizărei catolicismului din Moldova. La 31 Iulie 1413 papa Ioan XXIII numeşte la loc vacant pe Toma Grueber episcop de Siret. [2]) In acelaş an regele şi regina Poloniei rugaseră pe papa să înfiinţeze o episcopie «în civitate Moldaviensi», unde e o biserică a Sf. Treimi ridicată de câţiva catolici credincioşi şi unde îşi are reşedinţa şi un mitropolit «grecesc»—spune scrisoarea regală. La 7 August papa scria episcopului de Cameniţa să cerceteze şi dacă găseşte cu cale, să numească episcop pe dominicanul Ioan de Ryza, recomandat de suveranii poloni. [3]) Episcopia catolică în Baia s'a şi înfiinţat. Mai târziu, la 1 Iulie 1420, papa Martin V însărcinează pe episcopul Ioan să cerceteze, dacă Ringalla s'a căsătorit cu Alexandru cel Bun fără să obţină dispensa papală necesară rudeniilor de gradul al III-lea. Căci Alexandru cel Bun după moartea soţiei sale, Ana, întâmplată la 1418, Noemvre 2 [4]), se căsătorise cu sora lui Vitold, care ca Doamnă s'a zis Maria. [5]) Noua soţie voi să facă din Domn un catolic, iar când nu reuşi se despărţiră sub pretextul, că sunt rude, Alexandru acordându-i o rentă viageră de 600 galbeni pe an şi stăpânire peste Siret şi Volovăţ. Cordialitatea, ce s'a păstrat în raporturile dintre rege şi Domn, reiese şi din intervederea dela Sniatyn.

---

trimise în Polonia, *Codex Vitoldi* pag. 1064; pentru participarea Românilor la conciliul dela Constanţa vezi şi *D. A. Sturdza, Cronica lui Ulrich de Richental asupra consiliului de Constanţa* în An. Ac. Rom. S. II T. XVI.

1) *A. Chmiel, Album studiosorum universitatis Cracoviensis* T. I—II (1400-1551), Cracovia 1887-1892. Cf. şi *B. P. Haşdeu, Unde învăţau Românii vechi* (Anuariul Ministerului Instrucţiunei publice 1864-5. pag. XVI-XIX). Cf. şi Buletinul Instrucţiunei publice An. II. Buc. 1867. fasc. pe Sept.—Dec. pag. 15—19.

2) *Filitti, op. cit.* pag. 26 şi urm.; cf. şi pag. 24 şi urm.

3) *Ibidem*, pag. 28-31. Cf. şi C. *Auner, Episcopia de Baia* (Revista catolică, Bucureşti 1915 pag. 89 şi urm.) şi *N. Iorga* în Revista istorică I. pag. 183—4.

4) *Filitti, op. cit.* pag. 35—6; *Melchisedec, Notiţe istorice şi archeologice*, Bucureşti 1885 pag. 61 Cf. şi *N. Iorga* în *Revista istorică* l. c.

5) Despre Margareta vezi *Auner* şi *N. Iorga* l. c. Cf. pomelnicul de la Bistriţa ap. *St. Nicolaescu, Documente slavo-române* pag. 112 şi urm.

www.dacoromanica.ro

In Mai cu o suită numeroasă şi mândră având cu sine şi pe Doamnă a întâmpinat pe rege la Sniatyn, care de drept era moldovenesc, unde l-a găzduit bogat şi i-a reînoit omagiul [1]) Astfel când vor reîncepe luptele cu Teutonii, Moldovenii îşi vor avea contigentul lor în oastea biruitoare. Nici împrejurările n'au adus nimic, care să ceară executarea tratatului de la Lublin.

Regele Vladislav a voit să înlăture şi alte echivocuri politice ale împăratului la întâlnirea dela Lublin. El a încercat să-l împace şi cu Veneţienii. Aceştia erau dispuşi la mari concesii, dar faţă de pretenţiile şi mai mari ale lui Sigismund, Veneţienii întrerupseră la 21 Mai orice tratative. [2]) De sigur Sigismund îi va fi sugerat lui Vladislav să propună în cursul tratativelor ca diversiune planul unei expediţii creştine în contra Turcilor. Din Veneţia i se spuse, că republica sf. Marcu pune cu plăcere 6—10 corăbii la dispoziţie, dar mai întâi regele Ungariei sa se afle cu armată destul de puternică «în părţile Greciei». Veneţienii ştiau foarte bine, că Sigismund are alte griji decât să înceapă război cu Turcii. Republica de altfel avea înţelegere specială cu sultanul Musa, pe care-l sprijinea şi de la care în Ianuarie 1413 era gata să primească ajutor în contra lui Sigismund. [3]) Infrângerea Veneţiei a fost lozinca nouă a lui Sigismund, care astfel vedea deschis drumul spre încoronarea imperială în Roma.

Greutăţile împărăţiei, goana nervoasă a lui Sigismund dupa 21 Iulie 1411 de a fi pretutindenea în chestiile europene, dacă nu astfel cel puţin ca mediator, reorganizarea bisericei, chestiunea boemă îl vor reţine aproape un deceniu departe de frontul oriental al intereselor sale. Interesele persistau însă şi cineva trebuia obligat, câştigat ca să administreze interesele imperiale, să aibă ultimul cuvânt în chestiunea orientală.

Numai Mircea cel Bătrân putea fi adevăratul stăpân în chestiunea orientului şi a reprezentat şi interesele împăratului

---

1) *Dlugosz. op. cit.* vol. II. pag. 367. *S. I. Nistor, Die moldauischen Ansprüche* pag. 37-8. Scena din *Cromer, De origine et rebus gestis Polonorum,* Basel 1568 pag. 153 e un anachronism pentru vremea lui Alexandru cel Bun.

2) *Schönherr op. cit.* pag. 508-9; *Mon. Slav. Merid.* IX. 209, 211, 215, 224, 240, 243, 260, 262.

3) *Mon. Slav. Merid.* VI pag. 224 şi 246.

www.dacoromanica.ro

numai întrucât şi după ce acesta le subordonase menirii Ţării-Româneşti. Cu ajutorul lui Mircea se susţinuse Vladislav, regele Poloniei; prin el se instalase Musa pe tronul părintelui său. Musa nu putu însă să-şi legitimeze domnia prin nici un succes în nici o parte. Nu putea să-şi facă o flotă, ca să lupte cu succes în contra Veneţienilor, şi nici n'avea de ce, căci aceştia îl recunoscuseră şi avea nevoe de prietenii europene, ca să poată la nevoe ţine piept primejdiei, ce o vedea venind din Asia cu Mohamed. Nici contra Bizantinilor duşmani nu putu avea succese. Când aceştia aduseră din Asia pe Mohamed, trupele acestuia fură nimicite în lupta crâncenă dela Indşigis. Fu mai greu să potolească răscoala albaneza şi să readucă la supunere Serbia. Musa învinge, fără să poată menţine însă recuceririle făcute. Lipsa de succese aduse dezertarea multora, cari în el văzuseră mai înainte pu sultanul viitorului şi succesului. Mohamed veni iarăşi şi Musa părăsit de ai săi cei mai mulţi, îşi văzu armata zdrobită in luptă dela Ciamurli lângă Sofia (5 Iulie 1413). Cel care fugia, fu ajuns şi omorât în nişte mlaştine, unde i se poticnise calul, ce trebuia să-l ducă spre ţara lui Mircea, care ar mai fi putut să-l ajute în lupta pentru tron. Sârbii au ajutat căderea acestui sultan, pe care Europa voia să-l puie imperiului otoman [1]).

Mircea îşi făcuse cu prisosinţă datoria în chestiunea orientală sprijinind pe Musa.

Pentru căderea lui erau vinovate alte puteri mai mari, cari aveau cel puţin tot atâtea interese de a susţine pe sultanul patronat de Domnul român.

Imprejurările cele noi iarăşi l-au găsit pe Mircea gata a le întâmpina cu demnitate. Tot acestea contribuiră la reluarea raporturilor de intimă prietenie cu Sigismund. La Lublin nici nu s'a

---

1) *Dukas, op. cit.* pag. 88 şi urm.; *Chalkondyles, ed. cit.* pag. 92 şi urm.; *Phrantzes, op. cit.* pag. 86 şi urm.; *Seadeddin trad. cit.* pag. 299 şi urm.; *Leunclavius, Annales* pag. 21—2; *Idem, Hist. Musulm.* pag. 442 şi urm. *C. Jirecek* mai nou în *Die neuentdeckte bulgarische Chronik.* l. c. pag. 359 şi urm. *Stanojevic op. cit.* pag. 447 şi urm.; *Jirecek, Gesch. der Bulgaren* pag. 359-60; Constantin Filosoful l. c. Cea mai bună şi modernă expunere apud *N. Iorga, Gesch. des osm. Reiches.* I pag. 353-60. Cf. şi Analele sârbeşti ap. *I. Bogdan, Letopiseţul lui Azarie* pag. 86, Cf. *Gelcich-Thall oczy op. cit.* pag. 225-6. Cf. şi *Analele sârbeşti* în *Arhiv* etc. XIII pag. 521. Raportul raguzan din 30 Iulie 1413 dă Ischyza ca loc al luptei (*Gelcich-Thalloczy, op. cit.* pag. 225—6).

www.dacoromanica.ro

adus în discuţie situaţiunea politică a lui Mircea. Sigismund a fost vesel, că aranjându-se cu Polonia, s'a aranjat şi cu Ţara Românească, de Domnul căreia va avea mai mare nevoe. Pentru ca să-l lege mai mult de sfera intereselor sale, Sigismund dărui lui Mircea Branul şi ţara Bârsei. La 6 August 1413 intr'un privilegiu slavon Mircea regulamentează comerţul Braşovenilor, care se făcea pe drumul Bran-Brăila [1]), iar la 25 August următor réînoeşte aşezămintele vechi comerciale ale «ţării noastre Valachia şi Bârsa» (terrae nostrae Walachiae et Wurciae) [2]). In calitate de stăpânitor al ţării Bârsei, Branului, Amlaşului şi Făgăraşului Mircea acorda Saşilor din Helthau, ca ei şi Românii de acolo şi alţii, cari ar fi, să-şi poată paşte oile şi vitele în «munţii noştri», să poată folosi pădurile şi apele. Aceste privilegii le confirma la 29 Mai 1418 din Argeş şi fiul său Mihail, fiul şi urmaşul în domnie [3]). Mihail I. promitea, că va respecta aceste drepturi acordate de tatăl său Mircea, şi în cazul unor diferende cu Transilvania, când oamenii domneşti vor păzi pe cei de acolo.

Să fi fost Mircea şi «span al Săcuilor» cum ne spune titlul păstrat singur numai în vechea condică a mănăstirei Coziei [4]) : Continuitatea şpanilor săcueşti în documente însă dovedeşte, că titlul era o reconstrucţiune a tradiţiilor istorice.

Toate acestea însemnau că în această parte, Mircea avea să apere creştinătatea.

Mohamed, noul sultan, s'a dovedit a fi şi mai diplomat şi mai energic decât fraţii săi. El răsplăti pe împăratul bizantin, care-l sprijinise. Bizanţul primi înapoi oraşele de lângă Marea Neagră, oraşele şi cetăţile Thessaliei vecine Propontidei. Acelaş Dukas adaugă, că Mahomed a primit bine pe solii trimişi de Sârbi, Români, Bulgari etc. [5]) Ce nevoe aveau însă Sârbii să tri-

1) *I. Bogdan, Documente privitoare la relaţiile Ţării Româneşti cu Braşovul şi cu ţara Ungurească în sec. XV şi XVI.* vol. I. 1413-1508. Bucureşti. 1905 pag. 3 şi urm.

2) *Ibidem.* pag. 36 şi urm. şi *Hurmuzaki-Iorga, Documente* XV$_1$ pag. 8—9.

3) *Hurmuzaki-Densuşianu, Documente* I$_2$ pag. 502. Despre stăpânirea lui Mircea asupra Branului vezi *B. P. Haşdeu, Castelul Törzburg în posesiunea Basarabilor* (*Columna. lui Traian* an. VI 1875 nr. 3 pag. 152 şi urm. S'a susţinut, că şi Vladislav I stăpânea Branul). *N. Iorga, Istoria comerţului românesc* I pag. 55). Cf. şi *I. Clinciu* în *Transilv.* 1910.

4) V. *Convorbiri Literare an.* 1915 l. c.

5) *DuKas, Historiae Byzantinae ed.* Bonn. pag. 97.

www.dacoromanica.ro

mită soli, când ei ajutaseră şi contribuiseră la succesul lui Mohamed, care, cum spune Chalkondyles [1]) a dăruit despotului sârb o porţiune mare de ţară la frontieră. Acelaş autor în aceeaş ordine de idei ne spune, că după aceea Mohamed a trimes trupe, cari au pustiit Dacia. Domnul Daciei trimiţând soli să ceară pace, i s'a acordat, de oarece, domnul promitea, că va plăti atât tribut, cât i se va cere. Dukas scrie, că şi Mircea a plătit tribut sultanului Mohamed I. [2]) Aceiaşi cronicari judecau domnia lui Mircea după chipul şi asemănarea domniilor contimporane operei lor. Altcum de ce pretinde Phrantzes, că prima faptă a lui Mohamed fu impunerea la tribut mai greu a Vlahiei şi Bogdaniei [3]), care a început cu «dajdea» sa către Turci mult mai târziu? Dukas pune expediţiunea lui Mohamed I contra Ţării-Româneşti, ca răzbunare pentru ajutorul, ce Românii îl dăduseră pretendentului Mustafa [4]).

Cronicarii turci explică expediţiunea sultanului Mohamed în contra Ţării Româneşti prin refuzul lui Mircea de a mai plăti tribut şi-i dau ca'an, 819 al hegirei (1416 Martie 1—1417 Februarie 17). Sultanul trecu cu armata Dunărea, pe când o parte din trupe fortifică Giurgiul, Ieni-Saleh lângă Babadagul de azi şi cel mai bun vad al Dunărei de jos, care e Isaccea altele pustiesc ţara lui Mircea, făcând mare pradă. Mircea ceru atunci iertare, promise tribut plătind restanţa după ultimii 3 ani etc. Sultanul îl ertă. Turcii spoi merseră în contra Ungurilor, cărora le luară Severinul. Ungurii speriaţi trimit trei magnaţi cu daruri în tabăra sultanului să ceară pace, care se şi făcu, Ungurii obligându-se a trimite sultanului armată, când va avea nevoe [5]).

Este evident, că cronicarii turci ne-au păstrat tradiţia otomană, care contaminează două expediţiuni: cea dintâi din 1416, cum vom vedea imediat, şi expediţia din 1420, când de fapt Turcii au ocupat Severinul, care era însă românesc.

Mircea rămăsese speranta tuturor nemulţumiţilor, creştini şi

---

1) *Chalkondyles ed. cit.* pag. 98.

2) Vezi nota de mai înainte.

3) *Phrantzes op. cit.* pag. 86 şi urm.

4) *Dukas op. cit.* pap. 121—129.

5) *Thüry op. cit.* I pag. 50-51, 122-3. Cf. şi *Seadeddin* ap. *Bratutti* I pag. 343-4.

www.dacoromanica.ro

Turci, pe cari îi lovea în interesele lor domnia lui Mahomed I Acesta în scurt timp ajunse în dușmănie cu aceia, cari în mod natural trebuiau să-i fie dușmani în Europa sau în Asia. Împăratul Manuil se înșelase, când și-a făcut iluzii, că Mohamed I va avea o domnie, copie a celei lui Soliman. Mohamed a răspuns curtenitor tuturor propunerilor venite din partea lui Manuil, din partea Veneţienilor [1]). Dar în răspunsurile sale noul sultan nu iscălia o înţelegere definitivă: el avea nevoe de liniște în Europa până'n vremea, când va stinge orice încercare de răscoală în Asia. Anul 1415 sultanul îl închină pacificărei Asiei. De trei ori se răscùlă begul din Caramania, de trei ori trebui să se supună din nou. Lui Isfendiar îi lăsă puţin teritoriu, iar multe căpetenii turcomane revoluţionare le coloniză în Europa.

Intervenţiunea turcească din acest timp în Bosnia nu era poruncită de sultan, ci urmarea firească a nenorocitei stări de lucruri, pe care însuși Sigismund și-o creașe prin distrugerea Bosniei puternice și independente de mai înainte. Guvernul din Buda la începutul anului 1415 trimise contra lui Ostoia pe Tvrtko II. Ostoia împăcat acum cu Hervoia avu ajutor turcesc, iar armata ungurească trimisă în ajutorul lui Tvrtko fu nimicită în lupta de lângă cetatea Doboi. La 18 August 1415, Raguzanii scriau lui Sigismund despre nemaipomenita înfrângere a armatei regale [2]). Drumul prin această parte e deschis Turcilor spre Ungaria. Ioan de Thwrocz și Bonfini povestesc [3]) că Turcii cu această ocaziune au pustiit până prin Știria, iar sub conducerea lui Isac, pașei de Vrbosna până aproape de Timișoara [4]).

Acest pașă rămase paznicul intereselor turcești în aceasta parte, de unde Turcii pătrunseseră și'n multe locuri din Albania. Aici era interesată direct și Veneţia, la echilibrul de putere în marea Adriatică.

---

1) *N. Jorga, Notes et extraits* I pag. 218 și urm.

2) *Fejér, Cod. Dipl.* X/V pag. 597, 809. X/VI pag. 860, 886, X/VII pag. 93 X/VIII pag. 569, 583; *Zichy okmánytár* VI pag. 392, 426, 427; *Gelcich-Thallòczy op. cit.* pag. 250-1; *Klaic. op. cit.* pag. 321-5; *N. Iorga Notes et extraits* I pag. 226 și urm., 235, 249, 257, Cf. și *Thallóezy* în Wissenschaftliche Mitteilungen aus Bosnien II pag. 116.

3) *I. de Thwrocz* l. c.; *Bonfinii, Rerum Hungaricarum decadis* III.

4) Cf. *Schönherr, op. cit.* pag. 529-31; *Milloker* op. cit. 20-21; *N. Iorga, Gesch. des osm. Reiches* I pag. 367.

www.dacoromanica.ro

Sigismund, care ar fi trebuit să-şi păzească poarta, ce singur o făcuse Turcilor spre ţările sale, pleca la 15 Iulie 1415 din Constanţa, ca în Perpignan să înduplece pe papa Benedict XIII să se demită conform hotărârei sinodului ecumenic, iar de aci fără să fi făcut nici o ispravă, trece în Franţa. Regele francez după lupta dela Azincourt rugă pe Sigismund în baza alianţei lor din vara anului 1414 să intervină la regele englez Henric V pentru pace. Sigismund trecu în Anglia şi, om inconsecvent cum era, încheie cu Heinric V alianţa dela Canterbury, care era îndreptată în contra regelui francez[1]). Trecând cu anevoe prin Olanda duşmănoasă, vizită Luxemburgul, leagănul familiei, şi abia la 27 Ianuarie reveni în Constanţa. Inainte de plecare la 20 Aprilie încheiase un tratat de alianţă cu «ruda sa» Vitold[2]).

Auzind dezastrul armatei regale sinodul ecumenic la 16 August se adresează regelui Vladislav şi marelui duce Vitold sa dea ajutor Ungariei în luptele contra Turcilor. Prin scrisori speciale şi separate ambii s'au justificat înaintea sinodului, că ei au ameninţat pe sultan. In zadar a aşteptat sinodul mai mult dela ei. Nu aceştia vor scăpa Europa centrală de invaziunea turcească, dacă acum va încerca să se producă. Nu ştim, ce misiune va fi avut, dacă a avut vreuna, sau numai şi-a vizitat ruda domnească, acel Sigismund Koríbut, care în 1414 se înapoiă din Ţara Românească[3]) Dlugosz şi după el Cromer aminteşte la anul 1415, că regele polon Vladislav ajunsese în inspecţiile sale de atunci până la Sniatyn, unde pe la Rusaliile anului viitor s'a întâlnit cu Alexandru cel Bun, care veni acolo cu mare suită. Cromer parafrazând şi anacronisând evenimentele spune, că Alexandru a făcut închinare cu ceremonialul public, că aci steagul moldovenesc a fost aruncat ca semn de supunere la picioarele regelui, iar Domnul moldovean a prestat jurământ, a dat şi a primit daruri. Aici află regele că sultanul Mohamed, «hărţuia acum pe Românii transalpini»[4]).

---

1) *Caro, Das Bündniss von Canterbury.* Gotha 1880.

2) *Codex ep. Vitoldi* pag. 1000—1. Intre martorii lui Sigismund găsim şi pe „Sigismundus quondam Ladislai, Bani de Lancicz (sic!) castrorum et districtuum Orschua, Mihald, B(k)aran. Swes et Lugas castellani.'

3) *N. Iorga, Studii şi Documente* XXIII pag. 293.

4) *Dlugosz,* l. c.; *Cromer,* op, cit. 279. Pentru expunerea lui Cromer vezi nota respectivă de mai înainte.

www.dacoromanica.ro

Numai prin Ţara Românească putea spera Mohamed, să rezolve chestiunea stăpânirii la Dunăre. Turcii nu s'au putut gândi la succese statornice în Ungaria, decât după supunerea Ţării-Româneşti. Oastea lui Mircea închidea însă Turcilor drumul prin această parte. Domnul român totdeauna a fost şi rămas dusman al aceluia, care a ajuns sultan doborând pe Musa.

In Ianuarie 1415 aşteptau hotărârea senatului veneţian doi soli ai pretendentului Mustafa «fratele lui Mohamed». Solii ceruseră concursul Veneţiei contra sultanului Mohamed, ca republica să-i fie prietenă, dacă va reuşi să ajungă sultan şi să faciliteze solilor drumul spre ţara lui Mircea, către care aveau misiune. Senatul răspunde, că şi faţă de Mustafa va avea aceleaşi sentimente ca şi faţă de alţi sultani şi bucuros va face tratat cu dânsul. Solii ceruseră scrisori de recomandare ca să poată merge la Segna. Senatul răspundea la 20 ale lunii, că nu pot da scrisori de recomandaţie către comitele de Segna, căci acesta este supus regelui Ungariei, cu care dacă Veneţienii nu sunt în război, nu-s nici în pace («cum quo rege, licet simus în treugua sic !), tamen non sumus in pace)». Senatul adăoga, că republica e «în bună pace şi prietenie» cu Mohamed I, dar din consideraţie pentru Mustafa, republica le poate pune la dispoziţie mijloace de transport pentru a merge în acele părţi ale Turciei, cari sunt prietene stăpânului lor [1]). Veneţia nu se angaja însă la nici o acţiune în contra lui Mohamed I. In drum solii lui Mustafa ar fi debarcat şi în Constantinopol, însă împăratul nu era în capitală [2]).

La 10 Iunie Mustafa era în Ţara-Românească, unde i se făcu o primire binevoitoare [3]). La 18 August Raguzanii comunicau lui Sigismund svonul, că 2 fruntaşi turci au fugit dela Mohamed la Mustafa, în Ţara-Românească, şi că Mustafa cu zişii fruntaşi a prădat în ţinuturile Bulgariei [4]). Sultanul putea fi atacat cu succes din două părţi numai: din Ţara-Românească, unde Mircea la 10 Iunie 1415 îşi zicea cu drept «mare voevod şi Domn

1) *N. Iorga, Acte şi fragmente* III Bucureşti 1897 pag. 6—7.

2) *Idem, Gesch. des. osm. Reiches.* I pag. 366 şi nota 1 de la pag. 367.

3) *I. Bogdan, Un chrisov al lui Mircea cel Bătrân* din 10 Iunie 1415, An. Acad. Rom. Seria II. Tom. XXIV 1903, unde la pag. 2 nota 1 se dă bună bibliografie pentru rolul jucat de pretendentul Mustafa.

4) *Gelcich-Thallóczy op. cit.* pag. 250—1.

www.dacoromanica.ro

din mila şi darul lui Dumnezeu stăpânind şi domnind peste toată ţara Ungro-vlahiei şi peste părţile de peste munţi şi spre cele tătărăşti şi peste amândouă malurile Dunării întregi până la marea cea mare şi domn al cetăţii Dârstor». Ştirile, ce ne-au rămas, ne arată, că Mircea şi-a făcut datoria, faţă de creştinătate. ChalKondyles ne spune, ce e drept, că văzând, că din Ţara-Românească nu poate să aibă succesul dorit, Mustafa a plecat mâniat şi supărat la Greci, cu ajutorul cărora spera sa facă mai multă ispravă[1]). Amănuntul dat de ChalKondyles este de bună seamă subiectiv autorului şi în legătură cu faptul că epilogul rolului lui Mustafa se desfăşură pe teritoriu grecesc, deoarece toţi cronicarii turci, apoi Dukas,[2]) Phrantzes[3]) văd în expediţiunea sultanului în contra Ţărei-Româneşti, cum a urmat, o răsbunare pentru ajutorul dat lui Mustafa pretendentul. Incurajat de recentele schimbări din imperiul otoman, împăratul Manuil urmărea de astădată, cu sfiala obicinuită firește, răsturnarea imperiului profitând de duşmăniile contra lui Mahomed, care afară de Sârbi nu-şi aranjase situaţiunea cu nici un creditor politic.

In Februarie 1416 o solie bizantină era la Veneţia, unde propunea republicei împăcarea cu împăratul Sigismund şi sonda terenul pentru formarea unei ligi creştine în contra Turcilor. Senatul veneţian se arătă gata a sprijini pe ori şi cine contra lui Mahomed I, care refuza încă să închee învoiala cerută de Veneţieni. Republica se va angaja la luptă, numai dacă Turcii ar încerca prin crearea unei flote să schimbe echilibrul de putere în Mediterană şi Archipelag[4]). Flota turcească ameninţa de pe acum posesiunile şi drumurile comerciale ale Veneţienilor. Ea cuprindea 112 vase cu 13 corabii mari. Şi-au ales rău însă timpul de a dijmui corăbiile de comerţ ale Veneţiei şi a pustii insule atârnătoare de aceasta. Sultanul avea de gând să treacă cu această flotă chiar în apele Dunării pentru a preîntâmpina sau pedepsi pe patronul pretendentului Mustafa, care îşi începuse opera de a răsturna pe Mahomed[5]). La 21 Martie consiliul raguzan hotăra să trimită un sol ca ambasador la «armatele Turcilor şi

1) *Chalkondyles ed. cit.* pag. 108—9.
2) *Dukas op. cit.* pag. 121.
3) *Phrantres op. cit.* pag. 88 şi urm.
4) *N. Iorga. Notes et extraits* I pag. 241 şi urm.
5) *Ibidem.*

www.dacoromanica.ro

Românilor [1])». La 2 Aprilie senatul veneţian trimitea solie către Mahomed I, ca să încheie pace în vechile condiţiuni. Dacă Sultanul ar refuza, ambasadorul să ia comanda armatei şi să facă pagube Turcilor pe uscat şi pe mare; să nu zăbovească însă a intra în astfel de împrejurări în legătură cu Caramanul, cu Mustafa şi cu Românii [2]). Garnizoana din Gallipoli primi corăbiile veneţiane, cari duceau pe ambasadori, cu ploaie de săgeţi, şi'n cursul explicaţiunilor se încinge vestita luptă navală din 29 Mai între flota otomană şi flota veneţiană condusă de Pietro Loredano. «In două ori patru ceasuri sultanul nu mai avea flotă». In raportul trimis guvernului său Loredano asigura, că o flotă turcească va fi pentru mult timp o imposibilitate [3]). «Căpitanul de Gallipoli declară, că-i lipsesc 21 vase şi 2640 oameni».

Cu toate pagubele, cari i le mai făcură Veneţienii în Gallipoli şi pe coasta asiatică, Mahomed I primi cu deosebită bunăvoinţă pe solul veneţian, căruia la 26 Iulie îi declară, că primeşte toate condiţiile puse de Veneţieni. Veneţia nu ratifică pacea decât abia în Decemvre 1419, deci după moartea lui Mircea, care în 1416 putea să le inspire speranţe. [4]) Sultanul se grăbise adică dela început a para lovitura, ce venea dela nord având în frunte pe pretendentul Mustafa ajutat de Mircea. Trupele turceşti cu sau fără sultanul, nu ştim, reuşiseră să treacă Dunărea drept răspuns la atacul din iarnă contra teritoriilor bulgăreşti ale sultanului. Mircea infrânge armata turcească în lupta dela Giurgiu, [5]) la 11 Iunie. Oastea română pătrunde victorioasă în Bulgaria turcească. La 22 Octomvre Raguzanii scriau lui Sigismund, că Mustafa cu oastea compusă din Turci şi Români ai voevodului Mircea în continuu pustieşte şi distruge Bulgaria turcească. [6]) Lipsa de aderenţi între Turc-

1) *Putzno, Spomenitzi Srbski* Belgrad. 1859 XV.

2) *Hurmuzaki-Densuşianu, Documente* I, pag. 500—1.

3) *N. Iorga, Gesch, des osm, Reiches.* I pag. 372 şi mai ales. *Idem, Dardanelele* [An. Acad. Rom. Seria II. Tom. XXXVII 1915] pag. 12—13. unde se găseşte şi bibliografia.

4) *N. Iorga, Notes et extraits* I pag. 295 şi urm.

5) Inscripţia publicată de *Gr. Musceleanu, Monumentele străbuni loru din România.* Bucureşti 1873 pag. 74—75 cf. şi analele sârbeşti. Spomenik III (1890) pag. 140 „In anul 6924 (1416) pustii sultanul Criscia Ţara-Românească".

6) *Gelcich-Thallóczy op. cit.* pag. 261.

www.dacoromanica.ro

făcu însă, ca succesele lui Mustafa să fie efemere. Cu trupele sale Mustafa se îndreaptă spre Thessalia. Invins în lupta dată pe câmpia Saloniculuí, Mustafa se refugiă în Salonic, unde fu primit şi i se acordă asil de către oamenii împăratului, care-l sprijinise. [1]) In Decemvre 1416 sultanul cu armata sa era la asediul Saloniculuí început din cauza ajutorului şi adăpostului acordat lui Mustafa. [2]) Mahomed în sfârşit făcu pace cu împăratul bizantin, care se obligă să ţie pe Mustafa şi ai săi sub pază, sultanul obligându-se să plătească pentru aceasta 300.000 aspri anual. Pacea definittvă au încheiat-o şi Bizantinii ca şi Veneţienii abia după moartea lui Mircea cel Bătrân.. [3]).

Mihail, fiul şi urmaşul lui Mircea, sprijini pe teologul Bedreddin, care scăpase din Nicea, unde fusese internat, când a fost prins în lupta de la Ciamorlu. Aderenţii lui avură la început succese în fanatismul lor neoislamitic. Nu se putură însă menţine şi fură sdrobiţi de armata regulată turcă în lupta de la Karaburnu. Mircea acordase asil în ţara sa lui Mahmud, care îl cunoştea din timpul protectorului acestuia, Musa, îi dădu voie să se stabilească în Silistra, de unde să-şi adune şi prepare luptători în contra lui Mohamed I [4]).

Toate încercările de a răsturna pe Mohamed I n'au reuşit. La aceasta a contribuit împrejurarea, că puterile creştine direct sau indirect interesate nu s'au putut nici odată să se alieze pentru un scop comun. Am văzut, cât de mare era vrajba şi neîncrederea dintre Sigismund şi Veneţia. Fără concursul celei din urmă nu se putea face nimic însemnat spre sud de Balcani în contra Turcilor, cu atât mai puţin întreprinde o expediţiune cruciată, după cum numai Domnul Ţării Româneşti putuse garanta şi proteja interesele creştinătăţii la Dunărea de jos.

Programul lui Sigismund mai cuprindea şi reunirea celor două biserici: romane şi orientale, idee uşor de pus în discuţie

---

1) *Dukas, op. cit.* pag. 117 şi urm.

2) *Gelcich-Thallóczy op. cit.* pag. 264—5.

3) Pentru rolul lui Mustafa sub Mircea cf. *Leunclavius, Annales* etc. pag. 23.; *Idem, Historiae.* l. c.; *Seadeddin* ap. *Bratutti* I. l. c. şi II Madrid 1652 pag. 11 şi urm.; *Chalkondyles, ed. cit.* pag. 108, 109.; *Dukas, op. cit.* pag. 117 şi urm.; *Phrantzes*, op. cit. pag. 108.

4) *Dukas. op. cit.* 112.; *Seadeddin* ap. *Bratutti* I. pag. 353 şi urm *Leunclavius Annales*, pag. 23.; *C. Jirecek, Zur Würdigung der neuentdeckten bulg. Chronik.* [Archiv. für slav. Phil XIV 1891, pag. 362].

www.dacoromanica.ro

sub Alexandru V, un Grec de naştere, căruia felicitându-l; scria la 25 Decemvre 1409, şi împăratul Manuil îşi exprima convingerea, că prin noul papă s'ar putea restabili unitatea bisericii creştine. Idea era răspândită în occident prin intimul contact, ce l-a întreţinut acelaş împărat cu Occidentul, dela care vecinic cerea şi spera ajutor. Astfel în aceeaş lună Ioan Gerson cancelarul universităţii din Paris, se adresa regelui Carol VI în cuvinte înflăcărate arătându-i, că fiind terminată schisma din biserica romană, să se înlăture şi schisma dintre biserica romană şi cea orientală. Pippo Spano între altele şi-n această privinţă avea să se înţeleagă în Iunie 1410 cu papa, care era acum Ioan XXIII, în ajunul alegerei ca împărat a lui Sigismund. Lupta în contra islamului şi năzuinţa de a restabili unitatea bisericii erau puncte importante în programul unui împărat şi unui papă. Conciliul dela Pisa hotărâse, ca în 3 ani să se reunească un nou conciliu, care să realizeze reforma bisericii catolice pe bază democratică. Acum papa Ioan XXIII găsia momentul bine venit să facă să amuţească strigătul după reforme prin strigătul pentru lupta în contra necredincioşilor şi realizarea unităţii bisericeşti. Şi apoi, cu ce să se arate Sigismund, că singur el e chemat a fi împărat, dacă nu prin împrejurarea, că el va fi capabil să urnească toată creştinătatea pentru a înlătura pericolul păgân? Dar în locul războiului contra Turcilor, cum îl anunţa Sigismund împăratului bizantin în primăvara anului 1411[1]), urmă războiul cu Veneţia, ceeace va împiedeca înjghebarea expediţiunei imperiale în contra Turcilor. Nici în chestiunea restabilirei unităţei bisericei creştine Sigismund n'a putut face mult. E de mirat, cu câtă uşurinţă pune acesta pe tapet chestiunile grele a căror rezolvire cerea mai multă răsgândire temeinică şi ma; puţină inclinaţiune de a face promisiuni. Sigismund vorbia în 1411 de un sinod ecumenic în vechiul înţeles al cuvântului, de o dietă la Frankfurt în 1412, la care să participe reprezentanţi şi din Anglia şi din Franţa, un sobor a toată lumea creştină nu se ţinu însă nimic, tocmai în urma atitudinei rigide şi încăpăţinate a lui Sigismund în chestiunea dalmatină faţă de Veneţia, care chestiune rămase controversă şi după pacea dela Castelleto. Şi acum chestiunea orientală rămânea pentru Sigismund a doua

1) *Finke, op. cit.* pag. 394.

www.dacoromanica.ro

preocupaţiune: în planul întâi i se punea înainte mişcarea conciliară. Pe de altă parte şi el, care până atuncea nu putuse să meargă în Roma la încoronare, avea interesul să fie încoronat de un papă în de obşte recunoscut.

In acelaş timp împăratul Manuil trăia în bună înţelegere cu sultanul Mohamed I, ceeace explică şi atitudinea pasivă a reprezentanţilor împărăteşti la soborul din Constanţa[1]). Sprijinind mişcarea conciliară Sigismund îşi răsbuna şi asupra papei Ioan XXIII, care se împăcase cu vechiul duşman al regelui, care era Ladislau Neapolitanul[2]).

Imediat după ce fusese ales împărat, Sigismund declara, că a primit coroana, pentru ca cu mai mare succes să poata lupta în contra Turcilor. De fapt însă afară de luptele cu Veneţia l-au preocupat acum mai mult chestiile Europei occidentale, în primul rând schisma din biserica catolică. Este adevărat, că în scrisoarea sa din Octomvre 1413 către regele francez Carol VI aducea din nou în discuţie unirea bisericei romane şi orientale. Impăratul bizantin a fost *învitat să-şi trimită reprezentanţii* la sinodul din Constanţa, iar acelaş Sigismund la 13 Iulie 1415 anunţa solemn conciliarilor adunaţi aici, că ţelul activităţii sale e să libereze pe creştinii de supt dominaţiunea Turcilor şi să scoată locurile sfinte din mâinile necredincioşilor. In acest scop s'a străduit să împace pe Francezi cu Englezi, pe Poloni cu Teutoni, cari din nou erau înduşmăniţi pentru ca cu o Europă unită să se măsoare cu Turcii. Nu era însă nevoe de a aduce atunci Europa întreagă în contra Turcilor, ca aceştia să fie înfrânţi şi izgoniţi. Sigismund putea prevede, că nu va fi în stare să aplaneze diferendele europene, dacă el singur n'a fost capabil în interesul cauzei să facă concesiuni Veneţienilor. In realitate niciodată Sigismund n'a făcut mai puţin pentru cauza comună a luptei generale în contra semilunei, ca în acest al doilea deceniu al secolului al XV-lea.

Şi ceeace s'a făcut, ceeace a zădărnicit orice reînviere a ofensivei turceşti în Europa, a fost atitudinea fermă, energică a

---

1) Despre aceste evenimente vezi *Beckmann*, op. cit. şi *Max Norden*, *Das Papsttum und Byzanz*, Berlin 1903.

2) *Gelcich op. cit.* pag. 209—10. Această împrejurare, precum şi alianţa dintre papă şi regele polon, a scăpat lui Beckmann; de aci porneşte părerea lui greşită asupra atitudinei lui Sigismund.



www.dacoromanica.ro

Domnului Ţării-Româneşti. După lupta dela Giurgiu, Mohamed n'a m'ai îndrăznit să-şi încerce norocul armelor în această parte în vremea domniei lui Mircea cel Bătrân, care a murit la 31 Ianuarie 1418[1]).

Situaţiunea Ţării-Româneşti era din cele mai înfloritoare înlăuntru. In cursul lungei şi glorioasei sale domnii Mircea realizase aci o prelucrare a culturei slavo-bizantine contopind-o cu cultura occidentală, care avea intrare şi contact neîntrerupt în ţară, fie trecută prin Polonia, fie prin Ungaria ori pe mare dela Veneţieni şi Genovezi, iar dela Ragazani pe drumurile de legătură cu litoralul adriatic. Timp de un deceniu şi jumătate din punct de vedere politic ţara lui Mircea e centrul oricărei iniţiative în politica orientală. Sigismund putuse cutreera Europa liniştit, că era cine să apere creştinătatea. Fi-va împăratul în stare, fi-va capabil fiul domnesc, Mihail, care a urmat în domnie, să menţină puterea şi vaza ţărei şi a creştinătăţei in această parte ?

Dacă Mircea — ca să revenim la reversul chestiunii — ar fi fost învins în 1417 de sultanul Mohamed I şi ar fi cerut pace şi ar fi plătit învoeli sub anumite condiţii, se pune întrebarea: de ce sultanul, acelaş, atacă imediat pe fiul Domnului răposat, fiu, care fusese asociat din 1413 încă la domnie şi care ar fi trebut să aibă cunoştinţă şi să urmeze pacea încheiată de tatăl său? De ce alerga Bedreddin atunci în 1418 la Domnul Ţării-Româneşti după ajutorul, cacare îl şi primi şi cum de mai stăpâneşte Mihail Dobrogea cu Silistra? Căci, într'un document original slavon — fără dată — Mihail I îşi zicea: «mare voevod şi Domn stăpânind şi domnind peste toată ţara Ungrovlahiei şi peste munţi şi spre părţile tătăreşti şi herţeg al Almaşului şi Făgăraşului şi stăpâninitorul banatului de Severin şi amândouă părţile peste toată Dunărea până la marea cea mare şi stăpânitor al cetăţei Dârstor[2]).

---

1) Data o dau analele sârbeşti, versiunea cea mai autentică ap. *I. Bogdan, Letopiseţul lui Azarie* l. c. pag. 142, *Idem, Ein Beitrag* etc. l.c. pag. 521; cf. versiunile din Spomenik III (1890) pag. 133 etc. Archiv. f. slav. Philologie II pag. 94 şi Glasnik LIII pag. 80; cf. *A. Vasilescu, Urmaşii lui Mircea cel Bătrân* etc. Buc. 1915 pag. 1. nota 1. şi recensia de *N. Iorga* în *Revista istorică* I. Despre expediţiunea din 1417 a lui Mahomed I cf. însă şi *N. Iorga, Istoria comerţului rom.* I. pag. 66—7.

2) Facsimile ap. *Haşdeu, Etym. Magnum Romaniae.* Introducere IV. Negru-Vodă pag. CCLXI şi interpretat într'o interesantă discuţie ap. *D. Onciul, Orîginile principatelor* pag. 203-205.

www.dacoromanica.ro

III.

# HEGEMONIA POLITICĂ A LUI ALEXANDRU CEL BUN

## 1. Considerațiuni generale asupra vremei după Mircea cel Bătrân.

Domnia lui Mircea cel Bătrân încheie ,măreţele fapte ale primilor Basarabi, cari în împrejurări politice grele numai prin destoinicia lor şi folosind bine forţa vitală a poporului statorniciseră Ţării Româneşti menire politică şi-i desemnaseră hotare. Lipsa unui aşezământ pentru exclusiva succesiune la domnie a unuia singur, înlăturându-se posibilitatea oricărei pretendenţe cu şanse de reuşită, nestatornicia dinastiei fu izvor nesecat de nenorociri pentru ţară şi neam. Mircea cel Bătrân asociindu-şi fiul la domnie, a încercat, cum va încerca şi Alexandru cel Bun în Moldova, să introducă succesiunea fiului mai mare şi legiuit în locul succesiunei fratelui mai mare, sau a celui mai în vârstă reprezentant al dinastiei, cum fusese obiceiul până aci. Înlăturându-se însă norma de succesiune şi recunoscându-se principiul succesiunei fiului mai vârstnic se punea în discuţie şi chestiunea drepturilor fiilor naturali în cazul dispariţiei celor legitimi, cum a fost după moartea lui Mihail I, când începe lupta între Dăneşti şi fii naturali ai lui Mircea. Vremurile însă s'au mai îngreuiat: urmaşul la domnie în veacurile XV—XVI trebuia să fie o distinsă personalitate chiar şi numai pentru a putea menţine ţara, câtă şi cum moştenise spre oblăduire şi nu rare ori trebuia să urmeze o politică externă oportunistă, echivocă, pentru ca să poată face faţă tuturor împrejurărilor. Domnul trebuia să fie mare, ca să poată lăsa vre-o urmă vizibilă de progres în dezvoltarea ţărei şi să poată însemna ceva în acest răsărit european.

www.dacoromanica.ro

Epoca urmaşilor lui Mircea cel Bătrân merită atenţiunea unui capitol separat, care trebue tratat amănunţit şi unitar. In această vreme socotind domnia fiului legitim Mihail şi îmbrăţişând evenimentele până la sfârşitul domniei lui Vlad Dracul, ultimul fiu neligitim ca Domn, se hotărăşte soarta Ţării-Româneşti pentru secole după o dârză şi necurmată împotrivire în contra puterii turceşti. Nici unul din Domnii acestor vremi nu şi-a plecat capul înaintea Turcilor, fără să fi încercat a li se opune. Radu Pleşuvul a fost omul lui Alexandru cel Bun, înainte de a fi omul Turcilor, cu ajutorul cărora a încercat să-şi păstreze tronul în contra lui Sigismund, regele Ungariei, şi împăratul, care sprijinea pe Dan II. Până şi Alexandru II Aldea cu domnia lui scurtă şi încoloră, plină mai mult de zvârcoliri, decât de răgaz, era conştient de rolul său şi de conduita, ce avea să urmeze. Căci cum s'ar fi putut exprima mai plastic importanţa, sau însemnătatea ajutorului românesc dat lui Sigismund şi apoi lui Iancu de Inidoara, dacă nu cu cuvintele, în cari Alexandru II avertiza pe Sibieni, ce pacoste ar fi pentru oraşele săseşti din Ardeal căderea Ţării-Româneşti sub Turci: «căci, dacă va fi să piară ţara aceasta,»—scria Domnul român—«vor pieri şi ei (Sibienii) şi nici ţara... Craiului nu va avea linişte.» Mai nimerit nu se putea scoate în evidenţă rolul de antimurale christianitatis, cum a fost totdeauna Ţara-Românească. Oraşele săseşti şi în general cultura din Ardeal n'ar fi putut ajunge la aşa înflorire, ale cărei urme le vedem şi azi. Chiar şi când Ţara-Românească era închinată către Poartă, prin faptul menţinerii autonomii şi nelăsându-se absorbită în marele imperiu al sultanului, a înlăturat posibilitatea ca să se facă în Ardeal cucerire turcească, avizându-i-se acesteia drumul peste Serbia, al cărei stat atunci încetase de a fi aproape de o sută de ani.

Cronicile ţării scrise mai târziu şi aşa de sărăcăcioase în informaţiuni relative la primii doi secoli după întemeiere, nu ne dau nici măcar lista complectă a urmaşilor lui Mircea. Aci nu găsim pe Radu II, nici pe Alexandru-Aldea, nici Dan III, Vlad Dracul, Basarab II; vorbesc pe larg de «Vădislav cel Bătrân» (Vladislav II) contaminând evenimente disparate, iar cronicarii streini pomenesc pe Dan şi pe Vlad Dracul, cărora li se atribue şi isprăvile altora, dând şi într'un loc şi în celalalt domnii mai largi decât cele ratificate de istoriografia de azi bazată chiar pe

www.dacoromanica.ro

isvoarele interne, hrisoave, scrisori domneşti, pomelnice, inscripţii etc. Nu ştim, unde să căutăm obârşia vechilor însemnări sărăcăcioase părtinitoare oarecumva Dăneştilor, relative la secolul XV, pe cari bine-rău, cu multă tragere de inimă şi însufleţire le-a înădit logofătul cantacuzinesc. Este evident, că Stoica Ludescu a fost pus la grea ispită, când a trebuit să umple golul mulţilor ani [1]). Constantin Căpitanul Filipescu [2]) menţinând împărţeala vechei cronici amplifică cu ştiri din cronicari streini [3]) partea mai veche, pe care o găseşte prea sumară.

*Analele sârbeşti* le-a întrebuinţat mai întâi George Brancovici în cronica sa [4]). Intr'o versiune a lor aceste anale singure ştiu de domnia lui Basarab II, de lupta dela Ialomiţa etc. Cronica lui George Brancovici are detalii interesante. Multe amănunte are asupra lui Vlad Dracul. pe care-l cunoaşte şi din cronicarii vechi ungureşti şi de aiurea şi căruia îi eufemisează numele în Drag Voevod. Asemănător şi bogat în detalii e letopiseţul Ţării-Româneşti, unde se adaogă mult versiunea din Cronica veche a ţării [5]).

---

1) Vezi *Cronica veche a Ţărei*, zisă *Anonimă* pentru domnia lui Vădislav Voevod Bătrânul (Istoria Ţărei Româneşti, ed. Ioanid, Bucureşti 1859 pag. 4. Magasinu istoric pentru Dacia, Bucureşti 1847. IV pag. 234 la Acad. Rom. mss. Nr. 100, 121, 180, 269, 327, 196, 298 şi 940). Versiunea latină a cronicei o găsim în *Istoria mrei catolice din Târgovişte* (Archiva istorică $I_2$ pag. 47), în care se pomeneşte de principele Vladislav, „qui regnavit 28 (în loc de 18 ani ai Cronicei vechi) annis et postea in Törgschor, ubi aedificavit ecclesiam, a siccariis in medio foro occisus fuit". Cronica ţării istoriseşte fără amănunte, că acest Vădislav „au pierit de sabie în mijlocul Târşorului."

2) Istoriile Domnilor Ţării-Româneşti de Constantin Căpitanul Filipescu ed. N. Iorga, Bucureşti 1902 şi ediţia mai veche din Magasinu etc. Asupra autorului cronicei v. E. Panaitescu, op. cit. Cf. C. Giurescu, Contribuţiuni la studiul cronicilor muntene, Bucureşti 1906, unde se susţine autoratul lui Radu Popescu.

3) Vezi *N. Iorga* în Prefaţa ediţiei sale şi *A. Vasilescu*, *Un cronicar bizantin anonim* utilizat de autorul Istoriilor Domnilor Ţării-Româneşti (Conv. Lit. XLVIII 1914 pag. 1085 şi urm).

4) Revista critică literară, Iaşi 1893, ed. Aron Densuşianu. Cf. mss. Acad. Rom. sub Nr. 156, 959. Asupra ei vezi Radonic, Contele George Brancovici etc. Ediţie mai nouă în Revista istorică din 1918.

5) D-l *Stoica Nicolaescu* a publicat cronica Slovenilor în parte, iar letopiseţul Ţării-Româneşti întreg în Revista pentru ist. fil. şi archeologie $XI_4$ (1910). Despre originea acestui letopiseţ vezi *N. Iorga*, *Câte-va note despre cronicele şi tradiţia noastră istorică* pag. 17 (An. Ac. Rom. Seria II. Tom. XXXIII. 1910).

www.dacoromanica.ro

Banul Mihai Cantacuzino combină ştirile cronicei lui Brancovici cu datele cronicei vechi a ţării. In a sa Cronologie critică a Ţării Româneşti [1]) întocmai ca şi 'n carţea-i de compilaţie istorică şi statistică [2]) dă pentru întâia oară la noi o povestire întemeiată şi pe isvoarele interne, cari le-a putut găsi căutându-le cu deosebită râvnă. Stolnicul Constantin Cantacuzino a folosit rezultatele învăţatului său unchiu [3]).

Cronicele nu spun nimic sau foarte puţin despre nevoile interne ale ţării, de luptele lăuntrice dintre boieri şi ceeace aci mai ales ne interesează despre graba pretendenţilor de a ajunge la domnie, despre popor şi felul lui de trai. Ştiri rari de acest fel găsim la scriitorii bizantini, unde era tradiţie a prezenta şi originea neamului, despre isprăvile căruia se vorbea. Şi cronicarii din Apus trebuiră să orienteze publicul lor, cine este acest popor român, care cu fapte aşa frumoase adăoga din sec. XIV istoria generală a Europei. Toată lumea îşi câştigase convingerea, că în sudestul Europei nimic nu se poate face fără concursul poporului român. Ioan Torzello, şambelan al împăratului constantinopolitan, în planul său de ofensivă contra Turcilor, prezentat la 16 Martie 1439 în Florenţa semnala ca absolut necesar concursul Domnului român, care poate pune la dispoziţie peste 15.000 soldaţi călări, din cei mai viguroşi oameni, ce sunt pe lume. [4]) Astfel, când Ţara Românească ia parte la marile întreprinderi ale apusului creştin în contra Turcilor, scriitorii apuseni ne dau şi câteva informaţii referitoare la felul de viaţă, care bătea la ochi străinului ajuns prin părţile noastre, unde descoperea atâta origine romană. Dacă am fi avut ca alte neamuri mai mult noroc, dacă am fi avut vremi mai bune, şi oameni s'ar fi aflat, — cum a fost Murgu — cari cu răgaz să însemneze, ce se întâmplă; în perioada ce o tratăm, am citi ceva

1) *N. Iorga, Istoria literaturii române în secolul* XVIII-lea II, Bucureşti 1901 pag. 128-31. Mss. 468 dela Acad. Rom., ne-a păstrat opera Banului Mihai; dar e o traducere neîngrijită din greceşte. Această carte e Anonymus Valachicus al lui Şincai. Cf. şi *A. Lapedatu, Vlad Vodă Călugărul*, Bucureşti 1908 pag. 3—6.

2) Ed. Fraţii *Tunusli* în greceşte, Viena 1806. *G. Sion* a scos o traducere românească, Bucureşti 1863.

3) Vezi ediţia amintită de *N. Iorga.*

4) *Bertrandon de la Broquière, Le voyage d'Outremer*, Paris 1892 pag. 264 şi urm.

www.dacoromanica.ro

analog cu epoca luptelor dintre cele două roze: căci întru nimic mai pe jos n'au fost luptele de exterminare şi răsturnare reciprocă dintre Drăculeşti şi Dăneşti.

După moartea lui Mircea cel Bătrân Alexandru cel Bun rămâne arbitru pe faţă sau în ascuns al schimbărilor politice din răsăritul Europei de atunci. Fii legitimi şi neligitimi ai lui Mircea, fraţi rămaşi necunoscuţi, pe când marele Domn era în viaţă şi pe cari îl aşează acum pe scena istoriei vre-unul dintre vecini, luptă între dânşii şi contra urmaşilor lui Dan I pentru tronul Ţării-Româneşti. După anul 1435 luptele îşi pierd acest caracter confus, căci de acum Vlad Dracul şi urmaşii săi, Drăculeştii, vor lupta până departe, în jumătatea a II-a a sec. XVI cu Dăneştii, cari se considerau singurii şi cu drept cuvânt adevăraţii descedenţi ai Basarabilor. Rivalităţile pretendenţilor n'au rămas fără ecou în şirurile boerimii. Divanurile domneşti ne arată prietenii, sprijinitorii şi pe duşmanii domnitorului. Până la Radul cel Frumos drăculesc şi dănesc erau antiteze, cum fusese Welf şi Waiblingen. Domnii ajunşi la putere sunt neîndurați faţă de partidul învinşilor. Despre lupte numai între Drăculeşti şi Dăneşti se poate vorbi până la 1462, fiindcă de aci înainte s'au dat lupte şi între urmaşii aceleiaş familii.[1]) Urmările acestor rivalităţi au fost nefaste pentru ţară. Fiece domnitor avea să lupte cel puţin cu atâţia pretendenţi, câte state se învecinau pe atunci cu Ţara-Românească. In curs de mai bine de un secol pe lângă multe fapte luminoase, cari par'că sunt numai pentru a dovedi trăinicia neamului în necurmata împotrivire, când era vorba de apărarea moşiei străbune, asistăm la orori importate din Bizanţul putred de intrigi, de câfe ori una din cele două familii voeşte să statornicească domnia pentru descendenţii săi: aşa se sleia forţa de împotrivire şi se pregătia atârnarea mai sfrânsă către Turci. Trebue însă subliniat faptul, că într'o vreme, când pentru secole se hotărăşte soartea orientului european Ţara-Românească a reuşit să se menţină ca stat şi să aibă în pragul Europei civilizate rolul de apărătoare a civilizaţiei şi creştinităţii. Prin urmare ce poate fi mai interesant decât a studia din toate punctele de vedere, cum Ţara-Românească şi-a putut păstra fiinţa de stat, când alte popoare, precum Bulgarii îşi pierd în-

1) Cf. însă *A. D. Xenopol, Lupta între Drăculeşti şi Dăneşti* (An. Acad. Rom. Seria II Tom. XXX 1907).

www.dacoromanica.ro

dividualitatea de stat atacate fiind numai de un duşman, mai târziu şi Serbia sucombă, iar Ungaria, ţară mai mare şi cu împrejurări excepţional mai favorabile, a căzut în câteva ore la Mohaci primind în interiorul său stăpânirea turcească prin paşale şi begi.

In vremea urmaşilor lui Mircea se stabileşte preponderenţa turcească la Dunărea de jos. Ungaria, Veneţia, Ţara Românească, uneori şi Serbia se aliază pentru a împiedica pericolul turcesc, care devenise pericol european. De accea luptele cu Turcii au avut mai mare răsunet decât toate celelalte evenimente europene contimporane, de cari erau destule în prima jumătate a secolului XV. Desbaterile conciliilor ecumenice continuau, războiul pentru succesiune la tronul francez mai avea până să se termine prin isgonirea Englezilor în lumea lor insulară. Nici cearta casei de Habsburg cu cantoanele elveţiene, nici treburile imperiului german, nici luptele statelor italiene pentru supremaţie nu pot fi asemănate din punct de vedere al interesului general, nici a importanţei politice cu războiul în contra «necredincioşilor». Toată lumea europeană urmărea cu atenţiune încordată rezistenţa celor ameninţaţi.

Fără să se excludă, două mari curente dominau opinia publică europeană: respectul tradiţiei, civilizaţiunei antice şi credinţa religioasă, sentimentul creştin. Ambele curente pasionau întreaga lume cultă europeană şi erau convergente întru mântuirea Bizanţului şi înlăturarea duşmanilor creştinătăţii.

Impărăţia bizantină era în situaţie foarte rea. Semăna cu un bătrân, de care lumea se minuna, că mai trăeşte. Politica bizantină ajunsese de râs; cei din Bizanţ n'aveau nici un prieten. Mai înainte lumea îi urâse, acum îi dispreţuia, căci păcatele vechiului imperiu au dăinuit ş sub Paleologi. Noul Bizanţ era o copie defectuoasă a celui vechiu, iar amintirea gloriei trecute era o greutate şi nenorocire, pentru umerii slabi ai Paleologilor. Theodor Tornikios avusese dreptate, când blama trecerea acestora din Nicea la Constantinopol. Dacă eticheta curţii rămăsese cea veche, nici statul bizantin nu se mai înoise de loc. Mercenari rău plătiţi alcătuiau mica armată, iar în urma continuei lipse de parale flota aproape se desfiinţase. Ţarigradul, locul de râvnă al vechilor ţări bulgari şi altor căpetenii barbare, acum limanul foarte apropiat al aspiraţiunilor turceşti, era, ce e drept, centrul unui mare comerţ şi unei culturi tradiţionale, era şi o admira-

www.dacoromanica.ro

bilă cetate, căreia însă îi lipsea o burghezie bogata. Chiar şi ce mai era, se gătea de plecare în locuri mai bune.

Sub greutatea unor astfel de vremi împăratul şi bisericanii din Bizanţ apelează la ajutorul lumei catolice. Bizantinii sunt gata să recunoască pe papa ca şef al creştinătăţii, admit unirea cu biserica Romei în schimbul unui ajutor efectiv în potriva Turcilor. Impăratul, patriarhul, însoţiţi de episcopi cu multă carte, dogmaticieni *consumaţi, cum era* Visarion, vor lua parte la soborul dela Florenţa. Apusul va admira resturile vechei civilizaţii greco-romane. Entuziasmul religios, care deşi slăbit dela cruciate încoace mai păstrase un rest din forţa sa, devenit ideal creştin, la cei mai mulţi nu era incompatibil cu felul de cugetare al humaniştilor, cari admirau civilizaţiunea veche. Răsboiul contra Turcilor pentru mântuirea Bizanţului avea darul să intereseze pe partizanii ambelor tabere: admiratorii civilizaţiunei antice aşteptau ca Grecia să fie liberată, iar creştinii se bucurau la gândul, că succesele armelor creştine fac posibilă alungarea din Europa a necredincioşilor.

Dacă cercetăm însă motivele imediate ale evenimentelor, atunci constatăm, că idea generoasă era apanagiul elitei europene, intelectuale şi bisericeşti, dar interesele şi profitul personal şi-au avut rolul lor în aceste întreprinderi schiţate sau şi săvârşite. Prin realizarea unirii celor două biserici papii voesc să-şi salveze situaţiunea periclitată prin marea schismă, cu care conciliarii ameninţau puterea papală. Singurii Francezi vin din patria originară a cavalerismului ca ostaşi ai unui senior entuziast. Dacă şi Germani iau parte la lupta dela Nicopole, aceştia sunt prietenii lui Sigismund, cari îl vor alege împărat. Toţi ceilalţi aveau interese vitale să participe la lupta în contra Turcilor. Veneţienii, cari la începutul secolului XIII făcuseră bune afaceri, voiau să profite de distrugerea puterii europene a Turcilor. Ţara Românească şi Ungaria dau lupta pentru a fi sau a nu fi. De altfel numai în Ţara Românească se păstrează buna tradiţie a lui Mircea de a ataca pe Turci ori de câte ori se oferă ocazie. Aci e pivotul situaţiunei generale. Fără Ţara-Românească nici odată nu s'au realizat succese apreciabile, cari să se menţină. Numai aci nu s'a precupeţit niciodată sub urmaşii lui Mircea lupta în contra islamului cotropitor. Dacă Polonia nu ia parte la ofensiva generală creştină dată cu concursul lui Sigismund de

www.dacoromanica.ro

Luxemburg, motivul îl găsim în continuarea rivalităţilor pentru hegemonie în răsăritul Europei. Până la congresul dela Lutzk atitudinea lui Alexandru cel Bun e determinată de alianţa lui cu Polonia. După congresul dela Lutzk, într'un timp când ofensiva turcească e ocupată aiurea, după ce, paralizându-se, nici Sigismund, nici Vladislav Iagello nu putu să câştige preponderenţa politică în răsărit, bătrânul Domn al Moldovei rămâne arbitru situaţiunii politice la Dunărea de jos.

Epoca, ce a urmat după Mircea cel Bătrân, mai e importantă şi pentru fizionomia nouă a clasei boereşti: sub domnitori slabi şi cari domniau timp scurt, boerimea ţării începu a-şi juca rolul său fără a se desvolta însă deocamdată în oligarhie atot stăpânitoare. Elementul boeresc acum se desface în partide, de cari domnitorul trebue să ţie seamă şi cari sub Mircea nu putuseră să însemne ceva. Din acest punct de vedere certurile şi luptele partizanilor domneşti se reoglindesc — acum neavând alte isvoare—numai în schimbările, ce găsim în divanurile domneşti. Boerii nemulţumiţi pribegesc la vecini, în Ardeal, în Bizanţ, la Turci, în Moldova, mai cu seamă atunci, când acolo oblăduia un Domn de talia lui Alexandru cel Bun. Statele vecine alimentează certurile interne căutând din adins a se amesteca în treburile ţării susţinând pe diferiţii pretendenţi, iar recunoştinţa celor ajunşi astfel la domnie era recunoaşterea suzeranităţii, când a vecinilor dela Miază-noapte, când a năvălitorilor dela sud. Această recunoaştere faţă de vecinii dela nord nu a fost împreunată niciodată cu o vasalitate, ci era o simplă alăturare la planurile politice ale regelui din Buda, care avea nevoie de tovarăşi la lupta în contra Turcilor şi deschiderea graniţelor ţării pentru comerţul ardelenesc reprezentat mai ales prin oraşele săseşti. După moartea lui Mihai I pentru independenţa ţării sale, recunoaşterea suzeranităţii turceşti de către Domni prevedea şi plata unui haraciu, cum promisesc încă Vlad pretendentul, şi a cărui sumă ar fi fost atunci 3000 bani roşi.

După moartea lui Mircea cel Bătrân, care a exercitat nu numai hegemonie politică în sudestul Europei, ci şi hegemonia culturală asupra tuturor Românilor carpatini — mitropolitul lui era şi «exarh al întregei Ungarii», iar Alexandru cel Bun a împrumutat multe elemente din Muntenia, pentru a-şi organiza ţara ca administraţie politică şi bisericească—Moldova lui Alexandru

www.dacoromanica.ro

cel Bun rămâne centrul politicei sudestorientale. Influenţa moldovenească s'a esercitat la început în mod tacit cu concursul Poloniei, iar apoi pe faţă. A fost o vreme, când împăratul Sigismund şi Alexandru cel Bun s'a găsit faţă în faţă în lupta pentru hegemonia politică în această parte a Europei. Intrecerea aceasta tacită până în 1426, pe faţă apoi până în 1430, s'a sfârşit în favorul lui Alexandru cel Bun. După cum plecând la soborul de la Constanţa Sigismund lăsase în seama lui Mircea cel Bătrân grija politicei orientale, astfel în ajunul plecării la Roma pentru încoronare împăratul trebui să recunoască, că prietenia lui Alexandru cel Bun îi este absolut necesară. Rivalitatea s'a sfârşit cu împăcare, ceeace însemna, că Alexandru cel Bun a rămas învingător.

Pentru caracterizarea complectă a epocei, ale cărei evenimente se vor discuta mai jos, trebue să amintim un fapt, care aparţine relaţiunilor Ţării-Româneşti. Istoria ne arată, că pretendenţii susţinuţi şi veniţi din Ardeal au de multe ori succes asupra fericiţilor deţinători ai tronului Ţării-Româneşti, atunci când cei dintâi au sprijinul vre-unui partid boieresc, iar cei din urmă n'au pe lângă sine şi contingentele de ajutor ale legilor dunăreni. Explicarea o găsim în absolută atârnare economică a Ţării-Româneşti de Ardealul învecinat. Numai înclinarea spre răsvrătire a poporului în contra domnitorilor, observaţiune făcută de Dukas,[1]) nu poate fi considerată ca lămurire suficientă.

Ţara era totdeauna bogată în producte naturale, materii prime, cari se exportau mai cu seamă în Ardealul vecin, unde nu adesea era foamete. Inchizându-se graniţele celor două ţări române, oraşele săseşti ar fi murit de inaniţie ruinându-li-se comerţul şi industria. Concurenţa dintre Cracovia şi Lemberg pentru comerţul cu Moldova poate fi foarte bine pusă alăturea de concurenţa dintre Sibiu şi Braşov pentru comerţul cu Ţara-Românească. Teleajenul, Prahova şi Rucărul erau pentru Braşoveni, iar Câinenii pentru Sibieni staţiunile comerciale de intrare. In interesul prosperării economice a acestor oraşe săseşti, de banii cărora Sigismund avea atâta nevoe, în interesul întregei bunăstări din Ardeal, regele Ungariei era silit să vegheze, ca Ţara Românească să fie stăpânită de un Domn prieten. Din oraşele să-

1) Dukas, Hist. Byzant. ed. Bonn pag. 201. «ἦν γὰρ τὸ γένος τῶν Βλάχων ἀσύστατον. καὶ ἐπιβουλίαν τῶν ἡγεμόνων ῥέπων τὴν γνώμην εὐκίνητον».

www.dacoromanica.ro

seşti, din Ardeal, îşi procurau domnitorii români pe lângă multe articole de confort şi multe mijloace de a-şi apăra ţara. Cetăţeni ai acestor oraşe, ca să preîntâmpine propria ruinare materială, ce le-ar fi adus închiderea graniţelor de către Ţara-Românească, continuară a se stabili în oraşele şi târgurile româneşti, unde nu era atâta industrie indigenă, făcând prin aceasta oarecumva mai independentă situaţiunea economică a ţărei. Mircea cel Bătrân acordase mari privilegii negustorilor poloni numai având în vedere neatârnarea economică a ţării şi deschiderea altor debuşee pentru productele indigene. Oraşe noui se ridicară şi prosperară pe lângă cele vechi, cari au în numele lor cuprinsă vorba «târg».

Industria şi comerţul avea nevoe de vremi liniştite şi nu de turburarea zilelor de veghe militară, cum a început a fi după moartea lui Mircea cel Bătrân. Dependenţa economică n'a fost deci înlăturată, iar aceasta făcea şi mai împovărătoare situaţiunea politică creată prin mulţii pretendenţi adăpostiţi în oraşele săseşti sau în alte părţi.

Poziţiunea şi tăria ţării asigura însă Domnului Ţării-Româneşti şi'n aceşte vremi independenţa necesară politică; nici odată nu s'a ajuns la noi, cum era atunci sau puţin mai înainte la Sârbi, că regele Sigismund putea vorbi de George Brancovici ca despre «vasalul supus al ţărei noastre ungureşti» (subditus vasallus regni nostri Hungariae).

## 2. Impăratul Sigismund şi luptele pentru tronul lui Mircea cel Bătrân: Mihai I şi Radu II Pleşuvul

La 19 Aprilie 1418 s'a închis conciliul dela Constanţa, unde se dăduse creştinătăţii catolice papa Martin V, dar nu se putuse executa programul de reforme al conciliarilor. In ziua de 21 Mai a plecat Sigismund dela Constanţa spre reşedinţa sa regală, unde-l aştepta chestiunea orientală ivită în urma morţii lui Mircea cel Bătrân.

Cum am văzut, nici o parte a chestiunei orientale nu se rezolvise la Constanţa. Nu se mersese cu nici un pas înainte în chestiunea unirii celor 2 biserici, deşi afară de împăratul bizantin mare interes la deslegarea chestiunei mai aveau Vladislav, regele polon, şi Vitold, cari administrau întinse teritorii ortodoxe. Aceştia trimit la Constanţa pentru a sprijini reunirea celor 2 biserici pe Teodor,

www.dacoromanica.ro

vicarul general al dominicanilor din Constantinopol. Nu se luă însă nici o hotărâre în 1415. In acelaş an, la 15 Noemvre Vitold convoca pe episcopii din ţara sa şi'n sinodul de la Nowogrodek dădură mitropolit separat Lituaniei la Chiev în persoana lui Grigorie Ţamblac. Acesta cu o suită de 19 episcopi sufragani sosi în 18 Februarie 1418 la Constanţa şi la 25 Februarie fu primit în audienţă solemnă de către papa, unde era prezent şi Sigismund, împăratul. Grigorie fu introdus şi în adunarea conciliarilor, unde ţinu o vorbire despre necesitatea unirii. Nu numai regele Vladislav şi Vitold, dar şi împăratul bizantin, patriarhul şi toţi supuşii imperiului bizantin ar fi pentru unire — declară Ţamblac. Alte griji preocupau însă acum conciliul, iar papa Martin V în vremea luptelor cu hussiţii găsia inoportună unirea, căci s'ar fi pus în discuţie chestiunea potirului [1]).

Nici diferendul dintre Poloni şi Teutoni nu aranjase mai departe de stipulaţiunile armistiţiului la Strasburg din 7 Octomvrie 1414. Acest armistiţiu se tot prelungeşte şi cu prelungirea până la 13 Iulie 1419 se aleseră după toată truda conciliului.

Tot în acest timp era pe sfârşite armistiţiul încheiat cu Veneţia, care nu voia să abzică de Dalmaţia. In primăvara anului 1418 Veneţia începu din nou războiul. Trupele lui Sigismund trimise abia în toamna anului nu putură opri înaintarea victorioasă a armatelor republicei. Nici mediaţiunea lui Frederic de Hohenzollern, nici intervenţiunea regelui polon cu ocaziunea întâlnirei cu împăratul la 8 Septemvre 1419 în Sandecz nu aduse încheerea unui armistiţiu. In anul 1420 continuară succesele republicei. La 21 Iunie se predă Trau, iar la o săptămână capitulă Spalato. Şi Cattaro ajunse în mâna Veneţienilor. Numai câteva insule mai rămaseră din toată Dalmaţia lui Sigismund [2]). Acesta după 16 August 1419 moşteneşte regatul Boemiei şi cu el luptele cu hussiţii, cari vor ţine până în 1435.

Pe ce front să-şi îndrepte Sigismund acum acţiunea principală şi decisivă? Căci în 1419 begii dunăreni încep din nou ofensiva,

---

1) *Finke H., Quellen und Forschungen* zur Geschichte des Konstanzer Konzils. Paderborn 1889, pag. 138—141, Cf. şi *Hans Belée, Polen und die römische Kurie* in den Jahren 1414—1424, Berlin 1914 (Osteuropäische Forschungen, caiet 2).

2) *Fejér, Cod. dipl.* X/VI pag. 276—7; *Mon. Slav. Merid.* XII pag. 304, 305—7.

www.dacoromanica.ro

care tindea la impunerea suzeranităţei turceşti asupra Ţării-Româneşti. Aci după stingerea «ultimului reprezentant al neatârnării războinice creştine la sudul Carpaţilor», care a fost Mircea cel Bătrân, urmase fiul acestuia, Mihail. Am văzut, că pornind dela cronicile turceşti s'a susţinut, că Mahomed I către sfârşitul vieţii sale ar fi încercat să îngenucheze pe statornicul duşman dela Dunăre. In primăvara anului 1417 armata turcească ar fi ocupat Dobrogea, ar fi ridicat în apropierea Babadagului fortăreaţa Ieni-Saleh, ar fi întărit Isaccea, ar fi pus mâna pe Giurgiu şi pe Turnu. Armata turcească ar fi ajuns până la Severin, Ungurii ar fi cerut pace, ar fi oferit tribut, cum a făgăduit şi Mircea, că va plăti. Evenimentele, cari au urmat, exclud însă desfăşurarea în acest fel a faptelor istorice. Dacă Mircea ar fi lăsat ţara astfel aranjată cu Turcii, de ce atacă armatele acestora pe Mihai, care în ultimii ani fusese părtaş la conducerea ţării? Iar cuceririle turceşti pe malurile Dunării la început provizorii şi efemere s'au facut mai târziu sub Mihai I, despre care cronicarii turci nu ştiu nimic.

Mihai moştenise duşmănia cu Turcii. Trăise câtva timp în Constantinopol[1]) şi a avut alăturea de tatăl său importantul rol al unui asociat la domnie[2]). In această calitate el îndeplineşte acte de suveranitate. Lui îi încredinţase Mircea aranjarea afacerilor cu ţara «craiului». Mihai, care se întitulează «mare Voevod şi Domn» ia în apărare pe negutătorii braşoveni faţă

1) *N. Iorga, Gesch. des rum. Volkes* I. pag. 304 şi *Haşdeu, Istoria critică* pag. 132.

2) Mai întâi îl găsim în această calitate la 27 Dec. 1391. Dar documentul acesta e o traducere latinească în rezumat, a cărei dată n'a fost de bună seamă bine citită. Titulatura nu poate fi din 1391; chiar şi numele boierilor de divan au fost rău citiţi [*Hurmuzaki-Densuşianu, Documente* I$_2$ pag. 341—2]. Şi documentele, cel din 20 Iulie 1400 şi cel din 1417, [*I. Puşcariu, Fragmente istorice despre boierii din Ţara Făgăraşului.* IV. pag. 43—4, 45—6], traduceri târzii ale unor originale azi necunoscute sunt discutabile ca dată şi divan. Chiar şi titulatura s'a redat în traducere liber, uneori rău înţeleasă, care poate fi însă reconstruită cu ajutorul titulaturii originalelor, cari s'an păstrat cf. *Idem, Două documente* privitoare la revolta boerilor din Ţara-Românească în favoarea lui Mihnea Vodă, numit Cel rău (1508—1510) [An. Ac. Rom. Ser. II. Tom. XXXIII. 1911 pag. 61 şi urm.]. Mihai I e amintit pentru întâia oară ca coregent într'un document original cunoscut, la 11 Mai 1409 [Arh. Stat., orig. slav. S. I. M-rea Strugalea].

www.dacoromanica.ro

de eventuale şicane ale vameşilor săi dela cetatea Dâmboviţei, Rucăr şi Bran recomandându-le să umble drept şi să trăiască bine cu ei [1]). Şi Răjnovenii s'au bucurat de o scrisoare domnească în favoarea lor [2]). In aceeaş calitate «Io Mihai voevod şi domn» dărueşte cu «voia părintelui» său mănăstirii dela Cozia şi dela Cotmeana 10 case de oameni [3]).

Fiul a urmat întru toate politica tatălui său, care i-a lăsat o ţară cu cele mai întinse hotare, care le avusese şi într'o vreme, când Mohamed I pacificând Asia-Mică, încheind pace cu Veneţienii şi cu împăratul bizantin, avea tot răgazul să reînceapă lupta pentru stăpânirea cursului de jos al Dunării. Mihai ţinu cu stăruinţă la alianţa cu împăratul Sigismund. La 5 Iunie 1418 noul Domn confirmă — am văzut — privilegiul acordat de tată-său «de pioasă amintire», prin urmare răposat la această dată, ca Saşii şi ceilalţi locuitori din Cisnădie să aibă dreptul a se folosi «de munţii noştrii» munţii Amlaşului, deci hotărniciţi cu Cisnădia şi îi asigură de protecţiunea sa domnească într'un război, ce l-ar avea cu Transilvania [4]).

De ce prevedea Mihai la această dată neînţelegeri cu Transilvania? Măsuri regale de mai târziu par a da o explicare, dacă pot fi puse în legătură. Din vremea tratatului dela Lublin Mircea stăpânia, iar Mihail moştenise acum stăpânirea peste Bran şi ţara Bârsii. Saşii n'au fost mulţumiţi cu această stăpânire nouă. Ei reclamau «privilegii» vechi acordate de regii anteriori. Nemulţumirea lor era şi pentru taxele şi vămile, la cari îi obligau vameşii brăneni ai lui Mircea. Nemulţumirea a continuat şi sub Mihail. Saşii din Braşov, Cârstian şi Codlea s'au plâns lui Sigismund contra vameşilor dela Bran puşi de răposatul Domn Mircea şi de Mihail, fiul aceluia, Domnul de acum. Sigismund hotărâ, ca Branul şi cu el fireşte Ţara Bârsei să nu mai fie a Ţării-Româneşti. La 7 Iunie 1419 Sigismund scria şpanului Săcuilor,

1) *I. Bogdan, Relaţiile* etc. pag. 6—7.

2) *Ibidem*, pag. 7—8.

3) *Haşdeu, Istoria critică*, Bucureşti 1875 pag. 132; Arh. Stat., Condica m-rii Cotmeana nr. 25 f. 8 şi Condica Brâncovenească nr. 266 f. 253. Cf. *A. Vasilescu, op. cit.* pag. 8 nota 1.

4) *Hurmuzaki-Densuşianu, Documente* I, pag. 502. Faţă de data de zi a lui *Haşdeu* în Archiva istorică I, pag. 118 vezi data corectă ap. *D. Onciul, Titlul lui Mircea cel Bătrân* etc. în Conv. lit. XXXVII (1903) pag. 227.

www.dacoromanica.ro

că îndatăce va lua Branul sub conducerea sa, să readucă situaţiunea cea veche pentru locuitorii din Ţara Bârsii [1]).

Sigismund avea un program vast economic pentru organizareă orientului, mai ales că acest program avea strânsă legătură cu preocupările lui politice.

In ajunul ruperii relaţiunilor cu Veneţia Sigismund intenţiona sdrobirea economică a puternicei republici. La declararea războiului de către republică Sigismund răspunse cu ruperea legăturilor comerciale dintre oraşele imperiale germane şi Veneţia. Impăratul voia construirea unui drum militar şi comercial, care ar fi legat Pera şi Chilia dela gurile Dunării prin Ungaria cu oraşele sudice germane, care drum s'ar fi întins până la Fedosia crimeică [2]). Astfel credea Sigismund, că scurtează calea prin Polonia şi face inutile legăturile continentale comerciale cu Veneţia. Drumul Dunării ar fi câştigat foarte mult în importanţă; oraşele muntene şi moldovene, unele ar fi pierdut din importanţa lor. Pentru realizarea acestui plan ar fi fost necesar, ca relaţiunile împăratului cu Ţara-Românească şi Moldova să fie neturburate. Mihai I imita pe marele său tată, în ce priveşte relaţiunile cu Ungaria. Şi Moldova avea relaţiuni normale cu Sigismund. In interesul oraşelor săseşti din nordul Ardealului voevodul Stibor reînoeşte la 21 Iulie 1412 pentru Bistriţa şi Rodna vechiul tarif vamal pentru mărfurile de import şi export moldovenesc [3]). Acelaş voevod vroeşte să nu se poată ivi nici o plângere a Domnuiui moldovean. La 18 Septemvre următor pune în vedere Spanului Săcuilor, că negustorii moldoveni sunt scutiţi de vamă la Braşov; să nu permită prin urmare, ca negustorii moldoveni să fie molestaţi de Braşoveni [4]). La 5 Iunie 1419 intervine din Caşovia personal Sigismund la Spanul Săcuilor, ca negustorii din Braşov şi ţara Bârsii să poată duce în Moldova prin ţara Săcuilor ar-

1) *Hurmuzaki-Iorga, Documente* XV$_1$ pag. 10—11. Cf. şi *N. Iorga Istoria comerţului* pag. 67 şi urm., pag. 55. Publicând documentul citat s'a susţinut stăpânirea basarabească asupra Branului, *Haşdeu* în Castelul Törzburg în posesiunea Basarabilor [*Columna lui Traian* VI 1. c.]

2) *Altmann, Regesta Imperii* (Die Urkunden Kaiser Sigmunds, Innsbruck1897), nr. 2857 şi 4241. Cf. şi *I. Nistor, Die Handelsbeziehungen* etc. pag. 80

3) Cea mai bună ediţie a documentului ap. *Hurmuzaki-Iorga, Documente* XV$_1$ pag. 7—8.

4) *Zimmermann-Werner-Müller, Urkundenbuch* etc. III pag. 554.

www.dacoromanica.ro

ticole de fier şi alte mărfuri, putând aduce de acolo iarăşi orice fel de mărfuri, cum a fost şi mai înainte [1]).

Pentru realizarea planurilor sale Sigismund trebuia să aibă sigură în mânile unui Domn aliat stăpânirea cursului de jos al Dunării şi al gurilor ei tocmai acum, când începe mai ales din nou ofensiva turcească în această parte.

Turcii sperau să câştige de astă dată stăpânirea nediscutată asupra Dunării, ceeace Sigismund nu putea admite. Impăratul de asemenea ar fi dorit, ca în 1419 să rezolve definitiv chestiunea orientală, căci prevedea greutăţile, ce le va întâmpina cu coroana boemă, care din 16 August 1419 era moştenirea sa, pe care în urma atitudinii sale neleale faţă de mucenicii boemi, Ioan Huss şi Ieronim de Praga şi-o va putea menţine numai după lupte înverşunate. De aceea împăratul la întâlnirea dela Sandecz cu regele polon încercase să înlăture şi primejdia unui nou război între Poloni şi ordul teutonic. Cei doi suverani îşi făgăduiseră să se întâlnească din nou cu 2 săptămâni inainte de Crăciun la Breslau, pentru ca să aranjeze şi celelalte diferende. Sigismund n'a putut merge în Decemvre următor la Breslau, fiind reţinut de luptele cu Turcii, cari năvăliseră în Ţara Românească [2]). Luându-l ca arbitru în diferendul cu Teutonii, Sigismund sosi abia în noaptea de Bobotează la Breslau, unde veni cu hotărîrea gata în favorul ordului. Prin sentinţa sa Sigismund vătămă mult interesele Poloniei şi'n special interesele lituane, căci Vitold pierdea o parte din posesiunile sale [3]). In zadar se scuza împăratul lui Vitold scriindu-i la 10 Mai 1420 din Gratz, că n'a putut face altfel [4]). Duşmănia dintre regele polon şi împărat reînvia potenţându-se prin încurcăturile hussite şi noul război dintre Poloni şi ordinul teuton. Papa Martin V la 17 Martie 1420 chemă întreagă creştinătatea la stârpirea ereziei hussite, la ceeace se obligase şi împăratul soborului dela Constanţa. Faţă de aceasta Calixtinii jurară în adunarea lor din 3 Aprilie 1420, că vor jertfi totul pentru apărarea credinţii noi şi oferiră tronul regelui polon Vladislau.

1) *Székely oklevéltár* III pag. 36 şi urm.

2) Archiv für österr. Gesch. XLII (1875): *Caro*, Liber cancellariae Stanislai Ciolek, pag. 173 nr. CII şi nota 1.

3) *Ant. Prochaska*, Wirok, wroclawski Przeglad Historyczny VIII 1909 pag. 49—62, 154—166, 269—283.

4) *Codex Vitoldi* pag. 473—4.



www.dacoromanica.ro

Impăratul pe această vreme nu înlăturase pericolul turcesc dela Dunăre. Dela început înţelese, că numai având Domn prieten în Ţara Românească poate să-şi considere sigure hotarele dinspre sud ale ţării ungureşti. Mihai deci este tratat la început ca fiul fostului său prieten. La 14 Iulie 1418 împăratul dă călugărilor dela Vodiţa scrisoare, cu care să poată umbla slobozi prin ţara ungurească şi cărora li se făcuse mai înainte probabil neplăceri de catre autorităţile regale, cărora acum li se porunceşte să apere totdeauna pe călugări şi oamenii lor[1]). Acelaş era dator a apăra întreaga moştenire a lui Mircea cel Bătrân. Fiul acestuia stăpânea şi se intitula ca şi tatăl său Domn a toată ţara Ungrovlahiei şi a părţilor de peste munţi şi către părţile tătăreşti şi herţeg Amlaşului şi al Făgăraşului şi stăpânitor banatului de Severin şi pe amândouă malurile Dunării întregi până la Marea cea mare şi stăpânitor al cetăţii Dârstor[2]). Pentru posesiunile sale suddunărene, pentru stăpânirea sa neatârnată la Dunărea de jos Mihai I va fi atacat de Turci, precum şi pentru sprijinul dat cadiului Bedreddin. Şi mulţii pretendenţi lasau să se prevadă multe şi aprige lupte pentru succesiune.

Dukas ne vorbeşte de Dan, fiul lui Dan I. Acesta să fi fost

---

1) Original şi copie slavonă la Arhivele Statului S. I. M-rea Tismana. Originalul are forma [□], cu pecete, nu însă atârnată, ci legată cu fir roşu. Acest exemplar este cu scriere mai mare de cât copia, care are formă [□]. Bate la ochi deosebirea de cerneală şi litere. Titulatura e cu intervertire greşită: „Jigmun cu mila lui D-zeu craiul Romei şi veşnic împărat (sic!) al Ţării Ungureşti şi al Frusco-Dalmaţiei şi al Ţării-Horvăţeşti şi al altor ţări craiu".

2) Facsimil la *Hasdeu, Etym. Magnum Rom.* IV. Introducere, Bucureşti 1898 pag. CCLXI—II, unde i se atribue lui Radu I. S'a dovedit însă, că documentul e dela Mihai I (*D. Onciul, Originile principatelor române* pag. 201 şi urm.; *Idem, Titlul lui Mircea cel Bătrân* etc. [Conv. lit. 1903, pag. 23 şi 223]. Cf. şi documentul lui Mihai I pentru moşnenii din Star-Chiojd din 16 Iulie 1418, unde se traduce titlul în modul următor: „Mihail Voevod Domnul Ţării Româneşti şi munţilor şi către ţara tătărească şi amândoao părţile de dincoace şi peste Dunăre şi până la Poarta de Hier şi până la Marea Neagră. [Cronologia tabelară ap. *N. Iorga, Operele lui Constantin Cantacuzino*, Bucureşti 1901 pag. 22]. In documentul din 22 Iunie 1418 găsim titlul cel scurt. [Arh. Stat. S. I. orig. slav. M-rea Cozia.] Pentru documentul atribuit odată lui Radu II şi dându-i-se dată 1419 Martie 18 vezi şi Revista istorică a Archivelor României II pag. 111 nr. 2273.

www.dacoromanica.ro

ostatic la Turci. Când armata lui Murad II asedia Constantinopolul, el se strecură în oraş din armata asediatoare; arătându-şi originea fu primit bine şi i se dete o corabie, cu care sosi la Cetatea-Albă, de unde organizează ajuns în ţară lupta în contra lui Mihai I, pe care îl răpune.[1]) Dar Turcii începură asediul Constantinopolului acum abia în Iunie 1422, iar la 17 Mai 1421 Radu Pleşuvul era Domn în Ţara-Românească. Dukas nu cunoaşte pentru această vreme decât pe Dan II şi după el pe Vlad Dracul. E de mirat însă, cum cronicarul din statul vecin şi aliat nu cunoaşte mai bine împrejurările. In compilaţia sa Ioan de Thwrocz am putea spune, că rezumă lupta dintre Mirceşti şi Dăneşti, întocmai cum o face Chalkondyles, acesta punând-o la începutul domniei lui Mircea. După cronicarul din Ungaria, lupta era între Dan şi Mircea, «ambii născuţi din acelaş neam». Dan văzându-se mai slab, cere ajutorul Turcilor şi cu aceştia pune pe fugă partidul contrar. Mircea ceru ajutorul lui Sigismund; acesta îi trimite în ajutor cu oşti pe banul Ştefan de Loşonţ. Dar Mircea şi banul Ştefan pierdură şi viaţa şi lupta[2]). Mai aproape de adevăr este de astă dată rezumatul lui Phrantzes, când prezintă atacurile venite din partea lui Murad II contra Ţării-Româneşti. Phrantzes ne spune adică la începutul carierei lui Murad II, că acesta a pornit de două ori în contra Vlahilor şi Moldovlahilor. Prima expediţiune a fost nenorocoasă: sultanul s'a retras cu pierderi. Cu ocaziunea expediţiunei a doua Vlahii au chemat în ajutor pe Unguri, dar Murad a rămas de astădată învingător împrăştiind armata creştină.[3])

Sigismund însuşi a venit de astă dată să organizeze defensiva contra năvălitorilor. La 29 Septemvre Agaton, egumenul dela Tismana, era la Sigismund, care se afla în Oradea-Mare. La această dată el da acestui egumen scrisoarea, în care spunea: «am dat tuturor câţi trăesc în Tara Ungrovlahiei, ce este Basarabească, pentru a lor rugăci ne, ce m'au rugat printr'al lor credincios popa Agaton, ca mânăstirile lor şi toate bisericile şi călugării şi preoţii şi toţi oamenii, cari vieţuesc într'acel pământ să-şi ţie legea lor şi să petreacă în credinţa lor; iar nouă cu dreptate să

1) *Dukas, op. cit.* pag. 201—2.

2) *I. de Thwrocz, Chronica Hungarorum,* Cap. XVII ap., *Schwandtner, Scriptores rerum Hungaricarum* I. Viena 1746, pag. 231.

3) *Op. cit.* pag. 90—91.

www.dacoromanica.ro

ne slujească»[1]) Trăia Mihai I la această dată sau fusese doborât de furtuna turcească, ce se abătuse asupra Țării-Românești?

Dlugosz ne povestește, că Sigismund aducându-și în vara anului 1419 armată mare porni cu ea în contra Turcilor. A ajuns în direcțiunea Belgradului până la Dunăre, unde îl aștepta pe malul celălalt o puternică armată turcească. Dar Sigismund n'a întreprins nimic, ci după ce a stat mai multe săptămâni la Dunăre, s'a înapoiat la Buda.[2])

Sigismund la 25 Octomvre era lângă Porțile de fier,[3]) iar la 28 Octomvre era la Vodița, unde-l găzduia starețul Agaton. Regiunea era zonă de război. Prin urmare Sigismund prin scrisoarea sa dată în pomenita zi întărea tot avutul mânăstirilor de sub conducerea gazdei sale poruncind, ca nimenea să nu supere moșiile, veniturile și pe oamenii mânăstirii.[4])

N'avem nici un indiciu, că Sigismund a înaintat mai departe. In acelaș an din August se amintesc lupte între trupele lui Pipo de Ozora și Turci la vest de Dunăre[5]). Intr'un proiect de apărare a hotarelor ungurești pentru acești ani, care proiect prevedea și alăturarea contingentelor Țării-Românești, Pipo dispunea singur de 1200, iar Sigismund de Lossonch, castelanul cetăților Geurin, Orșova, Mihald, Sebeș și Jidovin avea 250 lăncieri[6]).

---

1) Arhivele Statului S. I. M-rea Tismana. Orig. slav.

2) *Dlugosz, op. cit.* lib. XI. — Pentru știrile din *Fejér, Cod. dipl.* X/$_6$ pag. 599 etc. și *Ios. Aschbach, Geschichte Kaiser Sigmunds* II. Hamburg 1839 pag. 483 cf. discuția doveditoare a lui *Huber, Geschichte Oesterreichs* II. Gotha 1885. pag. 529 și nota 3.

3) *Fejér, Cod. dipl.* X/$_8$ pag. 599.

4) Orig. slavon, Arhivele Statului S. I. M-rea Tismana. Documentul este extrem de interesant. In loc de „ohamnic" aici avem pentru întâia oară „uric" într'un hrisov dat pentru Țara-R. M-rile aveau Bistrița, „târgurile și trecătoarea pe Cerna", deci teritoriul țării se întindea și în județul azi Caraș-Severin. Din același document reiese, că Turcii la această dată fuseseră scoși din țară.

5) Vevi bibliografia ap. *N. Iorga, Gesch. des osm. Reiches* I pag. 389, nota 2.

6) *Mon. Hung. hist.* XXXIII, nr. 119 și *Pesty, Szörénymegye* I, pag. 275; *Idem, Krassóvármegye története*, Budapesta 1883, pag 289; *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_2$ pag. 508 și urm., 511—2. Trebue să se citească Geurin, nu Zeurin, care era în mâna Românilor. Cetatea Geurin a fost ridicată din ordinul lui Sigismund pe teritoriul Mehediei tocmai acum. La 31 Mai Sigismund de Lossonch era castelan numai al cetăților Orșova, Mihald, Sebeș și Jidovin [*Pesty, Krassó*, pag. 289, Cf. *Hurmu-*

www.dacoromanica.ro

Sigismund la 1 Noemvre da document în tabăra dela Pozatha, dincoace de Dunăre, în apropiere de Orşova [1]: era în drum spre casă, căci la 9 Noemvre era în Buda, unde amâna un proces «pentru prezenta noastră expediţie ostăşească pornită contra Turcilor [2]. Incăerările dela hotarul sârbesc rămaseră şi după retragerea personală a lui Sigismund. Severinul era şi acum în mânile lui Mihai I [3], care se putuse menţine faţă de atacul turcesc, pomenit şi într'o versiune a analelor sârbeşti, cari au însemnat: că sultanul Chirişgi a pustiit Ţara-Românească în anul 6927 (1419) August 15 [4].

Din cele de până aci reiese, că în 1419 singur Mihail cu trupele sale a zădărnicit şi înfrânt atacul turcesc. Sigismund a organizat venind în persoană la hotar numai defensiva în contra Turcilor. Se prevedea şi ştia adică, că Turcii vor reveni. Trupele dela hotar trebuiau să fie acuma şi mai gata de luptă. Impăratul n'a putut merge la Breslau să se întâlnească la terminul hotărît cu regele polon tocmai din cauza atacului turcesc asupra Ţării Româneşti în anul 1419 [5].

Sigismund acum socotind suficiente măsurile luate a lăsat sieşi chestiunea orientală aşa cum era, şi în Decemvre 1419 s'a dus la Brünn; chestiunea hussită îl va ţine aproape un an şi jumătate departe de Ungaria, când Mihail I şi căpitanii hotarelor regale vor lupta cu Turcii, cari au revenit în 1420. Sigismund de Lossonch, castelanul cetăţilor de hotar, răsplăteşte la 25 Iulie 1420 servicii făcute de Românul Bogdan în lupta de lângă cetatea Severin [6]) Atacul turcesc a ajuns înaintând până în districtele Sebeş şi Lugoş; oastea regală şi munteană a fost de astădată în-

---

*zaki-Densusianu, Documente* I, pag. 508 şi urm.]. La 25 Iulie 1420 era însă şi castelan de Geurin [*Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I, pag. 511]. In acelaş an găsim prima urmă a comitatului de Severin. La 25 Iulie 1420 Ştefan de Rozgon era comite de Severin *(Fejér, Cod. dipl.* X/8 pag.601)

1) *Milleker, op. cit.* pag. 22.

2) *Károlyi oklevéltár* II pag 52—3.

3) Document regal din 8 Dec. 1419 aminteşte vacantă bănia Severinului [*Fejer, Cod. dipl.* H pag. 214 şi urm., precum şi în 1421 *Pesty, Krassó* pag. 300].

4) Glasnik LIII pag. 81. Cf. şi *N. Iorga*, Studii şi documente III Bucureşti 1901. Prefaţă IX.

5) Archiv f. oesterr. Gesch. XLII (1875) pag. 173 nr. CII şi nota 1

6) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I, pag. 511—2.

www.dacoromanica.ro

frântă. La 20 Decemvre Ştefan de Rozgon, comite de Severin, era lângă Sebeş cu trupele sale [1]).

Turcii ocupaseră şi Severinul înaintând pentru pradă şi mai departe. Ei au pustiit şi scaunul Orăştiei, iar armata voevodului ardelean a fost învinsă lângă cetatea Haţeg. Armata trimisă în ajutorul lui Mihai I, fu împrăştiată, iar Mihai I ca şi Sigismund de Lossonch, căpitanul armatei regale de ajutor, au rămas morţi pe câmpul de luptă [2]). Rolul personal al lui Mihai nu s'a păstrat în deajuns în isvoarele timpului.

Aceasta este marea expediţie, pe care cronicarii turci printr'un metacronism o atribue lui Mohamed I, care a mers cu oşti răsbunătoare în contra lui Mircea cel Bătrân şi în care trupele turceşti au ajuns până la cetatea Severinului.

La 27 Iulie Vladislav, regele polon, scria împăratului Sigismund, care-i ceruse ajutor în contra Boemilor, despre succesele recente ale Turcilor pomenindu-i şi neajunsurile, ce le are cu ordinul în urma sentinţei împărăteşti. Regele polon îi servia şi noutăţi, cari nu puteau bucura pe împărat: că Turcii au năvălit cu mare furie în Ţara-Românească, pe care impunând-o la grele contribuţii au supus-o întreagă, Românii s'au supus toţi aşa că n'a mai rămas stăpânire creştină în nici un colţ din ţară. Lăsând aci garnizoană, Turcii s'au îndreptat cu multe corăbii pe mare contra Cetăţii-Albe. Domnul moldovean temându-se, că va ajunge soarta Munteniei, a cerut Polonilor ajutor de trei ori, mai întâi pe la Rusalii, iar ultima dată pe la sf. Iacob (25 Iulie). Vladislav a şi trimis ajutor Moldovenilor şi de va fi nevoie e gata a merge şi el personal dimpreună cu Vitold [3]). La 16 August răspunse Sigismund la scrisoarea regelui polon încunoştiinţându-l, că s'a sfătuit cu magnaţii din Ungaria şi a ordonat, ca o armată puternică să pornească în contra Turcilor. El însuşi la 25 Iulie era cu oaste lângă Sebeş [4]).

1) *Fejer, Cod. dipl.* X/8 pag. 601.

2) *Ios. Carol Eder, Observationes criticae et pragmaticae ad historiam Transilvaniae sub regibus Arpadianae et mixtae propaginis.* Sibiu 1803 pag. 64—5, Cf. *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I, pag. 515—6, 517—8.

3) Liber cancellariae etc. în Archiv. f. österr. Gesch XLII (1875), pag. 160—1, 162—3. (= Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia. Codex epistolaris Vitoldi, Cracovia 1882 pag. 487—8.

4) Liber cancellariae etc. în Archiv etc. XLV (1871) pag. 390—3 şi Codex Vitoldi l. c. pag. 491—2. Cf. *Katona, Historia critica* XI pag. 360

www.dacoromanica.ro

Isvoarele nu-ne ne dau nici o ştire despre o astfel de campanie a lui Sigismund în contra Turcilor. Nici aceştia n'au rămas stăpâni la Dunărea de jos. Este probabil, că deocamdată Ţara-Românească rămase nominal în sfera de influenţă a Turcilor. Noul Domn, Radu II Pleşuvul, fiu al lui Mircea [1]), ajuns în domnie după această expediţie turcească, caută din motive economice, legături bune şi cu oraşele săseşti. La 17 Mai 1421 el acordă privilegii comerciale Braşovenilor. Documentul acesta conţine următorul pasagiu interesant: «făgăduieşte Domnia mea din ziua aceasta, decând şi-au dat Braşovenii avutul lor, ca să fie pace între noi şi să fim o singură ţară cu ţara domniei mele şi să trăească în bună pace şi în bună înţelegere tot Braşovul şi toată ţara Bârsii; făgăduieşte domnia mea, că vrăşmaşul lor va fi şi vrăşmaşul domniei mele, iar vrăşmaşul domniei mele să fie şi vrăşmaşul Braşovenilor şi al întregii ţări a Bârsei [2]). Turcii deocamdată pusese-că mâna numai pe Silistra dintre posesiunile transdanubiene ale Ţării-Româneşti, căci iată titlul lui Radu II la 1 Iunie 1421: «Io Radul, mare Voevod şi Domn, cu mila lui Dumnezeu şi cu darul lui Dumnezeu stăpânind şi domnind toată Ţara-Românească şi preste munţi, încă şi spre părţile tătăreşti şi herţeg Amlaşului şi Făgăraşului şi stăpânitor al Banatului celui dela Severin şi preste Dunăre până la marea cea mare».

Bunele intenţii ale lui Radu sunt răsturnate de noua ofensivă turcească. Intorcându-se dela Brussa Mohamed I abia mai petrecu câteva săptămâni în Europa. La o vânătoare apucat de un acces epileptic cade de pe cal şi moare. Fiul şi urmaşul său Murad erà decis a dà mai multă atenţiune chestiunilor europene. Legăturile cu Paleologii nu eraù regulate definitiv; trebuia hotărâtă soarta Serbiei şi înăbuşit pericolul românesc la Dunăre, iar regele Ungariei trebuià silit să recunoască stăpânirea directă, or numai în formă de suzeranitate până la hotarele Ardealului şi Banatului cu sediul acum în Timişoara [3]). Incă în primul an al

1) Vezi documentul din 1 Iunie 1421 pentru m-rea Cozia în Condica Brâncovenească nr. 266 f. 349 şi Condica m-rii Cozia nr. 18 f. 249 şi urm. Nu ştim, ce s'a făcut cu fii lui Mihail, cu Radul şi Mihail, amintiţi în hrisovul din 1418 Iunie 22.

2) *I. Bogdan, Relaţiile* etc. pag. 8—10.

3) *N. Iorga, Geschichte des osm. Reiches* I pag. 388.

www.dacoromanica.ro

domniei sale Ungaria trebuiă să simtă noua domnie turcească [1]). Oastea turcească trecând prin Ţara-Românească pustii Braşovul, Hărmanul, Bodul, Hălchiul, Ghimbavul şi Vâlcanul ajungând până la cetatea Piatra Şoimului de lângă Olt, iar altele au luptat sub cetatea Haţegului. Senatul braşovean fù dus în robie. Trupele turceşti venind numai după pradă, nu au stat să ocupe şi cetăţuia, unde se refugiase restul populaţiunii. Impotrivire au găsit numai la Românii din Haţeg [2]). A fost şi Radu II cu trupele de pradă? N'avem nici o indicatiune. El a căutat să aibă şi mai departe bune raporturi cu Braşovenii. La 21 Noemvre 1422 le acordă şi întăreşte «aşezămintele ce le-au avut dela strămoşii domniei mele şi pe drumul Braşovului până la Brăila» şi despre aceasta încunoştiinţă pe «ţarul Alexandru», care între altele aveà şi vama dela Rucăr ca apanagiu [3]).

---

1) Mohamed I murise înainte de 10 Oct. 1421. *Schafarik, Acta archiv. Veneti* II Belgrad 1862 pag. 58.

2) Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt IV pag. 2; *Hurmuzaki-Densuşianu, Documente,* I$_2$ pag. 515—6; *Hurmuzaki-Iorga, Documente* XV$_1$ pag. 11—12; Székely oklevéltár I. pag. 117 şi urm.; Analele sârbeşti în Glasmik. LIII, pag. 81, Spomenik III. pag. 133, 140, 149 etc.; *Dukas,* op cit. pag. 201. Cf. şi *Eder.* l. c. pag. 65, unde ni se dă data pela 24 Iunie.

3) *I. Bogdan, Relaţiile* etc. pag. 11—15. Hrisovul are era dela 1 Ianuarie, obişnuită la Braşov şi deci indicţionul e exact. Practica aceasta vom vedeà, că e ceva consecvent în această vreme. Vezi însă *I. Bogdan,* ibidem pag. 13 nota 4. Despre „ţarul Alexandru" vezi *I. Bogdan,* op. cit. pag. 14 nota, unde se alătură părerii lui *C. Jirecek* din Archiv f. slavische Philologie XIX pag. 69, care susţine, că e vorba de vre-un vlăstar refugiat din familia ţarilor bulgari. De ce s'ar fi refugiat însă tocmai la Radu închinat Turcilor? ne întrebăm. Combătând pe Hasdeu d. *D. Onciul* în *Originile Principatelor Române,* Bucureşti 1899 pag. 200 şi urm., nota 105 ziceà: Părerea că acest „ţar Alexandru" ar fi ţarul bulgar Alexandru (1331 — 1365), care lăsând fiilor săi domnia, s'ar fi retras în Ţara-Românească (Hasdeu, Negru-Vodă pag. CCXLI) nu poate fi admisă, neavând nici-o probabilitate. Chiar pe acel timp este constatat însă un Alexandru, care se numeşte „fiu al marelui voevod Mircea.,., acest Alexandru.... se vede că aveà în posesiune o parte de ţeară pe la Rucăr; el este după toate indiciile *ţsarul Alexandru* din chrisovul lui Radu II, fiind poreclit ţsar (titlu întrebuinţat în Bulgaria şi pentru *fii de domnitori*)". Cf. *Idem. Titlul lui Mircea cel Bătrân şi posesiunile lui* în Conv. lit. XXXVII pag. 23, nota 2. *D. N. Iorga,* în Gesch. des osm. Reiches I. pag 363 puţine, că e vorba de renegatul Alexandru, fiul lui Şişman (greşală de tipar în loc de Sracimir) din Vidin, căruia mai înainte de a fi în Ţara-Românească, sul-

www.dacoromanica.ro

Guvernul din Buda va luà în scurt timp însă poziție contra lui Radu II. Acesta va câștigà însă prețios sprijin în Alexandru cel Bun.

Sigismund pentru a doua oară se pregătea să facă ordine la Dunărea de jos stabilind hegemonia Ungariei. Găsise și un pretendent, care i s'a părut potrivit în persoana viitorului domn, Dan II. In tendințele de supremație ale lui Sigismund nu lipsea nici Moldova, de care nici după expediținea din 1395 n'a abzis și nici la Lublin nu putuse face mare ispravă. Dar Alexandru cel Bun nu era omul, față de care să răușească planurile lui Sigismund. Domnul Moldovei era însumat și acum unei alte sfere de puteri cu tendințe ostile celor ungurești. Alexandru cel Bun va sprijini pe Radu II, iar Sigismund pe Dan. Regele Ungariei se va plânge Polonilor contra lui, se va plânge lui Vitold, care la sfârșit îl va aprobà fiind de părere, că rãul trebue stârpit din rădăcină [1]). Nimic nu vor folosì acestea puternicului împărat, care în cele din urmă va trebui să-și sacrifice protejatul abandonându-l răzbunării lui Alexandru cel Bun.

Legăturile acestuia cu Polonia continuau a fi cordiale. Divorțul lui Alexandru de Ringalla, sora lui Vitold, n'a adus ruperea relațiunilor, cum atât de mult ar fi dorit Sigismund. Alexandru cel Bun și fiul său asociat la domnie Iliaș asistați de sfatul boerilor dedeau la 13 Decembrie 1421 Ringallei ca apanagiu Seretul și Volovățul pe valea Sucevei și 600 ducați de aur anual sau roșii de aur ungurești, 300 la sf. Petru, 300 la Crăciun [2]).

Chestiunea hussită și tot complexul rivalității politice dintre împăratul Sigismund și Vladislav, regele Poloniei, cerea cu imperiozitate în interesul bine înțeles al Poloniei, ca Domnul moldovean să stăruiască în vechiul său făgaș. Moldova sub Alexandru câștigase foarte mult în urma alianței cu Polonia. Alexandru nu știa nimic despre compromisul dela Lublin și legăturile strânse economice dintre țara Moldovei și Polonia erau însoțite și de intime legături culturale. Universitatea din Cra-

---

tanul Mohamed I i-a dat să administreze în Asia-mică teritorul rebelului Djuneid. Cf. *Idem, Istoria comerțului* I. pag. 69.

1) Codex Vitoldi pag. 713; Liber cancellariae în Arhiv etc. XLV pag. 481 — 2.

2) *Hurmuzaki-Kaluzniacki, Documente* I$_2$ pag. 833 și urm. (=Codex Vitoldi pag. 539 (regestă). Cf. *Documente* I$_2$ pag. 514 — 5.

www.dacoromanica.ro

covia va fi contribuit şi mai mult, ca opinia publică moldoveană să fie favorabilă Poloniei. Chestiunea Pocuţiei nu s'a mai pus în discuţie, deşi ştim, că regele polon nu achitase restul datoriei. La anul 1424 socotelile Lembergului amintesc iarmarocul la Sniatyn al Moldovenilor [1]). Desvoltarea evenimentelor ulterioare nu confirmă, că Moldovenii ar fi luat la Paştile din 1413, sorocul scadenţii datoriei, dacă nu în stăpânire, cel puţin în administrare Pocuţia.

Tratatul dela Lublin s'a dovedit a fi o învoială ad-hoc, care însemna numai amânarea unei hotărîri definitive, pe care nici unul dintre semnatari n'avea momentan curajul să o ia. Prilejul sosi nu peste mult timp, ca să se constate, că tocmai semnatarii nu respectă condiţiile învoielii. Am văzut, că Turcii în vara anului 1420, după ce pustiiseră cu multă sălbătăcie şi subjugaseră Ţara-Românească, au încercat şi contra Moldovei un atac dispre mare. Obiectivul lor imediat a fost Cetatea-Albă. Ambii semnatari aveau datoria să alerge în ajutorul Moldovei. Moldovenii singuri au respins de astădată pe Turci. Inzadar ceruse Alexandru cel Bun ajutor dela regele Vladislav, apoi indirect dela Sigismund. Fără ajutor strein s'a zădărnicit orice încercare turcească contra Cetăţii-Albe [2]). Impotrivirea ce o întâmpinară aci Turci, fu aşa de straşnică, că în anul următor [3]), când Turcii înainte de 4 Iulie pustiiră Ţara-Bârsei ajungând cu oştile lor până la cetatea Piatra Şoimului de pe Olt şi până sub Haţeg, nu mai îndrăsniră a se lega de Moldova. Noul domnitor din Ţara-Românească, Radul (II). Pleşuvul recunoscut

1) *N. Iorga, Relaţiile comerciale ale ţerilor noastre cu Lembergul*, Bucureşti 1900 pag. 8.

2) *Codex epist. Vitoldi* ed. A. Prochaska pag. 487—8, 491; *Liber cancellariae* etc. în Archiv etc. LII pag. 159 şi urm., 163, 391, 488; *Zeissberg, Analekten* etc. în Zeitschrift f. oesterr. Gymnasien an. 1870 pag. 370 şi Călătoria lui *Guillebert de Lannoy*, ambasador al regelui francez Carol VI şi regelui englez Enric V, care din Lituania după moartea lui Mohamed I trecu în Moldova, de unde se îndreptă spre Caffa, în drum ajunge „la o cetate şi port pe Marea Neagră, anume Moncastro sau Cetatea Albă, unde locuesc Genovezi, Români şi Armeni". In timpul şederii lui acolo venise guvernatorul Podoliei, „Gueldigold", care din ordinul lui Vitold veneà să refacă cetatea, ceeace s'a şi făcut în mai puţin de o lună într'un loc pustiu, lipsit de piatră şi lemne [Archiva istorică I (1864) nr. 17 pag. 129—30].

3) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I, pag. 515—6, 517—8.

www.dacoromanica.ro

de Turci, căutase şi prietenia lui Alexandru cel Bun, cu al cărui sprijin şi bună voinţă va conta să înfrunte duşmănia lui Sigismund [1]). Lui Alexandru cel Bun nu-i va conveni să aibă pe tronul ţării surori un om al lui Sigismund, cum va fi Dan II. In felul acesta Domnul moldovenesc contrabalansa în orient tendinţele imperialiste ale lui Sigismund. Pe de altă parte Alexandru cel Bun voia să stăpânească neturburat Chilia, de care avea nevoe pentru a-şi apăra Cetatea-Albă; ca să numai fie expus unei primejdii, ca cea din 1420, stăruia ca straja la gurile Dunării contra Turcilor şi altora să rămână în mânile sale. Dan II va reclama această Chilie nu atât pentru sine, cât mai mult pentru planurile lui Sigismund, cum vom vedea mai departe.

### 3. Stăruinţa lui Sigismund de a resolvi definitiv chestiunea orientală în 1423—1427 : Dan II

Era firesc, ca Sigismund să se desintereseze numai provizoriu de schimbarea politicii din Ţara-Românească. Sigismund nu puteà admite în planurile sale, că Ţara-Românească să o aibă un Domn închinat Turcilor. Dar deocamdată îl preocupà în-

1) Pasagiul din compilaţia Thwrcziană (cap. XVII) ne redă lupta dintre Mihail I şi Radu Pleşuvul, contra căruia zadarnic spre propria-i peire merge într'ajutor cu oaste Ştefan (sic !) de Lossonch. Dar Sigismund de Lossonch a avut rol în luptele dela 1420. Ştefan de Lossonch a luat parte la expediţia din 1427 în Ţara-Românească. Cf. şi *D. Onciul, Titlul lui Mircea* etc. în Conv. lit. 1903 pag. 225 nota 2. Despre rolul acestora vezi Oklevéltár a Tomaj-nemzetségbeli Losonczi Bánffy-család történetéhez I. 1214 — 1457 ed. Varju Elemér, Budapesta 1908. Documentul dela Radu II cu data 21 Noemvre 6930, indiction 15. (*I. Bogdan, Relaţiile* etc. pag. 11), nu este din 1421, ci din 1422, cu care an se potriveşte şi indicaţionul, era trebuind socotită dela 1 Ianuar, nu 1 Sept. Asemenea documentul dela Dan II dat în Târgovişte la 23 Oct. 6931, indiction 1, trebue socotit după aceeaş eră, pentru anul 1423, cu care acordă indicţionul, căci aceste documente de privilegii comerciale pentru oraşele săseşti din Ardeal, au în vedere la redactarea datei era dela 1 Ianuarie, singură obişnuită în Ardeal pe această vreme. (Vezi însă *I. Bogdan* l. c.). Documentul din 10 Sept. 6930 dat de Dan II în Argeş, deci în 1421. are data deteriorată, aşà că poate fi din alt an. Cu data 6930 Sept, 10 Argeş îl dă în regestă după condica veche *I. Brezoianu, Vechile instituţiuni ale Românieĭ*, Bucureşti 1882. Apendice pag. 233. *Ibid.* aminteşte iarăş după condică altul cu data 6931 Sept. 16 Argeş pentru mânăstirea Tismana, Originalele slavone păstrate la Arhivele Statului au însă pentru primul 6937 Sept. 10 (= 1428), iar pentru al doilea 6939 (1430) Sept. 16 (S. I. M-rea Tismana).

www.dacoromanica.ro

coronarea şi luptele din Boemia, dela cari aşteptà un rezultat definitiv.

Contele de Wartenberg, preşedintele consiliului de guvern, deschise regelui poarta cetăţii regale, Hradşin; dar, când noul rege nu încuviinţă cererea cetăţenilor din Praga de a li se permite folosinţa potirului şi a se da amnestie generala, se încep luptele Boemilor cu Sigismund. Asediul capitalei începù abia după sosirea trupelor imperiale, la 30 Iunie. Dupăce 4 săptămâni aceste trupe avură numai pierderi considerabile şi nici-un succes faţă de noul mod de a se luptà în tabără de care şi a impune mişcări repezi cavaleriei, Sigismund fu mulţumit, că la 28 Iulie se încoronă în Hradşin. Nici după încoronare n'avu succese armata lui Sigismund, care în Martie 1421 se înapoiază în Ungaria [1]).

După lupta dela Deutschbrod (1422 Ianuarie 6—8), unde principala armată regală de sub conducerea luî Pipo de Ozora fu sdrobită pierzând 12.000 oameni, Calixtinii au trimis din nou solie către regele polon oferindu-i coroana boemă, iar când acesta refuză, se adresară lui Vitold, care primì şi trimise ca locţiitor pe Sigismund Koribut. Hussiţii dela Poloni şi mai ales dela Lituani aşteptau sprijinul mântuitor. Ieronim de Praga, tovarăşul lui Huss, n'a scăpat niciodată ocazia, când puteà să spună, că biserica orientală este spiritualiceşte cea mai înrudită cu hussitismul, care mai reprezentà afară de aceea şi o direcţiune politică slavă naţională. Vitold erà marele duce al unui mare teritoriu ortodox slav.

In acest timp Sigismund, regele şi împăratul, a făcut pentru întâia oară demersuri, ca să câştige pe Alexandru cel Bun de partea sa şi să creieze Poloniei în această parte dificultăţi, printr'un duşman puternic. Cu deosebită bucurie află de neînţelegerile dintre Domnul moldovean şi dinastia polonă din cauza divorţului de Ringala, sora lui Vitold, care ar ameninţà cu războiu pe fostul său cumnat [2]). Diferendul lui Alexandru cel Bun cu dinastia polonă s'a aplanat însă cu bine, aşa că puternice detaşamente moldoveneşti au luat parte sub spătarul Coman la luptele contra Teutonilor lângă Marienburg în anii 1422—3. Dlugosz şi după el Cromer ne povesteşte o frumoasă ispravă a unui

4) *Schönherr*, op. cit. pag. 540.
5) Codex Vitoldi pag. 547, 550.

www.dacoromanica.ro

detaşament moldovean de 400 soldaţi [1]). Aceştia au întins cu multă dibăcie o cursă Teutonilor înfrângându-i apoi şi punându-i pe fugă. Mulţi Teutoni pieriră cu această ocaziune şi mulţi fură făcuţi prizonieri.

Sigismund, care în Boemia nu făcuse nici-o ispravă lăsând-o frecărilor dintre feluritele confesiuni hussite şi grijei lui Albrecht de Habsburg, duce de Austria, care din 28 Septemvre 1421 îi era ginere, reveni iarăşi la teatrul de luptă, de unde pornise chestiunea orientală.

Anul 1422 fu an de pace pentru Radu II; dar în anul următor începură luptele în contra lui. El a încercat să păstreze legături bune cu ţara lui Sigismund. La 21 Noemvre el confirma în chestiunea vămilor pentru Braşoveni «aşezămintele, ce le-au avut dela strămoşi» [2]). In 1423 începe războiul contra lui Radu şi contra Turcilor, cari pe vremea aceasta deţineau pe malul dunărean şi Silistra.

Atacul începù iarna, când Radu nu putea primi decât un neînsemnat ajutor dela Turci. Intr'o cronică braşoveană găsim ştirea, că Dan a bătut la 25 Februarie 1423 pe Turci omorând aproape 36.000 [3]).

Singurul cronicarul Dukas ne spune, că Dan II a fost mai întâi la Turci, dela cari se refugiă în Constantinopol, de unde i se dădu o corabie mare, de merse la Asprokastron şi cu ajutorul unei părţi din boerime omorî pe fiul lui Mircea şi rămase el Domn [4]). Toate acestea s'ar potrivi mai curând la Radul II. Şi poate tot a acestuia e solia, despre care Dukas aminteşte, că a fost la sultanul în Brussa, unde a făcut supunere şi i-a promis tribut [5]).

Toate celelalte ştiri concordă, că Dan II a fost aşezat în domnie cu ajutorul lui Sigismund [6]). După 21 Noemvrie şi înainte

---

1) *Dlugosz, Hist. Pol.* lib. XI *Cromer, op. cit.* pag. 286. Pentru aceasta şi legăturile Moldovei cu Polonii vezi *I. Ursu, Relaţiunile Moldovei cu Polonia până la moartea lui Ştefan cel Mare*, Piatra N. 1900.

2) *I. Bogdan, Relaţiile* etc. pag. 11.

3) Quellen zur Gesch. der Stadt Kronstadt, IV pag. 291.

4) *Dukas*, op. cit. pag. 202. *D. Onciul* susţine că acest Dan, nepot al lui Mircea a condus contingentele de ajutor munteneşti în sprijinul pretendenţilor turci.

5) *Ibidem*, pag. 196.

6) *Windecke, Denkwürdigkeiten* zur Gesch. des Zeitalters Kaiser Sigmunds. Berlin 1893, ed. W. Altmann. Cf. şi ediţ. Hagen, pag. 155;

www.dacoromanica.ro

de 31 Decemvre Dan intră cu oaste în ţară şi alungă pe Radu, care se retrase peste Dunăre. Nu mult după aceea trupele turceşti trecură Dunărea ca să alunge pe Dan. Acesta se retrage la munţi, unde se întâlneşte cu Pipo de Ozora, împreună cu care alungă din nou pe Turci din ţară [1]).

Sigismund încurajat de acest succes plănui o expediţie în stil mare. De aceea caută să se împace cu regele polon, pe care să-l întrebuinţeze la potolirea răscoalei Boemilor. Pe când Koribut lucra în Praga, ca Boemii să-l aleagă pe el rege, după ce Vitold la insistenţa regelui polon îşi declină orice legătură cu Hussiţii, Sigismund, Vladislav şi Vitold se întâlnesc la Kesmark, unde la 30 Martie 1423 reînoind tratatul dela Lublin, cred, că au înlăturat toate diferendele [2]). Vladislav a mai promis şi o armată de 30.000 oameni contra Hussiţilor. Şi în vara anului 1424 Sigismund este în Cracovia la nunta regelui Vladislav cu a patra sa soţie, Sofia, o principesa rusă [3]). Era o îndulcire aparentă a relaţiunilor dintre cei doi regi, căci bănuiala a planat şi mai departe la fiecare asupra acţiunilor celuilalt. Dar Sigismund paralizase deocamdată acţiunea polonă în Boemia, unde şi acuma avea noroc. La 11 Octomvre 1424 muri şeful militar hussit, iar certurile dintre diferitele secte, precum şi caracterul de revoluţie socială, la care ajunseră învăţăturile hussite în mintea poporului neştiutor, contribui la triumful lui Sigismund, care ştia să aştepte, fără să cedeze.

Regele Ungariei se putea dedica tot mai mult chestiunii orientale. La 1 Iulie 1423 se pregătia o armată mare ungurească să meargă contra Turcilor [4]). Un agent din Orient era în acest an

---

Codex ep. Vitoldi pag. 758. Vitoldi scria marelui magistru al ordului Teutonic la 17 Martie 1427: „der egenante herre Romische konig binnen Korcz auf Worczland geczogen ist, do her wider die Turken eczliche weile gelagen hott. Und Dan der Grossen Walachye andirs Bessarabia genant, ein herre gesaczt (ist) von dem Romischen Konige, der ist iczunt bei im, und Radul, der ein herre ist desselben Landes gesaczter von den Turken, der helt daz selbe landt inne mit gewallt".

1) *Hurmuzaki-Documente* VIII pag. 3; *Seadeddin*, ap. *Bratutti* II pag. 17.

2) *Raczynski, op. cit.* pag. 300 şi urm. (=Codex Vitoldi pag. 582, 584).

3) Cf. *Levicki, Ein Blick in die Politik König Sigmunds gegen Polen* in Bezug auf die Hussitenkriege în Arch. f. österr. Geschichtsquellen KXVIII.

4) *Történelmi Tár*, an. 1897, pag. 342.

www.dacoromanica.ro

în Italia, unde strângea ajutor în contra Turcilor [1]). Impăratul voia să meargă la Roma să se încoroneze având nimbul victoriei contra necredincioşilor. Armata lui Dan II împreună cu trupele regale conduse de comitele Pipo înainte de 25 Octomvre avură succese strălucite contra Turcilor, pe cari i-a gonit total din Ţara-Românească urmărindu-i şi la sud de Dunăre, unde s'a ocupat Silistra. Cetăţile de pe malul stâng al Dunării reveniră atunci la Ţara Românească [2]). Drept mulţumită pentru sprijinul acordat Dan acordă Braşovenilor privilegii comerciale la 23 Octomvre 1423, când expediţia era terminată [3]).

Dan II aşezat în domnie o va duce în lupte continue. Dan mulţumeşte lui D-zeu, că poate totuşi să rămână în scaun şi-şi manifestă această mulţumită făcând danii mânăstirilor, precum la 28 Februarie 1424 confirmă pentru mânăstirea Cozia şi Cotmeana stăpânirea peste 10 case de oameni din Târgovişte [4]), iar la 5 August confirmă printr'un hrisov de danie posesiunile mânăstirii Tismana şi Vodiţa [5]). Relaţiunile lui cu Sigismund erau umilitoare, cum nu fusese până la el situaţiunea nici unui Domn român. Mircea cel Bătrân ameninţat cu cotropire de duşmani şi silit să recurgă la ajutorul lui Sigismund încheie pe picior de deplină egalitate convenţia militară cu regele Ungariei. Vremea fusese aliatul lui Sigismund. Iată în ce chip jignitor pentru demnitatea ţării motivează Dan II privilegiile comerciale acordate Braşovenilor la 10 Noemvre 1424: «Căci s'a îndurat domnul meu craiul de domnia mea şi m'a primit slugă credincioasă a sa şi mi-a dăruit haraghie de bani, ca să fie în ţara domniei mele, precum este în ţara lui, tot aşa să se bată şi în ţara domniei mele» [6]). Iar Sigismund îi scrie la 4 Aprilie 1425 cu toate acestea, să nu

---

1) *Hurmuzaki, Documente* VIII. pag. 3; *Sztáray* okl. II pag. 237.

2) Sigismund la 19 Noemvre 1423 e în Ozora (*Károlyi-oklevéltár* II. pag. 77). Pentru evenimentele anului 1423 vezi *Nagy Gyula, A Nagymihályi ès Sztárai gróf Sztáray családi oklevéltára* II pag. 237; *Gelcich-Thallóczy, op. cit.* pag. 292; *N. Iorga, Notes et extraits* I. pag. 347 nota 1, 349—50; II pag. 218.

3) *I. Bogdan, Relaţiile* etc. pag. 15—17.

4) Arh. Stat. Condica Brâncovenească nr. 266 f. 253—4.

5) Orig. slav Arh. Stat. S. I. M-rea Tismana VII. 3

6) *I Bogdan, Relaţiile*, etc, pag. 21 şi urm. (=*Hurmuzaki-Iorga, Documente* XV$_1$, pag. 12—13.

www.dacoromanica.ro

mai impună cu silа Braşovenilor şi peste tot Bârsenilor ducaţii proprii, moneta, care în româneasca vulgară se zice ducat [1]).

Radu Pleşuvul şi Turcii nu vor lăsa în pace nici de acum înainte pe Dan. Nici ţara întreagă nu era cu Dan, căci numai câţiva din boerii lui Radu fac cauză comună cu noul Domn. Nu departe peste graniţă Radu avea puternic sprijin în opoziţia, ce o făcea Alexandru cel Bun politicei imperialiste a lui Sigismund.

Toată lumea creştină aştepta fapte mari dela împărat şi el însuşi credea, că le va putea realiza, iar de nu va merge, totdeauna îşi va avea pretextul său. La 15 Noemvre 1423 Ioan VIII părăsea Constantinopolul, ca în Veneţia, Milan, Ungaria să-şi facă aliaţi la lupte'e cu Turcii [2]). Fără să facă multă ispravă s'a înapoiat pe la sfârşitul lui Octomvre 1424 prin Chilia, unde i se trimiseră corăbii din Constantinopol. Turcii făcuseră multe neplăceri bătrânului Manuil — acum călugărul Matei — asediându-i statornic capitala începând din Iunie 1422 [3]). Noul împărat s'a încercat să înjghebeze o ligă creştină care să-l scape de condiţiunile grele ale păcii, care fusese silit să o încheie cu Turcii la 22 Fevruarie 1423.

După plecarea împăratului bizantin sosiră trimişi turci la Buda cu daruri pentru Sigismund, pentru ginerele său, Albrecht de Habsburg şi cu propuneri de pace, cari au fost primite pe timp de 2 ani [4]). Preparativele lui Sigismund contra Turcilor continuă însă. In toamna anului 1424 se fortifică din nou cetatea Severinului [5]) şi cetăţile de hotar, pe cari le vizitase şi Sigismund, căci la 16 Octomvre era la Orşova. La 21 Noemvre trupe regale erau îndreptate spre Saan şi spre Severin [6]). Serioase pre-

---

1) *Hurmuzaki-Iorga, Documente,* XV$_1$, pag. 14.

2) *Phrantzes, op. cit.* lib I. pag. 118 şi urm.

3) *N. Iorga, Gesch. des osm. Reiches* I pag. 381 şi urm. şi *Schafarik op. cit.* pag. 95.

4) *Pray, Annales* pag. 285.

5) *Hurmuzaki-Densusianu Documente* I$_2$ 531—2. Bănia Severinului e arătată vacantă în documentele regale din 1421 (*Pesty Fr. Krassó vármegyetörténete,* Budapesta 1883 pag. 300), la 21 Noemvre 1422 (*Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_2$ pag. 526), la 10 Iulie 1423 (*Codex dipl. patrius* III pag. 344—6). Dar cetatea întărită rămase în posesiunea Ţării Româneşti, cum o găsim la 5 August 1424. (Document pentru Tismana l. c. şi Archiva istorică I, pag. 19—20). Despre fortificarea Severinului vezi şi *N. Iorga, Acte şi fragmente* III pag. 11.

6) *Pesty-Ortvay, op. cit.* pag. 588—9.

www.dacoromanica.ro

parative se făceau toamna târziu în această parte a regatului. Sigismund se mulţumeşte a sta în defensivă. Când Turcii atacară pe Dan în toamna anului următor, Sigismund îi trimise în ajutor trupe sub voevodul ardelean Nicolae de Chaak[1]), cari împreună cu armata muntenă au bătut aşa de simţitor pe Turci, încât foarte puţini Turci au mai scăpat, ceeace a fost înainte de 20 Octomvre. In acelaş timp alte trupe sub comanda lui Pipo de Ozora şi Hermann, conte de Cilli şi Zagora, au înaintat prin Bulgaria în direcţiunea Vidinului, pe care l-au ocupat. De către Ţara-Românească Turcii au fost urmăriţi până la Silistra, care iarăşi au asediat-o trupele aliate[2]). Sigismund însuşi venise până la Orşova, în apropierea căreia era la 16 August[3]).

Trupele aliate creştine dovedeau prin succesele lor, că Turcii pot fi înfrânţi. Tot aceste succese socotea Sigismund să le folosească spre profitul său în tratativele, ce începuse cu statele italiene. Nu numai ca împărat era interesat Sigismund la luptă pentru întâetate a statelor norditaliene, ci grija de a-şi deschide un drum spre încoronare la Roma şi chestiunea dalmatină, care-l despărţea de Veneţia, lega fără întrerupere atenţiunea lui Sigismund de desfăşurarea evenimentelor.

La 22 Februarie 1422, când se încheie pe 10 ani alianţa dintre Veneţia şi Filipo Maria Visconti, ducele de Milan, se închidea drumul lui Sigismund şi pentru încoronarea cu coroana de fier a regilor lombarzi şi pentru încoronarea imperială din Roma. In zadar a recurs Sigismund la mediaţiunea ducelui Amedeu de Savoia. Impăratul fu silit să-şi amâne drumul.

Abia după succesele contra Turcilor şi sub impresia acestora se reiau tratativele. Demnitatea imperială era într'adevăr o ceremonie goală, pierduse foarte mult din importanţa, ce o avusese înaintea creştinătăţii. Dar Sigismund voia cu orice preţ să să încoroneze, cum se încoronase tată-său şi mai ales că frate-său Wenzel, ori cât a umblat, n'a putut să-şi pună pe cap coroana de împărat.

Rivalităţile statelor norditaliene i-au făcut mai târziu posibilă

1) *Gelcich-Thallóczy, op. cit.* pag. 309 şi urm.; s'a citit greşit „Zaach".

2) Cf. şi *Hurmuzaki-Documente* VIII pag. 4 Despre Nicolae de Chaak vezi şi *Documente* I, pag. 537—8.

3) *Cod dipl. patrius* I. pag. 319.



www.dacoromanica.ro

lui Sigismund împlinirea dorinţii. Ajungând Francisco Foscari doge, se începe o luptă surdă mai întâi, apoi pe faţă în contra ambiţiunei ducelui de Milan de a uni sub sceptrul său întreaga Italie de nord. Acela ocupase Genua şi începuse războiu şi contra Florenţei. Atunci isbucni războiul între Veneţia şi Milan. Florenţa atăcată căuta pretutindeni aliaţi: ea recurse şi la Sigismund, pe care voia să-l împace cu Veneţia. In Aprilie 1425 o solie florentină având cu ea şi Veneţieni era primită favorabil de Sigismund. Dar chestiunea dalmatină—Ungurii nu voiau să cedeze Dalmaţia, Sigismund ar fi cedat-o poate judecând după zălogirea oraşelor din Zips regelui polon Vladislav — şi interesul, ce-l lega pe Sigismund şi de încoronarea în Milan, făcea ca relaţiunile dintre împărat şi republică să rămână încordate şi ca împăratul să prefere e ducele de Milan. Impăratul ştia perfect, că fără colaborarea flotei veneţiene nimic statornic nu se poate întreprinde în contra Turcilor. I-o spusese şi împăratul bizantin Ioan VIII, când a fost la Buda. Numai din aceste motive la curtea din Buda nu se renunţă la tratative şi aceasta fu cu atât mai mult, cu cât Sigismund n'ar fi voit, ca ducele de Milan să fie sdrobit de liga norditaliană formată suo conducerea Veneţiei, căreia i se alăturară republica florentină dimpreună cu regele de Aragonia, ducele de Savoia, Siena Ferrara şi Mantua. Prin urmare Grandval, ambasadorul regelui, francez Carol VII, pe lângă Sigismund şi Veneţia pune la cale noi tratative în toamna anului 1425[1]). Marele senat primi la 3 Mai oferta de mediaţiune, dar răspunse, că pacea atârnă de ducele de Milan[2]). Grandval revine la Sigismund, care dându-i 2 plenipotenţiari ai săi îl trimite din nou în Veneţia cu propuneri. Senatul veneţian alese o comisiune, care să studieze aceste propuneri. La 25 sau 26 Octomvre Ioan, prepozit de Buda, înaintează propunerile lui Sigismund, date în Pressburg la 26 Septemvre, cari sunt următoarele: 1) Să se încheie alianţă între rege şi republica Veneţia contra Turcilor. Aliaţii vor lupta contra Turcilor şi se vor ajuta reciproc, Veneţia pe mare, regele pe uscat. 2) Republica permite, ca regele să recrutăze de pe teritoriul ei pentru războiul contra Turcilor arcaşi şi alte trupe necesare. 3) Republica împrumută pe rege cu 200.000 galbeni. Până ce nu se vor plăti banii,

1) *Beaucourt, Histoire de Charles VII*, II. Paris 1882. pag. 345.
2) Revue historique 1891 pag. 306—7.

www.dacoromanica.ro

nu vor fi între aliaţii de azi nici un fel de ostilităţi şi nici urmaşii regelui nu vor face republicei război înainte de plata sumei împrumutului. 4) Ori de câte ori Sigismund are nevoie, republica îi pune la dispoziţie oameni, cari să construiască corăbii pe cheltuiala regelui. 5) Regele se învoeşte, ca în armistiţiu să fie cuprins şi ducele de Milan. 6) Veneţia nu numai nu va pune piedici, dar va ajută pe Sigismund, care vine în Italia pentru încoronare şi-l va sprijini şi la înapoiere[1]). In şedinţa sa din 30 Oct. senatul veneţian dă răspunsul. Veneţia înainte de aceasta auzind, că sultanul este dispus spre pace, dăduse împuterniciri să încheie pace, comandantului flotei trimise la Gallipoli contra Turcilor, necunoscând intenţiunile regelui. Acum tratativele de pace erau aproape pe sfârşite. Amintind aceasta senatul veneţian declară, că Veneţia a fost totdeauna cu creştinii. Dacă regele şi decâteori va înaintă până'n Grecia, flota veneţiană va împiedecă înaintarea Turcilor din Gallipoli prin Romania şi spre Dunăre. Flota va stă la dispoziţia regelui, cât timp acesta e în părţile Romaniei şi Veneţia va permite, ca regele în astfel de împrejurări să descindă la Salonic şi în alte părţi veneţiene. Poate să deà regelui numai 50.000 galbeni şi să-i plătească în 2 rate, iar armistiţiul să se încheie pe cinci ani. Veneţia primeşte toate celelalte propuneri regale. Nu ştim, să se fi continuat tratative în acest sfârşit de an, plenipotenţiarii lui Sigismund negăsind sau neavând puterea să considere condiţiile senatului veneţian ca punct de plecare spre a face noi propuneri. In astfel de împrejurări se încheie la 4 Decemvre 1425 alianţa pe 10 ani între Veneţia şi Florenţa în contra ducelui de Milan. Din tratativele, cum s'au reluat, se degajează impresiunea că Sigismund voià să câştige timp, pânăce scapă de chestiunea orientală.

In Februarie 1425 regele trimite noi soli la Veneţia să încheie pace sau să continue tratativele. In acelaş timp o solie a ducelui de Milan este la Sigismund şi-l îndupleca să-şi reclame plenipotenţiarii din Veneţia. Prin intermediul Florenţei tratativele se reiau în 9—12 Mai. Sigismund e gata acum să abzică de ajutorul bănesc şi e mulţumit, dacă Veneţia îi va pune la dispoziţie flotă. La 11 Mai s'a dat în scris solilor florentini, asigurarea că flota va fi trimisă în caz de război în Bosfor, ca să împiedece

1) Regesta imperii X pag. 56.

www.dacoromanica.ro

trecerea Turcilor din Asia-mică. In caz de nevoe flota se va trimite şi pe Dunăre, ca să sprijinească operaţiunile creştine contra Turcilor. Era vorba şi de împăcarea ducelui de Milan cu liga veneto-florentină. La 10 Iunie din Veneţia solii anunţă pe Sigismund, că Veneţia e gata să încheie o pace cinstită. Intr'aceea Sigismund încheie alianţă la 3 Iulie 1426 cu ducele de Milan, căruia Sigismund se obligă a-i trimite ajutor şi-i făgăduieşte, că va ataca Veneţia în Lombardia. Ducele a intervenit şi la Turci, ca să înceteze luptele în contra împăratului. Turcii n'au încetat luptele. La 23 Iulie ducele primise vestea îmbucurătoare, că regele va sosi. Turcii atacă Viuinul. Solii încunoştiinţează pe duce, că Sigismund va începe războiu contra Veneţiei, dacă vine dela Vidin, indiferent dacă răuşeşte expediţiunea sau nu [1]). Sigismund spera, că va puteà începe expediţiunea prin Septemvre. S'a înşelat şi de astădată. A fost bun- bucuros, când prin intervenţiunea lui Amedeu de Savoia se reiau tratativele pentru o înţelegere. La 11 Octomvre Veneţia dedea instrucţii solilor săi, că republica în privinţa pericolului turcesc nu admite colaborare cu flota sa pe Dunăre, ci numai la Gallipoli. Sigismund nici nu voia poate să meargă aşa departe. El voia să-şi asigure faţă de Turci linia Dunării. Tratativele deci se întrerup, pentru ca să se reia în Ianuarie 1427. Expediţiunea veneţiană din primul an se terminase victorios; fusese ocupată Brescia, Cheia Lombardiei. Dar şi Sigismund alungase pe Turci din Ţara-Românească. De aceea regele Ungariei la 28 Ianuarie pune în discuţie chestiunea dalmatină, ceeace pentru republică era o imposibilitate de a trata. Filippo Maria Visconti provoacă din nou lupte, nerespectând condiţiile păcei din 12 Februarie 1427 cu liga veneto-florentină. La 7 Mai Sigismund reînoeşte alianţa cu ducele de Milan. Faţă de aceasta Veneţia începe din nou tratativele. La 4 Iulie 1426 Marco Dandolo erà trimis la Sigismund. Veneţia e gata a sprijini pe rege în contra Turcilor, îi promite trecere la Gallipoli şi mercenari, oameni pricepuţi la mânuirea tunurilor şi maşinelor de luptă şi muncitori, cari se pricep la construirea corăbiilor. Drumul spre Roma regele îl va face neturburat prin teritoriul republicei şi Veneţia promite, că îl va transporta cu propriile sale corăbii din

1) *Osio, Documenti* diplomatici tratti dagli Archivi Milanesi II pag. 244.

www.dacoromanica.ro

Zengg în Italia, dacă regele va pofti să facă drumul pe mare. Pentru chestiunea Dalmaţiei, pe care Veneţia nici acum nu voia s'o retrocedeze, regele continuă şi mai departe a întreţine pe ducele de Milan cu promisiuni, că-i va da ajutor, ceeace rămase iarăş numai făgăduinţe. Regele, care erà în ajunul fiascului politicei sale orientale, nu putu trimite ajutor, căci avea nevoie de trupe în contra Turcilor. Sub impresiunea acestor ştiri rele ducele de Milan, a cărui armată suferi marea înfrângere dela Maclodio (12 Octomvre), se grăbi să încheie cu Veneţia pacea dela Ferrara (1429 April 19). La 2 Iulie fiind în Cuvin şi regele Sigismund reia tratativele de pace. La 3 Septemvre se continuă tratativele la Iladia, iar în 8 ale aceleaş luni se încheie armistiţiu între Sigismund şi Veneţia până la 30 Aprilie 1429. Dogele confirmă la 2 Noemvre documentul de armistiţiu redactat în Iladia la 28 Septemvre, iar în Aprilie următor se reînoi armistiţiul pentru încă doi ani. Ducele de Milan interveni şi pentru încheierea unui armistiţiu între rege şi Turci. Astfel îşi aranjase Sigismund cel puţin drumul spre încoronare în Roma [1]).

Tocmai ca să facă impresie în Italia, ca să aducă prin arme o hotărîre definitivă în chestia orientală, Sigismund îşi făcuse planuri mari pentru expediţia, ce proiecta în contra Turcilor. Regele Ungariei voia să dea acestei expediţiuni importanţa unei expediţiuni generale, ceruse ajutor regelui Poloniei, care i-a şi făgăduit trimiterea unui contingent pentru ziua de 24 Iunie la Brăila. Regele din Buda a rugat pe Vladislav să înduplece şi pe Domnul moldovean să trimită ajutor. Sigismund singur a trimis în Moldova în acest timp o solie — înainte de 15 Mai —, care lămureşte aspectul evenimentelor. Ştefan Pohárnok de Berzeviczy din însărcinarea regelui său a mers în Moldova, de unde a adus un răspuns plin de făgăduinţe şi speranţe pentru rege. La înapoiere solul a trecut prin Ţara-Românească, unde Dan II era tocmai în luptă cu Turcii, cari aduceau pe Radu Pleşuvul. Dan cu ai săi era în mare strâmtoare, când Ştefan îmbărbătează pe Dan, îl face să se întoarcă înapoi şi cu cele câteva ajutoare sosite dela Saşi şi alţi

1) *Monumenta Slav. Merid* XXI pag. 21—25; pentru legăturile lui Sigismund cu Milan şi Veneţia vezi mai nou *Aldásy Antal, Zsigmond Király viszonya Milanòhoz és Velenczéhez ròmai utja idejében.* Budapesta 1909 (Disertaţiile din cercul ştiinţelor istorice. Acad. magh. XXII nr. 5.

www.dacoromanica.ro

credincioşi, cari alergaseră în ajutorul lui Dan, dau o nouă luptă şi de astădată oastea lui Radu e pusă pe fugă [1]). La 24 Martie Dan II era în Argeş, unde confirma mănăstirii Tismana stăpânirea peste morile dela Târgu-Jiu [2]).

Sigismund voia să facă mai mult, decât numai să asigure domnia lui Dan II, care avea temei prea şubred. In ţară era mare nemulţumire contra Domnului susţinut de regele Ungariei, ceeace explică şi succesele lui Radu II. Regele avea la sine pe Frujin, fiul răposatului ţar bulgar, Şişman, şi poate că voia reînvirea Bulgariei, mai ales, că în 1425 trupele regale ocupaseră Vidinul şi alte cetăţi la Dunăre [3]).

Inainte de a porni expediţiunea însă Sigismund voise cu orice preţ să clarifice situaţiunea Moldovei. Inainte de 15 Mai scrisese regelui polon acuzând pe Domnul moldovean, că are alianţă cu Radu II şi cu Turcii. La data de mai jos, primise o scrisoare dela regele polon, în care acesta îi comunică, că a trimis pe Mihail de Buczacz, starostele Galiţiei, la Domnul moldovean, că acesta a protestat contra presupunerii, că e aliatul lui Radu II. Regele polon avizase pe Alexandru, ca să meargă cu oaste în ajutorul lui Dan. Sigismund cerus , ca Domnul moldovean să-şi conducă personal armata conform lit rei tratatului. Regele unguresc comunicând acestea la 15 Mai lui Vitold îl încunoştiinţa, că pe la 24 Iunie va trimite armată de ajutor lui Dan în Severin şi-l ruga să-şi trimită trupele sale de ajutor în Ardeal [4]).

Rolul lui Alexandru cel Bun n -l p tem lămuri cu precizione. Vom vedea însă, că Radu II în 1427 lipsit de ajutorul lui Alexandru cel Bun la intervenţiunea reg l i po'on, a căzut dărâmându-i-se orice speranţă de reîntoa cere în omnie. Am văzut pe de altă parte, că Ştefan Pohârnok a pr nit răspuns favorabil la cererile lui Sigismund, între cari d b nă seamă în prima lin e a fost, ca Moldova să fie b.nev it ar lui Dan II. Mai târziu tocmai, când Sigismund era n luptă cu Turcii, veni o solie turcească la Alexandru cel Bun, iar a sta la 8 Mai 1427 comunică sosi ea soliei turceşti l ui Vit ld. lexandru cel Bun avea însă

1) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I 2 pag, 595.

2) Arh. Stat. S. I. M-rea Tismana. Original slavon. Asupra datării vezi *A. Vasilescu.* op. cit. pag. 28 nota 6.

3) *Hurmuzaki Documente* VIII pag. 4 şi I, pag. 539-40.

4) Codex Vitoldi pag. 724.

www.dacoromanica.ro

dreptate şi interes să susţină pe Radu II. Moldova ar fi ajuns între două focuri, dacă Dan II ar fi domnit statornic în Ţara-Românească. Sigismund totdeauna în Alexandru cel Bun a văzut o piedică pentru realizarea planurilor sale de hegemonie în orient. Regele Ungariei s'a străduit mult timp să desfacă pe Alexandru cel Bun de Poloni. Când cu atacul turcesc din 1420 în contra Cetăţii-Albe, regele Ungariei scria ironic lui Vladislav, regele polon, cum de nu-şi poate apăra singur pe omul său, deşi conform iscăliturii dela Lublin Moldova ar fi avut drept la ajutorul ambilor regi. După ce văzu, că nu poate câştiga pe Alexandru nici cu prilejul scurtei duşmănii ivite între aliaţii de eri pentru divorţul de Ringalla, dupăce cu bucurie ascunsă va fi citit probele scrise ale lui Dan despre alianţa lui Alexandru cel Bun cu Radu II şi cu Turcii, regele Ungariei reia ideea revendicărei teritoriale faţă de Moldova, nedându-se înapoi nici dela împărţirea acesteia [1]). In această direcţie avu toată aprobarea lui Vitold [2]), căruia îi făcuse atât de mult curte cu întrevederea din Kesmárk şi mai târziu la întâlnirea din Caşovia, Sigismund pusese bătrânului Lituan perspectiva surâzătoare de a-şi încheia cariera ca rege al Lituaniei. Dispăruseră diferendele, avute cu Sigismund pentru Teutoni, pe cari Vitold îi îngenunchiase vârându-se ca un ic între posesiunile lor prin pacea dela Mellno. Dar cu toate că avea sprijinul fără rezervă al lui Vitold, Sigismund n'a mai îndrăsnit a doua oară să se aventureze în o expediţiune contra Moldovei, cât timp Radu Pleşuvul şi Turcii ameninţau orice influenţă imperială în Ţara-Românească. Dar n'a mai făcut-o nici după instalarea lui Dan II. Acesta a încercat să servească interesele politice ale lui Sigismund în această direcţiune la primul prilej. Prin aceasta şi-a creat însă sieşi şi urmaşilor săi o situaţie insuportabilă, cum se va vedea mai departe.

Radu Pleşuvul atacă cu Turci şi partizanii săi munteni din nou pe Dan II. Lupta a fost aşa de înverşunată, că Dan II abia a scăpat cu viaţă fugind, după ce armata îi fusese sau măcelărită sau prinsă [3]). La 12 Iunie Sigismund anunţă, că el însuşi are

1) Codex Vitoldi pag. 547—550.

2) Codex Vitoldi pag. 713, 723, 724, 735; Liber cancellariae etc. în Archiv etc. XLV pag. 481—3; *Eberhard, Windecke, Das Leben König Sigmunds*, ed. *Hagen*, Leipzig.

3) *N. Iorga, Acte şi fragmente* III pag. 80; 1886 nr. 206 pag. 155 şi urm.

www.dacoromanica.ro

să meargă în ajutorul lui Dan, a cărui înfrângere totală îi deconcertase tot planul. El se înţelesese doar cu regele polon şi marele duce lituan în chestiunea unui contigent de ajutor polon-moldovenesc, care în ziua de 24 Iunie şi ajunge la Brăila. Alexandru cel Bun a permis trecerea trupelor polone adăogându-le cu ajutoarele sale şi aceste trupe au aşteptat la Brăila din 24 Iunie [1]) 2 luni în zadar. Când pe la jumătatea lui Iulie regele Vladislav imputa regelui Ungariei, că nu-i răspunde la scrisori, că nu-i comunică, în ce direcţiune să-i trimită trupele de ajutor şi cine le va primi, Sigismund declară, că i-a răspuns şi că a trimis imediat doi nobili, cari să conducă armata polono-moldoveană la Dan II. După cum nu ştim însă adevărul relativ la pretinsul răspuns al lui Sigismund, întocmai aşa nu avem ştire, că cei doi nobili au fost trimişi, căci după 2 luni de aşteptare zadarnică trupele polono-moldoveneşti luară calea înapoi [2]). În Iulie abia începuseră luptele între Turci şi trupele regale la Vidin [3]).

Pe acest timp nici nu era adunată armata regală, care ar fi avut menirea să intervină în Ţara-Românească. La 1 Iulie Sigismund acordă nobililor transilvăneni privilegiul să nu fie recrutaţi pentru expediţiune, unde însă pe Români să-i trimită [4]) Convingându-se pe de altă parte, că Dan II nu corespunde singur marei probleme de a face strajă la Dunăre, îşi aduse aminte, că poate ar fi nimerit să încredinţeze paza vadurilor Dunării cavalerilor Teutoni. La 2 Iulie scria din Vişegrad vicevoevodului ardelean întrebându-l cum s'ar putea face, ca paza graniţelor până la Poarta de Fier să fie încredinţată cavalerilor Teutoni, cărora şi răposatul rege Andrei le încredinţase paza şi apărarea acelor locuri [5]). Nici la 5 Septemvre nu se începuse expediţia de ajutor pentru Dan, căci la această dată din Buda Sigismund amâna procesul lui Iacob din Rusca, care avea să plece la armata ridicată şi destinată luptelor cu Turcii în Ţara-Românească [6]).

---

1) Codex Vitoldi pag. 723—4; *Dlugosz, op. cit.* l. c.; *Cromer, op. cit.* pag. 289.

2) Codex Vitoldi pag. 735—6; *Dlugosz, op. cit.* lib. XI.

3) Cf. *Osio* l. c.

4) *Hurmuzaki-Densusianu Documente* I, pag. 538—39.

5) *Ibidem* pag. 539—40.

6) *Ibidem* pag 540.

www.dacoromanica.ro

In Noemvre Dan erà aşezat undeva aproape de hotarele Ardealului, partea cea mai mare a ţării fiind în mâna lui Radu II. Documente amintesc, că Radu ocupase nu o parte neînsemnată din ţară. Locul de retragere al lui Dan II a fost părţile dela Căneni spre Sibiu, de unde cu ajutorul regelui sperà să-şi reocupe ţara. Nu erà hotărît, de unde se va porni atacul. Sigismund pela sfârşitul lui Decemvre 1426 îşi instalează reşedinţa în Braşov şi în frumoasele sate din Ţara Bârsii. In drum spre Braşov la Lipova s'a întâlnit şi sfătuit cu logofătul lui Dan II, care nu se mai încredeà nici în propria sa gardă. La 5 Noemvre din Lipova Sigismund scrie lui Ioan Gerèb, lui Iacob, primarul Sibiului, lui Andrei, judecător şi altor căpitani ai oştilor, cari erau pe lângă Dan, comunicându-le, că a hotărît să plătească solda a 1000 ostaşi, 100 călări şi 900 infanterişti, cari să formeze garda personală a lui Dan II. S'a mai hotărît, ca solda zilnică a unui călăreţ să fie un perper (*«perpele»*), deasemenea un perper pentru trei pedestraşi români, aşà cum a propus logofătul lui Dan, care ceruse numai 600 ostaşi. Sigismund le recomandă să cerceteze, dacă nu ar fi deajuns o sumă mai mică şi atunci s'ar puteà da lui Dan armată mai multă şi să informeze şi pe Dan, ca suma asigurată zi cu zi să se plătească ostaşilor. Regele cere lui Iacob, ca împreună cu alte căpetenii de frunte ale Saşilor, nobililor şi trupelor braşovene, lăsând între căpitanii oştilor de bună seamă pe Ioan Gerèb şi pe judele sibiian Andrei, cari vor rămâne ca comandanţi speciali ai armatei de nobili şi Saşi, să vie la el în Transilvania, căci are de discutat cu «universitatea părţilor noastre transilvănene» (universitate parcium nostrarum Transsilvanarum [1]) chestiuni, cari privesc binele comun. La această dată Sigismund dase ordin tuturor nobililor, Săcuilor, Saşilor, çetăţilor şi districtelor Transilvaniei [2]) să trimită, de n'au făcut-o până acum, lui Dan contingentele datorite, cari vor rămâne acolo atâta, cât va hotărî regele. Cetăţenii din Sibiu vor duce lui Dan banii pentru solda gardei şi pe viitor Dan îi va puteà ridică sau în Sibiu sau în Braşov [3]). Din 26 Decemvre

1) E prima menţiune, ce se face despre *dieta generală* a Ardealului.

2) *„Districtele"* sunt organizările teritoriilor româneşti.

3) *Székely oklevéltár* III, pag. 40—3. Pentru istoricul soldei în armata română vezi raportul francez din 1595 asupra lefilor în oastea lui Mihai Viteazul (*Ion Catina, Proba cucerirei Silistriei de Români,* Bu-

www.dacoromanica.ro

Sigismund era în Ţara Bârsii, unde rămâne mai o jumătate de an [1]).

La 24 Ianuarie se dă poruncă regală, ca armata să treacă munţii în contra lui Radul II şi Turcilor [2]). Sub comanda banului de Maciva, Ioan de Maroth trupele regale au lupte grele cu

---

cureşti 1913 şi *Nerva Hodoş, Vitejiile lui Mihai Vodă*, Bucureşti 1913). Călăreţul avea 5 taleri pe lună, iar infanteristul 3 taleri. O sută din ei aveau pe zi câte un ban. De câte ori era luptă cu duşmanul, li să plăteşte luna întreagă, ca şi când ar fi zi 'ntâi. Toată prada de războiu e a domnitorului, care o împarte, cum îi convine.

1) *Székely oklevéltár* III pag. 119; Quellen etc. I. c. pag. 99. Itinerarul lui Sigismund în primăvara anului 1427 este, dupăce petrece în Braşov Ianuarie întreg, unde-l aflăm apoi şi la 4, 22 Febr. (*Aschbach, op. cit.* III pag. 461—2), 17, 20 Martie (Ibidem), 31 Martie (Károlyi oklevéltár II pag. 106—7; 2 Aprilie *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* $I_2$ pag. 542), 6 Aprilie (Ibidem pag. 544 Cf. şi pag. 546—7) în Câmpulung; 4 Aprilie în Câmpulung (*Hurmuzaki-Iorga, Documente* $XV_1$ pag. 14, Cf. şi Hunyadmegyei régészeti Társulat évkönyve 1898 pag. 110—111); 9 Aprilie (*Hurmuzaki-Densusianu, Documente* $I_2$ pag. 372 Cf. şi N. Iorga, Acte şi fragmente III pag. 81—2), 10 şi 20 Aprilie (Magazin für Gesch. Lit. und Denk= und Merkwürdigkeiten Siebenbürgens vol. II fasc. 1 Braşov 1846 pag. 96 şi urm.) şi 21 Aprilie (Losonczicsalád oklevéltára l. c.) în Feldioara; 25 şi 28 Aprilie în Sângiorgiu (Magazin etc. l. c.); 3 Mai în Câmpulung (Aschbach III l. c.); 8, 9, 11, 13 Mai în Feldioara (Magazin l. c. şi Tört. Tár 1889 pag. 745, Pesty-Ortvay, op. cit. pag. 604); 19 Mai (Sztáray oklevéltár I pag. 252 şi urm.), 26 Mai (Ibidem), 27 Mai (Aschbach III l. c.) în Feldioara; 3 Mai în Câmpulung (Aschbach III l. c.); 23 Iunie în Nussbach (*Aschbach* l. c.), 3 Iunie în Mărcuş (*Magazin* l. c.), 7 Iunie în Buda (?) (*Cod. diple patr.* III pag. 354), 16 Iunie în Braşov (Losonczi család oklevéltara l. c.). 19 Iunie în Braşov (*Hurmuzaki-Iorga, Documente*, $XV_1$ pag. 14—15). 24 Iunie lângă Braşov (Székely oklevéltár V pag. 7—9); 2 Iulie în Rodna (?), (Fejér, Cod. dipl X/VIII pag. 610—11) 2 Iulie în Câmpul meilor (Baram-, mezeu), la hotarul Ţării-Româneşti (*Hurmuzaki-Densuşianu, Documente* $I_2$ pag. 543), 5 Iulie în Visegrad (?) (Tart. Tar pe 1901 pag. 228), 7 Iulie în Răjnov (Mon. Hung. hist. dipl. XXVIII pag. 283—4), 7 Iulie în Braşov, 16 Iulie în Braşov (Magazin l. c.), 22 Iulie lângă Rapiz în tabără în Ţara-Românească (*Aschbach* l. c.); la 16 August era „în descensu nostro campestri prope Orsuam" (Cod. dipl. patr. I pag. 319); la 21 Septemvre era în Semlin (Giornale storico degli archiv. Toscani, 7, 268 ap. *Beckmann* op. cit. pag. 92 nota 4). Despre evenimentele anului 1427 vezi *Windek* ed. *Hagen* pag. 160—1; *N. Iorga.* Notes et extraits I pag. 452 nota 3 Despre documentul lui Radul Pleşuvul din 19 Iunie, pe care o mână ma târzie a însemnat anul dela facerea lumei, ce corăspunde lui 1437 din era creştină, vezi *I, Bogdan. Relaţiile* etc. pag. 67 nota.

2) *N. Iorga, Cronică* în Conv. Lit. XXXIV pag. 427.

www.dacoromanica.ro

Românii lui Radu şi Turcii veniţi într'ajutor pe vreme de iarnă grea. La 2 Aprilie şi Sigismund erà în Câmpulung însoţit de Don Pedro, fiul regelui portughez Alfons, când o nouă armată aveà să intre în Ţara-Românească. La 6 Aprilie Sigismund se întorceà înapoi prin Câmpulung, de unde rugà pe legatul papal să acorde indulgenţe minoriţilor din acest oraş muntenesc, unde au o mănăstire şi cari fugind dinaintea Turcilor şi-au perdut indulgenţele date de papa. La această dată banul Ioan cu trupele sale rămăsese să mai alunge pe duşmani sau să zădărnicească un nou atac al acestora. La 19 Mai campania erà terminată, când Sigismund răsplăteşte serviciile făcute de banul croat-dalmatin Albert de Nagymihály pentru participare la expediţie cu 225 lăncieri pe socoteala proprie. Din Feldioara, la 23 Aprilie, scrisese regele şi Raguzanilor despre biruinţa armatelor regale, cari alungaseră pe Turci dincolo de Dunăre[1]).

Radu II trebuià să-şi piardă tronul, dupăce pierduse sprijinul Domnului moldovean. Vitold, acum omul regelui unguresc, păzeà, ca interesele lui Sigismund să nu fie vătămate. Şi încă nu sosise vremea, ca Alexandru cel Bun să-şi joace adevăratul rol faţă de acela, care n'a înţeles, că sprijinirea lui Radu erà un interes şi pentru politică polonă, a cărei corabie încunjurà acum cea mai mică stâncă, care i-ar pune la probă rezistenţa.

Vitold înştiinţă şi pe prietenul său cel nou, marele magistru al ordului Teutonic, despre succesele lui Sigismund. La 17 Martie îi scria ştiri tardive: că Dan, Domnul pus de Sigismund în Ţara Românească, este acum la acesta în Ţara Bârsei, căci ţara o stăpâneşte cu forţa Radul pus de Turci[2]), iar la 8 Mai îi comunică, că Domnul moldovean l-a încunoştiinţat, ca o solie vine la el din Turcia. Vitold se arătà foarte încurcat, că solia vine la el tocmai într'o vreme, când regele prieten este în războiu cu Turcii[3]).

---

1) *Gelcich-Thallòczy, op. cit.* pag. 323. Cf. şi *Hurmuzaki, Documente VIII* pag. 4.

2) Codex Vitoldi pag. 758—9.

3) Ibidem pag. 770—1.

www.dacoromanica.ro

## 4. Prăbuşirea vechilor planuri de politică orientală a lui Sigismund.

*Congresul dela Luck şi urmările lui: înfăptuirea hegemoniei politice a lui Alexandru cel Bun.*

Inainte de a merge la Nürnberg, înainte de a aplana conflictul cu Veneţia, înainte de a hotărî chestiunile religioase şi situaţia papismului, care înverşuna atât de mult pe conciliarii dela Basel, înainte de a merge la Roma să se încoroneze, Sigismund voia să-şi asigure definitiv hotarele sud-estice. Ce ar fi voit adecă? Un rege lituan, care să contrabalanseze puterea şi politica polonă, domnitori prieteni în cele două principate române şi în Serbia, iar pentru paza Dunărei voia să aducă din îndepărtata Prusie pe cavalerii Teutoni. Precum am văzut, ideia de a coloniza Teutoni în fostele ţinuturi de colonizare veche, Ţare Bârsei şi încă alte două ţărişoare, probabil ţara Severinului şi Serbia, erà veche la Sigismund, data de când cu catastrofa dela Nicopole [1]). Infrângerea ordului la Tannenberg avusese urmări efemere: Teutonii îşi putură continua opera, aşa că Sigismund prin 1418—20, după ce dispăru sprijinul încercat al politicei sale balcanice, Mircea cel Bătrân, se gândia din nou la vechiul său plan. In combinaţiile regelui Ungariei se visa o protecţie a întregului teritoriu dela Răsărit, până la Chilia, ba chiar până la Fedosia crimeică [2]) Planurile acestea rămaseră deocamdată în domeniul închipuirei.

Din altă parte are succes: Ştefan, despotul sârb, complectă închinarea cu condiţia să-i fie recunoscut şi să fie sprijinit ca urmaş nepotul de soră, George Brankovici, iar armata lui Sigismund e victorioasă contra Turcilor şi lui Radu Pleşuvul în Ţara-Românească. Regele reia din nou planul favorit. La 2 Iulie 1426 încrezut în victoria, ce a urmat, scria voevodului transilvan ordonându-i să discute cu nobilii şi cu Saşii modalităţile, sub carî s'ar putea încredinţa cavalerilor teutoni paza frontierelor sudice până la Poarta de fer [3]). Dar ordinul teutonic însuşi avea destule nevoi acasă. La sud şi est îl ameninţa slavismul, la vest erezia hussită, de când avea marca nouă. Apoi prin-

1) *Voigt, Codex dipl. Prussiae* V. 1 pag. 49 şi 52.

2) *Altmann, Regesta Imperii* XI Nro. 2857, 2321, 3218, 4241 şi 6887.

3) *Kurz, Magazin* etc. II, 98 şi urm.; *Hurmuzaki—Densuşianu Documente* I, 539—40—Cf. şi *Philippi*, Die deutschen Ritter im Burzenlande.

www.dacoromanica.ro

tre nobili şi prin oraşe străbătuse un spirit rebel: materie explosibilă era pretutindeni prin posesiunile ordinului, când marele magistru Paul de Rusdorf primi în Mai 1427 chemarea împăratului prin scrisoarea datată în Feldioara la 9 Aprilie. Oferta era foarte măgulitoare: Impăratul voeşte cu ori ce preţ să aibă pe Teutoni în cetăţile de la Dunăre; Niculae de Redwitz să-i fie sfetnic nedeslipit; să se trimită 2 cavaleri sau câţi-va colonişti cât de mulţi, care ştiu ruseşte sau polonеşte — împăratul viză doar Chilia şi gurile Dunărei —; între colonişti să fie cetăţeni din Danzig şi Thorn, cari se pricep la negoţ şi pescuit, să se trimită apoi constructori de corăbii, cârmaci şi vre-o 1000 matrozi, doui lucrători de fortificaţii şi pescari de râu şi mare; Impăratul va suporta cheltuelile transportului. La 4 Iulie Sigismund mai zorea afacerea.[1]) Nu se făcu însă nimic până după congresul dela Luck. Chestia sârbească ivită imediat prezenta mai multă importanţă pentru planurile lui Sigismund.

Armata lui Sigismund era încă în Ţara-Românească, când despotul sârb moare în 19 Iunie. George Brankovici moşteni domnia. Sigismund, conform învoielii dela Tata, îl recunoscu, dar pretindea Belgradul şi Golubieţul, ca să asigure graniţa ungurească şi să apere ţara sârbească, cum spunea într'un document, cu multă ipocrizie[2]). La 30 August era în tabără la Or-

1) *Regesta Imperii* XI, nr. 6928; cf. şi noile documente din Arhiva dela Koenigsberg apud *Erich Ioachim, König Sigmund und der deutsche Ritterorden in Ungarn* 1429—1432 în *Mitteilungen* des Instituts für österr. Geschichtsforsch. XXXIII (1912) fasc. 1, pag. 87 şi urm.

2) Astfel scrie Sigismund într'un document din 9 Noemvrie 1427 dat din Belgrad. (*Gelcich-Thallóczy*, Diplomatarium relationum reipublicae Raguzanae p. 327). In tabără la Belgrad mai găsim pe Sigismund la 7, 17, 27 Sept. (*Monumenta Hungariae historica.* Dipl XXXIII pag. 72 — 73), la 19 Oct. e în Caransebeş (*Katona Hist. critica* XI pag. 510), 22 Octomvre (*Codex dipl. comitum de Kàrolyi* II pag. 11), 5—6 Noemvre (*Történelmi Tár* pe 1897 pag. 343), 9 Noemvre (*Codex dipl. patrius* IV. 287), 7, 29 Noemvre (*Monumenta Hungariae hist.* Dipl. XXXIII pag. 73), la 11 Noemvre (*Pesty-Ortvay, op. cit.* pag. 604). La 6—7 Decemvre e în Turda (*Történelmi Tár* pe 1897, pag. 343), la 31 Dec. în Feldioara (*Marienburg, Klein sieb. Gesch.* pag. 204), iar în 21 Ianuarie 1428 e în Buda (*Codex dipl. comitum de Kàrolyi* II. 114). La 17 Sept. 1427 Sigismund erà în tabără la Belgrad. (*Varjú, Elemér, Oklevéltár a Tomaj-nemzetségbeli Losonczi Bánffy-család történetéhez* I. 1214—1457

www.dacoromanica.ro

şovă [1]), iar în 17 a lunei următoare era în tabără lângă Belgrad [2]). Acest oraş fu ocupat numai înlăturând oarecare rezistenţă, căci în un document al lui Sigismund cetim, că un nobil şi-a câştigat merite «la menţinerea cetăţei noastre Belgrad». Pentru ocuparea Golubieţului fu necesară însă o armată întreagă. Trupele regale se pregătiră toată iarna de asediu, iar vis-à-vis ridicară o nouă fortăreaţă (Sf. Ladislau), care să servească ca bază de operaţie [3]). Gata de luptă armata lui Sigismund tăbări în jurul Golubieţului la sfârşitul lui April (1428). Erau vre-o 25-30.000 soldaţi din Ungaria, între cari Români din Banat şi Maramureş, 200 artilerişti lombarzi şi genovezi, 6.000 Români sub Dan II şi Poloni sub conducerea căpitanului din Zips. Luptele avură loc la sfârşitul lui Mai şi începutul lui Iunie ţinând 10 zile. Incă în a 3-a zi Turcii începură a avea preponderenţa luptei. Infrângerea armatei lui Sigismund fu în 3 Iunie. Lui Sigismund i se anunţase că se apropie sultanul. Necrezându-se capabil a-i opune rezistenţă începe prin George Brankovici tratative de pace încheindu-se deocamdată armistiţiu. Şi armata lui Sigismund începu a trece Dunărea înapoi. Trecuse multă oştire, când Turcii se năpustiră asupra trupelor rămase pe ţărmul drept, unde era Dan II cu Românii săi şi Polonii în număr complet [4]). Polonii pieriră cu toţii, Dan pierdù însă vre-o 200 oameni. Sigismund însuşi ajunsese nu în mică primejdie. Atunci au căzut ca eroi cnezii români din Măciucaşul de jos, Roman, fiul lui Costa şi Mihai al lui Farcaş. Sigismund drept recompensă în-

---

B-pesta 1908). Pentru învoiala dela Tata (1426 Mai) vezi *Pesty Frigyes. Brankovics György* szerb despota bistokviszonyai Magyarországon és a rácz despota czim, B-pesta 1877 pag. 4 — 6 şi *Mon. Hung. hist.* dipl, XXXIII pag. 70.

1) *Codex dipl. comitum de Károlyi* II pag. 111, 108 şi urm.

2) *Codex dipl. patrius* I 320—1 = *Mon. Hung. hist.* Dipl. XXXIII, pag. 72.

3) Chestiunea cu boerul sârb Ieremia vezi-o în *Mon. Hung. hist.* Dipl. XXXIII pag. 112; *Engel, Geschichte von Servien und Bosnien, Pesty Frigyes, Brankovics György* rácz despota bistokviszonyai etc.

4) *Fejér, Codex dipl.* X/VI pag. 900; *Monumenta Poloniae* VI pag. 800; *ibidem* XII pag. 212; *Mon. Hung. hist.* dipl. XXXIII, pag. 78, *Ciolek* l. c. pag. 527—8; *Bertrandon de la Broquière, Le voyage d'ontre mer* Paris, 1892 pag. 197.

www.dacoromanica.ro

tăreşte pe urmaşii lor în posesiunile Ruginoasa, Leorgio şi Topliţa lângă râul Mutnic, scutindu-i şi de taxele cnezeşti [1]). Din aceleaşi motive confirma pe nobilii români de Bizere în posesiunea curiei lor din Caransebeş, în faţă cu mânăstirea franciscană [2]). Cavaleria polonă aşezată pe o colină fusese împresurată şi măcelărită. Iar de aci Turcii intrară în Ţara-Românească jefuind şi prădând în mod îngrozitor. Vitold, în 25 August, nu ştia, ce s'a făcut Dan [3]), Domnul Ţării-Româneşti. Regele anunţând la 29 Iunie 1428 din Keve lui Vitold cele întâmplate atribuia înfrângerea perfidiei Turcilor, cari au atacat trupele regale, deşi se încheiase între beligeranţi pace pe trei ani înainte de ordonarea retragerii.

Sigismund încercă să micşoreze însemnătatea înfrângerei înaintea străinătăţei. Secretarul său scria la 4 Iulie primarului din Frankfurt, că împăratul n'a suferit vre-o mare înfrângere, căci au pierit numai 200 ţărani («arm leut») din Ţara-Românească [4]). Deşi de fapt înfrângerea dela Golubieţ însemna căderea şi nereuşita tuturor acelor planuri de ofensivă contra Turcilor, cari cu insistenţă preocupaseră pe Sigismund. Impăratul-rege înainte de încoronarea imperială trebui să-şi închee cariera orientală recunoscând puterea turcească, cu care e bun bucuros, că are pace, căci pregătirile, cari le-a mai pus la cale pentru prepararea unei viitoare lupte, n'au mai avut urmare ofensiva, ci o defensivă slabă şi neputincioasă: Teutonii aduşi în Severin n'au făcut nici o ispravă, iar Ţara-Românească trece sub altă influenţă, românească de astădată, care e reprezentată de Alexandru cel Bun, domnitorul Moldovei.

Nimic nu-l mai putea convinge pe Sigismund să reînceapă luptele cu Turcii, deşi la 15 Noemvre 1428 din Mehedia scrisese electorului de Brandenburg, că în vara viitoare are de gând să reînceapă lupta pentru Golubieţ şi-i cerea meşteri plumbari

---

1) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* $I_2$ pag. 556—7, 561, 571 şi $II_1$ pag. 44 — 45

2) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* $I_2$ pag. 561.

3) *Monumenta Poloniae* V, pag. 802 şi *Archiv.* etc. XLII, 1875 pag, 527; la 5 Iunie Sigismund eră la Golubieţ (*Károlyi oklevéltár* II pag. 116 şi urm.), iar la 9 Iunie eră în Keve (*Aschbach* op. cit. III pag. 465).

4) *Hurmuzaki-Densusianu Documente* $I_1$, pag. 551

www.dacoromanica.ro

şi puşti [1]). In zadar îi propun Veneţienii o cooperare pe mare şi la Salonic, (Iulie 1429). Impăratul-rege nu voia să abandoneze în favorul Veneţienilor, chestia dalmatină, iar pe de altă parte le ceruse, ca corăbii veneţiene să străjuiască la Gallipoli şi alte strâmtori, să se trimită o flotă pe Dunăre şi ca Veneţienii să furnizeze armatei regale alimente în Salonic şi Romania. Interesant e pentru noi acel pasagiu din răspunsul Veneţienilor, unde se spune, că la Dunăre nu sunt porturi «deoarece pe ambele maluri sunt Turci». Rezultatul cooperărei din 1428 la Golubieţ fusese anume, că Ţara-Românească pierde cetăţile dunărene, Turnul, Giurgiul. Rămăsese numai Brăila, improprie atunci unei debarcări sau aprovizionări de trupe.

Dan II nu pierise, cum credeà Vitold. La 10 Septemvre 1428 el poate da boierilor săi Petcu, Bratu, Drăgoi, Manea şi Neagoe Valea şi Căiugărul, moşii ohamnice lor şi copiilor lor scutindu-i de toate slujbele şi dăjdiile [2]), iar în 7 Octomvre hrisov pentru mănăstirea Cozia. El fusese cuprins în pacea încheiată între Sigismund şi Turci (înainte de 18 Februarie 1429). La 18 Februarie Sigismund anunţa pe Marele-Magistru, că a sosit ambasadorul Benedict aducând înscrisul păcii încheiate cu Turcii pe trei ani. Sigismund afirmà, că în baza acestei păci Serbia, Rascia şi Ţara-Românească rămân libere [3]), ceeace însă dezminte chiar un document regal. Sigismund aveà nevoe de pace, pentru ca să poată plecà neturburat la Nürnberg, unde-l aşteptau reprezentanţii imperiului, şi la Roma, ca să se încoroneze. Din aceste motive şi nu din cauza duşmăniei Veneţienilor, cum scria el împăratului bizantin şi papei Martin V [4]), el sacrificà interesele statelor dela sud, pe concursul cărora îşi întemeiase ofensiva şi contra Turcilor. Brancovici în urma acestei păci e silit să promită 50.000 galbeni tribut, să recunoască suzeranitatea sultanului, iar pe fiica sa, pe Mara, să i-o deà în harem [5]). Tvrtko bosniacul lăsă nişte

1) *Höfler, Urkunden* zur Beleuchtung der Geschichte Böhmens und des deutschen Reiches im XV Iahrhunderte în Abhandlungen der Königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften. Ser. V. vol. XIII, Praga 1865 pag. 33.

2) Originalul slavon la Arhiva Statului, M-rea Tismana, pachet I nr. 3, şi ibidem, Secţiunea istorică, M-rea Cozia.

3) *Codex Vitoldi* l. c. pag. 818—9.

4) *N. Iorga, Notes et extraits* II. pag. 252—3, 253—4.

5) Magyar Történelmi Tár, IX. pag. 138.

www.dacoromanica.ro

cetăți Turcilor, iar Țara-Românească avea să plătească în cursul păcei încheiate pe 3 ani, tributul întreg dimpreună cu numărul obișnuit[1]) de oi. La 4 Septemvre 1430 se încheiă pace și între Venețieni și Turci[2]).

In felul acesta toți și toate erau buni bucuroși, că au pace cu Turcii. De aceea nu trebue să ne mirăm, că Dan II se apropie tot mai mult de Turci. Sigismund confiscă mai târziu moșiile lui Vlad de Bizere și anume Kalowa, Verciorova, Zabadfalu, Rampna, Meel, Slatina, Novakfalva, Mylelouc; Weelgh, Laczkan, Dănileşti, Apadia și Ohabița din districtul Sebeșului, fiindcă părăsindu-și moșiile și drepturile de proprietate s'a refugiat «la răposatul Dan voevod al părților transalpine, care de bunăvoie.... se aliase cu Turcii»[3]). Cu executarea ordinului acestuia fu încredințat Niculae de Radwycz «între altele căpitan al cetății noastre Severin», cum îi zice Sigismund în 1433, când Țara-Românească erà iarăși închinată Turcilor.

Deși, socotind după dreptate, Sigismund n'avea nici un motiv serios să fie supărat pe Dan II, asupra căruia se răzbună și căzu ca o pacoste întreagă politica orientală a lui Sigismund. După lupta dela Golubieț Turcii îi pustiiseră țara, iar pacea dintre Sigismund și Turci stipulà tribut în bani și peșcheș pentru sultan. Dușmănit apoi de mai înainte de Alexandru cel Bun, politica lui Sigismund în contra Moldovei se va sparge iarăși în capul lui Dan. Căci regele Ungariei după înfrângerea din Serbia ceru răzbunare contra domnitorului moldovean. O dibace luptă diplomatică prepara terenul pentru a lovi Moldova. Regele Ungariei, după ce dăduse greș în cealaltă parte a chestiunei orientale, nu mai voià acum să piardă terenul și la congresul dela Luck, unde aveà să se hotărască soarta orientului, să se încheie

---

1) Stipulațiile acestei păci relative la Țara-Românească le lămurește un document din 1449 (*Hurmuzaki-Dșnsusianu, Documente* I, pag. 761), care îi explică situația internațională după lupta de pe Câmpul Mierlei: „...treuge... extunc modo eodem, quo videlicet tempore Serenissimi Domini Imperatoris Sigismundi treuge firmate fuerunt, firmentur. Ita videlicet, ut partes transalpine integrum censum cum ovibus exsoluent". *Dukas, op. cit.* pag. 202 încă amintește, că Dan II plăteà în a doua domnie tribut Turcilor.

2) *N. Iorga, Notes et extraits* I, pag. 471.

3) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I, pag. 582, 583, 588, 638, 646, 652.



www.dacoromanica.ro

cu Polonii pacea şi alianţa în vederea unui război contra Turcilor şi să se declare război Hussiţilor. Sigismund ceru lui Vitold să se declare dinainte în contra Moldovenilor, iar regele Poloniei a pus condiţia, ca chestia moldoveană să nu se discute de loc [1]). Pentru Sigismund chestia moldoveană era punctul cardinal al politicei sale orientale. El invitase anume la Luck şi o delegaţie a ordinului teuton, căruia avea de gând să-i procure aci Chilia tocmai dela Moldoveni [2]). La Luck se întâlniră Sigismund, Vladislav, Vitold, boeri din Ţara-Românească, din Moldova şi delegaţia ordinului teuton. Sigismund puse în discuţie imediat chestia Moldovei. El acuză pe Alexandru cel Bun, că n'a trimis ajutor în contra Turcilor conform tratatului dela Lublin. Regele polon atunci luă apărarea domnitorului Moldovean: când Sigismund a cerut ajutor în contra Turcilor, trupe polone, cărora se alăturară şi Moldoveni, cu învoirea domnitorului moldovean trecură prin Moldova, înaintând fără să întâlnească pe Sigismund sau pe vre-un căpitan al lui până la Brăila, unde au sosit la 24 Iunie. Dreptatea era de partea lui Vladislav, care nu puteà cedà căci Sigismund nu cerea mai puţin, decât ca în vara viitoare să facă amândoi regii război contra lui Alexandru şi să-i împartă ţara conform stipulaţiunilor dela Lublin.

Astfel voia Sigismund să asigure domnia lui Dan II? Credem că lovitura erà îndreptatà indirect contra Poloniei, pe care voia să o lipsească de un aliat puternic. Sigismund mai ridică o chestie şi mai neplăcută regelui polon, Vladislav: propune ridicarea Lituaniei la rangul de regat. Vladislav arătă multă aversiune faţă de această propunere inoportună tuturor Polonilor, iar Vitold trebui să vadă, că ruda sa regală se opune ultimului onor, ce s'ar face bătrâneţei lui: rivalitatea latentă de mai înainte ajunge acum ruptură pe faţă între Polonia şi Lituania; Sigismund într'atât reuşise [3]).

Congresul se ocupă şi cu chestia Chiliei, pentru care fuseseră invitaţi anume reprezentanţii ordinului. Sigismund propuse adică, ca Chilia să fie restituită Ţării-Româneşti, ştiind bine, că

1) *Uljanickij, Materialy* etc. Moscova 1887 pag. 29, 30; *Monumenta Poloniae* VI. pag. 804.

2) *Monumenta Poloniae* VI. pag. 809.

3) *Dlugosz, op. cit.* lib. XI.

www.dacoromanica.ro

Dan i-o va pune la dispoziţie lui Sigismund, care căpătase dela acelaş Dan cetatea Severinului în 1424 [1]).

Dela Severin, ba chiar Belgrad, Golubieţ până la Chilia, gurile Dunărei, Sigismund voia să dăruiască cetăţi Teutonilor, cari prin flotă să stăpânească Dunărea şi deci trecătorile către Ţara-Românească şi Ardeal. Congresul nu aduse nici în afacerea Chiliei hotărîre fără amânare: se decise ca o comisie compusă din oameni ai lui Sigismund şi Lituani ai lui Vitold, de faţă fiind reprezentanţii Ţării-Româneşti şi Moldovei să se întâlnească de Sf. Gheorghe la Troky, ca să aranjeze defininiv chestia Chiliei şi altor teritorii de graniţă ocupate dela «Basarabeni» [2]). Sigismund credeà, căîn această chestie succesul e sigur. La 17 April 1429 vesel scria marelui magistru să-şi pregătească oamenii spre a luà în primire Chilia [3]). Dar lucrările n'au mers tocmai, cum sperà Sigismund. Reprezentanţii domnitorului moldovean veniră la termenul hotărît, ai regelui Ungariei însă nu. Chilia rămase de drept lui Alexandru. Instrumentul politicei lui Sigismund, Vitold, făcea mai târziu imputări regelui Vladislav, că nu s'a ţinut de cuvânt faţa de împărat şi s'a arătat neîncrezător faţă de el (3 Mai 1429) [4]) Trimişii lui Sigismund însoţiţi de 2 oameni ai lui Dan II erau mai târziu, în Iunie, la Vitold. Aceştia aduseseră şi o descriere a graniţelor dintre Ţara-Românească şi Moldova şi locurilor usurpate de Moldoveni, cum ziceau ei. Termenul mediaţiunei însă trecuse [5]). Domnul moldovean nu se încrede în Vitold, scria aceasta rudei sale regelui, nici nu voeşte să ajute pe Sigismund contra Turcilor conform vechilor învoeli. La 27 Iulie Sigismund comunica lui Vitold, că în vara aceasta nu se poate face nimic în contra Moldovei — Vitold avea oşti srânse chiar pentru un atac; — iar la 30 August acuza în altă scrisoare pe regele Vladislav, că lasă, ca gurile Dunărei să le aibă Moldovenii, cari fac piedici cora-

---

1) *Pesty Frigyes, A szörényi bánság* III, pag. 223; *Codex diplomaticus patrius* I pag. 317; *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_2$ pag. 531. La 5 August 1424 incă, Dan avea Severinul (document slavon, Arhiva Statului, M-rea Tismana VII, 3 (S. I.) cf. *I. Bogdan, Relaţiile* etc. pag. 28—29.

2) *Uljanickij, op. cit.* pag. 32 şi urm.

3) *Monumenta Poloniae* VI, pag. 8, 23.

4) *Uljanickij. op. cit.* pag. 31.

5) *Ibidem* pag. 31—32.

www.dacoromanica.ro

biilor [1]) şi au închis intrarea. In felul acesta Alexandru cel Bun lovea adânc comerţul levantin al ţărilor lui Sigismund.

Aţâtat de Sigismund şi de nereuşita mediaţiunei de la Troky, atacă Dan II Moldova în două rânduri: făcu mare pradă, cu care voia să se înapoieze. Dar Moldovenii atacară pe Munteni, cari aveau cu ei şi Turci, pe mulţi îi omorâră, iar ceilalţi au scăpat cu fuga (înainte de Iunie 1429). Al doilea atac muntean (înainte de 11 Noemvre 1430) s'a făcut mai întâi c'o singură armată, apoi cu 4 detaşamente izolate, pricinuind mari pagube şi măcelărind populaţia [2]). Alexandru cel Bun se plânse lui Vladislav, iar acesta lui Sigismund, pentru purtarea lui Dan, care era considerat ca om al împăratului.

Aceste expediţii contra Moldovei îi aduseră lui Dan peirea. Căci Alexandru cel Bun nu peste mult va fi prietenul lui Sigismund, prietenul Lituanilor, prietenul preţios al Teutonilor — ceea ce însemna sacrificarea lui Dan de către foştii aliaţi.

Cu mirare va fi auzit Alexandru cel Bun dela boierii săi, cari luaseră parte la tratativele dintre Vladislav, Sigismund şi Vitold pentru Chilia, că în 1412, la Lublin, regele Poloniei a făcut cu Sigismund învoială umilitoare relativ la Moldova. El, care făcuse jertfe pentru Polonia, care nu putuse avea nici odată ajutorul Polonilor, nici chiar satisfacţie pentru incursiile lui Dan, nu meritase o asemenea purtare din partea regelui polon.

Numai aşa ne putem explica schimbarea bruscă şi noua orientare politică a lui Alexandru. Prilejul sosise fără să-l caute, şi atunci întinse mâna vechilor duşmani, ca să poată pedepsi pe prietenul fără de folos de eri şi să arate că nu admite orice politică şi joc diplomatic al Polonilor.

Chestia lituană aşa, cum s'a ivit, din punct de vedere politic era cea mai folositoare pentru Moldova. Un regat al Lituaniei unit

---

1) *Monumenta Poloniae* VI, pag. 834, 860.

2) *Monumenta Poloniae*, vol. XIV pag. 503; *ibidem* vol. VI pag. 908; Cf. şi *Uljanickij*, *op. cit.* pag. 32 şi urm. Aci Vladislav îşi apăra purtarea sa faţă de Sigismund şi pericolul turcesc. V. şi *Raczynski*, *Codex diplomaticus Lithuaniae*, Wroclaw, 1845, pag. 351, (anul 1431). Regele Vladislav scrie lui Sigismund: „vestra fraternitas non ignorat demum versus Bessarabiam similiter iterata vice cum magnis misimus aliam gentem impensis". E vorba de cooperarea polonă în 1426, în Ţara-Românească şi 1428 la Golubieţ.

www.dacoromanica.ro

în politica externă cu Moldova puternică era o primejdie foarte mare pentru Polonia şi un bine imens pentru Moldova.

Politica lui Sigismund separase cu totul pe Vitold de Polonia. Prin încoronarea ca rege Vitold ar fi rupt cătuşele uniunei dela Hrodlo. Bătrânul lituan căuta restaurarea vechei stăpâniri lituane într'un regat independent.

Expansiunea teutonă fusese mai înainte puntea, care separa pe Sigismund de aspiraţiile bătrânului Lituan. Prin pacea dela Melno, Vitold îşi ajunsese însă scopul cu Teutonii: se vărâse ca un ic între posesiunile ordinului împiedicându-i pentru mult timp reculegerea deplină din catastrofa dela Tannenberg. Prin Sigismund Vitold se împacă acum cu Teutonii [1]), de bunăvoinţa ori de neutralitatea cărora avea nevoie pentru ca să iasă din umilinţa, ce dezastrul dela Worskla (12 August 1399) [2]), i-o impusese faţă de Polonia. Acum Polonia voia să încorporeze, desfăcându-le de Lituania, ţara Wolhyniei şi Podoliei. Deaci porneşte de fapt ruptura între Polonia şi Vitold, care vedea în regat posibilitatea de a menţine integritatea Lituaniei [3]).

Prieten cu împăratul, Vitold se arătase prieten şi al unirei bisericei ortodoxe cu cea romană, chestiune, care preocupa lumea religioasă la începutul sec. XV. Grigorie Ţamblac făcut de dânsul mitropolit al Chievului, fusese cu sufraganii săi la conciliul din Constanţa — cum am văzut.

In August 1429 aliatul împărătesc fusese primit în ordinul Bălaurului, iar în vara anului 1430 era gata de drum misiunea, care avea să-i ducă la Vitold coroana. Dar în zadar se aştepta în Vilna zorile zilei de 8 Sept., termenul încoronărei. Misiunea fusese oprită în drum de Poloni şi Hussiţi, aliaţii lor, astfel că încoronarea se amână pe ziua de sf. Mihai. Nici vizita bătrânului Vladislav în Vilna nu înlătură pericolul, ce ameninţa Polonia şi catolicismul. Polonia avea însă noroc: atunci se amână

---

1) *Monumenta Poloniae* XII, pag. 237.

2) Kronika ruska (Latopisiec Litwy i kronica ruska) ed. Danilowicz (1887) pag. 217 şi Kronika litewska (Pomniki do'dziejow litewskich) ed. Narbutt 1846 pag. 35 dau data „6906 (= 1398) August 12 Marţi" — Dar 12 August e Marţi în 6907 (= 1399), pe când în 6906 a fost Lunea, Cf. *D. Onciul, Datele* etc.

3) *Dlugosz*, op. cit. XI; *Codex dipl. Vitoldi (Monumenta Poloniae)* vol. I, no. 1362.

www.dacoromanica.ro

ruptura. In urma unei căderi violente Vitold moare la 27 Oct. 1430. Prin moartea lui Vitold, care era o personalitate, se încheia prima încercare, care trebuia să ducă la înființarea regatului ortodox lituan, în care Moldova şi-ar fi găsit aliat bun în contra pretentiilor polone şi ar fi împins pe alte căi, poate mai bune pentru noi, desvoltarea răsăritului european. *Acelaş noroc îl avea la sfârşitul veacului XVIII Rusia rămânând pe lângă Austro-Ungaria, prin dispariţia Poloniei, singura competitoare la influenţa în Moldova.* Căci s'ar fi oprit poate jafurile teritoriale austriace si rusesti din Moldova, dacă Polonia ar mai fi fost puternică şi ar fi conlucrat la menţinerea echilibrului de forţe. S'a susţinut că Vitold în timpul din urmă a căutat să atragă şi i-a succes să câştige şi pe Alexandru cel Bun pentru intenţiile sale, că el i-a comunicat pentru acest scop convenţia umilitoare dela Lublin. [1]) Eu nu cred. Vitold prea se expusese în contra Moldovei aproape un deceniu, apoi la Luck şi mai târziu în chestia Chilici, de cât ca să poată fi considerat prieten sincer. Chiar ordinul teuton se arătase neîncrezător faţă de Vitold cu toate informatiile binevoitoare ale lui Sigismund. După moartea lui Vitold însă Alexandru nu mai poate avea nici un motiv de banuială şi e cel mai infocat aderent al Lituanilor ortodoxi, căci importanţa chestei lituane a priceput-o imediat. De asemenea Teutonii acordară mai mare încredere urmaşului lui Vitold, lui Svidrigail, moştenitorul aspiratiilor lituane. La 9 Iuniè 1431 „pe onoarea, în dorinţa şi sfatul regelui roman" Teutonii încheie alianţa defensivă si ofensivă cu Lituanii. [2]) Sigismund trimisese soli şi la Alexandru cel Bun, cari aduseră rezultat bun [3]). Iar la 3 Iulie se aştepta în Ardeal un boier al lui Alexandru ca trimis special al domnitorului său [4]). Sigismund avea toată spe-

1) *I. Ursu, Relaţii'e Moldovei cu Polonia* etc. Piatra N. 1900 pag

2) *Scriptores rerum Prussicarum* III, pag. 437 şi urm; *Schiemann Russland, Polen u. Livland*, Berlin 1886(colecţia Oncken) pag. 531 şi urm

3) *I. Bogdan, Relaţiile* I, pag. 57—8; *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_2$ pag. 595. Aceasta va fi fost a doua solie a lui Ştefan Poharnok, care a fost trimes „ad illustrem Regem Poloniae bina vice nec non ad *fidelem nostrum Waywodam* Moldaviae similiter duabus vicibus in suis propriis expensis cum decenti apparatu, non sine sudorosis suis laboribus et fatigiis accedere et ab eisdem votiuum responsum nobis reportare studuit et curauit...".

4) *Hurmuzaki-Iorga, Documente* XV$_1$, pag. 15.

www.dacoromanica.ro

ranța, în bătrânul hospodar moldovean, care reprezenta o forță mai mare decât Vitold, pe când Svidrigail era mai puțin isteț și energic decât dușmanul său mort, a cărui politică o aproba acum și o continua.

Și din alte considerații Alexandru cel Bun vedea cu ochi buni apropierea lui Sigismund. Incursiile dușmănoase ale lui Dan II nu fuseseră încă pedepsite. Când Sigismund formă liga antipolonă cu Lituanii, Teutonii și Alexandru cel Bun, însemna, ca Dan era sacrificat și nu se mai putea aștepta de cât la pierderea scaunului domnesc. După ce nu fu în stare să ia înapoi Chilia, după ce se închinase Turcilor și numai așa stăpânea cetățile dunărene, cavalerii «cu crucea neagră» aduși de Sigismund îi luaseră Severinul și malul Dunărei, unde aceasta intră în țară. [1] El crezu să-și mântuiască ziua de mâine, apropiindu-se tot mai mult de Turci.

Puține sunt dispozițiile interne, care ne-au rămas de la el. Ca și înaintașii săi el întărește vechile danii mânăstirești, adăogând altele noi. Astfel la 5 August 1424 întărește mânăstirea Tismana și Vodița în stăpânirea ohamnică peste satele și bălțile așezate intre Olt și Dunăre până la Poarta de Fier, iar altă dată întărindu-i vechile danii îi dăruește o moară în T.-Jiu. Starețul de aci primise documente de întărire și de la Sigismund, care îi acorda privilegiul de a face un fel de control bisericesc la Românii din Serbia, unde mânăstirea încă avea moșii, apoi Transilvania și Banat și asupra metocurilor de acolo, cum era mânăstirea Silvașului.

La 7 Octomvre 1428 da un hrisov pentru Cozia [2]) De la

---

1) *Hurmuzaki-Densușianu, Documente* I$_2$ pag. 582—3.

2) Arhiva Statului, m-rea Tismana VII, 3 și Secțiunea istorică. Cf. Biserica ortodoxă IV pag. 497 — 8; Telegraful Român pe 1898 No. 15 și urm: Plângerea Sântei Mânăstiri a Silvașului din eparhia Hațegului din Prislop. In *Buletinul Comisiunei Monumentelor istorice* 1912 sub titlul „Vodița, istorie și descriere" de *V. Drăghiceanu* se explică cele 4 documente date de regele Sigismund pentru Vodița și Tismana, date 1) 1418 Iulie 14, 2) 1420 Septemvre 20, 3) 1420 Octomvre 28 și 4) 1429 Octomvre 28) ca niște indicii, că stăpânirea ungurească în cetatea Severin a găsit puternic factor de propagandă pentru restabilirea vechiului feud în călugării dela Vodița și Tismana. Interpretarea aceasta însă nu se probează prin nimic, căci primele două documente spun, că călugării celor 2 mânăstiri pot călători nebântuiți de nimeni în țările lui Sigismund, care promite, fiind

www.dacoromanica.ro

el sunt cunoscute şi două hrisoave conţinând danii pentru boerî de ai săi. La 10 Septemvre 1428 dă boerilor săi Peteu, Bratea, Drăgoi, Manea şi Neagoe, moşiile Valea şi Călugărul, iar la 10 Septemvre 1430 dă lui Stoica, Dumitru, Vlăscan, Mihail, Petru şi Şişman moşiile Ciurileşti, Amarul, Dâmbova, Turcineşti şi Balomireşti pe jumătate «scutindu-se de oierit, de porcărit, de albinărit, de găletărit, de vinăriciu, de dijme, de gloabe, de cosit fân, de cărat, de podvezi şi alte slujbe mari şi mici»[1]). Dan II aveà haraghie (monetărie) proprie[2]), favoriză comerţul cu streinătatea dând anumite scutiri şi stabilind tarife pentru negustorii streini, ori comercianţii din oraşele sale, cum erà Târgovişteа[3]).

Induşmănirea cu Moldova nu-i mai dete mult timp să steà în scaunul domnesc. La 14 Iunie 1431 domnitor erà Alexandru II, zis mai înainte şi Aldea[4]). La 2 Iulie se ştià în Ardeal dela nişte fugari din Moldova strecuraţi prin calea Vrancei, că Alexandru

---

tocmai atunci în expediţie în contra Turcilor libertatea cultului în Ungro-Vlahia, înţelegând prin aceasta şi părţile supuse spiritualiceşte din Serbia în urma donaţiei din 1406 a despotului Ştefan, or în Banat şi Ardeal. In cele 2 din urmă întăreşte mănăstirilor posesiunile anterioare. Că aminteşte în 1420 Oct. 28 Severinul, unde călugării aveau proprietate, or Bistriţa, arăta numai intenţia lui Sigismund din acel an de a lua Severinul şi cetăţile dela Dunăre în stăpânire, ceeace nu-i reuşi pentru mai lungă durată, decât tocmai în 1429 prin stabilirea coloniei teutone Explicabil este deci, că stareţul Agaton în Pojon cere să-i reconfirme din nou Sigismund posesiunile mănăstirei şi libertatea cultului, precum şi libera trecere prin ţările craiului (documentul din 28 Oct. 1429). Documentul din urmă erà necesar pentru a infirma dispoziţiile luate în 5 Dec. 1423 de Sigismund, când se interzicea cultul greco-oriental şi se ordona alungarea preoţilor greco-orientali din întreg districtul Sebeşului, ceeace s'ar fi referit şi la Severinul acum în mâna Teutonilor (*Monumenta Slavorum Meridionalium* XXIII pag. 127 şi urm.) Cele 4 documente sunt publicate şi la *Venelin, Vlacho-bolgarskija i dako slavjanskija gramoty*, Petersburg 1840, apoi specimene la *Ştefulescu, Mânăstirea Tismana* ed. II. Bucureşti 1903.

Pentru Cozia vezi şi *Ion Brezoianu, Vechile instituţiuni ale Românieі* Bucureşti 1882 Apendice pag. 233.

1) Arhiva Statului, M-rea Tismana $I_3$ şi M-rea Tismana, Secţiunea istorică.

2) *I. Bogdan, Documente privitoare la relaţiile Ţărei-Româneşti cu Braşovul şi cu Ţara Ungurească* în sec. XV şi XVI. Vol. I, Bucureşti 1905, pag. 24, citată totdeauna „Relaţiile".

3) *I. Bogdan op. citat*, pag. 24.

4) *Hurmuzaki-Iorga, Documente* $XV_1$ pag. 15.

www.dacoromanica.ro

cel Bun a adunat foarte multă oaste, că toate drumurile şi trecătorile moldovene sunt straşnic păzite şi că însuşi marele vornic a sosit spre Putna cu trupe multe. Se mai ziceà, că armata moldovenească a pornit spre Ţara-Românească. Cu toate acestea autorităţile regale de aci luau măsuri, ca nu cumva Moldovenii să năvălească prin surprindere acolo. La 3 Iulie aveà să soscască în Ardeal un boier al lui Alexandru cel Bun. Acest boier probabil a şi sosit şi a lămurit intenţiile moldovene [1]). Spanul Săcuilor, Mihai Jakch, încă plecase cu trupele sale spre Braşov, ca să întâmpine nişte duşmani, despre cari se ziceà, că vor atacà Ţara-Bârsei [2]). Măsurile lui Alexandru cel Bun aveau menirea să contracareze şi zădărnicească orice amestec strein în rezolvirea succesiunii la tron în Ţara Românească. După lămuririle boierului moldovean şi de oarece pericolul fusese înlăturat de noul domnitor al Ţării-Româneşti, Alexandru-Aldea în unire cu Moldovenii, spanul Săcuilor se opri în drumul său.

Ce se întâmplase anume? Turcii, aliaţii şi prietenii lui Dan II către sfârşitul domniei, veniseră să răsbune instalarea noului Domn fără încuviinţarea lor. Alexandru-Aldea, protejatul Domnului moldovean, la care se refugiase, după ce fratele său, Radu Pleşuvul, fusese înlaturat de oştirile lui Sigismund, informase din vreme pe Braşoveni «că stau patru domni mari cu oştile gata la Dârstor pe Dunăre, Feriz-beg şi Azbuga şi Caracea-beg şi Balaban-beg şi altă oaste stă la Turnul, iar marele împărat Amurat-beg se află trei zile de drum dela mine». Patru steaguri de moldoveni îi veniseră în ajutor; Braşovenii încă i-au trimes ajutoare. Dar Alexandru-Aldea nu putu ţine piept Turcilor, ci după oarecare împotrivire li se închină. Oastea turcească totuşi a prădat Ţara-Românească, fără să treacă însă dincolo de hotarele ei. Moldovenii, am văzut, că-şi păzeau trecătorile. Turcii ocupară Turnul şi Giurgiu [3]). Alexandru se duse chiar la sultan, care nu

---

1) Ibidem.

2) Ibidem pag. 16-17 Sigismund scrie spanului Săcuilor la 14 Decemvre 1432, din Siena, să restitue Saşilor din Kozd, pagubele ce le-a făcut anul trecut când „versus partes Brassoviae potencie quorundam inimicorum nostrorum eotunc illas partes invadere machinantium resistendo accedere et proficisci voluisses."

3) *I. Bogdan, op. citat.* pag. 40-44; cf. *N. Iorga, Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţei Albe,* Bucureşti 1899 pag. 85.

www.dacoromanica.ro

întrase în ţară, pentru întâia oară făcù închinarea personală promiţând tribut şi ostatici, pe cari în 1432 îi văzù în număr cam de 20 un călător francez la curtea sultanului [1]).

Cum a ajuns Alexandru-Aldea domnitor? In toamna anului 1430 Dan II moare lăsând doi fii: Danciul şi Basarab [2]). Unii dintre boerii lui Dan II ridicară la tron pe fiul cel mai mare, pe Danciul, ca domnitor Dan III. Documentul lui din 30 Ianuarie 1431 ne-a păstrat boerii, pe cari se sprijineà şi din cari unii nu se vor alătură lui Alexandru-Aldea. Divanul îl compuneau *jupanii* Borcea, Sarandino, Coico logofăt, Voicu, Nan Sculota, Dobrotă şi fiul sau Milet vistiarul, Nan Pascal, Balea paharnic, Negrilă spătar, Cazan stolnic, Stoica comisul [3]). Dan III avea sprijinul be-

---

1) *Ion Bogdan, op. cit.* pag. 62; *Bertrandon de la Broquière op. cit.* pag. 149 şi 189-190; *Gelcich-Thallóczy, Diplomatarium Raguzanum,* pag. 374.

2) Annales Coronenses ap. Schwandtner, Scriptores rerum Hungaricarum I pag. 886 şi *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt* IV, şi documentele dela Dan II.

3) *I Bogdan, op. cit.,* pag. 32 şi urm., 38-39. Am susţinut în altă parte părerea, că Vladislav II era fiul lui Dan II. *(Din trecutul stăpânirei româneşti asupra Ardealului* p. 7). Dar Dan II, aminteşte în documentele sale numai doi fii, pe Danciul şi pe Basarab. (Doc. din 10 Septemvre 1428. (Arh. stat. orig. slav. M-rea Tismana. Pachet. I No. 3) şi 7 Oct. 1428 pentru M-rea Snagov. (Ac. Rom. Doc. 285/XX traducere); cf. şi *Cronologia tabelară* pag. 23 ap. *N. Iorga, Operele lui Constantin Cantacuzino.* Bucureşti 1901). Şi la 29 Iulie 1435, se amintesc numai doi fii ai lui Dan II. *(Hurmuzaki-Iorga, Documente* $XV_1$ pag. 21-2). Vladislav ar fi aşadară fiul lui Dan III, care după o versiune a analelor sârbeşti a murit în 1440. Ştirea relativă la moartea lui Dan III şi Basarab II e de sigur o interpolare, nefiind în versiunea, pe care I. Bogdan o socoteşte cea mai autentică *(I. Bogdan, Letopiseţul lui Azarie* l. c. pag. 6 şi urm.). Cf. Glasnik LIII, pag. 87 şi Spomenik III pag. 133. Un Dan, fiu al lui Mircea cel Bătrân, n'a domnit niciodată în Ţara-Românească. Chalkoudyles aminteşte de un Dan fiu al lui Mircea (l. c. lib. IV), trimis cu contigente de oşti în ajutorul lui Mustafa. Cf. şi doc. din 7 Oct. 1428 l. c. *Cronologia tabelară* l. c. pag. 23, şi *I. Bogdan, Relaţiile* etc. l. c. Vezi şi *St. Nicolaescu, op. cit.* pag. 3, 217, 219, 220 şi *A. Vasilescu op. cit,* pag. 35-6. Jean de Wavrin afla în 1445, că un Dan, căruia d. N. Iorga îi zice „Dan al II-lea, fiul lui Mircea" distrusese întăriturile bizantine ale Silistrei *Vezi N. Iorga, Istoria comerţului românesc* I. pag. 65-6 şi *Wavrin, ed. cit.* vol. II. livre IV, pag. 102. Dan I, este probabil acela, care trebue înţeles aici, că a luptat la Silistra, socotesc eu. Vezi lucrarea mea asupra acestui Dan, în *Convorbiri literare* an. 1916: *Urmaşii lui Vladislav* etc.

www.dacoromanica.ro

gilor dunăreni, cu cari tată-său trăise bine în ultimii ani şi acum căută să-l câştige şi pe al lui Sigismund. Dela el avem o scrisoare către Braşoveni, în care pomeneşte şi pe mama-sa «doamna lui Dan voevod». «Iată vă rugăm», scrie el, «şi Dumnezeu să vă povăţuiască să vă aduceţi aminte, ce a făcut Dan voevod, părintele şi domnul nostru, creştinilor». Aveà nevoe de cevà parale, căci voià să trimită oameni la «chesarul-craiu» care erà Sigismund [1]). Dan III acordà Braşovenilor la 30 Ianuarie 1431 privilegiul comercial mai bun, al lui Mircea, strămoşul său, cu tarif mai scăzut «ca să le fie aşezământul lor cel vechiu şi să facă negoţ cu orice marfă în toată ţară şi în tot ţinutul domniei.... slobozi şi fără nici o piedică dela Porţile de fier şi până la Marea cea mare». Staţiuni vamale sunt la Rucăr, la Dâmboviţa, Brăila, Târgşor, Târgovişte, Dârstor, Giurgiu şi Turnu. Despre acest fapt scrie el «întregei ţări a domniei mele: Rucărenilor şi Câmpulungenilor şi Argeşenilor şi Târgovişteni lor şi Târgşorenilor şi Săcuenilor şi Gherghicenilor şi Brăilenilor şi Buzăenilor şi Flocenilor şi cetăţii dela Câmpulung şi tuturor celorlalte târguri şi vămi» [2]).

Greşelile politice ale tatalui se răsbunară şi asupra fiului, aşà că stăpânirea lui Dan III fu de scurtă durată. Cronicarul bizantin Dukas, are informaţia aparte, că Vlad, fiu natural al lui Mircea cel bătrân, vine cu o ceată de fii de boieri, din Constantinopol, unde erà în garda imperială şi dintr'un oraş dunărean al ţărei începe acţiunea de răsturnare contra lui Dan II. Dan cade în luptă şi Vlad rămâne domn. Vlad bate şi armata turcească, care venise contra lui cu un frate al lui Dan II [3]).

Dukas nu ştie nimic de Radu II, nu scrie nimic de Alexandru-Aldea, aşà că ştirea lui referitoare la Vlad neavând alt sprijin documentar e lipsită de valoare. Vlad a rămas tocmai aşà fără tron, după cum fără domnie şi şanse apropiate au rămas şi fii lui Dan II.

De unde veneà însă acest Vlad?

1) Vezi explicarea, că acest „chesar-craiu" ar fi Frideric III, ap. *Bogdan op. cit.* pag. 100 nota după *D. Onciul*, Çonvorbiri literare XXXVII pag. 229. Dar Frederic III nu s'a încoronat nici odată, nici n'a stat în legături cu Braşovenii. I s'a oferit coroana în 1459, dar a ezitat s'o primească şi să se încoroneze.

2) *I. Bogdan, op. cit.*, pag. 32 şi urm.

3) *Dukas op. cit.* 202-3.

www.dacoromanica.ro

Inainte de întrevederea dela Kesmark (1423) când pentru a doua oară se întâlnea Sigismund, regele Ungariei, cu regele polon, Vladislav, ca să pună la cale politica sud-estului european n oare care *Vlad, copil*, adică fiu natural al lui Mircea cel Bătrân, crescut până atunci la curtea regelui Ungariei, încercă să fugă spre Polonia, de unde sperà, că mai uşor şi mai curând va ajunge în scaunul Ţării-Româneşti. A fost însă prins cu întreaga sa suită de către comiţii din Ujvár şi readus la curtea, unde trăià, poate din 1395, anul convenţiei militare dintre Mircea şi Sigismund[1]). Mai târziu îl găsim în garda împăratului din Constantinopol. Impăratul bizantin încheiase de asemenea o convenţie militară cu Sigismund, precum afla senatul veneţian către sfârşitul lui Februarie 1396 [2]).

Cum a ajuns Vlad acolo? E posibil să fi mers acolo cu împărăratul Ioan VIII Paleologul, când s'a înapoiat acesta, peste Chilia moldoveană, acasă, din călătoria la Veneţia, Milano, Buda, unde solicitase ajutor creştinesc în contra Turcilor [3]). Şi din Constantinopol trebuià să mai aştepte. Dan II şi Radu II — cum am văzut — îşi disputau pe atunci domnia.

Abià dupe congresul dela Luck (1429) şi pacea ungaro-turcă din acelaş an se iveau noi şanse. Din motive politice mai intime şi proprii Sigismund nu peste mult timp a sacrificat neamul Dăneştilor, adică n'a putut schimba aranjamentul făcut de Alexandru cel Bun în Ţara-Românească. Slabă speranţă a fost şi pentru Vlad «chesarul-craiul».

Ca să-i aducă aminte vre-o făgăduială veche, a mers Vlad, după moartea lui Dan II, la Sigismund, care ţineà tocmai dietă imperială în Nürnberg.

La începutul anului 1431 orăşenii şi dieta imperială asistau la o ceremonie interesantă, plăcută iubitorului de pompă, cum erà împăratul Sigismund. Intr'una din primele zile ale lui Februarie 1431 Sigismund ţinù parada învestirei lui Vlad ca Domn al Ţării-Româneşti: îi dădu sceptru, îi oferì ordinul Draconiştilor cu crucea şi-i dete steagul sfântului Ladislau cu crucea dublă, ambele simboluri ale luptei contra «necredincioşilor». Intregul oraş Nürn-

1) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_2$, pag. 566.

2) *Mon. Slav. Merid.* IV pag. 360.

3) *Ciolek* l. c. în *Archiv* etc. Vol. 45 (1871) pag. 481-2; *Monumenta Poloniae* VI pag. 713; *Dlugosz, Historia Polonica* lib. XI etc.

www.dacoromanica.ro

berg ştiă (înainte de 8 Februarie 1431), că împăratul a învestit Domn pentru Ţara-Românească. De faţă la actul solemn erà şi Claus de Redwitz, şeful coloniei teutone în Severin şi alte cetăţi dunărene [1]); de faţă mai erà şi reprezentantul familiei Zollern, Frideric, care nici nu visà măcar, că un urmaş al său va ocupà şi consolidà vre-odată tronul Ţării-Româneşti. Vlad e condus la locuinţa sa cu mare alai, în sunet de surle şi trâmbiţe [2]). Drept mulţumită prin documentul său din 8 Februarie 1431, dat în Nürnberg, Vlad numeşte pe Sigismund «domnul nostru natural», asigură deplină libertate cultului catolic în ţară, după scaunul domnesc al căreia va mai aşteptà, precum şi privilegii de propagandă şi întărire a credinţei catolice prin minoriţi. Pe lângă documentul latin, Vlad dădù minoriţilor documentul şi în limba obişnuit oficială a ţărei, redactat de mareşalul său [3]). Bucuria lui Vlad şi a partizanilor

1) Claus de Redwitz scrie în acest timp, din Nürnberg, lui Ştefan de Rozgon, comitele Pressburgului v. *Pesty Frigyes, A szörényi bánság* III.

2) Ordinul Draconiştilor sau bălaurului îl înfiinţă Sigismund transformând ordinul Sf. George al lui Carol Robert, pentru luptători contra păgânilor, schismaticilor şi peste tot duşmanilor religiunei creştine. Erau două clase: pentru fruntaşii ţărilor împăratului şi pentru streini. Interesant e, că Ştefan despotul sârb, primi ordinul întocmai ca orice magnat ungur. Vlad fu considerat însă domnitor strein şi de aceea i se dete bălaurul (draco,-nis) atârnat de cruce, de a lungul căreia erà scris: O quam misericors est Deus, iar în lat: Pius et iustus [Fejér, Codex dipl. l. c.]. De la acest ordin fu numit noul membru, *Dracul*, nume constant la cronicarii streini. *Engel, Geschichte der Moldau und Walachey*, Halle, 1804, pag. 167, a atras cel dintâi atenţiunea asupra acestei origini a poreclei. *Dukas op. cit.* pag. 202—3 ştiind ce însemnă româneşte porecla, adăoga „καὶ γὰρ τὸ Δραγούλιος ὄνομα πονηρὸς ἑρμηνεύεται“. In imperiul turc găsim mai târziu numele şaitan (= dracul). Noi credem, că această poreclă a eternizat-o mai mult Vlad-Ţepeş, fără a se puteà da însă o soluţie satisfăcătoare originei poreclei —cf. şi *Windecke*, ed. *Hagen*, pag. 223: aci Vlad e numit „ein Sohn von Pankraz dem weisen“. Ţin să observ, că Pankraz = Pancratius = Mircea Merzweiden. Cf. *D. Onciul, Originele principatelor* şi *Conduratu, Michael Beheims Gedicht* etc. Cum că Vlad a mers la Nürnberg şi nu erà acolo, când a venit Sigismund, ne arată, afară de pasagiul din Windecke şi documentul dat de el în acel oraş la 8 Febr. 1431: „in cuius aula gravissimorum negotiorum causa *constituti sumus*“ *Hurmuzaki-Densusianu Documente* $I_2$ pag. 749.

3) Hurmuzaki-Densusianu, Documente $I_2$ pag. 749: Vlad în 8 Februarie 1431 e la Nürnberg şi anunţă lui Sigismund că Dan II a murit. Având un document din 30 Ianuarie 1431 dat de un domnitor Dan, credem nimerit a afirma, că acesta e Dan III, fiul lui Dan II. Căci cum ar fi ajuns aşa în grabă

www.dacoromanica.ro

sâĭ erà prematură. Nürnbergul erà prea departe, ca de acolo să se ia dispoziţii imediate pentru Ţara-Românească. Alexandru cel Bun făcuse aci ordine fără să ştie nimic Sigismund, care va fi silit să aprobe.

Nimeni din imperiul lui Sigismund nu se puteà gândi la o intervenţie armată în favoarea lui Vlad, căci Sigismund tocmai acum aveà nevoe mare de puterea şi dibăcia lui Alexandru cel Bun contra Polonilor, pentru Lituani şi Teutoni, ori mai bine zis pentru rezolvarea chestiunei orientale de atunci în sensul, cum cereà situaţia puterei luxemburgice. Alexandru cel Bun erà prea aproape şi prea puternic, decât ca să abandoneze Ţara-Românească unui neam duşmănos ori altui Domn, ale cărui sentimente politice nu le cunoşteà. Am văzut că la 14 Iunie 1431 domneà protejatul Moldovenilor. In vara acestui an patru steaguri de Moldoveni, i-au venit în ajutor lui Aldea contra Turcilor «din porunca craiului», zicea Aldea, şi tot atunci acelaş Aldea fusese încredinţat de către Sigismund cu o misiune specială politică pe lângă Alexandru cel Bun. Iar la 17 Noemvrie, din acelaş an, Alexandru II confirmă mânăstirii din Deal cu hramul sf. Nicolae moşiile Alexenii pe Ialomiţa şi Răzvadul întru pomenirea tatălui său Mircea, scutindu-le de dăjdii [1]), iar la 15 Ianuarie dă satul Goleşti mănăstirii dela Cozia.

Vlad erà sorţit să mai aştepte în ţara Bârsei, în Ardeal, unde află adăpost în contra Moldovenilor şi oamenilor lui Alexandru-Aldea. In toate scrisorile sale el urăşte pe Moldoveni şi caută să le facă în Ţara Bârsei, în oraşele săseşti din Ardeal, cu un cuvânt pretutindeni, mizerii [2]). Sigismund evită orice complicaţiuni în politica orientală având acum ca scop imediat să meargă în sfârşit la Roma să se încoroneze. La 11 Aprilie rugà din Nürnberg oraşul Pres-

---

Vlad la Nürnberg să anunţe moartea lui Dan II la începutul lui Februarie? Mareşalul lui Vlad nu poate fi Voicu, cum s'a susţinut (I. Bogdan, Relaţiile etc., nota la pag. 248 Nr. CCVII.) N'ar fi avut, când să ajungă la Nürnberg, căci în documentul din 6939 (= 1431), 30 Ianuarie e boier în divanul lui Dan III cf. *Windecke* ed. *Hagen* la a. 1431. (Mai bună e ediţia lui *Altmann*).

1) Orig. slav. Arh. Stat. S. I.; publicat de *St. Nicolaescu* op. cit. pag. 209-12 şi Condica M-rei Cozia Nr. 18, f. 365 pentru documentul din 15 Ianuarie.

2) *I Bogdan, op. cit.* pag. 57-8, 59-60, 63-64, 67.

www.dacoromanica.ro

burg să transporte pe cheltuială proprie până la Buda corabia cu daruri destinate lui Murad sultanul [1]).

### 5. **Alexandru (II) Aldea și puterile vecine** (1431—1435).

Ridicat în scaunul domnesc cu ajutorul Moldovenilor lui Alexandru cel Bun, la curtea căruia va fi căutat ajutor, Alexandru II a trăit, la început, în relații prietenești și cu țara craiului Sigismund, mulțumită aceluiaș domnitor moldovean [2]) La 14 Iunie 1431 scrie din Târgoviște noul domnitor Brașovenilor, că un oarecare grec Femiano a fugit acolo furând niște bani ai tezaurului, cere deci să fie căutat și prins [3]). Sigismund își luase obligații formale să susțină și să observe atitudinea cea

---

1) *Fejér, Codex Dipl.* X/8 pag. 631. Despre altă latură a politicei lui Sigismund în acest timp vezi *Gottschalk A.* Kaiser Sigmund als Vermittler zwischen Papst und Konzil 1431-1434. Erlangen 1911.

2) In inventarul de documente din Cracovia (*Archiva istorică* I$_1$ pag. 51-2) (cf. și *Registru de acte diplomatice prezentat de cancelaria polonă la încheerea păcei cu Turcii în 1701 apud Hurmuzaki-Bogdan, Documente supl.* II. Vol. III, pag. 280 și urm.) este și rezumatul unui document de la Joannes Albi, Domn muntean, în care document (an 1403) promite a depune omagiu regelui polon Vladislav, în conformitate cu formula omagiului său precedent. —*D. N. Iorga* în *„Chilia și Cetatea Albă“* credea, că acest domnitor e Aldea. Se pune însă întrebarea: de ce omagiu anterior ar fi putut vorbi un Aldea în 1403 ? De aceea socotim mai nimerită părerea lui *Hașdeu*, că documentul este de la Vlad, pretendentul contra lui Mircea cel Bătrân. Acesta putea de fapt vorbi de un jurământ făcut mai înainte. Avem un document de la un boier Aldea (21 Noemvrie, indiction 7), care, pe timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, dăruește mânăstirei Cotlomuș dela Sf. Munte, satul Cireșu. Boierii citați ca martori sunt: *jupanii* Vlad, Drăgoi banul, Aga Deatko, Baldovin logofăt. Să fie oare acest boier Aldea același cu domnitorul Aldea de mai târziu? Chestia rămâne deschisă, deși următorul pasaj pare a fi contra unei atari identificări; „Iată și eu, cât mi-au dăruit D-zeu și Domnul Voevod Io Mircea pentru slujba și credința, cu cari i-am slujit lui...., mi-am împlinit dorința ca să dau la Sf. Agoră, la mânăstirea Sf. Arhiereu și făcător de minuni dumnezeescul Nicolae, care este în Cotlomuș, la cămbănărit, satul ce se chiamă Cireșu, ca să fie pomenire în toate Duminicile, întâi Domnului nostru Io Mircea Voevod, apoi și părinților noștri și mie și celor cu mine, pentru că e a noastră mânăstire“. Cf. și *Vasilescu, op. cit.* pag. 39 nota 5.

3) *I. Bogdan*, op. cit. pag. 311 și *Hurmuzaki-Iorga, Documente* XV$_1$ pag. 7.

www.dacoromanica.ro

mai binevoitoare faţă de protejatul moldovean. Căci altă dată iată ce scrie Braşovenilor Aldea: «ştiţi bine şi voi, că domnul meu Craiul nu mă ţine pe mine, cum a ţinut pe Dan voevodul, ci m'a luat drept fiu de suflet». Alipirea aceasta atât de dependentă faţă de Sigismund rezultà de altfel din frica, ce o aveà de Turci şi teama, ce o aveà de Vlad menţinut în Ardeal şi căruia i se încredinţase paza marginilor [1]). Alexandru-Aldea se aşteptà cu siguranţă, că Turcii vor răsbunà înlăturarea lui Dan II, ceeeace nici n'a întârziat. In vara anului 1431 patru begi stăteau la Dârstor cu oştile gata să năvălească în Ţara-Românească, iar altă armată turcească erà la Turnu; însuşi sultanul Murad erà la depărtare de 3 zile de Ţara-Românească. Numai un ajutor grabnic ar fi scăpat pe Alexandru-Aldea şi Ţara-Românească «Turcii au năpădit pe Dunăre prin toate vadurile şi vin împotriva ţărei să prade şi să jefuiască; şi grăbiţi-vă cât mai iute, ziua şi noaptea, să-mi veniţi în ajutor, căci dacă nouă ne va fi rău, vouă are să vă fie şi mai rău» — scrie el Braşovenilor. Braşovenii au trimes ajutor. In tabăra lui Alexandru se aflau şi 4 steaguri din Moldova, unde se luaseră şi măsuri de pază la graniţă. Totuşi Alecsandru n'a avut destulă armată; împotrivirea lui a fost zadarnică. El trebui să se închine Turcilor, cari îi luară cetăţile dunărene afară de Brăila, cu importanţa mai mult comercială. Domnitorul însuşi merse la Sultan, făcù închinarea personală, făgădui tribut, cum plăteà şi Dan II şi pentru întâia oară în istoria Ţării-Româneşti, dă tribut de sânge, ostateci din copii de boier [2]). Ţara Craiului nu-l ajutase, după cum trebuià. La 31 Iulie Raguzanii puteau comunicà regelui Sigismund ştirea, că Domnul Ţării-Româneşti a fost la sultan şi a făcut supunere [3]).

Dar Alexandru II închinându-se Turcilor şi-a înstreinat şi simpatiile, cari le-a mai avut în Ardeal. Atât el cât şi vornicul său, Albul, trebue să dea asigurări formale, că gândurile lor prieteneşti au rămas aceleaşi şi că închinarea au făcut-o de silă, dar că se vor lepădà de Turci la primul prilej. Pribegesc şi unii dintre boieri, cari nu admit umilirea înaintea Turcilor şi pribegii

---

1) *I Bogdan, op. cit.* pag. 54-55.

2) *I Bogdan*, op. cit. pag. 43-44; *De la Broquière op. cit.* pag. 149 şi 189-190; *Gelcich-Tallóczy, Diplomatarium Raguzanum.* pag. 358

3) *Gelcich-Thallóczy, op. cit.* pag. 374.

www.dacoromanica.ro

măresc speranţele lui Vlad în Ardeal, precum Stan spătarul, Todor, Stanciul, Tatul de Margineni, Vasile şi Ulan[1]).

Sigismund şi expoziturile lui politice din Ardeal nu îndrăsnesc deocamdată să încerce înlăturarea domnitorului, care fusese silit să se închine Turcilor, cu toate insistenţele nesfârşite ale iscusitului pretendend Vlad. Acestuia i-se dă în Ardeal situaţia excepţională de a controlà activitatea politică a oraşelor săseşti şi a spanului Săcuilor. Caracteristic este ce scrie el Braşovenilor în această privinţă: «Ştiţi bine voi înşişi, că domnul chesarul (= împăratul) m'a însărcinat pe mine să păzesc această margine [e vorba de marginea către Ţara-Românească] şi fără voea mea să nu aveţi pace cu Ţara-Românească. Domnia mea v'am slobozit totuşi, după voia voastră, să vă hrăniţi şi să aveţi pace în mijlocul oamenilor; cât pentru munte şi plaiuri, voi nu sunteţi datori nimănui să le păziţi»[2]). Totuşi oraşele săseşti se lăudau, că ele păzesc frontierele sudice şi ţin spioni nu numai în Ţara-Românească, ci chiar în Turcia[3]). Sigismund dădu lui Vlad şi veniturile unei haraghii proprii, care era în Sighişoara[4]). Inalte consideraţii politice opreau însă pe Sigismund dela o intervenţie armată în contra lui Alexandru-Aldea, căci ar fi zădărnicit liga antipolonă, visul de două decenii al lui Sigismund.

Liga antipolonă-în vara anului 1431 începe războiul general contra Poloniei. Pe la 6 April regele polon Vladislav scrie lui Alexandru cel Bun să prindă pe un călugăr minorit, Iacob, care răspândeşte cu succes în Moldova hussitismul. Alexandru nu numai, că nu-l prinde, ci precum insinua scrisoarea regală, favorizează propaganda[5]) unei credinţe de aproape înrudite cu cea ortodoxă orientală.

---

1) *I. Bogdan, op. cit.* pag. 43-44, 44-45, 248-50.

2) *I. Bogdan, op. cit.* pag. 54-55.

3) *Hurmuzaki-Iorga, Documente* XV, pag. 11.

4) *I. Bogdan, op. cit.* pag. 56, 64, 70, 258-260.

5) *Monumenta Poloniae* vol. XII pag. 254 şi 287-290. — Moldova pe acest timp e ţara de refugiu a hussiţilor. Urme de hussiţi găsim şi la 1444. (*Monumenta Slavorum meridionalium XXIII* şi *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I, la anii respectivi. Aci caută adăpost Ungurii prigoniţi în ţara lor pentru credinţă şi numiţi pentru hussitismul lor *ciangăi*? Aceasta era părerea generală încă în secolul XVI, cum o găsim scrisă în Székely István, Chronica ez vilagnac yeles dolgairól. Craccoba niomatatot 1559 pag. 202: „Ez vdobe Sigmond Imperator Samkivete a Magiarokat, à kic



www.dacoromanica.ro

In Iulie 1431 începea războiul cu Polonia. Fără succes încercase regele polon să rupă coaliţia: el oferise lui Sigismund ajutor contra Moldovei, dacă acesta îl ajută contra cavalerilor teutoni [1]). Teutonii năvălesc în Dobrin şi Cujavia, lupta între Poloni şi Lituani se dă cu disperare înaintea cetăţei Lutzk; iar Alexandru cel Bun atacă şi jefueşte Snyatin, Colomea; ţara Poçuţiei, trupele moldovene se încarcă cu mare pradă şi încearcă să se întoarcă înapoi. Cronicarul polon şovinist Dlugosz, după ce spune că Alexandru primise dela regele polon districtele Ceczun, Chmielow, Niempcz, s'a arătat nerecunoscător, căci a prădat Snyatin, Haleci şi Cameniţa. In cronica sa, el nu lasă nerăsbunată această invazie moldoveană. El scrie, că oastea moldoveană împărţită după pradă, a fost surprinsă de oastea polonă, fugărită, prăzile i-au fost luate, că Alexandru cel Bun a scăpat numai cu fuga şi că în vara următoare a murit de necazul nesuccesului. Neverosimilitatea acestei ştiri o arată scrisorile teutone, cari vorbesc de bogate prăzi făcute şi aduse acasă de oastea moldovenească şi marea înfrângere ce au suferit Polonii, apoi însăşi

---

a Hvs Iano tudomaniat vöttec vola, kic fel-kelven egietembe be menenec Moldauba es a Vuidatól földet Kirenec es letelepedönec Moldauanac Közepötte, az ön maguktól fondalt varosbá kit mind e nopiglan varosnlc hyunac". Prin urmare la începutul secolului 16 se credea că oraşul Huşi a fosi întemeiat de hussiţi, refugiaţi dinaintea inchiziţii organizate de Sigismund, ceeace e probabil, având în vedere că oraşul trebue să fie mai vechi de cât clădirile de acolo ale lui Ştefan cel Mare. Mai târziu *Timon* in *Additamenta* ad. imag. ant. et nov. Hung. Epistola II, 16 scrie „Hustum oppidum (Husch) in tribus collibus positum ab Hussitis, quos anno 1460 Mathias rex relegarat, appelationem accepisse". Timon nu cunoaşte pe *Székely* şi nu spune, de unde îşi ia informaţia. Acelaşi lucru îl susţine şi *A. Wolf, Beiträge zu einer statistisch-historischen. Beschreibung des Fürstenthums Moldau.* pag. 154. Că ciangăii moldoveni se vor fi sporit, că în Ungaria întreagă se ştia de aceşti „Hungari pro religione exulantes" se vede de acolo, că de departe ajung în Moldova aceia, cari traduc pentru întâia dată în ungureşte părţi din scrierile bisericeşti, ştiut fiind, că hussiţii propoveduiau credinţa în limba naţională. Vezi *N. Iorga, Istoria literaturei religioase* etc.

Părerea că şi Huşul îşi are numele de la un nume de persoană, un întemeietor, *Huşul*, porneşte de la *Melchisedek, Cronica Huşului şi a episcopiei*, Bucureşti 1860 pag. 3 şi urm. Cei mai vechi ciangăi ar fi din 1412, după *Losonczi Zoltán, A moldvai arsangók credetéröl în Magyc. Nyelvör* 1915 fasc. 1-2.

1) *Monumenta Poloniae* XI pag. 200, nr. 1720.

www.dacoromanica.ro

inconsecvența aceluiaș cronicar, care la anul 1433 vara ne relatează din nou moartea lui Alexandru. Faptul că Alexandru cel Bun rămâne în stăpânirea Pocuției și că aliații contează mult pe puternicul lui sprijin, ne arată, că povestirea lui Dlugosz e părtinitoare și departe de adevăr [1]). O scrisoare nedatată primită de marele-magistru spunea clar, că Moldovenii având și Tătari au devastat Podolia ajungând până la Cameniția și Lemberg, fără ca cineva să îndrăsnească a li se opune. Mai târziu Ștefan cel Mare, când comunică starostelui din Lemberg ocuparea Pocuției, scria, că el a ocupat țara moșului său (het seynes Grossfaturz Lanth yngenommen).

Alexandru rămâne cel mai temut dușman al Poloniei; «potens scismaticus» îi zice o scrisoare polonă din Ianuarie 1432 [2]).

Luptele țin și în anii următori, căci armistițiul din 26 August 1431 între regele polon Svidrigail, ordinul teuton și domnitorul Moldovei nu deveni pace durabilă [3]). La 21 Octombrie, Teutonii aflau dela secretarul regelui Sigismund, că regele polon a propus lui Sigismund ajutor contra luf Alexandru cel Bun, la caz, că imperialii l-ar ajuta contra ordinului teutonic. Cu toată insistența Polonilor nici Svidrigail n'a putut fi desfăcut din liga antipolonă.

Din contră la 26 Decemvre 1431 scrie protestând lui Vladislav, că Teutonii și Moldovenii sunt șicanați de Poloni [4]). La 2 Februarie 1432 același Svidrigail refuză să participe la conferința pentru pace cu Polonii, dacă nu vor fi invitați delegații ordinului teutonic și ai «domnilor» din Moldova [5]). Cheia situației o avea Moldova. Am amintit că la sfârșitul lui Ianuarie din același an se știa, că Teutonii s'au aliat cu Rutenii contra Polonilor, că Svidrigail a devenit îndărătnic în urma alianții sale cu principi schismatici, între alții cu puternicul «schismatic» din Valahia mol-

---

1) *Dlugosz, Historia Polonica* lib. XI; *Raczynski*, pag. 359 și urm., 361—2, 378—9.

2) *Monumenta Poloniae* XII pag. 287—90. Asupra războiului mai vezi *Codex Vitoldi* (Mon. Pol. XI) nr. 1362 și *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_2$, pag, 829 și 846.

3) *Index actorum saeculi XV* și *Monum. Poloniae XI* pag. 197, nr. 1699.

4) *Monumenta Poloniae* XI, pag 201 nr. 1734 după *Raczynski, Cod dipl. Lith.* pag. 361 *Monumenta Poloniae* XII pag. 285.

5) *N. Iorga*, Studii și Documente VI$_2$ pag. 653—4.

www.dacoromanica.ro

dovenească. Acesta se unise şi cu Turcii, ca să fie mai puternic în a rezista regelui polon[1]) aşa îl acuză o scrisoare regală. La 17 Februarie Svidrigail scrie magistrului ordinului teuton, că Lituanii şi domnitorul Moldovei îi vor trimite ajutor. In aceeaşi zi sosiră la Svridrigail din Moldova solii ordinului teuton, încântaţi de primirea, ce li s'a făcut acolo[2]).

In acelaş timp liga antipolonă suferise cea mai mare lovitură ce o putea avea: boala răpunea bătrâneţele celui mai de seamă dintre aliaţi, Alexandru cel Bun. Noul Domn Iliaş urma deocamdată politica tatălui său. In 13 Ianuarie 1432 Iliaş, cel mai mare dintre fraţi, era Domn şi dedea un document. La 6 Aprilie, Svidrigail anunţă pe marele magistru că «solul puternicului domn Iliaş, Voevod în Moldova», va sosi să-i comunice lucruri importante[3]). Din 7 April avem prima ştire despre moartea lui Alexandru cel Bun, care cu drept îngrijorase pe Teutoni. Căci moartea lui însemna, cum vom vedea, zădărnicirea tuturor planurilor ligei antipolone: situaţia Poloniei de putere mare fusese astfel salvată. La 17 Aprilie marele magistru nu ştia, dacă fii defunctului principe au încheiat vre-o alianţă cu Svidrigail[4]). La 18 Mai marele magistru încheiase nouă alianţă cu Svidrigail şi cu trimisul moldovean, alianţă, care urma să fie semnată la 15 August[5]).

De ce va fi scris însă Svidrigail, la 22 Iunie, magistrului teuton, că armata moldovenească să fie trimisă înapoi? Putem presupune două lucruri: că Iliaş şi Ştefan, cari conduceau Moldova după moartea tatălui lor, au refuzat să semneze alianţa

---

1) *Monumenta Poloniae* XII pag. 287—290.

2) *Ibidem* XI, pag. 204 aceeaş pagină nr. 1761 pag. 205 nr. 1763 — Cf *N. Iorga, Studii şi documente* VI, pag. 654—655 cu data socotită greşit 27 Iulie.

3) *Monumenta Poloniae* XI, pag. 206, nr. 1775. Aci e publicată această scrisoare a lui Svidrigail numai în regestă, cum la 1820 o publicase *Kotzebue* în studiul său *Svitrigail, ein Beytrag zu den Geschichten von Lithauen* etc.; în întregime a publicat scrisoarea *G. Popovici* în *Epoca* 1905, 7 Iulie (an XI nr. 182) în studiul: *Căderea ipotezei anului dela Martie.* O datează greşit 30 Martie, corect fiind 6 Aprilie 1432, cum o găsim şi în *Index actorum saeculi XV (Mon. Pol.* XI) pag. 206 nr. 1775.

4) *Ibidem* XI pag. 206 nr. 1776, 1778; *Hildebrand, Liv-Est-und Kurländisches Urkundenbuch* VIII, pag. 341, 344.

5) *Ibidem* XI, pag. 207 nr. 1786.

www.dacoromanica.ro

pusă la cale de trimisul Bohuş. Se poate, că Moldovenii aveau nevoie de aceste trupe pentru a înfrunta atacul turcesc, care la data de mai jos se produsese. E posibil însă pe de altă parte, că Svidrigail însuş, avea nevoe de acele trupe moldoveneşti. Părerea din urmă pare mai probabilă, căci mai târziu, la 21 Decemvre, se ştia, că Moldovenii au de gând să atace în Ianuarie viitor pe Poloni din toate puterile. Svidrigail ar fi avut nevoe de acele trupe moldoveneşti, căci lui îi merse prost şi după aceea. In Septemvre fu bătut de Sigismund, noul duce lituan.

La 9 Septemvre însuşi marele magistru sta la îndoială, dacă mai e bine să-i trimeată ajutor[1]). In Octomvre numai foştii aliaţi luptau pentru neatârnarea Lituaniei, căci nobilimea lituană părăsise în parte pe Svidrigail. Acesta scrie la 13 Noemvre marelui magistru «despre războiul declarat regelui Poloniei de Domnitorul moldovean. De atacuri lituane, la cari iau parte şi Românii, se vorbeşte şi în Decemvre[2]). Tocmai Lituanii însă, în jurul cărora se învârtea războiul, îl părăsesc pe Svidrigail. Polonii împărţiseră boerimea lituană: cu ei ţineau acum boerii catolici ridicaţi la o situaţie excepţional de favorabilă prin uniunea dela Hrodlo şi cari îşi temeau situaţia tocmai din partea înfiinţândului regat ortodox. Zadarnice au fost deci rezultatele şi succesele, cari se ştia, că le-au avut Moldovenii uniţi cu Svidrigail asupra Polonilor, cărora le-au făcut mari pagube. Erau ultimele zvârcoliri ale lui Svidrigail, cari mai ţinură încă câtva timp. Moldova fiilor lui Alexandru cel bun nu putea asigura succesul. Lupte interne isbucniră între fraţi. Petru-fiul Marinei[3]), ultima doamnă a lui Alexandru, părăseşte pe Iliaş. Ştefan, al

1) *Ibidem* XI, pag. 212 nr. 1820, 1822 şi 213 nr. 1827—8, 1830, 1883.

2) *Ibidem* XI, pag. 214 nr. 1836, 215 nr. 1842 şi 1847.

3) Chipul ei e alăturea de al lui Alexandru, pe patrahirul de la Cetatea-Albă *(N. Iorga, Patrahirul lui Alexandru cel Bun* în Analele Acad. Rom. Seria II tom. XXXV, 1913). Inscripţia patrahirului e grecească. E prima urmă, că grecismul căuta să pătrundă în oficialitate. Mai este interesant, că în prima jumătate a secolului XV civilizaţia oraşelor pontice moldoveneşti era grecească şi că de aci şi-a făcut intrare influenţa grecească în Moldova, contrabalansând, alături de slavonism, influenţa latină, care a venit din şcolile polone dar, din cauza tensiunei politice n'a putut prinde acum rădăcini mai adânci. Inscripţii greceşti oficiale vom întâlni în Cetatea albă şi mai târziu, sub Ştefan II ete, cum a dovedit în aceleaşi anale, *I. Bogdan.*

www.dacoromanica.ro

doilea fiu, începe să urzească intrigi contra lui Iliaş, care avusese nechibzuinţa să afişeze de pe acum ca urmaş legitim, pe fiul său Roman. In astfel de împrejurări Iliaş crede că găseşte scăparea situaţiei, sale numai în sprijinnl polon.

La 3 Iunie face jurământ regelui polon. Nu ştia despre aceasta marele magistru teuton, care la 17 Iunie zoria pe Svidrigail să-i trimeată oşti din Moldova, Ruteni şi Tătari contra Poloniei [1]). Fără concursul Moldovenilor, ba avându-i chiar duşmani, Teutonii şi Svidrigail continuară lupta fără succes, până ce la Svienta (1 Sept. 1435) se înmormânta pentru totdeauna neatârnarea Lituaniei. Zadarnic luptaseră bărbăteşte Teutonii. Marele magistru cu 7 comandori ai săi rămaseră morţi pe câmpul de luptă. Teutonii încheiară cu Polonii pacea dela Brzesk, prin care se obligau a recunoaşte totdeauna de mare duce, pe acela care va fi susţinut de Polonia [2]).

Impăratul Sigismund n'a reuşit aşadar cu planurile sale de a crea veşnice greutăţi Poloniei şi a-i reduce importanţa politică prin crearea unui regat lituan. Teutonii săi rămaseră încă mult timp în situaţie inferioară. Aceiaşi Teutoni aduşi de Sigismund în cetatea Severinului pentru a asigura prin ei hotarele sudice, făcură şi mai puţină ispravă. De vină nu au fost ei, ci împăratul, care în întreaga-i politică n'a trecut mai departe de schiţa planurilor sale, iar concursul împrejurărilor nu-l putea avea pretutindeni. Şi împăratul uita dela început două lucruri: nu putea acorda situaţia privilegiată necesară Teutonilor, neavând teritorii neutre ca şi Andrei II în 1211, pe de altă parte Teutonii nu mai aveau acele forţe spirituale şi materiale, care-i făcuseră puternici odinioară. Practicarea cavalerismului degenerase în o ceremonie goală de pompă şi sabia ce scânteiase odinioară în mânile lor pentru apărarea şi răspândirea creştinismului, servea acum forţa brută pentru apărarea de comori adunate şi situaţiuni câştigate prin silnicie şi lăcomie urâtă.

Sigismund a trăit însă totdeauna în amintirile trecutului şi a recurs veşnic la expediente.

---

1) *Monumenta Poloniae* XI pag. 221 Nr. 1896, 223 Nr. 1903. Cf. şi *Archivf.* Kunde oest. geschichtsquellen II. 1849 pag. 71.

2) *Dlugosz, Historiae Polonicae* lib. XI; *N. Iorga, Chilia şi Cetatea albă* pag. 302—3; *Schiemann op cit.* pga. 351 şi urm.

www.dacoromanica.ro

Astfel scopul lui de-a coloniza Teutoni în fortăreţele dela Dunăre se împlini după lupta dela Golubieţ. La 9 Octomvre 1428 din Caransebeş scria din nou marelui magistru. Acum are Belgradul şi pe ambele laturi ale Dunărei, până la Severin, burguri. Teutonii aveau să păzească ambele maluri ale Dunărei dela gurile ei până la ultima fortăreaţă dunăreană spre vest. Impăratul plănuia să lege malurile râului prin poduri, ca să fie pregătit pentru orice eventual asediu; cere lucrători de fortificaţie electorului de Brandenburg [1]). Sigismund avea nevoe, pentru acest scop, şi de Chilia. Am văzut, că la Lutzk reclama pentru sine Chilia şi cerea paza gurilor Dunărei. Chilia era însă moldovenească şi s'a hotărât, ca de Sf. Gheorghe o comisie să examineze drepturile de posesiune asupra Chiliei la Troky. Sigismund socotia afacerea ca şi rezolvită; la 17 April, înainte de termenul mediaţiei, or arbitrajului dela Troky, scria din Pressburg marelui magistru să-şi pregătească în grabă fraţii spre a lua în stăpânire această măreaţă cucerire. Delegaţii lui Sigismund — cum am văzut — s'au prezentat după termen, iar Alexandru cel Bun a refuzat categoric cedarea oraşului. Şi ce-ar fi făcut Teutonii cu Chilia, când ei n'au putut menţine nici Severinul, cum vom vedea mai târziu?

Impăcarea cu neîmpăcatul duşman Vitold, cedarea mărcii noui convinse pe Teutoni, că planurile lui Sigismund sunt utile. După încheierea păcei cu Turcii (1429) puteau veni zile de pregătire pentru întărirea frontierei la Dunărea de jos. Sigismund abia apucă să-i vadă pe Teutoni aşezaţi acolo. Le scrie, că el însuşi îi va instala în noile poziţii. Să aducă lucrători lemnari, zidari, pescari, ca să prepare peşte sărat şi uscat pentru aprovizionarea burgurilor în timp de răstrişte răsboinică, cum era în Rusia bogată în lacuri. Niculae de Redwitz conducea preparativele. Salvconductul prin Polonia e gata în April. [2]) La 28 Mai 1429 caravana era gata de plecare. Pe lângă Nicolae de Redwitz mai erau castelani, un silvicultor, un şef de pescării, un intendent, cavalerul Oswald de Weiler, locţiitorul lui Nicolae de Redwitz, şi un cavaler-preot. Ei aduceau regelui şi reginei fraţia

1) *Regesta Imperii* XI nr. 7161 şi 7136.

2) *Ibidem* nr. 7171, 7215, 7309; *Codex Vitoldi (Mon. Pol.)* nr. 321, pag. 825 (29 Aprilie 1429). La 28 April 1429 se aminteşte vacanţă bănia Severinului *(Katona, Historia critica* XI pag. 515—6).

www.dacoromanica.ro

ordinului şi còpii după documente primite de ordin, dela regii anteriori ai Ungariei. La Pressburg, unde-i găsim şi la sfârşitul lui Iulie, îi aştepta acum cavalerul Sigismund.[1]) La 9 Octomvre sunt în Buda, unde-i vedem lipsiţi pe parale. Se pare, că Sigismund i-a instalat personal în noile posesiuni; regele la 30 Noemvre 1429 e în Caransebeş. Cu regele veni din Pressburg (Pojon), din Buda, dimpreună cu caravana teutonă, stareţul dela Tismana şi Vodiţa, care mai înainte se îngrijise pentru posesiunile mânăstirei din Severin şi Serbia, acordându-i-se un privilegiu general, firesţe pentru toate posesiunile mânăstirei, (dat la 28 Octomvre 1429, Pojon.[2]) Teutonii fură aşezaţi în burgurile de pe malul stâng al Dunărei dela Severin spre vest peste Orşova până la Sf. Ladislau în faţa Golubieţului şi spre nord, peste Mehedia, până la Caransebeş aveau cetăţile Severin, Sân Petru, Găureni, Orşova, Peci şi adică Dubova şi Peci vechi, Lybko. Sviniţa, Stănilăuţi, Drenkova, Lybrasd, Sf. Ladislau, Pojajin, Soïl, Rybes, Mehedia, Almâş, Iladia, Craşova, întăriturile dela Poarta de Fer şi insula Saan (Ada-Kaleh.[3]) Pentru întreţinere li s'a acordat venitul monetăriilor dela Sibiiu şi Braşov, dela minele de argint din Ardeal, sare din Seghedin, Lipova, Timişoara, Keve, apoi boi, oi, vin, drept de pescuit în Dunăre, dela Severin până la Rybes, bucate, grâu, ovăz, hâmei[4]).

Teutonii stăpâneau numai cetatea Severinului fără altă întindere, iar stăpânirea lor proprie în afară de hotarele Ungariei era

---

1) *Codex Vitoldi* (Mon. Pol.) pag. 846.

2) *Mon. Hung. hist.* dipl. XXXIII pag. 79. Arhiva Statului. M-rea Tismana Pachet No. 1. Sigismund in festo beati Valentini martiris e in Târnova (*Tört. Tár*, 1903, pag. 122), iar la 30 Noemvre 1429, e în Sebeş (*Pesty, Szörényi bánság* III, pag. 23). Pentru celelalte vezi *Regesta Imperii* XI nr. 7349; *Codex Vitoldi* pag. 853.

3) *Mitteilungen* l. c. pag. 108 anexa II. O scrisoare din 24 Februarie 1430 ne arată, ce stări au găsit Teutonii: în Severin 200 persoane şi 40 puşcaşi, insula Saan 216 persoane, Sân Petru pustiu, castelul din sus de Severin deşert, Găureni 60 persoane, Orşova 60 persoane, 30 puşcaşi şi 260 slujitori, Peci (Dubova), Sviniţa 40 persoane, 6 puşcaşi, Stănilăuţi 32 persoane şi 4 puşcaşi, Lybrasd 24 persoane şi 4 puşcaşi, Peci vechi 20 persoane, 4 puşcaşi, Sf. Ladislau 400 persoane, 56 puşcaşi, Rybes 40 persoane, Myhald 224 cnezate, 1112 ţărani liberi, 30 grăniceri şi 20 curieri; Almaj 293 cnezate, 504 ţărani liberi, 32 grăniceri şi 26 curieri, Iladia 126 cnezate (Mitheilungen, anexa II).

4) *Ibidem*.

www.dacoromanica.ro

în Serbia [1]). Teutonii n'au avut serviciul cu atribuțiile politice ale vechilor bani; nici puterea banilor celor mai noi de domnie efemeră ungurească în Severin nu a fost apanajul lor, căci jurisdicția politică în timpul din urmă trecuse asupra comitelui de Temișoara.

Documente regale din 12 Iulie 1430 și 20 Februarie 1431 spun că bănia Severinului e vacantă. Un document din 29 Noemvre 1433 numește pe Nicolae de Redwitz «între altele căpitan al cetății noastre severinene» [2]). Teutonii nu s'au putut înțelege nici cu nobilii și cnezii români. In 18 Iulie 1430 Nicolae de Redwitz «praeceptor ceterorum fratrum praedicti ordinis in Regnum Hungariae missorum, Banus Zewriniensis necnon camararum monetae regalis Cibiniensis comes» scrie din Harum nobilului român Emeric de Remetea să restitue lui Dionisie locuitor în Almăj, cele 30 oi, ce i-a luat. Tot de acolo scrie la 21 August regelui, că nobilii și cnezii români nu vreau să se supună judecății lui, protestând că pe ei îi judecă numai regele [3]). Cum s'ar putea atunci o colaborare războinică sub conducerea teutonă? Neavându-și rostul lor după legile țării, intruși în Țara-Românească și Serbia, Teutonii nu putură fi de isprava, pentru care fuseseră aduși.

O duseră bine, cât timp fu pace cu Turcii. In 1431 pacea era pe sfârșite, iar Nicolae de Redwitz la 6 August în Nürenberg nu știa, dacă s'a putut prelungi [4]). Situațiunea Teutonilor era rea și fără să-i atace Turcii. La 7 Martie 1432 ei trimit din Severin marelui magistru o lungă scrisoare subscrisă de toți, în care își plâng soarta. Monetăriile din Ardeal nu le-au adus nici un venit. Dela Teutoni ne-au rămas niște monete speciale, din care multe exemplare se păstrează în muzeul de antichități din Budapesta [5])

---

1) Cf. și *Eberhard Windecke, Das Leben König Sigismunds* ed. *Hagen*, Leipzig 1886 pag. 249 Nr. 294. — Ediția mai bună a lui Altmann, n'am găsit-o.

2) *Pesty, Szörényi bánság* I și III pag. 26, titlul e nemțește „Banus zu Severin, óbrister der Moncz — und Salcz Cammern zu Sibenbürgen, cf. și Hurmuzaki-Densusianu-*Documente* I$_2$ pag. 582.

3) *Pesty, ibidem* III pag. 339; *Hurmuzaki-Densusianu*, Documente I$_2$ pag. 564—5, 573 și *Codex dipl. patrius* III pag. 365. Cf. și *de la Broquère op cit.* pag. 235—6.

4) *Mitteilungen* etc. *loc. cit.* pag. 115.

5) Nicolae de Redwitz ca șef al monetăriei regale din Sibiu și a celei din Brașov a bătut monede speciale în timpul, când îngrijia de co-

www.dacoromanica.ro

Cerealele promise le-au luat alții. La o mică primejdie nu i-a

---

lonia teutonă dela Dunăre. Aceste monete au format obiectul unui amănunțit și interesant studiu al lui Ladislau Réttyh, studiu publicat în *Archaeologiai Ertesitö* (Buletinul arheologic) pe an 1891: *Redwitz Miklós szrörényi*, banérmei (Monetele banului severinean Nicolae de Redwitz). Se impun unele rectificări acestui studiu și anume;

Imprejurarea, că pe acești bani se pot vedea și litere slavone, ori caractere, cari pot trece ca atare, n'are legătură cu numismatica Țării-Românești, cum susține Réthy, căci afară de orașul Severin Redwitz n'a stăpânit nimic din teritoriul acestui stat. Dela Nicolae Alexandru I, fiul marelui Basarab I, de când cu mici întreruperi, Severinul e constatat documentar în posesiunea Țării Românești, posesiunea Severinului pentru Ungaria, constatată uneori, însemna numai posesiunea orașului fără alt teritoriu. Banul unguresc de Severin stăpânea numai cetatea și districtele ungurene populate cu Români, teritoriu disputat de Dan I, ca ceva ce aparținuse băniei Severinului. Afirmația lui Réthy, că monetele lui Redwitz seamănă cu ale lui Mircea cel Bătrân și că deci erau făcute cu caractere slavone pentru populația severineană obișnuită cu moneta lui Mircea, se poate întoarce tot așa de bine și așa, că Mircea cel Bătrân ca prieten al lui Sigismund și comite al Severinului a stăpânit prin banii săi districtele române limitrofe din Ungaria de Sud.

Redwitz bate monetă nu ca ban de Severin, cum susține Réthy, ci ca „Camararum, monete regalis Cibiniensis comes". *Lucrum Camerae* câștigul retragerei și scoaterei de monete revenea acum Teutonilor. E firesc deci, că aceste monete să aibă ceva caracter particular. Moneta bătută de Redwitz așa dară nu era monetă *banală* (derivând dela banul funcționar) căci mai târziu acelaș drept de a bate monetă l-a avut Iancu de Iuidoara ca voevod ardelenesc, iar în acelaș timp cu Teutonii Vlad Dracul, la monetăria sa dela Sighișoara. Réthy crede, că monetele lui Redwitz au fos bătute pentru populația din banatul Severinului, care trebue să fi fost obișnuită cu moneta ungară, iar acest banat îl socotește teritoriu în Țara Românească, din care repet, Teutonii, afară de Severin, n'au avut nimic, ceeace reese clar din scrisorile Teutonilor *(Mitteilungen l. c.* anexe) Monetele lui Redwitz, afirm eu, nu erau bătute pentru un anumit teritoriu, ceeace dovedește și faptul, că s'au descoperit așa departe de teritoriu severinean unguresc, ci aveau curs pentru întreaga Ungarie și Transilvanie. Iarăși, dacă monetăria era la Sibiu, al cărui comite cameral era Redwitz, de ce presupune Rethy o monetărie în Severin? Contra acestei ipoteze — căci documente n'are — e monetăria sibiană însăși. Or de a existat o atare monetărie, n'am avea noi vreo urmă despre aceasta în corespondența Teutonilor, care amintește o altă monetărie la Brașov?

Monetele contramarcate de Redwitz sunt cea mai bună dovadă, că moneta lui era pentru curs general și nu restrânsă la un teritoriu special. Astfel pentru particularitățile speciale ale monetelor de origine teutonă trebue căutată de numismați altă interpretare, mai îndestulătoare decât

www.dacoromanica.ro

ajutat nimeni [1]), pe oameni nu i-au lăsat să vină să se lucreze la întărituri. Ei ar fi voit, ca regele să le fi dat şi teritoriu pe care să-l colonizeze [2]). Inainte de August 1432 Teutonii avură marea luptă cu Turcii, în care fură înfrânţi şi siliţi a părăsi deocamdată linia Dunărei (19 August). Marele duce Svidrigail afla la 22 Iunie 1432 dela domnitorul Moldovei, că Turcii au năvălit în Ungaria pe la Poarta de fer şi au sdrobit pe «domnii unguri» (die ungarischen Herren). La aceste lupte şi înfrângeri au luat parte şi teutoni. Dela un nobil polon află la 12 Decemvre comandorul Teuton din Osterode, că Turcii au pustiit locurile date Teutonilor, afară de 3 casteie şi au luat cu sine în robie pe oameni şi averea lor [3]).

Atacul turcesc din 1432 a fost un atac general în contra Ungariei: luptele au decurs pe mai multe fronturi. Căpitanul Belgradului se aştepta, ca Turcii să-l atace dela sfârşitul lui Ianuarie [4]).

Cu un detaşament turcesc Alexandru-Aldea, deşi în inima sa era «pentru craiul», încă merse în contra Ardealului. Domnitorul român ar fi dorit însă din tot sufletul să prepare cursă Turcilor. Prin o scrisoare, ce ni s'a păstrat, înştiinţează, din Buzău, pe comitele de Timişoara şi pe palatinul Ungariei despre apropierea Turcilor. Aceştia vor fi cam 74.000. Altă parte astfel se justifica Alexandru înaintea oamenilor lui Sigismund pentru cooperarea, ce era silit să o dea atacului turcesc: «Domnia-ta ştii, cum m'am dus la Muiat împăratul şi cum m'am jurat lui şi cum am vorbit cu el; toate le-am dat de ştire cu frică domniei-voastre. Ce am făcut, am făcut şi m'am dus la

---

conjecturile lui Réthy (Articolul lui Réthy a fost rezumat în *Bibliografia numismaticei Ţării-Româneşti* de *N. Docan* în An. Acad. Rom. Seria II tom. XXXII (1910).

1) Această primejdie e poate vreun atac turcesc, poate acela de care pomeneşte şi *Windecke* (ediţia citată pag. 238) din care ciocnire biograful lui Sigismund face mare victorie, în care Turcii au pierdut 60.000 oameni, iar Svidrigail a ajutat pe teutoni. Cf. după Windecke, folosind, manuscrisul *Ebner*, *Pray*, *Annales regum Hung.* Viena 1764, pag. 310.

2) *Miiteilungen l. c.* Anexa 6.

3) *Mitteilungen* l. c. pag. 103.

4) *Mon. Hung. hist.* dipl. XXXIII pag. 90, 91—92. *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I$_2$ pag. 575; *Mon. Slavorum meridionalium* XXIII pag. 138 şi 142—4; *Gelcich-Thallóczy*, Diplomatarium *Raguzanum* pag. 138, 367.

www.dacoromanica.ro

el; toate acestea cu frică le-am făcut, căci mi-au luat țara și au început să se apuce de capul meu și am dat copii boerești acolo». Dar totuși, Turcii i-au risipit țara; de aceea vrea acum să-și răsbune. El sau Albul, primul său sfetnic, va veni cu oastea turcească și în momentul decisiv trupele române vor părăsi pe Turci și vor trece de partea creștinilor. Tot Aldea propune, ca cu oastea ungurească să fie trimis și «împăratul Cealapie», Dand Celebi, pretendent turc adăpostit la curtea din Buda ca prin el să se provoace o defecțiune în armata turcească [1]).

In Brașov se știa, că Turcii la 11 Iunie vor fi la Finta, deci nu departe de Târgoviște [2]). Această armată trecuse Dunărea pe la începutul lui Iunie, apoi prin valea Ialomiței peste Rucăr intră pustiind și jefuind în țara Bârsei. A prădat și scaunele săcuești, până la Kozd. Magistratul orașului Brașov și multă lume fu dusă în robie. Aceeași armată a fost bătută la Bresevo (Breaza?), când voi să intre în Moldova (22 Iunie). In desordine, ca vai de ea, sosi la Adrianopol această armată. Aldea la Nicopoli răscumpăra pe prizonierii brașoveni.

Alte trupe turcești au trecut pe la Turnul-Roșu și în 10 August asediază Sibiiul. O scrisoare raguzană din 23 August spune, că armata turcă din Transilvania se răspândise după pradă cale de trei zile, iar când întâlni armata ungurească o luă la fugă, dar fu urmărită și pieriră vre-o 40.000 de Turci. Aceeaș știre e dată ca nesigură la 31 Iulie. Anonimul turc din 1486 amintește, că în 1432 begul Ali, fiul lui Evrenos, a năvălit să jefuiască în Ungaria, dar a suferit înfrângere. Swidrigail însă — am văzut — știa dela Moldoveni, că Turcii au năvălit și pe la

---

1) *I. Bogdan. Relațiile* etc. pag. 49 și urm. — Asupra lui David Celebi „fiul lui Murat cel orb" v. *N. Iorga*: *Notes et Extraits pour servir à l'histoire des croisades au XV siècle* II pag. 274 nota 3, pag. 336 și 337 nota 2; *Chalkondyles op. cit.* lib. VII; *Gelcich-Thallóczy, Diplomatarium Raguzanum* pag. 171, 396—399; *Sarnicii Annales* pag. 1179; *Codex dipl. patrius* I, pag. 351—2, 353—5, 357—8, 373, 375, 384, 399. V, pag. 222, 228—9; *Thúry József, Ki volt a vak török coászár?* (*Századok* an. 1893 pag. 840—49; *Caro*, Liber Cancellariae Stanislai Ciolek. (Archiv f. osterr. Geschichte vol. 45 (1871) pag. 483. Vitold în 1426 e rugat de Sigismund să prindă și să păzească apoi bine pe „iuvenis filius Turci ceci, quod ultra meritum eorum graciose confovistis. Daud la această dată fugise adică în Polonia. Cf. și *Wertner* în *Erdélyi Múzeum* an. 1904 pag. 31 și urm.

2) *Hurmuzaki-Iorga, Documente* $XV_1$ pag. 16.

www.dacoromanica.ro

Poarta de fer, au sdrobit armata ungurească şi au pustiit ţinutul încredinţat pazei Teutonilor[1]).

Atacul Turcilor uniţi cu Alexandru-Aldea erà motiv binevenit lui Vlad. Norocul domnitorului român fu, că Moldova continua a aveà rol conducător şi Sigismund aveà alte treburi şi interese: erà înaintea drumului său în Italia, aşà că nu se puteà ocupà special cu soarta Ţării-Româneşti. Oraşele săseşti proclamă acum pe Vlad, învestit de Sigismund la Nürnberg. Toţi se arată acum neîncrezători în aliatul de ieri. Nimic nu folosesc jurămintele speciale ale lui Aldea şi ale lui Albu, că ei cu trup cu suflet sunt ai «chesarului». Se închid trecătorile spre Ţara-Românească la Bran, la Prahova şi Teleajen.

Cetăţenii Braşovului şi paznicii dela cetatea Branului fac neajunsuri transporturilor pentru Voevod. Se începe a doua serie de pribegi, cari nu puteau admite turcofronia lui Alexandru: Anton cămăraşul, Ştefan logofătul de mai târziu al lui Vlad, cari părăsesc pe Aldea şi Albu mărind numărul nemulţumiţilor din Ardeal. Voicu, boier influent al lui Dan II, apoi Dan III încă era în Ardeal. De la el ne-a rămas o scrisoare foarte semnificativă, în care se adresà Braşovenilor: «Ştiţi bine, le spuneà el, cum v'am fost prieten pe vremea domnului meu Dan Voevod şi am fost fratele vostru şi vreau să mai fiu încă. Dar voi ştiţi bine, ce vreme m'a apucat; deci vă rog, dacă v'ar povăţui Dumnezeu, să mă ajutaţi cu o şubă de postav şi dacă va ajutà Dumnezeu stăpânului meu Vlad Voevod, pentru una vom plătì două sau trei.[2]) Toată lumea se aşteptà că Vlad va năvăli cât mai curând în ţară şi va alungà pe Alexandru. Se puteà gândì Vlad în 1432 sau în anul următor la un atac în contra voe-

---

1) V. analele sârbeşti în toate ediţiile şi versiunile la anul 1432. Quellen der Stadt Kronstadt IV, pag. 2, 75, *Puşcariu, Urkunden zur Geschichte von Siebenbürgen* (mss la Acad. Rom.) vol II pag. 390: protocolul luat la 24 Iunie 1432 despre atacul turcesc în ţara Bârsei şi scaunele săcueşti.; *Eder, Observationes criticae et pragmaticae,* pag. 65; *N. Iorga : Notes et Extraits II* pag. 303; *Gelcich-Thalloczy, Diplomatarium relationum reipublicae Raguzanae* pag. 374—5; *Thùry Iózsef, Török történetirók* I pag. 17; *Hurmuzaki-Iorga,* Documente $XV_1$ pag. 21; *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* $I_2$ (=$XV_1$, 17) pag. 584—5.

2) *I. Bogdan op. cit.* pag. 45—6, 48, 249—51, 254—256.

www.dacoromanica.ro

vodului român susţinut de Turci? Nu.[1]) Ii lipseà sprijinul efectiv al lui Sigismund, care plecase la Roma şi însuşi blocat în Siena auzì de dezastrul Teutonilor şi armatei ungureşti în 1432.

Alexandru nu desconsiderà nici acum bunele raporturi cu imperialii. El e gata a face dreptate tuturor Braşovenilor, cari au păgubit ceva în ţara lui. Boerul Neagoe merge la Braşov să ceară în baza reciprocităţii dreptate pentru Românii lui Alexandru, năpăstuiţi pe nedrept.

Cunoscând anarhia din ţara craiului şi sprijinit de Turci, domnitorul Ţării-Româneşti păşeşte acum mai energic faţă de Braşoveni: «dacă vă place să fiţi în pace cu mine, daţi îndărăt tot ce este la voi şi oamenilor mei nedreptate să nu li se facă, căci nu putem umblà cu minciuni, ci cu dreptate; şi, să nu ne mai purtaţi cu vorbe goale, ca până acum.[2])

El caută a chiemà îndărăt pe pribegi, precum pe Antonie jurându-i că nu-i va face nimic.[3]) Braşovenii nu vroesc să-i

1) La *I. Brezoianu, Vechile instituţiuni ale Românici*, Buc. 1882. Apendice pag. 234, după condica azi pierdută a m-rii Mihai-Vodă găsim regesta unui hrisov dela Vlad Dracul, dat în Târgovişte, la 23 August 1433. De aci ar urmà deci, că Vlad a făcut un atac cu succes efemer în 1433 putând intrà chiar în cetatea de scaun a Domnilor — Dar autorul *Crononologiei tabelare* apud *N. Iorga, Operile lui Const. Cantacuzino* pag. 23 dă acelaş document la anul 6945 (=1437) August 23, data cea probabilă, nefiind prin nimic justificabil un atac al lui Vlad în 1433. Despre documentul lui Vlad cu data 20 Ian. 1432 *(Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I, pag. 592—3) sunt de obiectat următoarele: Acest document păstrat în traducere ungurească din sec XVIII nu poate fi din 20 Ian. 1432, fiindcă dintre boierii lui de divan găsim în documentul lui Alexandru II din 17 Noemvre 6940 (1431) pe Tatul, care în aşa scurtă vreme nu ar fi putut face schimbarea la faţă, să treacă de partea lui Vlad. Documentul acesta dela Vlad, trebue să fi fost după 25 Iunie 1434, căci la această dată găsim în divanul domnesc al lui Alexandru II pe Stanciul, fratele lui Mircea, Tatul Sârbul, cari fac parte din divanul documentului dela Vlad, a cărui dată a fost cetită greşit 1432, 20 Ianuarie. Divanul aceştui document dela Vlad concordă cu divanurile aceluiaşi din 1437. Relativ la atacul turcesc din 1432 vezi notele precedente respective. Despre drumul lui Sigismund în Italia şi blocarea Sienei, unde Sigismund a ajuns la 12 Iulie 1432 şi a rămas până în April 1433, vezi mai nou, lucrările lui *Aldássy* în *Századok* 1901 şi 1907, precum şi Buletinul Academiei din Budapestn (1909) de acelaş *Zsigmund Király viszonya Milanóhoz* római útja idejében. Cf. şi lucrarea mea citată pentru documentul lui Vlad Dracul.

2) *I. Bogdan, op. cit.* pag. 46.

3) *Ibidem* pag. 47.

www.dacoromanica.ro

dea pe vrăşmaşii lui şi nici averea. Alexandru îi ameninţă, că a trimes la craiul să se plângă în contra lor.[1]) S'ar fi împăcat totuşi bucuros cu ei. Dimitrie, spătarul de mai târziu al lui Vlad Dracul, erà să mijlocească împăcarea între Braşoveni şi Alexandru Aldea.[2])

Alexandru nici nu se puteà pregăti în contra unui atac din partea lui Vlad. Il părăseşte şi Martin, pe care-l trimisese la Braşov cu nişte măji de ceară să le vândă, iar pe preţul lor să-i aducă fier, oţel. Dăduse unuia Haneş 10.000 florini şi 9 măji de ceară, să-i cumpere pânză, fier, oţel. Nici acest Haneş nu voi să se mai întoarcă în ţară.[3]) De fier şi aramă aveà nevoie Ţara Românească, ca să se pregătească. Ţara-Românească a urmaşilor lui Mircea îşi procurà din Ardeal pe lângă articolele unei vieţi mai confortabile şi mijloacele pregătirei de răsboi. Nici un alt motiv n'ar mai fi avut acum Alexandru Aldea, la spate acoperit de Turci, să mai tolereze politica cu două feţe a expoziturilor politice din Ardeal faţă de Ţara-Românească.

Tensiunea raporturilor cu Ardealul îşi ajunsese culmea. Albul, vornicul şi locţiitorul domnesc, care de fapt conduceà trebile ţării, se vedeà nevoit a recurge la ameninţări, scriind Braşovenilor: «iar dacă v'aţi pus altceva în gând, să ştim şi noi, ce avem de făcut».[4])

Ţara lui Alexandru-Aldea rămase după 1432 pentru oamenii «craiului» ţara surprizelor duşmănoase. Inainte de 16 Mai 1433 Braşovenii anunţaseră pe şpanul Săcuilor, că Turcii vor veni în Ţara-Românească, iar Românii de acolo au de gând să-i treacă în Ardeal.[5]) Şpanul le scrie, că grăbeşte cu cava-

1) *Ibidem* pag. 48. Petru Man să fi avut atare însărcinare? Asupra lui Cf. *St Nicolaescu, Documente slavo-române*, Bucureşti, 1905 pag. 219.

2) *Ibidem* pag. 47—8.

3) *Ibidem op. cit.* pag. 44—5, 47—8, 75, 254—58. *Gheorghe Lascar nu poate fi cămăraşul lui Vlad*, cum se susţine, *ci al lui Alexandru.* Aşa mare importanţă politică, sub Vlad Dracul, n'a putut avea Albul, cum e aceea, care rezultă din scrisoare. Iar Martin şi Haneş sunt refugiaţi dela Alexandru la Vlad. Cf. Ibidem, pag. 75, unde Vlad scrie Braşovenilor: „voi ştiţi foarte bine cum a fost treaba lui Martin; acum a venit la domnia mea şi şi-au pus capul subt picioarele domniei mele (zicând) că e slugă credincioasă domniei mele...", vezi şi pag. 248 si 252—4.

4) *Ibidem* pag. 250—1.

5) *Hurmuzaki-Iorga, Documente* $XV_1$ pag. 20 = *Documente* $I_3$ pag. 589; cf. şi *ibidem* $XV_1$ pag. 16.

www.dacoromanica.ro

erie în ajutor. La 2 Iunie 1434 Mihail Jakch, acelaş şpan al Săcuilor, mulţumeşte Braşovenilor pentru serviciile aduse până acum ţării şi-i roagă să urce munţii cu toată puterea, ca să extermine pe «perfizii» Români din Făgăraş, să nu cruţe nici pe femei, nici pe copii; el însuşi îi urmăreşte în fie-ce zi.[1]) Făcuseră Românii din Făgăraş vre-o răscoală ca Săcuii în 1430? Stă oare prigonirea lor în legătură cu politica lui Alexandru-Aldea, care se intitulă «herţeg al Amlaşului şi Făgăraşului...»? Nu cunoaştem nici un document al lui Alexandru pentru boierii făgărăşene, cum avem de la Mircea cel Bătrân şi de la Vlad Dracul. Dar titlul lui Alexandru conţinând posesiunile transcarpatine eră o realitate sau numai o reminiscenţă a trecutului?

E greu de crezut, că după atacul Turcilor din 1432 Aldea să-şi fi mai putut validită dreptul asupra părţilor de peste munţi. Revolta Românilor făgărăşeni pare a fi în legătură cu retragerea lor de sub stăpânirea Ţarii-Româneşti. Făgărăşenii nu voiră să fie încorporaţi unei stăpâniri streine. Căci iată, ce scriă la această vreme, Vlad adăpostit în Ardeal, Braşovenilor: «Ştiţi bine voi înşişi, că domnul chesarul m'a însărcinat pe mine să păzesc această margine şi fără voea mea să nu aveţi pace cu Ţara-Românească... cât pentru munte şi pentru plaiuri voi nu sunteţi datori nimănuia să le păziţi». «Şi pace cu Românii să nu faceţi; iar de veţi face, să ştiţi, că am să vă răstorn pacea». Acelaş Vlad, pretendentul poruncitor faţă de Braşoveni, se îngrijeşte, ca banii cei vechi să fie totdeauna scoşi din curs, îi supraveghiază să nu ducă aramă «lui Aldea şi lui Albu». Altă dată scria Braşovenilor: «Să nu lăsaţi pe nici un om să meargă peste plaiu în Ţara-Românească, nici cu negoţ, nici cu solie, nici cu altă treabă». Cu alt prilej e mai concesiv: «Făcutu-şi-a domnia mea milă cu Braşovenii şi le-a îngăduit domnia mea să aibă voe a face negoţ cu ducaţii de cei vechi în Ţara Ungurească şi în Ţara Românească fără nici o piedică şi să n'aibă voie să-i împiedice nici una din slugile domniei mele; numai în Bârsa, care se ţine de Braşov să n'aibă voe nimenea a face negoţ cu bani de cei vechi, nici a cumpără, nici a vinde. Şi Braşovenii să nu trimită aramă în Ţara-Românească». Sigismund îi dase voe să-şi facă haraghie, pentru ca să aibă venit

1) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I, pag. 590=XV, pag. 20.

www.dacoromanica.ro

necesar întreţinerii speranţelor. Cât timp a trăit Alexandru cel Bun [1]), nimeni n'a încercat să ia ţara din mânile lui Alexandru-Aldea. Luptele împotriva Polonilor împiedicară Moldova în a putea da

1) Durata domniei lui Alexandru cel Bun a fost obiectul predilect al cercetărilor. Vechile însemnări istoriografice moldoveneşti au date, cari trebuesc puse în concordanţă mai ales cu cronologia uricelor domneşti. De aceea discutându-se durata domniei lui Alexandru, s'au precisat şi anumite chestiuni de cronologie veche moldovenească. Folosul adus de cercetători a fost îndoit: s'au reconstruit evenimentele începutului şi sfârşitului domniei lui Alexandru cel Bun, dar s'a făcut lumină şi în ceeace priveşte *era specială* a documentelor moldoveneşti spre deosebire de cele din Ţara-Românească, unde anul începea la 1 Septemvre.

Pentru a se explica şi acorda datele cronicilor cu cele ale uricelor s'a recurs câtva timp şi s'a admis începutul anului la 1 Martie.

Cel dintâi, care a formulat începutul anului la 1 Martie pentru vechile documente moldoveneşti a fost *E. Kozak*, *Die Inschriften aus der Bukovina* I Viena 1903, după ce *C. Giurescu*, continuase cercetările începute într'o lucrare făcută în seminarul de istorie română a d-lui prof. *D. Onciul* intitulată, *Câteva cuvinte asupra vechei cronologii româneşti* (v. Conv. Lit. XXXIV, 1900) şi stabilise că „începutul anului dela facerea lumei la 1 Ianuarie... se prezintă ca un fapt general în Moldova, dela întemeierea statului şi până în prima jumătate a secolului XVI-lea (1343—1520)". Mai înainte *Melchisedek*, în *Notiţe istorice şi archeologice* adunate de pela 48 mănăstiri şi biserici antice din Moldova, Bucureşti 1885, semnalase începutul anului la 1 Ianuarie, pentru unele inscripţii ale vremei lui Ştefan cel Mare. El însuşi n'a urmat întotdeauna importanta observaţie. Kozak, pentru regimul dela 1 Martie, nu aduce dovezi, ci o *singură interpretare*. *D-l N Iorga*, în *Studii şi Documente* VI$_2$ Bucureşti 1904, pag. 651—2 vorbind despre cartea lui Kozak nu admite „simpaticul an nou rusesc" şi primea de exactă ştirea lui *Dlugosz*, că Alexandru cel Bun a murit în vara anului 1433. Pentru documentele dela Iliaş anterioare acestei date *consacra* părerea d-lui *N. Ursu*, în *Relaţiile Moldovei cu Polonia* etc. Piatra N. 1900 pag. 33 nota, pag. 49 nota 5, că Iliaş ar fi fost asociat la domnie de tatăl său, respingând însă motivarea *„afară de motivare, aceasta e ipoteza cea mai bună"*.

*D-l Onciul* a reluat chestiunea vechei cronologii moldovene în *Datele cronicelor moldoveneşti* asupra anilor de domnie ai lui Alexandru cel Bun (Analele Acad. Rom. Seria II Tom. XXVII). Aci se acordă datele vechilor însemnări istoriografice indigene cu ştirile din alte isvoare şi se ajungea la concluzia: „Alexandru cel Bun a început să domnească în 1400 după 25 Martie şi înainte de 29 Iunie probabil pela 23 Aprilie, cum arată letopiseţul dela Bistriţa"... „Data morţii, 1 Ianuarie 6940(=1433) după versiunea emendată a letopiseţului dela Bistriţa, se confirmă prin cele dintâi documente ale lui Iliaş, fiul şi succesorul lui Alexandru". Iar la sfârşitul comunicărei cetim: „Întrebarea, la care am căutat a răspunde aci, poate fi



www.dacoromanica.ro

Alexandru-Aldea întreg ajutorul de lipsă lui în contra Turcilor. Şi aceştia însă încheiară cu Alexandru Aldea o pace, care deşi umilitoare, dar însemnă linişte pentru ţara, câtă i-a mai rămas.

---

considerată, cred, ca rezolvată, încât priveşte durata domniei lui Alexandru cel Bun, Domnia lui de 32 ani şi 8 luni, ce-i dau toate cronicele noastre vechi, trebue pusă dela 1400 Aprilie 23, până la 1433 Ianuarie 1, *datele probabile ale vechiului letopiseţ, după cronologia cu începutul anului dela 1 Martie*, ceeace face tocmai 32 ani şi 8 luni (plus 7 zile)" Constatările în rezumat ar fi că până la moartea lui Alexandru cel Bun se calculă începutul anului dela facerea lumei la 1 Martie în Moldova. Din documentele urmaşilor lui Alexandru cel Bun unul singur, păstrat numai în traducere română (din 1787) cu data 6940 Ianuarie 13, ar fi cu începutul anului la 1 Martie, restul au începutul anului la 1 Ianuarie, *eră*, care apoi se continuă regulat.

In acelaş an (1905), după comunicarea de la Academie a d-lui prof. *D. Onciul*, apar în Conv. lit. vol. XXXIX pag. 195 şi urm. cercetări independente asupra aceleiaş chestii în interesantul studiu, *Anul de la Martie în Moldova* de *G. Popovici*, în care autorul ajunge tot la începutul anului de la facerea lumei la 1 Martie sub Alexandru cel Bun numai, pe când *D-l Onciul* cercetase şi epoca anterioară. Cum cercetările lui *G. Popovici*, deşi ulterioare comunicărei dela Academie, au fost totuşi independente de aceasta, bucuria descoperitorului e fără de margini. Iată ce scrie (*l. c.* pag. 219): „Putem spune, că numai prin varga de farmec a cronologiei anului de la Martie datele cronicei bistriţene privitoare la Alexandru cel Bun a iacronistice şi contradictorii până atunci, se lămuresc, se pun în concordanţă şi dau acestui pasagiu al cronicei prestigiul unui isvor demn de crezământ. Lui îi datorim mai ales datele de zi, când putem fixa domnia lui Alexandru cel Bun ca începătoare la 23 April 1400 şi sfârşitul la 1 Ianuarie 1433".

In general s'a atribuit acest fel de cronologie unei influenţe ruseşti, deşi nu s'a precizat, de undé si cum a venit. Căci orice usagiu cronologic la datarea documentelor trebue să-şi aibă explicaţia de provenienţă.

Nepotrivirile datelor, precum şi informaţii noi, ca corespondenţa ordinului teutonic cu Svidrigail m'au îndeamnat a continua cercetările. Din acea corespondenţă se folosise numai o singură dată scrisoarea lui Svidrigail data 7 Februarie 1432, în care se vorbea de «domnii din Valahia» (Moldova).

Aceste informaţii păstrate în corespondenţa Teutonilor, cari aveau tot interesul să ştie, ce se petrece în Moldova, infirmă teoria formulată cu atâta aparat ştiinţific. La 7 Aprilie 1432 Alexandru cel Bun era mort. Incă la 17 Februarie Svidrigail scrie Teutonilor despre „domnii din Moldova", înţelegând sub acela pe fii lui Alexandru cel Bun. (*Index actorum loc cit.* pag. 204 Nr. 1766 şi 206 Nr. 1776). La 17 Aprilie marele magistru din Marienburg vorbeşte despre „fii defunctului principe" (*Ibidem* pagina 206

www.dacoromanica.ro

Sprijinind pe Alexandru-Aldea, închinat Turcilor, duşmanii îi scorniseră lui Alexandru cel Bun vorba, că s'a aliat şi cu Turcii, numai ca să fie mai puternic. In astfel de împrejurări ar

---

Nr. 1778), cari la această dată nu încheiaseră încă alianţă cu Svidrigail — după informaţia Teutonilor.

Discuţia chestiei vechei cronologii moldoveneşti îşi are totuşi deosebită importanţă. Studiul d-lui prof. D. Onciul e primul prilej, că se stabileşte valoarea diplomatică a vechilor documente moldoveneşti, întru cât e primul studiu, la noi, în această direcţie. Astfel s'a dovedit, că documentul dela Alexandru cel Bun cu data de 6940 Februarie 16 (traducere română) (*Uricariul XIV*, pag. 58) e de fapt din 16 Februarie 6932 (=1424 *Uricariul* XVII). Cf. *D. Onciul. Datele*, etc. pag. 21—2 şi *G. Popovici* l. c. pag. 219; s'a lămurit domnia lui Roman I, Ştefan I, evenimentele din 1399 şi 1400, chestia lui Juga „Ologul" ş. a.

Pe lângă ştirile aşa de positive pătrate în corespondenţa dintre Teutoni şi Svidrigail re-a rămas numai un document publicat în slavoneşte, care va mai ţine încă deschisă chestia vechei cronologii moldoveneşti. E vorba de documentul datat 6949, Decemvre 20 (publicat ca din 1431 la *Hurmuzaki-Kaluzniacki, Documente* I, pag. 839 =*Uljanickij*, op. cit. pag. 34), care ar dovedi, că Alexandru cel Bun trăia încă în 1432, 20 Decemvre, dacă admitem era cu începutul anului la 1 Ianuarie, ori 1 Martie. In faţa celor două ştiri din corespondenţa teutonă trebue să spunem, că data documentului poate nu e citită bine — *C. Giurescu* în *Câteva cuvinte asupra vechei cronologii româneşti*, Conv. lit. XXXIV (1900) pag. 739 susţinea: „E probabil în ă, că bătrânul voevod n'a murit atunci (1431, începutul lui Ianuarie). Intr'o vârstă înaintată necăjit de înfrângerea armatei sale în Podolia deprimat moralicește, fiindcă tocmai la sfârşitul vieţei călcase jurăminte făcute regelui polon, e probabil, că Alexandru abdică... documentul lui Alexandru cel Bun din 940 Decemvre 20 este în realitate din 1432 (*Hurmuzaki, Document* I, pag. 839)". In aceeaş lucrare se admit şi documentele din Inventarul cracovian. *Giurescu* afirma adică (*repet: scria în 1900*), că Alexandru a murit în 1434, 1 Ianuarie, data letopiseţului dela Bistriţa. Mai pe urmă (în 1905) pentru întâia oară d-l *D. Onciul. Datele* etc. pag. 16, apoi *G. Popovici l. c.* au dovedit cu prisos că data 6942 e o cetire greşită a copistului, dela care ne-a rămas letopiseţul dela Bistriţa în forma cunoscută nouă azi şi că, corect, e 6940, data păstrată în letopiseţul moldovenesc din izvodul întrebuinţat de Ureche.

Data din Dlugosz relativă la moartea lui Alexandru cel Bun nu poate fi primită, căci Dlugosz, lib. XI, se contrazice vorbind în două locuri de aceasta în două chipuri. La a. 1431 după ce povesteşte înfrângerea Moldovenilor adaogă, că Alexandru „morbo et dolore perfidiae suae multo post extinctus est"; la anul 1433 spune apoi din nou, că Alexandru a murit „aestate praesenti". In prima versiune nu putem decât să întrezărim ura lui Dlugosz, pentru noua orientare politică a lui Alexandru cel Bun.

www.dacoromanica.ro

fi o insinuare a afirma, că Moldovenii au mijlocit pacea lui Alexandru-Aldea cu Turcii: Chestiile politice, ridicate în legătură cu regalitatea lituană prin deosebita lor importanţă pentru situaţia

---

Bine observă *Popovici* l. c., că Dlugosz la a doua stabilire a timpului morţei lui Alexandru cel Bun a fost influenţat de documentul omagial al lui Iliaş, către regele Poloniei, document dat în vara anului 1433 şi în care fiul aminteşte de răposatul său părinte.

Cât priveşte asocierea lui Iliaş la domnie, ipoteza susţinută ap. *I. Ursu, Relaţiile Moldovei cu Polonia* etc., pagina 33, nota şi 49, nota 5, asociare admisă şi de d-l *N. Iorga,* în *Studii şi Documente* VI, (1904) pag. 651—2, avem clasica combatere apud *D. Onciul,* Datele etc pag. 21. „Părerea că Iliaş, fiind asociat la domnie de tatăl său ar fi dat documentele cu data 6940, pe când Alexandru erà în viaţă, are mărturia acestor cinci boieri contra sa" (In aceste documente a constatat d-l Onciul cinci boieri noi ai lui Iliaş, constataţi şi mai pe urmă: Lazor şi fratele său Stanciul, Ştefu şi fratele său Mandrea şi Baloş ceaşnic). De altfel, însuşi coprinsul documentului în chestie arată pe Iliaş ca singur domnitor, care zice „Iară după viaţa noastră, cine va fi Domn ţării noastre ori dintre copii noştrii ori dintre fraţii noştrii, or pe cine D-zeu va alege să fie acela, să nu strice, ci să întărească. Iar spre mai mare tărie tuturor celor mai sus scrise, poruncit-am slugii noastre.... să atârne pecetea noastră". Aşa nu putea vorbi un fiu asociat la domnie chiar şi după formularul tipic, pe când tatăl său erà în viaţă şi domnia încă. In acelaş sens scrie şi *G. Popovici* l. c., pag. 195 nota 5: „Şi e probabil, că tatăl său i-a îngăduit în ultimii ani oarecare amestec în afacerile publice (aşa s'ar puteà interpreta cel mult *„die Herren aus* der Walachye"). Dar de aci până la regenţă, al cărui titular să se prezinte cu pronunţate alure de usurpator, e un pas cam îndrăsneţ. O asociaţie la domnie a lui Ilie Vodă cu prerogative atât de largi, cu dreptul de emisiune de cărţi domneşti în numele său propriu, n'a existat". Asociare la domnie n'a putut fi prin urmare; ştirile din corespondenţa Teutonilor ne arată că, Alexandru cel Bun a murit la începutul anului 1432. Ce e însă cu documentul din 20 Decemvre 6940, după care Alexandru trăia la această dată?

Examinând documentul, găsim următoarele: în text e o contrazicere, pe care nu o putem admite într'un original. Mai întâi se spune, că lui Oancea şi lui Balotă i se dă o parte din sat, iar cu câte-va rânduri mai jos e vorba de donaţia întregului sat către aceiaşi. Ori, de donaţia satului întreg nici vorbă nu poate fi, căci aci aveà parte şi mânăstirea Sf. Nicolae din Poiana (Pobrata). Alexandru cel Bun dăruise la 22 Septemvre 1411 din acelaş sat cinci curţi de Tătari mânăstirei, căreia mai înainte îi dăruise balta Şomuzul, lângă care e situat satul, *Arhiva Istorică* I, pag. 11 şi 12). In documentul pentru mânăstire găsim satul cu nume de formă poloneză, iar în donaţia către Oancea şi Balotă găsim forma ruteană.

Contrazicerea din coprinsul documentului, precum şi noul nume al

www.dacoromanica.ro

internațională a Moldovei, exclud o înțelegere a lui Alexandru cel Bun cu Turcii, mai ales considerând atitudinea Moldovei față

---

satului, ne indică că avem aface cu rezumatul unui document original scris de „Ghedeon diacul cneaghinei", rezumat, ce va fi servit în vre-un proces de moștenire sau hotărnicie și poate adeverința aceasta e din 20 Decemvre 6940. De altfel acest Ghedeon nu e cunoscut din nici un alt document al lui Alexandru cel Bun. Cine să fi fost cneaghina? Marina, ultima soție a lui Alexandru cel Bun, mama lui Petru (cf. *N. Iorga, Patrahirul*, etc.)? Pe acest Ghedon îl mai găsim în documentul lui Iliaș, din 13 Ianuarie 6940, documentul omagial al aceluiaș din 6941, 5 Iunie (*Hurmuzaki, Documente* I, pag. 842 și nota 3), documentul din 15 Iunie 1433 (*Gh. Ghibănescu, Ispisoace și zapise*, volumul I, Jași 1906, pagina 6—9); își mai zice, dar numai „diac", în documentul din 24 Aprilie 1434 dela Ștefan II (*Hurmuzaki, Documente* I, pag. 853). Necunoscut Ghedeon deci ca „diac" pe vremea lui Alexandru cel Bun, el a semnat rezumatul sau adeverința cancelariei domnești în 20 Decemvre 6940, așă că nici acest document nu poate fi invocat, că Alexandru cel Bun trăiă la 20 Decemvre 1432, după era de la 1 Ianuarie.

Ar mai rămâne două argumente în sprijinul teoriei, că anul s'a socotit și înainte de Alexandru cel Bun, de la 1 Martie, în Moldova: că ajunul Bobotezei n'a fost Duminecă în 1393. Acest argument e un lapsus calami, căci, în 1393, cade 5 Ianuarie într'o Duminecă.

S'a zis apoi, că documentul lui Ștefan, datat 6 Ianuarie 1395 ar trebui înțeles după regimul de la 1 Martie și pus deci în anul 1396, susținându-se că documentul acesta e posterior expediției lui Sigismund, pe când de fapt e anterior. Ștefan I înainte de a avea lupta cu Sigismund, poate înainte de a pune Sigismund piciorul pe pământul Moldovei (Sigismund face Crăciunul în Turda), în speranța unui ajutor oferă închinarea sa Poloniei. De aceea Ștefan nu s'a putut mișcă din țară, căci Sigismund veneă cu armată și avangarda acestuia intrase poate în Moldova. Boerii lui deci merg la regele polon cu actul omagial (actul omagial special al boierilor e datat asemenea în 1395) și-i promit, că Ștefan va veni în persoană, ca să discute chestiile în litigiu dintre Moldova și Polonia (*Inventarium* ed. Rykaczewski l. c. din *Arhiva istorică* I l. c.). (cf. Registrul de acte diplomatice din 1701 apud *Hurmuzaki-Bogdan, Documente Supl.* II, vol. III, pag. 280 și urm.).

Închinarea lui Ștefan către Poloni din 6 Ianuarie 1395 dimpreună cu frate-său Mihai și cu boerii într'un tratat de alianță încheiat, a fost contra regelui Ungariei, în primul loc, și în contra altor dușmani comuni. Ca atare e anterior luptelor date între Moldoveni și Unguri și nu este motiv a-l presupune încheiat în 1396.

Acest argument în legătură cu expediția din Moldova a fost ultimul, pe baza căruia s'a admis regimul anului dela 1 Martie în Moldova. Chestiunea a continuat a fi discutată și *G. Popovici* în *Căderea*

www.dacoromanica.ro

de Turci în 1426 şi mai apoi în 1432. Căci patriarhul moldovean, la sfârşitul vieţei sale, dând Moldovei cele mai întinse hotare, stăpânind de la Chilia şi Cetatea Albă până la Halici şi Hotin,

---

*ipotezei anului dela Martie*, din *Epoca*, 1905, 7 Iulie an XI, nr. 182 revine asupra ipotezei susţinute în Conv. lit. l. c. După ce, în articolul din Convorbiri, Popovici aminteşte numai scrisoarea din corespondenţa teutonă publicată ap. *N. Iorga, Studii şi Documente* VI, pag. 653—4 şi pentru documentele din *Index actorum* etc. l. c. presupune un sistem cronologic aparte, fără să-l definească, acum în acest articol, cunoscând o scrisoare a lui Svidrigail, se vede nevoit să renunţe la teoria de mai înainte şi afirmă, că Alexandru cel Bun a răposat la 1 Ianuarie 1432. Scrisoarea lui Svidrigail era cunoscută în rezumat de mai înainte (*Index actorum* etc l. c.). Rezumatul era după *Kotzebue, Svitrigail*, Ein Beytrag zu den Geschichten von Lithauen etc. 1820 şi conţinea următoarele: Svidrigail anunţă pe marele magistru, Paul de Rusdorf, că trimisul moldovean Bohuş «al puternicului domn voevodul Iliaş» va sosi la el, adică la marele magistru. *G. Popovici*, o datează însă greşit 30 Martie, scrisoarea fiind din 6 April, cum s'a însemnat şi în *Index actorum*. Conţinutul ei arată în mod evident că atunci domnea în Moldova Iliaş, căci între altele iată ce zice: „ist zu uns Komen des *grosmechtigen herren Iliasch woyewoden zu Walachey sendbote, der strenge rythor her Bogusch*, der domit unser bote herren Gedigolt in der botschafft des ebennanten woyewoda aus der Walachey semen zog fugen sal zu ewer erwirdikeit".

Cu acest prilej a publicat d-l *N. Iorga: Observaţii de cronologie cu privire la Moldova în epoca lui Alexandru cel Bun* (*Conv. lit.* XXIX. 1905, pag. 746—51), unde se susţine, că cancelaria domnească nu avea o normă statornică, că începutul anului se constată şi la 1 Septemvre şi la 1 Mărtie, totul depinzând de obiceiul, cu care venea pisarul din ţara de obârşie. Chestiunea vechei cronologice — se adaogă — mai are nevoie de date noui, pentru a se avea rezultatele ultime.

Popovici considera autentic însă documentul dela Alexandru cel Bun datat 6940, Decemvre 20 şi admitea în Moldova pentru epoca urmaşilor lui Petru I, începerea anului oficial la 1 Septemvre. In sprijinul acestei afirmaţii spune, că numai aşa rămâne în armonie indicţionul 8, din documentul lui Juga-Vodă cu anul 6908, 28 Noemvre, când e datat. (Mai nou s'a publicat de *G. Ghibănescu, Ispisoace şi zapise*, vol. I, Iaşi 1906, pag. 1—2). Deşi aceasta e o afirmare fără sprijin pentru a susţine începutul anului după *era bizantină*. Socotind tocmai după era bizantină, n'ar fi bun indicaţionul 8, din documentul lui Juga şi e bun numai presupunând, că începutul anului se socotea în Moldova şi în epoca Muşatinilor dela 1 Ianuarie, teoria veche discutată în seminarul de istorie, de sub direcţia d-lui prof. Onciul. Pe de altă parte acest document nu poate servi ca punct de plecare. Intr'altă parte am dovedit, că acest document este un falsificat. (Vezi *Conovrbiri literare* a. LI. 1919, pag. 65—70: *Despre un document dela Iuga Vodă*). Cf. şi *A. D. Xenopol*, Istoria Românilor vol. IV ed. 2. Bucureşti 1914 pag. 302—5, unde se admite şi era dela 1 Sept. şi cea dela 1 Ian. până în sec. 16-lea.

www.dacoromanica.ro

eră arbitru în sudestul europeân. Din îndepărtatul Marienburg, din cetăţile Livoniei, de la el se aşteptă ajutorul hotărîtor, contra expansiunei polone. Eră la culmea puterei, când boala răpunea bătrâneţile sale (Ian. 1432).

Polonii avuseseră mai mult noroc, de cât neamul românesc. Atât cât pierdù Moldova, pierdù şi Ţara Românească. Eră o clipă de mare pierdere în istoria neamului românesc, cum a fost mai târziu cu moartea nepotului său, Ştefan cel Mare, cum a fost cu moartea lui Mihai Viteazul, a căror viaţă şi succese or înfrângere, de-o-potrivă interesă soarta amândouora ţări, şi viitorul românimei întregi. Turburări interne şi umilinţi în afară fură, pentru ani întregi, soarta celor două ţări române.

In Moldova dintre fii urmă Iliaş, cel mai mare dintre fraţi, căruia de cu vreme i se daseră importante misiuni politice, cari aveau menirea să scoată la iveală pe moştenitorul presumtiv al tronului şi puterei domneşti. Iliaş, fusese primul martor al dispoziţiilor părinteşti date prin urice. La începutul anului 1432 (13 Ianuarie), Iliaş e domn, având pe lângă sine pe fratele său Ştefan mai mult timp, iar mai puţin timp pe Petru şi Bogdan. La 7 April magistrul teuton din Livonia ştia, că Alexandru a murit, iar la 17 aceeaş lună marele magistru din Marienburg nu ştia, dacă fii răposatului principe au încheiat alianţă cu Svidrigail [1]). Alexandru murise în Ianuarie [2]). La 13 Ianuarie Iliaş dărueşte unui

---

1) *Index actorum* l. c, pag. 206 nr. 1776 şi 1778.

2) Data de Ianuarie e sigură, nu şi ziua însă, care a putut fi citita greşit de copistul letopiseţului dela Bistriţa. Cf. *I. Bogdan, Cronici inedite atingătoare de istoria Românilor*, pag. 49, *Idem., Vechile cronice moldoveneşti până la Ureche*, Bucureşti 1891: Analele putnene pag. 193; ibidem: Cronica anonimă, pag. 238. *Idem, Letopiseţul lui Azarie* (An. Acad. Rom. XXXI, 1901) pag. 115. Cf. *Cronica lui Ureche ed. Kogălniceanu Cronicele Românei*, vol. I, pag. 137. 171-2; Conv. lit. XXXV (1901) pag. 527: *I. Bogdan, Un fragment de cronică moldovenească în limba slavă.*

Asupra documentului dela Alexandru cel Bun din 6940, Dec. 20 (*Hurmuzaki, Documente* I, pag. 839 = *Uljanickij op. cit.* pag. 34). vezi mai sus nota, iar despre hrisovul aceluias din 16 Februarie 6940 e a se şti următoarele: acest hrisov (*Uricariul* XIV pag. 58 şi urm.) e o traducere posterioară cu 2 mutilări de text şi diferită datare a aceluiaş original, din care ne-a mai rămas încă o traducere (*Uricariul* XVI, 1) cu data corectă 6932 Febr. 16. Traducerea din urmă, făcută în 1785, de „Gheorghe Evloghie dascălul", trebue preferată traducerei mai noi din Uricariul vol. XIV, făcută de N. Beldiceanu (cf. *D. Onciul, Datele* etc.

www.dacoromanica.ro

boer două sate pe Jijia [1]). Fraţii domneşti Ştefan şi Petru, precum şi fiul său Roman sunt în prima linie martorii acestei danii. Fraţii domneşti aveaŭ aşadar parte activă în conducerea ţărei, deocamdată înaintea fiului, care era Roman. Şi aliaţii vorbeau de politica «fiilor răposatului principe». Ţara o reprezenta Iliaş. Anul 1432 trecu poate fără ca discordia să împartă pe fraţi. Ţara Moldovei era aliata tot aşa de preţuită a Teutonilor şi a lui Svidrigail, iar Turcii fură respinşi cu mari pierderi în Iunie, când voiră să intre şi în Moldova. Lângă Morava, un afluent al Nistrului, în 1432 la sfârşitul lui Noemvre se dădu într'un loc mlăştinos şi păduros o luptă între armata polonă şi armata aliaţilor, în care se aflau mai ales Moldoveni, Tătari şi Basarabeni. Dacă nu le-ar fi venit Polonilor un ajutor de 1000 călăreţi, armata lor ar fi fost total sdrobită [2]). Iliaş urma cu credinţă politica tatălui său. Episcopul Petru, trimis de regele polon la Roma, la reîntoarcere a fost arestat în Moldova şi i s'au luat bulele papale, pe cari le aducea în contra aliatului lituan. Regele Vladislav scria papei aceasta explicându-i, că «domnul acestei ţări nu stă în bune relaţiuni cu noi». Inainte de 11 Iunie 1432 după mărturisirile aceluiaş rege Moldovenii, Teutonii şi Lituanii făcuseră zilnice incursiuni în Polonia pricinuind mari pagube [3]). La 21 Decemvre se ştia că «domnul din Valahia» «(der Herr us der Walachie)» are de gând să atace pe Poloni, din toate

---

pag. 21-2 şi 22 nota 1; *G. Popovici, Anul dela Martie* l. c. pag 219) S'a cetit greşit şi data documentelor dela Alexandru rezumate în *Inventarul documentelor dela Cracovia*, 694) şi 1433 (l. c. pag. 53). Registrul oficial din 1701 are data 6933 *(Hurmuzaki, Documente, supl.* II, Vol. III, pag. 281), iar unul e publicat după original cu data 6933, Ian. 1 (*Hurmuzaki, Documente* I 2 pag. 836).

[1]) Acad· Rom. V, 74. (6940 Ian. 13); VII, 143 (rămas în traducere din 1787. In *Cronica Huşilor*, pag. 149, *Melchisedek* publică un hrisov dela Ilie şi Ştefan cu data 6940 (= *Condica Huşilor*, V, 132). Originalul slavon dela Archivele statului are data deteriorată, aşa că nu o putem controla. E probabil, că documentul e posterior, când fraţii domniau împreună. Hrisovul dela Ştefan II, publicat cu data 1432, Noemvrie 6, *N. Iorga. Studii şi Documente*, VII, pag. 72), poate fi numai din timpul, când Ştefan II domnia singur, poate din 1433.

[2]) *Cromer, op. cit.* pag. 303.

[3]) *Raczynski, op. cit.* pag. 363 şi urm., 355 şi urm. (editorul prezintă greşit scrisoarea ca din 1441, căci ajunul Sf. Cruci este Sâmbăta în 1432), 357 şi urm., 368-9.

www.dacoromanica.ro

puterile. In Ianuarie următor [1]) Iliaş stăpânea şi Pocuţia căci, mai târziu, la 13 Decemvre 1433 regele polon concede, numai Văşcăuţii, lui Ştefan, cari Văscăuţi în 1431 îi stăpânea, Alexandru cel Bun şi nimic nu intervenise, ca să-i putem bănui măcar în posesiunea Poloniei, fiindcă din prima domnie a lui Iliaş n'avem nici un act, prin care acesta ar fi abzis de Pocuţia ceeace vedem că face fratele şi după noua normă de succeslune uzurpatorul Ştefan [2]). La 17 Iunie marele magistru îndeamnă pe Svidrigail să formeze ligă contra Polonilor, în care ligă să intre şi Moldovenii. In zadar se desmiţea însă, în August, marelui magistru ştirea, că Moldovenii s'au împăcat cu Polonii, iar la 11 Noemvre comandorul din Thorn anunţa lucruri de mult trecute, când vorbea de mari pagube pe cari «Voevodul Valah» le-a făcut împreună cu Svidrigail, Polonilor în Rusia [3]). Schimbarea în orientarea politică a Moldovei se făcuse: Certurile dintre fraţi, cari merseră până la crimă, paralizară orice politică externă demnă de trecutul ţării. Mai întâi Petru nu se mai vede la curtea din Suceava. Fraţii ambiţioşi vedeau cu îngrijorare, cum Roman, fiul domnesc, creşte mare, el, nepotul de rege polon. Iliaş continuă bunele raporturi şi cu oraşele săseşti din Ardeal. La 15 Martie 1433 el «Voevodul şi domnul» scrie Braşovenilor pentru friserul Laurenţiu [4]). La 9 April acordă privilegii comerciale Saşilor şi Săcuilor din Sibiu, Sighişoara, Nocrih, Sebeş, Şinca, Varghiaş şi Miercurea, care au voe să facă negoţ în Moldova sub următoarele condiţii: la întrare în Agiud plătesc după o marcă 40 groşi, în monedă moldovenească, asemenea la eşire din ţară, după ce-şi vor fi isprăvit negoţul. La trecerea graniţei înapoi vor plăti după un cal 12 groşi, după o iapă 6 groşi, după bou sau vacă 2 groşi. Doi groşi e taxa de târg dela o marcă, ori unde vor vinde. De strâng boi sau vaci, să plătească câte 2 groşi pentru vita mare sau mică, de cal şase groşi. Păşunatul unui cap de vită e un

---

1) *N. Iorga. Studii istorice asupra Chilici şi Cetăţei-Albe,* Bucureşti 1900 pag. 302.

2) *Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I 2, pag. 848, 838.

3) *N. Iorga, Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţei Albe* pag. 302-3.

4) *Hurmuzaki-Iorga, Documente* XV1 pag. 18-19.

www.dacoromanica.ro

groşi. Dacă nu vând nimic, să nu plătească nici o taxă. După obiectele de aur sau argint nu vor plăti nimic[1]).

Pentru desfăşurarea mai departe a evenimentelor e interesantă formula de mărturie a acestui document. Mărturia principală e acum fiul său Roman, şi numai apoi «prea scumpul Ştefan». Petru numai e în formula de mărturie. Graba lui Ilie de a arăta lumei pe moştenitorul presumptiv şi de a lua fraţilor orice speranţă, împinse pe aceştia la răsvrătire. Intr'un uric dinainte de 26 Fevruarie 1433, (probabil din 28 Ianuarie), nici Ştefan nu era martor, iar în locul lui găsim pe jupan Bogdan, tata lui Ştefan cel Mare[2]). Divanul domnesc încă e primenit în sensul intenţiilor lui Iliaş. Găsim boeri noi, partizani ai planurilor lui Iliaş, pe Lazor cu fratele său Stanciul, Ştefu cu fratele său Mândrea şi ceaşnicul Băloş, iar vorbele uricului puteau jigni pe un om de ambiţia lui Ştefan, aşa cum se scria: «iar după viaţa noastră, cine va fi Domn ţării noastre, ori dintre copii noştri, ori dintre fraţii noştri, ori pe cine Dumnezeu va alege să fie, acela să nu strice, ci să întărească». Stefan pândea numai momentul oportun, ca să alunge pe Iliaş şi neamul lui.

Cât timp Iliaş nu se împăcase cu Polonii, Ştefan nu putea crede nimic pierdut, La 5 Iunie 1433 însă împăcarea se făcuse; atât Iliaş cât şi sfetnicii săi jurară credinţă regelui polon; era reluarea raporturilor politice, cum făcuse Petru I, Roman I, Ştefan I, şi răposatul domn Alexandru.

Documentul omagial nici nu pomeneşte de Ştefan[3]). La 15 Iunie Iliaş îl mai aminteşte într'un uric al său: sub credinţa fiului său Roman şi fratelui său Ştefan din Suceava întăreşte lui Oanea clucerul satul Docolina pe Bârlad[4]). După alianţa şi restabilirea bunelor raporturi cu Polonia Ştefan numai în o răsturnare armată putea întrevedea tronul. De mult va fi urzit acest gând

---

1) *Ibidem*, pag. 19.

2) *Hurmuzaki, Documente* I, pag. 838 (=6940); Uricarul XX, pag 96 şi urm. (=26 Februarie 6941), cf. *D. Onciul, Datele*, etc., pag. 20—21.

3) *Hurmuzaki, Dosumente* I, pag. 580—1 (document latin cu data 3 Iunie ca şi *Dogiel, Codex dipl.* R. P. I, pag. 6 şi *Inventarium* l. c. pag. 23), 841—2 (=5 Iunie document slavon). Cf. *Uljanickij op. cit.* pag. 34—5.

4) *N. Iorga Chilia şi Cetatea Albă*, pag. 93; Uricarul XVIII, pag. 49 = Arhivele Statului, original slavon inedit a. 6941 Iunie, însemnat greşit 1 Iunie, pare a fi din 25 Iunie (cf. *D. Onciul, Datele* etc. pag. 20 nota 3); cf. şi *G. Ghibănescu Ispisoace şi zapise* vol. I. Iaşi 1906, pag. 6.

www.dacoromanica.ro

rău lui Iliaş. Pare că a fost un complot. Iliaş îl descopere, Ştefan fuge. Jertfă cade mama acestuia, Stanca, pe care Iliaş, pripit cum era totdeauna, o îneacă. Căci urmaşul imediat al marelui Alexandru era nebunatec şi fire uşuratecă, Ştefan însă mai isteţ, răspândea în tihnă loviturile, ce avea să dea şi era omul, care nu se uita la mijloace, când era vorba de săturarea ambiţiei sale. In faţa fratelui mai isteţ şi mai popular Iliaş puteà spera stăruinţa domniei sale numai în o mai strânsă legătură cu Polonia. In tratatul dela Iesswitz (13 Sept. 1433). Iliaş e amintit alături de Poloni şi în contra Teutonilor. Din astfel de motive ticăloase şi nerăbdare ambiţioasă se abandona politica cuminte a lui Alexandru cel Bun, căci pentru situaţia externă a Moldovei chestia lituană fusese atât de importantă, încât dacă nu s'ar fi ivit, ar fi trebuit creată.

Cum a primit ţara moldovenească noua orientare politică ? Felul de a înceta ostilităţile prin recunoaşterea suzeranităţei polone, fără pace formală, a produs nemulţumire în ţară. Era o dovadă de slăbiciune şi menajare a intereselor egoiste dinastice, ca Domnii să primească a se închina regelui polon fără pace formală. Prietenia cu Polonia după ruperea relaţiunilor în curs de 3 ani aproape era ceva foarte nepopular în Moldova. Iar Iliaş în vara anului 1433 ia parte la expediţiunea polonă în contra Teutonilor.

Vânturile toamnei aruncară peste Nistru pe Iliaş, prietenul Polonilor. «Şi se întâmplă întâiul războiu între fiii lui Alexandru voevod la Loloi şi birui Ştefan voevod pe Ilie voevod», scrie letopiseţul dela Bistriţa [1]). Ştefan fugise în Ţara-Românească, de unde a venit cu ajutor dela Alexandru-Aldea şi a răsturnat pe Iliaş. Unii spuneau, că a fost susţinut şi de sultan [2]). La 3 şi 9

1) *I. Bogdan, Cronici inedite*, pag. 36; se mai adaogă «şi domni Ilie voevod dupe moartea tatălui său, Alexandru Voevod, singur 21 luni", *Ureche ed. am.* pag. 142. Din Ianuarie 1432 până în Octomvre 1433 sunt tocmai 21 luni, iar din Noemvre 1433 până în August (inclusiv) 1435 sunt 22 luni; timpul, ce-l dă acelaş letopiseţ primei domnii a lui Ştefan II. — Documentul lui Iliaş din 6942 oct. 8 (traducere din a. 1763) cu boierii, care îi întâlnim în domnia a doua (Acad. Rom. XIV. 73 Arhiva istorică I. 82 = *N. Iorga, Chilia* etc., pag. 91) are dată greşită. (cf. *D. Onciul, Datele* etc. pag. 18 nota 3. — Loloi e în judeţul Buzău, iar noi ştim, că Ştefan veneà din Ţara-Românească. (*Dlugosz* op. cit. lib. XI),

2) *Dlugosz* l. c.; *Ureche, ed. cit.* pag. 142.

www.dacoromanica.ro

Noemvre Ştefan, prin danii, răsplăteşte serviciile unor boieri, cari-l ajutaseră [1]), iar la 11 Noemvre, Iliaş cerea ajutor dietei polone adunate în Niepolomice [2]).

La 16 Noemvre Ştefan poate vorbi într'un dpcumnnt de «ţara noastră» [3]), Polonia se închina în faţa faptului îndeplinit. Regele eră bătrân, iar Iliaş, dacă eră rudă cu regele polon, aceaş rudă eră şi cu Svidrigail şi se expusese preà mult în chestia lituană. Trimişii lui Ştefan dovediră Polonilor, cu prisosinţă, trecutul antipolon al domniei lui Iliaş. Raţiunea de stat cerea jertfirea lui Iliaş. Regele polon dedea în scris document de sprijin lui Ştefan în contra lui Iliaş, aşa ca la 13 Decemvre (1433) se stabiliră condiţiile unei păci durabile, condiţii, care le putea şti oricine; clausele secrete Ştefan le avea în acele scrisori, pe care aşa de bucuros ar fi dorit Polonii să le vadă înapoiate mai târziu (1435). In cursul tratativelor de împăcare Ştefan a accentuat totdeauna, că el n'a avut nici o parte la atacurile în contra Polonilor, că el nici cu vorba, nici cu fapta n'a fost în contra Polonilor. Regele polon iartă lui Ştefan, greşala tatălui, căci iată ce zice documentul din 13 Decemvre 1433: «s'a întâmplat mai înainte, că răposatul Domn Alexandru, puternicul voevod al Moldovei, ni s'a făcut duşman îndemnat de diavolul, făcătorul de rele, duşmanul neamului omenesc şi aţâţat şi sfătuit de duşmanii noştrii şi imperiului nostru polon». Ştefan, fiul său, care acum e voevod, ne-a rugat să-l ertăm, să nu rămână asupra sa greşala tatălui». Regele din probele solilor şi scrisorile domnului moldovean s'a convins, că Ştefan n'a dat

---

1) Acad. Rom. V 95 (inedit) şi *Wickenhauser, Geschichte der Klöster Woronetz und Putna*, pag. 148.

2) N'avem nici un motiv să admitem, că Ştefan luase personal, iar Ilie nu, la luptele Lituanilor cu Teutonii. Din contră, împăcarea lui Ştefan cu Polonii derivă tocmai din probele, pe cari Ştefan le-a adus în contra fratelui său Iliaş şi ca pe sine să se desvinovăţească. Ştefan a primit apoi de la regele polon asigurări formale, în scris, contra lui Iliaş.

Documentul din 13 Decemvre 1433, care înseamnă pacea lui Ştefan cu Polonia, precum şi scrisoarea lui Ştefan către regele polon din 27 August, 1435, contrazic şi înlătură explicarea următoare:

„Tocmai în participarea aceasta a lui Ştefan la revolta lui Svidrigel trebue să vedem şi motivul neînţelegerei dintre cei doui fraţi şi cauza alungărei lui Ştefan, a cărui armată fusese învinsă în Podolia" (*C. Giurescu, Câteva cuvinte*, etc. loc. cit. pag. 740).

3) *N. Iorga, Studii şi Documente* V, pag. 79.

www.dacoromanica.ro

ajutor în contra Poionilor, nici cu fapta, nici cu sfatul. E natural deci, că regele nici să nu vrea să ştie de Iliaş. De actul său omagial, nici o pomenire nu face documentul omagial al lui Ştefan II, care aminteşte pe alţi înaintaşi, ca pe Petru, Roman şi Alexandru.

Această omitere a lui Iliaş, din actul omagial al lui Ştefan II, s'ar putea interpreta însă şi altfel. Iliaşi în actul său de închinare nu abzice de Pocuţia, pe când în documentul din 13 Decemvre 1433 regele polon formulează drepturi asupra ei «ab antiquo». El dăruieşte lui Ştefan, copiilor lui şi urmaşilor lui, ceeace fusese moldovenesc: oraşul Ţetina şi Hmielov cu tot cuprinsul lor de sate şi moşii. Hotarul între Moldova şi Rusia polonă va fi râul Colacin între Sniatyn şi ţara Sepeniţului, care este teritor moldovenesc, iar dela Colacin hotarul duce drept prin câmpia Românilor («Bolochovo») până la Nistru, deasupra satului Potoc, care este moldovenesc (azi satul Potocisca [1]). Nistrul e apoi hotarul până la mare, între Moldova şi Rusia. Ştefan mai primeşte Văşcăuţii cu întreg teritoriul, Zamoştie şi Vilauce vor fi polone. Moldovenii ca şi mai înainte vor folosi pădurea dela miază-noapte [2]). La 13 Ianuarie 1434 ca reprezentant al regelui polon căpitanul Haliciului lua în Suceava jurământul lui Ştefan şi boierilor moldoveni, cari compuneau, în modul următor, divanul: Mihail de Dorohoi, Vâlcea, George de Frătăuţi, Cârstea, Dan, Isaia, Cupcici, Negrilă vornic, Niavcioi logofăt, Uncliata, Sinco, Bârlici, Petru Hudici, Ciurba, Bohuş şi fratele său Pascu, Boris Grincovici, Dămăcuş stolnic, Banciul, Duma, Mircea vistiernic, Albul comis [3]).

Pe de altă parte e firesc să găsim urice, prin cari Ştefan răsplăteştc serviciile făcute de unii boieri: astfel la 19 Ianuarie 1434 dăruieşte lui Blaje moşie în Roşiori drept răsplată pentru credincioasa slujbă către părintele său Alexandru şi către sine [4]).

Ştefan a fost folositor regelui polon: el a respins pe Tătari, când voiră să năvălească în ţara leşească şi luă Braslawul dela Swidrigail penlru Polonia [5]).

---

1) Cf. *I. Nistor, Zur moldauisch-pokutischen Grenzfrage*, Cernăuţi 1909.

2) *Hurmuzaki, Documente* I$_2$ pag. 580, 822—4,; 846 şi urm. In 1431, Alexandru cel Bun stăpânea Văşcăuţi (*Hurmuzaki-Kaluzniacki* I$_2$ pag. 838).

3) *Ibidem*, pag. 849—51 şi *Uljanickij op. cit.* pag. 40—41.

4) Revista istorică a Arhivelor României II nr. 1957 pag. 67.

5) *Ureche ed. cit.* pag. 142 după cronicari poloni.

www.dacoromanica.ro

Erau însă şi boieri, cari ţineau cu Iliaş. Prin soţia sa, Manca, el avea legături strânse cu nobilimea polonă. In zadar avea Ştefan scrisori în contra lui Iliaş dela rege, dela nobilii poloni. Iliaş face cu oaste strânsă în Polonia încercare să răstoarne pe Ştefan. Dar fu învins la Dărmăneşti (1 Fevruare 1434). Ca să nu mai neliniştească Moldova, dieta polonă hotărî, ca Iliaş şi familia lui să nu se poată mişca din Sieradz, de unde scăpă abiă după moartea bătrânului Vladislav. Iliaş încercă din nou norocul. Nici a doua oară n'a avut noroc: la Podraga e din nou învins (8 Martie 1435). La 12 Mai 1435 Ştefan dedea din Suceava uric lui Ivaşco pentru satul Podobiţii din Cârligătura. Dar la 4 August 1435 Ştefan e biruit la Pipereşti [1]).

După lupta dela Pipereşti, prin mijlocirea comercianţilor podolieni, fraţii se împacă. La 27 August Ştefan, din Bârlad, anunţă pe noul rege Vladislav că s'a împăcat cu fratele său şi i-a jurat credinţă [2]). Iliaş, la 1 Septemvre odată cu jurământul făcut Poloniei trimite şi vestea împăcarei şi comunică regelui polon condiţiile: a dat fratelui său Chilia cu vămile şi bălţile, oraşul Vaslui cu ţinutul din jur, moşia Tutova, târgul Bârlad cu întreaga regiune, morile din Covurlui, oraşele, Tecuci şi Oltenii, dimpreună cu toate veniturile [3]). Acestea formau ţara-de-jos, carcia aparţinea şi Cetatea-Albă constatată, nu mult după aceea, în inscripţii [4]) era în posesiunea lui Ştefan, după cum scrie şi Ureche: «s'au împăcat Iliaş Vodă cu frate-său Ştefan Vodă». Ştefan a făcut jurământ aspru, că va păstrà pace şi va considerà pe Iliaş ca pe un tată. A trebuit să-şi calce mult pe inima-i ambiţioasă, ca sa poată scrie regelui polon, cum urmează: «Şi să fiu mizerabil, de nu voi ţine le cele ce m'am obligat în această adunare în faţa nobililor regelui». Din 19 Septemvre 1436 avem primul uric comun dela Iliaş şi Ştefan [5]).

---

1) *I. Bogdan, Cronice inedite* pag. 49 şi nota 10 şi 11 · *Ureche* ed. *Picot*, Paris 1878, pag. 50, 52 54 şi Revista istorică a Arhivelor României II pag. 39, nr. 1708

2) *Hurmuzaki, Documente* I$_2$ pag. 861, *Uljanickij op. cit.* pag. 44—5 Vezi însă *Melchisedek. Notiţe istorice şi archeologice*, Bucureşti 1886 pag. 8.

3) *Ibidem*, pag. 861; *Uljanitzkij*, pag 42.

4) *I. Bogdan, Inscripţiile dela Cetatea Albă* (Ar. Acad. Rom. S. II Tom. XXX 1908).

5) *Arhiva istorică* I$_2$ pag. 18]

www.dacoromanica.ro

Cât de neatârnat fusese în prima domnie, atât de umilitoare situaţiune avea Iliaş acum faţă de Polonia. Moldova a fost îngenunchiată Poloniei, nu prin slăbiciunea ei internă, ci prin neînţelegerile frăţeşti ale urmaşilor lui Alexandru cel Bun. Iliaş puse vârf oricărei umilinţe. La 18 Septemvre era în Lemberg cu întreg divanul, cu suită de călăreţi, soldaţi, deputaţiuni de oraşe şi sate. După liturghia oficiată în biserica catedrală săvârşi jurământul de vasal. Steagului moldovenesc, prezentat regelui polon, i se rupse suliţa în semn de închinare politică. Vasalul a făgăduit, o spune cu îngâmfare cronicarul polon al vremii, suzeranului tribut anual: 200 care de peşte, 400 boi, 40 haine de purpură şi 100 cai [1]). In ziua următoare Iliaş făcea regelui jurământ înscris şi-i întăreau boerii Vâlcea, Isaia, Hudici, Uncleat, Steful, Duma, Lazor, Mândrea, Stanciul, Stan Bârlici, Vitold, Dionisie cancelar, Ştefan Jurgevici. Danco Jurgevici, Stan posadnic (= pârcălab), Baloş paharnic (= ceaşnic), Berindei stolnic Dămăcuş, Oanăş, Sima, Bohuş, Hodca Marmurinschi, Mişu Ravasovici, Ivaşcu Rugaşevici, Roman, Ioachim, Stanciul comis, Boris. Mihail Leleşovschi, Ivaşcu Dvorischi, Alexandru Şendriţă, Nemurca, Ilie spătarul [2]). Era cea mai mare umilire, la care s'a supus Moldova dela întemeierea statului. Iar ca orice trecut glorios al ţărei să fie abandonat numai amintirilor pioase, la 22 Septemvre amintind jurământul făcut «aici în Liov» Marţea trecută, Iliaş într'alt act nedemn, mulţumea Polonilor pentru sprijin retrocedându-le, pe lânga quasi-feudele acordate lui Ştefan în 1433, şi ţara Sepeniţului cu Hotinul, Ţeţina şi Hmielov ca despăgubire pentru prădăciunile lui Alexandru cel Bun în Pocuţia [3]). Soliii lui Ştefan au fost respinşi dela prestarea jurământului, iar lui Iliaş i sa acordat stăpanirea Haliciului.

Situaţia umilită a lui Ştefan e în strânsă legătură cu evenimentele din Ţara-Românească. Ştefan a trebuit să se împace şi fiindcă nu mai puteà sperà sprijin din Ţara Românească. Umilirea lui Ştefan este astfel în o îndepărtată legătură cu po-

1) *Dlugosz*, op. cit. lib. XII, Cromer, op. cit. pag. 312—3; Cf. şi *Ureche* ed. *Kogălniceanu*, l. c. nota lui Nicolae Costin.

2) *Hurmuzaki, Documente* I, pag. 864—5, 866—7. Asupra restabilirei datei închinărei lui Iliaş, din 1436, vezi *D. Onciul, Urmaşii lui Alexandru cel Bun* (curs universitar).

3) *Ibidem*, I, passim; N. Iorga, Notes et extraits II pag. 327—8.

www.dacoromanica.ro

litica orientală a împăratului Sigismund, care dăduse greş de mult în Ţara-Românească.

Nici ultima încercare de a restabili preponderenţa politice. acum imperiale, mai înainte crăeşti, nu-i isbuti lui Sigismund In 1434 Sigismund reîncepe politica de ofensivă, pentru a readuce echilibrul politic la făgaşul planurilor sale vechi. Incep ostilităţile cu Turcii. Vasalii Turci, Tvrtko şi George Brancovici, se prezintă la curtea din Buda, unde declară, că ar sprijini bucuros ofensiva împăratului în contra Turcilor. In 1435 Sigismund trimite în Balcani pe Frujin, fiu de ţar bulgar. Albanezii ridică steagul răscoalei, Mirza, fiul şahului Timur, e în luptă cu Turcii. Sigismund se gândeà chiar la o schimbare de sultan, când trimeteà la Raguza pe Daud Celebi [1]).

Toate acestea au avut ca introducere un atac împotriva lui Alexandru Aldea. Ofensiva creştină urmărea şi înlăturarea lui. Vlad, din Ardeal, nu lasă momentul nefolosit. După ce făcù preparativele necesare în Ţara Bârsei, năvăleşte, în vara anului 1434, în Ţara-Românească. De mult comandase nişte care la Braşov, a căror plată a făcut-o Anton, cămăraşul acum al lui Vlad. Acesta roagă pe Braşoveni să ia şi ei parte la expediţie, căci îi va lăsà numai la margine. Sighişorenii, la cari îşi aveà haraghia, îl însoţiră în tot cursul năvălirei. La 18 Iulie reuşise să intre în Târgovişte (1434): la această dată, de aci, dà hrisov lui Stan, fiul lui Tatul şi altora, pentru satul Mărgineni din Ţara Făgăraşului [2]).

---

1) V. *N. Iorga*, *Geschichte des osmanischen Reiches* I Gotha 1908 pag. 417;

2) V. şi *Ion Puşcariu*, Două documente privitoare la revolta boierilor din Ţara Făgăraşului în favoarea lui Mihnea Vodă, numit cel rău (An. Acad. Rom. Seria V, Tom. XXXIII pag. 3. Vlad Vodă Domn al Ţării-Româneşti şi al plaiurilor, herţeg de Amlaş şi Făgăraş, la 18 Iulie 1434, dă din Tângovişte, satul Mărgineni lui Stan sin Tatul şi Ursul şi Radul Stan sin Bera şi Godea. E o traducere română făcută în 1782, la şcoala slavonă dela Sf. Gheorghe din Bucureşti). Cf. de *acelaş*, *Date istorice privitoare la familiile nobile române*, Sibiu II 1892, pag. 170: E vorba de un document dela Vlad, dat în Târgovişte, la 18 Iulie 6445, lui Stanciul, Tatul şi fiilor Ursul şi Radul, apoi Stan, Bera şi fiul său Godgea, boieri ai săi. — E acest din urmă alt documeni, ori e cel de mai înainte, căruia i s'a cetit greşit data?.. Puşcariu nu ne lămureşte acest lucru în comunicarea amintită dela Academia, de unde luăm documentul şi data de mai sus, ca cea din urmă dată arătată de autor.

www.dacoromanica.ro

Atacul în contra lui Alexandru nu isbuti de astă dată. Vlad trebui să se întoarcă înapoi fără ispravă şi să aştepte şi mai departe în Ardeal, desfăşurarea evenimentelor. La 7 Octomvre era aruncat înapoi în Merghindeal şi, cu o zi mai înainte îi venise veste bună dela Sigismund [1]).

La sfârşitul anului (30 Decemvre), Ştefan, logofătul lui Vlad era în Pojon, unde tratà probabil o a doua năvălire în Ţara-Românească, când să fie ajutat şi oficial [2]). Alexandru-Aldea ca să se asigure în contra astorfel de atacuri, merge la Turci a doua oară, ceeace ajùnse la urechea oamenilor lui Sigismund. Interesantă e scrisoarea, pe care Vlad o scrie în acest timp Braşovenilor: «Ştiţi bine, că Aldea s'a dus la Turci nu doar pentru binele vostru, ci pentru răul vostru, ca să aducă oastea turcească şi să vă prade, cum v'a prădat şi mai înainte. Deci vă rog ca pe nişte fraţi ai mei, gătiţi-mi 100 puşti, cu toate cele de trebuinţă şi arcuri cu săgeţi şi scuturi, cât veţi putea mai multe şi daţi-mi şi oameni în ajutor, câţi puteţi, căci vreau să merg, dacă-mi va ajutà Dumnezeu, să-l alung din ţară, ca să petreceţi şi voi în pace şi să se odihnească şi ceilalţi creştini».

Tocmai spre a înlătura pe Alexandru-Aldea peste câtva timp nu era nevoie de o nouă năvălire în Ţara-Românească. Înainte de 29 Iulie scriseseră Braşovenii şpanului Săcuilor, că Aldea a murit şi că e primejdie, de oarece unul din cei doi fii ai lui Dan are toate şansele să rămână domn. Şpanul la data de mai sus scrie Braşovenilor să fie liniştiţi, în 2-3 zile el va veni între ei şi-i roagă, ca până atunci, să aprovizioneze cu pulbere de puşcă pe pârcălabii de la Bran şi Piatra-Craiului [3]).

Erà absolut necesar însă, ca Vlad să intre cu armată în Ţara-Românească, căci altfel ar fi scăpat şi acum scaunul domniei. Pretendenţi erau, cum ne spune scrisoarea de mai sus, fii lui Dan II şi astfel deasupra mormântului lui Alexandu-Aldea se începe lupta dintre Dăneşti şi Drăculeşti, Basarabii legitimi co-

---

1) *I. Bogdan op. cit.* pag. 56, 62—3, 65—6.

2) *Ibidem*, pag. 252—254.

3) *Hurmuzaki-Iorga, Documente* XV, pag. 21-22. *Vasilescu* dă greşit data 1 Iulie, op. cit. pag. 55 nota 8.



www.dacoromanica.ro

borâtori din Dan I şi Basarabii nelegitimi cu Vlad Dracul şi urmaşii acestuia [1]).

## 6. Lupta pentru succesiunea domnească în Ţara-Românească.

Basarab şi Dan, fii lui Dan II, formulau pretenţii asupra succesiunei. Am văzut, că cel dintâi ca mai bătrân dintre fraţi avea şanse să rămână domnitor. Ca să împiedice aşa ceva, se ridică şi mişcă în interesul lui Vlad, adăpostit în Ardeal, toate expositurile politice ale lui Sigismund. Vlad cu armată intră de fapt în ţară şi ocupă scaunul domnesc. Era firesc însă, ca Turcii să nu admită, ca rezolvirea domniei în Ţara-Românească să se facă fără aprobarea lor. In Septemvre chemaţi poate de Basarab, ei fac o expediţie de răzbunare în contra Ungariei, care se amestecase: întreg sudul Ungariei e pustiit cumplit de Turci [2]). Atunci au fost zdrobite resturile coloniei teutone [3]). Ştim de lupte date

---

1) Relativ la rivalităţile dintre coborîtorii lui Dan II, Vlad Dracul şi urmaşii acestuia v. A. D. Xenopol, Lupta între Drăculeşti şi Dăneşti (An. Acad. Rom. Seria II. Tom. XXX, 1907). Referitor la domnia lui Aldea, mai vezi *C. Kogălniceanu, Alexandru II, zis Aldea*, domnul Ţării-Româneşti, pag. 44-51, Vol. XII, din Revista pt. istorie, arheologie şi filologie 1911. Conjectura dată pentru data documentului din 25 Iunie, prin care se confirmă m-rii Cozia posesiunea tuturor satelor, ce avea etc., nu poate fi primită faţă de informaţiunea categorică a Braşovenilor. Anul nu poate fi 1436, cum s'a propus (*A. Vasilescu, op. cit.* pag. 54 şi nota 1). Anul documentului se descifrează cu anevoie şi poate fi 1434, cum a propus *St. Nicolaescu.* V. traducerea dela Arh. Stat. M-rea Cozia şi *Revista din Iaşi* I. nr. 5. Două preţioase hrisoave dela Alexandru-Aldea, fiul lui Mircea cel Bătrân. Şi indicţionul se potriveşte cu anul 1434. In ce priveşte indicţionul hrisovului din 17 Noemvre 6940 ar trebui să se revadă data originalului, care poate fi şi o copie slavonă. Este greu de crezut că Calciu scriitorul nu ştia să calculeze indicţionul; pentru indicţionul dificultat al celorlalte documente vezi notele respective de mai înainte.

2) *N. Iorga*, Acte şi fragmente cu privire la istoria Românilor III, Bucureşti 1897, pag. 82-83.

3) Nicolae de Redwitz mai e amintit, după 1432, ca ban în 1434 Iulie 23. *Hurmuzaki-Densusianu. Documente* I, pag 591, 1435 Martie 8 (*Ibidem*, pag. 599 şi *Katona, Historia critica* XI pag. 691). Avem cunoştinţă de un cavaler Matthes Kykczka, care duse cu sine în Germania lepra din Serbia „die grosse Krunkheit, do got in yderman vor beware (*Mitteilungen* l. c.). In 1436 Franco de Tallovetz e amintit ca ban de Severin (*Hurmuzaki-Densusianu, Documente* I, pag. 608 şi *Katona op. cit.* pag. 763), apoi în

www.dacoromanica.ro

în Haţeg, la cari au luat parte fraţii români Cândea, pentru care ispravă Sigismund, în 1436, le dărueşte Poarta de fer [1]) şi vama dela transporturile de sare din Ocna-Sibiului spre banat: aveau 5.000 bucăţi de sare. Oraşul Caransebeş a fost atunci de asemenea pustiit şi multă lume dusă în robie [2]).

In Iulie 1436 Vlad era din nou pribeag în ţara Făgăraşului. Din Făgăraş scrie, la 16 ale lunei, Braşovenilor în chestia unor învoeli încheiate prin boierii săi, (barones) Dimitrie spătarul, Ştefan logofătul, Coica şi Ioan cetăţean din Braşov. El, Vlad, a aprobat învoiala făcută şi cât va trăi, tot recunoscător va fi Braşovenilor pentru ajutorul, ce i-l vor da [3]). Sigismund însuşi îşi adusese aminte de promisiunile de mult făcute şi scrisese guvernului ardelean să ajute pe Vlad, ca să poată lua domnia. La 2 Septemvre era o consfătuire în Bod, unde sunt poftiţi şi Braşovenii, ca să se ia măsuri «pentru ajutorarea domnului voevod Vlad», conform scrisorii lui Sigismund [4]). Vlad însuşi la 5 Septemvre 1436 eră în Boiţa cu oastea gata de plecare [5]). Nu mult după aceasta a trebuit să se întâmple intrarea lui Vlad în ţară, când reuşi să se instaleze în domnie. [6]).

Trupe noi turceşti vin însă şi întocmai ca'n 1431 invadară ţara. In Octomvre 1436 a fost acest atac puternic de pradă şi jaf în contra Ţării-Româneşti, care avusese pace, cât timp fusese

---

1437 (*Monumenta Hungariae hist,* dipl. XXXV pag. 289, 290 şi vol. XXXIII pentru Sept. 27, pag. 119), apoi în 1438 (*Ibidem* pag. 125) şi 20 Mai 1440 (*Ibidem* pag. 134-135). Reminiscenţele Teutonilor despre starea lor acum în Severin au găsit răsunet şi în totentanz-urile teutone (*Scriptores rerum Prussicarum* II, pag. 177 şi 803).

1) Századok pe 1868 pag. 22 şi urm: *Szabò Kàroly, A Kendefiek* a XIV és XV-ik szàzadban.

2) *Hurmuzaki, Documente* II, pag. 44-45.

3) *Hurmuzaki-Iorga, Documente* $XV_1$ pag. 22.

4) *Ibidem,* pag. 23-24.

5) *Ibidem* pag. 23.

6) *Pray, Annales* II, pag. 323: „Magnum ad victoriam momentum a Pancratio allatum, qui Myrzae Waywodae, fili sui errorem corrigens cum bona Valachorum parte nostris suppetias venerit: fractum tamen magis hostem quam debellatum videri, quod ab accepta clade mutilatas copias instauret et novam ad detergendum cladis dedecus aggressionem moliretur: esse tamen pericolo ita cautum, ut spes fit, barbarum nihil impune moliturum".— *Pray nu spune de unde ia informaţia.*

www.dacoromanica.ro

închinată Turcilor [1]). Vlad nu lăsă să-i scape însă ocazia de a ajunge Domn. La 8 Aprilie 1437 Vlad Dracul întărea vechile aşezăminte relative la comerţul Braşovenilor, sau în general al Bârsenilor în Ţara-Românească recâştigată influenţei bătrânului rege şi împărat. Recâştigarea se datorà mai mult însă stăruinţii pretendentului Vlad, decât deosebitului interes al protectorului regal şi imperial. Vlad ştia foarte bine, cât de cu mult greu înlăturase primejdia, de a pierde şi acum tronul.

La 17 Iulie 1437 venì solie solemnă la împărat, ca să-i anunţe în Praga, unde erà, că trupele regale au învins pe Turci, în număr cam de 40.000. Pentru vara acestui an Sigismund plănuise o expediţie generală creştină în contra Turcilor. Armistiţiul din 1433, cu Veneţia devenise în 1435 pace definitivă; cooperarea Veneţienilor erà deci asigurată. Deaceea în 1436 Sigismund propunea conciliarilor dela Basel să-şi mute sinodul la Buda, unde s'ar face poate mai uşor uniunea cu biserica constantinopolitană şi mai bine pune la cale soarta popoarelor din peninsula balcanică. Prin pacea dela Arras ar fi putut fi disponibili pentru participare şi Francezii şi Englezii, iar împăcarea cu Boemii se făcuse. Soli ai împăratului bizantin erau în continuu împrejurul lui Sigismund. La dieta din 1435 se reorganizase puterea armată a Ungariei. Cu toate acestea nimic n'a mai făcut creştinătatea. Victoria din 1437 erà victoria trupelor conduse de Vlad Dracul, care va căutà apoi ţinând cont de inacţiunea creştinilor, să-şi consolideze domnia cu alte mijloace.

Când ajutorul imperial erà aşà de mic, când Ungaria ferbea de anarhia neputinţei bătrâneşti a lui Sigismund, căci acum erà în fermentaţie răscoala ţăranilor ardeleni nemulţumiţi cu procedeurile stăpânirei oligarhice, ce putea face Vlad, ca să aibă pace în ţară? Cum să-şi asigure o domnie şi pace mai lungă decât poate numai ziua de mâne? Ca şi Alexandru-Aldea merse la sultan să i se închine. Sultanul îl primi bine, îl dărui bogat pe el şi însoţitorii lui, după ce Vlad i-a făgăduit, că-l va însoţi totdeauna în contra Ungariei, cu care Murad vroia să dea lupta cea mare [2]).

---

1) *N. Iorga, Acte şi fragmente cu privire la Istoria Romanilor* III, Bucureşti 1897 pag. 82—3; *Katona, Historia critica* XI pag. 789.

2) *Dukas, op. cit.* ed. Bonn, pag. 204, prezintă lucrurile, ca şi când închinarea s'ar fi făcut în 1435. El încearcă să explice şi porecla *Dracul*

www.dacoromanica.ro

In Țara Românească Turcii aveau astfel triumful asupra politicei imperiale. La sfârșitul vieței sale Sigismund trebuia să fie martor al dezastrului politicei sale orientale. Norocul îi împărtișe prea multe onoruri, prea multe sarcini, iar el nu fusese omul potrivit pentru atâtea greutăți. Moldova de mult erà în sfera de influență polonă.

## Excurs.

Rolul jucat de Vlad uzurpatorul este baza istorică a primei închinări a Țării-Românești către Turci, așà cum o găsim în isvoarele turcești, cari pentru vremea aceasta nu cunosc de cât domnia lui Mircea «principe între creștini cel mai viteaz și cel mai ager».

Isvoare slave, precum am văzut Constantin Filosoful, isvoarele bizantine în unanimitate, isvoarele turcești așijderea afirmă, că Mircea a făcut pace cu sultanul Baiazid și i-a promis tribut. Avem și un document, care ar cuprinde condițiile închinărei. Isvoarele acestea însă nu sunt contimporane. Cel mai vechiu, opera lui Constantin Filosoful, a fost scrisă pe la 1431, deci într'o vreme, când de fapt existaseră în Țara-Românească Domni, cari s'au închinat Turcilor. Prin urmare față de toate putem aveà bănuială, că ne prezintă situația politică din Țara-Românească loruși contimporană. Pretinsul document al primei capitulații a rămas până azi o copie stingheră, al cărui original nu s'a putut găsi. Insăși copia a fost dată la iveală abia în secolul XIX. La sfârșitul secolului XVII, când se spera atât de mult dela ofensiva habsburgo-polonă în contra Turcilor, se știà după documente — Dimitrie Cantemir a notat și tradiția istorică în această privință — felul, cum s'a făcut închinarea Moldovei către Turci. Despre Țara-Românească se amintea, că nu se cunosc împrejurările închinărei, se adăoga însă, că închinarea s'a făcut în condiții mai grele [1]).

Din aceste motive decurg deosebirile de expunere, ce le întâlnim la cei mai de seamă reprezentanți ai istoriografiei române.

---

din vorba *rău* (pag. 102): οὕτω γὰρ ἐκαλεῖτο πανοῦργος τοῖς τρόποις ὧν καὶ γὰρ τὸ Δραγοὺλιος ὄνομα πονηρὸς ἑρμηνεύεται. *Eder* în *Observationes* etc. Cibinii 1803 pune închinarea lui Vlad în 1434.

1) Cf. opere apărute cu prilejul păcei dale Carlovițu, precum *Curiose Beschreibung*, etc.

www.dacoromanica.ro

Incepem cu cei mai mari şi mai noi, ca să terminăm cu cei vechi, tocmai în vederea expunerei, către care se năzueşte în aceste rânduri.

In *Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţei-Albe*[1]), d. *N. Iorga* susţinea, că domnul muntean aveà „poate nu fiind-că le cucerise, ci fiindcă fusese date de Turci vasalului lor» acele «oraşe turceşti», despre cari într'o scrisoare către ruda sa, regele Poloniei, Mircea spunea, că le stăpânea la sud de Dunăre. In a sa *Geschichte des rumänischen Volkes*[2]), găsim următorul pasaj: «acum se ştie, că fiul tânăr al lui Mircea, Dan cel al doilea născut, a servit mai înainte în armata turcească şi aceasta ar fi o confirmare, că supunerea din 1417 a fost desăvârşită şi adaogă, că «după povestitorii turci ai acestor evenimente Mircea ar fi plătit, pentru întâia oară Turcilor tribut şi le-ar fi dat ca chezăşie a fidelităţei chiar pe unul din fii săi ca ostatic». *Geschichte des osmanischen Reiches* cuprinde relativ la pretinsul tribut al lui Mircea, numai că Mircea posibil să fi promis, că va plăti haraciu şi adecă cu ocazia campaniei turceşti din primăvara anului 1417, dar se adaogă că, cu Mircea, a murit „ultimul reprezentant al neatârnărei creştine războinice la sud de Carpaţi[3]). In «Notele unui istoric cu privire la evenimentele din Balcani»[4]) ni se spune că «oraşele turceşti» i-au fost cedate lui Mircea ca feud, dupăce Mircea instalase pe amicul său Musa în scaunul sultanilor.

In *Istoria Românilor*[5]) *A. D. Xenopol* susţinea o închinare trecătoare a lui Mircea în 1391, dar mai târziu, când sultanul Mahomed I năvăli în Ţara-Românească, de cuprinse cetăţile

---

1) Bucureşti 1900 pag. 63.

2) Vol. I. Gotha, 1905, pag. 303.

3) Vol. I. Gotha, 1908 pag. 375.

4) An. Acad. Rom. Seria II. Tom XXXV (1913) pag. 151 (35). Cf. *Idem*, mai nou în *Istoria comerţului românesc* I. Vălenii de Munte 1915 pag. 60, unde cetim: «Mircea avea pe lângă Silistra şi pe lângă drumul la „Marea cea mare" o seamă de „cetăţi turceşti" la Dunăre, căpătate după moartea lui Baiazid, în cursul luptelor pentru moştenirea lui, ca o feudă din partea lui Musa, care cu sprijinul lui îşi căpătase moştenirea împotriva lui Soliman".

5) *A. D. Xenopol, Istoria Românilor* II, Iaşi 1889, pag. 93 şi 108. Cf. şi ed. II, vol III, pag. 101, 115 şi urm. Cf. şi părerea, ce-o aveà faţă de materialul istoric de atunci al chestiunei *I. Bogdan* în *Luptele Românilor cu Turcii până la Mihai Viteazul*. Bucureşti 1898, pag. 11 şi 15-16.

www.dacoromanica.ro

Severinul, Giurgiu, etc. Mircea făcù cunoscuta capitulaţie. Mai târziu Mircea sprijineşte pe Mustafa pretendentul. Sultanul ridică pretenţii mai mari, ca să-şi potolească mânia pe Mircea, care refuză categoric; sultanul porneşte din nou cu armată şi e bătut la Rovine.

Conceperea ca «feud turcesc» a posesiunilor transdanubiene, pentru care Mircea ar fi plătit Turcilor tribut, o găsim mai întâ în studiile d-lui profesor *D. Onciul.* «După o nouă isbândă asupra unei oşti turceşti, ce năvăli în ţară (1400) Mircea făcù în cele din urmă pace cu Turcii învoindu-se să plătească tribut în schimbul posesiunei transdanubiene recâştigată ca feud turcesc»[1]). Rezultatele mai detaliate ale cercetărilor d-lui *D. Onciul,* le găsim în cursul ţinut la Universitate. Aci discută pe larg chestia închinărei şi haraciului, ce Mircea ar fi plătit Turcilor. Rezumarea în acest loc a acestor cercetări se impune şi e următoarea: Cronicarii turci amintesc, că Mircea a plătit tribut Turcilor şi înainte de mare luptă, ce s'a dat între Mircea şi Baiazid. Dacă ştirea aceasta neconfirmată prin alte mărturii nu e aprocrifă, ea se poate referi numai la un tribut promis de Mircea pentru posesiunile transdanubiene. La sfârşitul anului 1393 şi după răsboiul din 1394—5 Mircea nu mai plăteşte tribut, decât în a doua jumătate a domniei sale, când iarăşi are posesiunile transdanubiene. După anul 1400, în care e ultima luptă victorioasă a lu Mircea cu Turcii, Domnul român închee pace cu aceştia şi adică cu urmaşii lui Baiazid, care atunci erà în închisoare după lupta dela Angora (20 Iulie 1402). Tratatul poartă data 805, luna Rebiulevvel, ceeace e egal cu 1402 Septemvre 29 până în Octomvre 29. Textul original al tratatului nu-l avem.

Din 1402 (aşa transformă d-l Onciul pe 1403 al diplomei) când Mircea reînoeşte alianţa cu Polonia, avem un act dela Mircea, prin care se apără de acuzele regelui polon, că prin şi dela Domnul român, Sigismund ar fi aflat intenţiile Poloniei. In acest act Mircea îşi zice între altele «şi al multor oraşe turceşti domn». Scrisoarea de justificare şi apărare a lui Mircea faţă de ruda sa, regele din Polonia, are ca dată numai ziua de 10 August, fără an.

Cum au ajuns aceste «oraşe turceşti» în posesiunea lui

1) *D. Onciul, Din Istoria Românei,* ed. II. Bucureşti 1914, pag. 40.

www.dacoromanica.ro

Mircea? In vremea certurilor pentru succesiunea otomană, Soliman, care mai întâi ajunge sultan peste partea răsăriteană încheie un tratat de pace şi prietenie cu Manuil împăratul bizantin, renunţă la tributul, ce acesta se obligase a-l plăti tatălui său Baiazid. Acelaş sultan trimite un frate şi o soră ca ostateci la curtea din Bizanţ, iar împăratul îi dădù o nepoată a sa de soţie. Să nu fi încheiat Soliman un tratat egal cu Mircea, de care mai mult aveà să se teamă dintre vecinii europeni? Poate tocmai văzând deosebitele calităţi şi puterea de temut a lui Mircea «poate de aceea Baiazid, după ultimul răsboi cu neînvinsul Domn român a făcut o învoială înainte de a pleca în Asia în contra lui Timur. Presupunerea aceasta poate fi confirmată de textul lui Phrantzes, din jumătatea a doua a secolului XV-lea, care vorbeşte de un pact încheiat între Mircea şi Baiazid, căruia să-i plătească tribut «şi el (Mircea) a primit multă ţară în partea Bulgariei şi Serbiei».

Cronicarii turci spun, că Mircea e tributar din 1391, când ei pun expediţia lui Baiazid în Ţara-Românească. D-l *Onciul* însă admite expediţia lui Baiazid, numai în toamna 1394 după căderea Bulgariei târnovene. Pe timpul expediţiei lui Baiazid Ţara-Românească ajunge tributară, nu însă cu Mircea, ci cu Vlad pretendentul, cum am văzut noi în cele de mai înainte; căci învoiala lui Mircea cu Turcii putea fi numai la sfârşitul luptelor sale în contra Turcilor.

Autenticitatea actului, aşa cum ni s'a păstrat, nu este sigură Existenţa unui asemenea act însă nu poate fi trasă la îndoială având în vedere mărturia lui Phrantzes. Mircea a încheiat un asemenea act cu Baiazid. Chiar şi data tratatului se potriveşte cu a pactului lui Phrantzes, care spune, că pactul s'a încheiat după bătălia dela Nicopole.

Soliman ţineà domnia în numele tatălui său, când s'a încheiat învoiala cu Mircea înainte de a plecà în Asia şi apoi după această învoială să se fi făcut tratatul de Soliman în numele tatălui său. Cronicarul Phrantzes şi cronicarii turci spun, că Mircea s'a închinat lui Baiazid, ceeace a putut să fie numai după 1400 şi înainte de 1403. Aceasta s'ar potrivi cu data 1402, pe care o găsim în actul reprodus la Fotino. «Negreşit această concordanţă este surprinzătoare şi până la proba contrară trebue să admitem data 1402 pentru închinarea lui Mircea». Textul lui Fotino este făcut

www.dacoromanica.ro

după condiţiile coprinse în «Genealogia Cantacuzinilor», după condiţiile, pe cari boierii le-au prezintat contelui Orlof».

In *Genealogia Cantacuzinilor*, cum şi în *Istoria Ţării-Româneşti* a lui *Mihail Cantacuzino*, suma tributului e fixată la 3.000 bani roşii, ca şi la Fotino.

Phrantzes adaogă, că cu ocazia capitulaţiei Mircea a primit mai multe teritorii în Bulgaria şi Serbia. D-l *Onciul*, vede în acestea posesiunile transdanubiene ale lui Mircea. In titlul lui din hrisoave posesiunile de peste Dunăre nu le mai găsim după 1393, pe când cele de peste munţi şi Severinul sunt numite. In anul 1406 reapare din nou în ţitulatură posesiunea transdanubiană. Reintrarea lui Mircea în posesiunea lor o vedem confirmată şi de Phrantzes. Scrisoarea lui Mircea din August, scrisoare anterioară celei din Septemvre 1403 ne spune, că Mircea erà stăpân «şi al mai multor cetăţi turceşti». Prin mai multe cetăţi turceşti, se înţeleg negreşit posesiunile transdanubiene ale lui Mircea. Deci în mod indirect se confirmă anul 1402 ca an al capitulaţiei.

Evoluţia interpretărilor expuse a derivat din varietatea generică a izvoarelor, cărora le lipseşte contimporaneitatea şi cari au mai pütut fi şi adaose de interpretatori. Lipsa documentelor hotărâtoare a făcut, ca în această chestiune şi expunerea cronicilor să fie împărţită.

*Cronica ţării* nu aminteşte nimic despre o închinare a lui Mircea la Turci, nici de haraciu plătit de Mircea. [1]) La Basarab Laiotă însă precizează: «Laiot Basarab vodă cel Bătrân, care au închinat ţara Turcilor, domnit-au ani 17».

*Constantin Căpitanul Filipescu*, cunoştea pe Phrantzes, când îşi scria «Istoriile Domnilor Ţării-Româneşti». Dar cum Phrantzes ne vorbeşte numai de o învoială şi un tribut fără să-i se precizeze suma, şi Constantin Căpitanul a însemnat în cronica sa, că Mircea după două războaie victorioase «văzând obrăsnicia Turcilor s'au înpăcat cu ei şi i-au fost dând plocon, pentru ca să se odihnească Ţara cu pace» [2]). Despre închinare, după acelaş Phrantzes, Căpitanul mai vorbeşte odată, la urmaşul lui Baiazid, Mehmed. « Acest Mehmed împărăţind n'au pă-

1) Magazin istoric IV, p. 233.; ed Ioanid Bucureşti, 1858 paj 3—4
2) *Ibidem* I pag. 95

www.dacoromanica.ro

zit pacea, ce făcuse tatăl său Baiazid, şi vrea să mărească ploconul Românilor şi al Moldovenilor, ci unindu-se Românii cu Moldovenii au avut războiu cu Mehmet şi l-au biruit pe turc şi iar au lăsat ploconul, precum au fost aşezat de tată său». [1]) Şi *A. D. Xenopol* susţinea, că Mircea în 1413 s'a închinat Turcilor obligându-se să plătească tribut.

*Dimitrie Cantemir,* în *Istoria imperiului otoman,* [2]) aşează închinarea lui Mircea cu începutul plăţii unui tribut la anul 1418. Cunoscând pe scriitorii turci, el povesteşte campania turcească din 1418 contra Ţării-Româneşti. Ca şi în cronicarii turci Mehmed ocupă Severinul «unde e podul lui Traian», apoi «Sakcia» şi «Calea», fortifică Giurgiul şi lasă în el garnizoană. Istoriografuldomn adaogă: «Românii îi opuseră armată frumoasă, dar strâmtoraţi ei se supuseră să plătească tribut. Sultanul luă ostatici doi fii ai principelui şi trei dintre cei mai de frunte ai ţării». De unde ia aceste amănunte? In *Chronicul Româno-Moldo-Vlahilor* ne trimete la un izvor, pe care istoriografi noştri nu l-au ratificat, nici identificat. Din acest isvor şi-a putut lua informaţii pentru istoria Ţării-Româneşti, căci iată, ce spune: «Avut-am noi încă la Ţarigrad fiind hronicul muntenesc şi aceaş cu singură mâna lui Şerban Logofătul pe proasta limbă grecească scris, ce acela cu alte multe ale noastre acolo, la Ţarigrad, au rămas» [3])

*M. Carra* scriind pe la 1781 parafrazează, cu fantazie şi în mod poetic, cum se cuvine unui aşa moment istoric, aceaş idee, când scrie «Românii s'au supus Turcilor prin puterea armelor. In 1418 Mohamed al II-lea, fiul lui Baiazet, după ce a făcut o năvălire în Asia, trecu în Europa, pustii Romănia, luă Severinul şi Kale..... întări Giurgiul şi puse o număroasă garnizoană, ca să poprească trecerea Dunărei. Românii i-se împotriviseră cu o armie, care fu îndată bătută; asfel încât văzându-se strâmtoraţi fără nădejde de a putea să aducă altă oaste şi neavând a alege de cât moartea sau pierderea libertăţei, ei voiră mai bine să trăiască şi se supuseră la un tribut anual. Pentru păstrarea credinţei lor sultanul primi ca zălog pe fii prinţului şi ai

---

1) *Ibidem* pag. 96. Cf. şi ed. *N. Iorga.*
2) trad de dr. *Ios. Hodosiu* I. Bucureşti, 1876 pag. 98
3) Tom II. Iaşi 1836 pag 361

www.dacoromanica.ro

altor trei boieri mai însemnați ai țărei» [1]) Necunoscute i-au rămas lui M. Carra, toate lucrările ist[illegible]e, întreprinse pentru a documenta plenipotențiarilor puterilor interesate la rezolvirea chestiunei orientale în cursul războiului de 6 ani, situația internațională a principatelor până la 1768. Războiul terminat cu pacea dela Cuciuc-Cainargi provocase adică întinse cercetări istorice.

Turcii începuseră războiul, ca să salveze Polonia strâmtorată de Ruși; dar, fiindcă erau slabi, au provocat tocmai împărțirea Poloniei. Nici Rusia nu voia să lase curs curentului de regenerare pornit, în Polonia, după moartea lui August III (5 Oct. 1763). Atitudinea echivocă a Austriei, care legase la carul intereselor sale politica continentală a Franței începând din 1 Mai 1756, a ajutat desfășurarea sans reproche a primului act din tragedia polonă. Franța mâna pe Turci sa sprijine tendințele naționaliste din Polonia. La 1 Iunie Kaunitz știa, că Poarta sprijinește cu parale pe confederații de la Bar, în tabara cărora totdeauna se aflau soli ai pașei de Hotin și pe teritorul turc se promitea loc de retragere răsculaților și confederaților, deși Turcia oficială asigura mereu la Constantinopol pe Obrescov, trimisul țarinei, că Turcia păstrează neutralitate. Confederația avu nesuccese, Bar este luat. Massa răsculaților se refugiază în serhatul Hotin. Trupele rusești violează frontiera la Balta. Sub presiunea Franței și văzând că o înțelegere separată cu Rusia aliata Ecaterinei e exclusă, Kaunitz prin internunciul său Brognard, în Oct. 1768, dedea revers Turciei, că Austria va păstră veșnică neutralitate în războiul rusoturc, care a și fost declarat la 6 Octomvre, dupăce Rușii ocupaseră Cracovia [2]).

Rusia era aliata Prusiei și cum Austria avea tratat de alianță cu Franța, erau iarăși perspective de un război general european. Ce profit ar fi avut Prusia și Franța dintr'un astfel de război? Franța forțase spre război mâna Turciei, fiindcă nu putea privi cu nepăsare prăbușirea Poloniei, care făcuse parte din sfera politicei orientale franceze. Dar Frideric II va lupta pentru mărirea Rusiei? Austria înțelegea alianța cu Franța numai spre profitul

---

*1) M. Carra, Istoria Moldaviei și a Românii,* trad. de *N T. Orașeanu.* București 1857 pag. 19. Cf. și ed. Iorga.

2) *Mejbaum Waclaw, Polityka Ks. Kaunitza a Konfederaczya barska* B. W. III. pag. 62—90; cf. și *N. Iorga, Acte și fragmente* I. București 1895 pag. 399—400.

www.dacoromanica.ro

intereselor habsburgice. Noul război apropia pe cei doui duşmani: La 14 Oct. 1768 ministrul Austriei la Berlin primi ordinul să declare regelui Prusiei, ca Austria a renunţat la Silesia pentru totdeauna. Faţă de chestiunile rldicate prin războiul ruso-turc, trebuia găsită o bază, o sferă de interese, unde să fie posibilă o înţelegere între Prusia, Austria şi Rusia. Frideric II, care ştia, ce voeşte şi ce se poate, întrevăzù imediat, că înlăturarea antagonismelor se poate ajunge prin înbucătăţirea Poloniei. El avea cel mai urgent interes să-şi rotunjească ţara. Austria avea drepturi istorice asupra Zipsului şi învăţaţii lui Iosif II vor dovedi, că se poate lua chiar mai mult după dreptul istoric, iar Rusia nu prepara oare aservirea Poloniei? Ecaterina II voià însă întreagă Polonia, aşa că Ruşii fură cei din urmă, carí adoptară ideia sugerată cu genială dibăcie de Frideric II. Cancelarului austriac din Decemvre 1768 nu-i repugna o desmembrare a Poloniei.

Rusia ar fi dorit mai bucuros împărţirea imperiului otoman cu concursul monarhiei habsburgice şi conivenţa regelui Prusiei. Din 1767 Ruşii dăduseră de ştire „cum că Rosia va să deschiză oaste cu Turcii pentru izbăvirea neamului creştinesc celui de supt jugul turcesc". Dar Maria Theresia ţinea mult la alianţa cu Franţa confirmată şi prin căsătoria fiicei sale. Austria prin urmare fără o totală schimbare de front în politica externă nu putea colabora la distrugerea imperiului otoman, a cărui importanţă pentru menţinerea echilibrului de forţe o susţinea de altfel şi Frideric II cu fărie.

Austria nu zădărnicise războiul ruso-turc, ba ce e mai mult luase şi întinse măsuri militare. Pornind dela principii identice Frideric II şi Austria în Februarie 1769 sub pretext de cordoane sanitare îşi întindeau graniţele spre Polonia arătând loturile, cari le voiau. De acum înainte politica prusiacă şi austriacă a fost să caute cel mai mare profit posibil din împrejurările date. S'au pus la cale două întrevederi la Neisse (August 1769) şi Neustadt (Septemvre 1770) între Frideric II şi împăratul Iosif II, pentruca înţelegerea austro-prusiacă să fie mai desăvârşită, mai sinceră.

Înţelegerea austro-prusiacă şi afişarea ei îngrijorà mult pe cei dela Petersburg şi diplomaţii Ecaterinei II deveniră mai concesivi faţă de Prusia în chestiunea polonă. Scopul lui Frideric II erà de a obţine maximul de concesii şi de a face Austria com-

www.dacoromanica.ro

plice. Evenimentele i-au dat tot concursul. Războiul se prelungea tot defavorabil pentru Turci, cari nu ştiură să se folosească nici de puţinele succese, ce le avură.

După 10 Septemvre 1769 întreaga Moldovă eră în mânile Ruşilor şi drumul spre Bucureşti eră deschis. Cu un corp de voluntari întărit maiorul Karazin fu trimis spre Bucureşti. Populaţia primì pe Ruşi ca pe nişte liberatori. Agenţi ai ţarinei de mult preparaseră terenul. Boerimea dela Ruşi aşteaptă liberarea. Cantacuzinii, Pârvul şi Mihai, starețul din Argeş, un ardelean, bătrânul Nicolae Brâncoveanu, mitropolitul Grigorie, învăţatul Chesarie şi Filaret erau căpeteniile partidului rusofil. Cu toată înfrângerea dela Comana, Bucureştii rămaseră în mânile Ruşilor. Afară de linia fortificată a Dunărei numai în Oltenia s'a opus la început oarecare rezistenţă organizată de banul Manolachi Geani.

Incă la 19 Ianuarie, împărăteasa scrisese lui Pârvu Cantacuzino, că în lupta începută contează pe ajutorul creştinilor din imperiul turcesc. Ii trimitea şi portretul, precum şi arhimandriţilor Sofronie şi Damaschin, cari de asemenea împărtăşeau planurile împărătesei[1]). Pârvul scrie feldmareşalului prinţ Galitzin, care la 10 Iulie 1769 eră în lagărul Hotinului, să vină cu armata şi să scape ţara de necazuri, căci în armata turcească e foarte mare dezordine şi dezertări[2]).

La 10 Septemvre Pârvu e încunoştiinţat de căderea Hotinului[3]), iar la 27 Noemvre, din Iaşi, generalul von Stoffeln îi scrie, că a trimes armată în Ţara-Românească şi va mai trimite. Domnul Grigorie Ghica ţinea cu creştinii[4]).

La 16 Noemvre Bucureştii fuseseră ocupaţi de Ruşi. La intrevederea dela Neisse Iosif II declarase, că Austria nu va permite niciodată, ca Rusia să rămână în posesiunea liniei Dunărei. In legătură cu acest principiu al politicei austriace Kaunitz dădù ordin trimisului austriac la Constantinopol să înduplece pe Turci, a cere mediaţiunea Austriei pentru pace. Pentru mediaţiune Austria îşi va cere nu peste mult timp recompensa dela

---

1) *N. Iorga, Genealogia Cantacuzinilor*, Bucureşti 1902, pag. 423, 425
2) *Ibidem*, pag. 428.
3) *Ibidem*, pag. 433—4,
4) *Ibidem*, pag. 441 2, 445—7.

www.dacoromanica.ro

Turci. Turcii căutau însă aliaţi. Kaunitz la 21 Aprii 1770 le respinge însă oferta.

Ofensiva turcă dela începutul acestui an n'are nici un rezultat. Noul Domn «Manoli-Vodă» nu poate relua Bucureştii, la Focşani altă armată turcă e respinsă, Ruşii ocupă Brăila, apoi Ismail, Chilia, Tighinea, Cetatea-Albă, Tulcea, Isaccea [1]). In Martie următor căzù şi Giurgiul. La 5 Iulie 1770 între insulele Hydra şi Zea, înainte de Nauplion flota rusă, care făcuse înconjurul Gibraltarului, atacase şi distrusese flota turcă (bătălia zisă dela Cesmè). La 12 August 1770 s'a decis a cere mediaţia de pace a Prusiei şi Austriei. Rusia nu va fi îngăduită să se folosească de succesele obţinute şi va fi constrânsă să se reîntoarcă în Polonia, de unde a plecat, ca aci să-şi caute despăgubiri pentru cheltueli şi preţul victoriilor sale.

Avertizată de Englezi despre mediaţiunea adresată Prusiei şi Austriei, Ecaterina voi să pună pe mediatori înaintea faptului împlinit. La 26 Septemvre ordonă generalului Rumanzov să scrie marelui vizir, că e dispus a tratà pacea, îndatàce Obreskov va fi pus în libertate. Şi Austriacii şi Prusiacii voiau să oprească pe Ruşi a trece Dunărea.

La 20 Dec. 1770, când armatele biruitoare ruseşti, ţineau, retrase în ţabere de iarnă, tot ţărmul stâng al Dunărei, Ecaterina II comunica condiţiile de pace lui Frideric II. Intre acestea erà şi independenţa Moldovei şi Ţării-Româneşti sau menţinerea principatelor sub dominaţiunea rusă timp de 20 ani, cu titlu de indemnitate.

Ruşii prin propaganda lor, prin succesele lor, ajutaţi şi de purtarea barbară a trupelor turceşti neputincioase în faţa duşmanului îşi câştigaseră multe simpatii în principate. Boierii şi clerul român sătul de împilările Turcilor, preferà faţă de situaţia de atunci să fie încorporaţi imperiului moscovit. Arhiereii Ţării-Româneşti, nedându-şi seamă, că numai ar schimbà stăpânul, în scrisoarea lor către împărăteasa se gândesc cu bucurie la vremea, când îi «va coprinde acoperirea Impărăţiei tale, ce dela D-zeu, dela Impărăţia ta o aşteptăm cu multă pohtă, cu dragoste, şi bucurie să o dobândim» [2]).

---

1) *V. A. Urechia, Documente dintre 1769—1880.* An. Açad. Rom. S. II, tom. X (1888) pag. 26-7.

2) *N. Iorga, Genealogia Cantacuzinilor,* pag. 440 şi urm.

www.dacoromanica.ro

Intre cei ce au mers la Petersburg să solicite graţia împărătească, din partea Ţării-Româneşti erau mitropolitul Grigorie, arhimandritul Chesarie, vistierul Mihai Cantacuzino şi logofătul N. Brâncoveanu. Aceştia spuneau acolo: «Şi nici chiar în timp de pace să nu se mai lase de acum supt stăpânirea Turcilor, sau altor neamuri străine, ci să rămânem sub stăpânirea Rosiei» [1]). In aceşti termeni era şi manifestul Ecaterinei din Fevruarie 1771 [2]). Ar fi prea mare decădere aceasta, dacă nu am lua în considerare faptul, că principatele se arătaseră în cursul războiului aşa de sătule de Turci şi dornice după liberatori, încât cu drept s'ar fi putut aşteptà fioroasa răsbunare din partea Turcilor, dacă principatele ar rămâne în vechea lor situaţie fără să le garanteze cineva cel puţin liniştea. Numai aşa putem judecà insistenţele pe lângă puteri ale boierilor şi clerului. Teama cea mai mare erà, că ţara va fi redată Turcilor.

Nu a putut fi însă necunoscut boierilor negociatori, că Austria nu va admite de loc independenţa principatelor, cu atât mai puţin încorporarea lor la Rusia. Dacă Rusia la început nu se învoia la împărţirea Poloniei, nu însemnà, că vrea să-i menţină integritatea din pur sentimentalism, ci nu admitea împărţirea Poloniei, voind să şi-o rezerve întreagă pentru sine; la fel, Austria nu admitea încorporarea principatelor române, nici independenţa, deoarece nu perduse nădejdea, că se vor mai prezenta prilejuri, ca să le anexeze. La 5 Ianuarie 1771, Frideric II scria ţarinei, că dacă vrea să evite un războiu cu Austria, va trebuì să şteargă din condiţiile depace articolele relative la Moldova. Ţara Românească, la independenţa Tătarilor şi la insula din Arhipelag.

Vor trece Ruşii Dunărea? Curtea din Viena desfăşură o activitate diplomatică foarte intensă, ca să oprească aşà ceva, ori de se va întâmplà, să tragă din aceasta cele mai mari foloase. Din 9 Decemvre 1770 armata împăratului ocupase Zipsul şi erà gata să ocupe şi Oltenia, dacă Ruşii trec Dunărea.

Intr'o scrisoare din 20 Ianuarie 1771 Ecaterina II către regele Prusiei preconiza numai independenţa principatelor şi adaogă, că nu înţelege, dece Austria nu se învoeşte ca hotarul imperiului turcesc să înceapă la Dunăre şi nu la Nistru. La 24 Decemvre

1) *Ibidem*, pag. 448, 456,

2) *P. Teulescu, Documente istorice*, Seria I, Bucureşti 1860, pag. 123 şi urm.

www.dacoromanica.ro

căzu Choiseul, aşa că Austriacii rămân liberi la Constantinpoi: împărţirea Poloniei se va face de bună seamă. Când la 30 Aprilie 1771 Alexe Orlof declara cabinetului din Viena, că ţarina se mulţumeşte cu independenţa Tătarilor şi independenţa principatelor dunărene, Kaunitz observà că aceste condiţii nu erau absolut contrare intereselor austriace.

După campania rusă victorioasă, din primăvara anului 1771, după ce la 1 Iulie Tătarii făcuseră supunerea faţă de Rusia, ce mai rămânea Turcilor? Să iscălească tot, ce le spune şi dictează Thugut internunciul austriac în Constantinopol. Astfel în noaptea de 6 spre 7 Iulie se iscăli tratatul austro-turc. Austria se obliga să libereze imperiul turc de Ruşi pe calea armelor, fie prin negoţiaţiuni; independenţa Poloniei va fi salvgardată. Turcii se obligă a da Austriei un subsidiu de 20.000 pungi a 500 piaştri cam 11, 250,000 fl. Poarta va acorda supuşilor austriaci tratamentul comercial al naţiunei celei mai favorizate, va regula frontierele litigioase către Transilvania spre satisfacerea curţei imperiale, însfârşit vor ceda Austriei teritoriul Ţării-Româneşti cuprins între Transilvania, Banatul de Timişoara, Dunăre şi Olt. Kaunitz prin urmare declara la Petersburg şi la Berlin, că Austria va lua armele, dacă Ruşii vor trece Dunărea şi nu se vor învoi la desmembrarea Poloniei.

Dar planul austriac era făcut fără Frideric II. Acesta cunoştea foarte bine starea rea a armatei austriace, aşa că o intervenţie războinică a Austriei o considera absolut exclusă fără voia sa. Turcii au trimis prima rată de parale, dar Austria nu se grăbi să ratifice tratatul de alianţă. Austria nici nu va ratifica acest tratat, ci ea va propune în Ianuarie 1772 Prusiei şi Rusie desmembrarea Poloniei şi împărţirea Turciei.

Frideric II e marele regisor al evenimentelor. Curtea din Viena prefera să ia de la Turci, aliaţii ei, de cât dela Poloni. Kaunitz, la 13 Fevruarie, propune să-i dea întreagă Ţară Românească. partea de sud a Moldovei şi a Basarabiei. Restul celor 2 provincii să fie atribuit Poloniei ca reparaţiune pentru ceeace perde faţă de Prusia şi Rusia. Iosif al II erà şi mai puţin scrupulos: el voia, provinciile dunărene în întregime cu Dunărea şi Prutul ca graniţă, apoi chiar Belgradul şi Orşova-veche. Frideric II voià însă să facă şi pe Austria complice la împărţirea Poloniei, căci prin cedarea principatelor ar fi jignit pe Ruşi. Astfel se ajunse la is-

www.dacoromanica.ro

călirea învoelii pentru desmembrarea Poloniei, unde toţi trei puteau fi împăcaţi (25 Iulie 1772).

Inainte de aceasta, la 22 Ianuarie Kaunitz comunicase lui Thugut, că luând regele Prusiei partea Rusiei, Austria nu poate lupta pe două fronturi, că prin urmare Poarta n'are altceva mai bun de făcut, decât să încheie armistiţiu şi apoi pace, ceea ce se spuse marelui vizir şi ministrului prusiac von Zegelin. Ruşii renunţaseră la pretenţiunile lor asupra Ţării-Româneşti şi Moldovei. Turcii se încred în Austriaci; la 10 Iunie st. v. se iscăleşte armistiţiul lângă Giurgiu. Deoarece Turcii lăsaseră pe Austrieci să aprecieze pretenţiile ruseşti, cabinetul din Viena îşi făcù aprecieri aşa, ca să silească pe Ruşi a le ceda cât mai mult fn Polonia.

Tratativele de pace fură deschise şi conduse în Goleştii de jos, nu departe de Focşani[1]). La 18/29 Iulie sosiseră acolo Thugut şi von Zegelin şi s'au prezentat să ia parte la conferinţe. Dar Ruşii nu au admis, zicând, că nu e vorba decât de «bune oficii» şi că prin urmare admiterea acestor plenipotenţiari la conferinţe ar fi contrar dreptului public. Von Zegelin nu a insistat, iar Thugut s'a ţinut în rezervă ştiind, că nu e acum momentul să provoace conflict cu Rusia reprezentată prin contele Grigorie Orlof şi Obreskof. Din partea Turciei luà parte Jenişerli-Osman Efendi asistat de şeicul Jasintşizadeh. Dar când Ruşii cerură independenţa absolută a Tătarilor, reprezentantul turc replică, că sultanul nu poate renunţà nici la suzeranitatea nominală, nici la investitura hanului, aşà că congresul se disolvă, după ce durase 20 zile.

Deputaţia boierilor şi clerului înalt român înaintează memorii atât plenipotenţiarilor ruşi, cât şi plenipotenţiarilor Austriei şi Prusiei. Jalba către cei 2 din urmă e datată «în Goleşti, 24 Iulie» In ambele deputaţiunea îşi exprimă teama, că ţara va fi înapoiată Turcilor. Plenipotenţiarului «elciului» austriac i se expunea pe larg, cum Ţara-Românească a avut totdeauna ajutorare de la Ungaria şi Transilvania şi aceasta i se proba cu acte, ale căror originale erau în mânile cneazului Cantacuzino, adică Mihai. Nu

---

1) *Dumitrache biv vet stolnic, Istoria evenimentelor din Orient din anii 1769-1774, ed. V. A. Urechia* în An, Acad. Rom. Ser. II, Tom. X, apoi *Bauer, Çarra, Tunusli,* trad. *Sion* pag. 168. *Sulzer,* partea II în mss. Acad. V. 612, dupe *C. Giurescu, Capitulaţiile Moldovei cu Poarta Otomană,* Bucureşti 1908.



www.dacoromanica.ro

era oare o ironie pentru cei iniţiaţi să spui Austriei, care admisese împărţirea Poloniei că «strălucita Casă a Austriei totdeauna a stătut ocrotitoare celor nevinovaţi»[1]). Mai lungă, mai plină de încredere este jalba înaintată contelui Orlof[2]). Rugăciunile către D-zeu ale Românilor au pornit la războiu oştile impărăteşti. Boerii la vestea războiului s'au şi creşcut liberi şi s'au purtat cu Turcii ca cu nişte duşmani. Ei cer acum încorporarea la Rusia, iar dacă aceasta nu se poate, «domn de aceiaş credinţă cu noi şi să fim asiguraţi supt ocrotirea celor mari trei avtocraţi: al Rusiei, al Austriei şi al Prusiei». Porţii vor plăti «suma din vechime». Banii să fie predaţi Turcilor de solii puterilor protectoare. Jalba poartă data de 6 August 1772.

La 30 August st. n.[3]) deputaţia muntenească prezintă contelui Orlof următoarele acte: supunerea Ţării-Româneşti la Turci sub Mircea, a doua supunere sub Laiot şi firmanele, cari întăresc privilegiile.

In loc de textul supunerei găsim însă expunerea condiţiunilor, în cari s'a făcut, dimpreună cu situaţia generală internaţională a ţărei. Fiind-că de la această expunere porneşte un fel specific de a prezenta evenimentele, cum îl găsim până la Dionisie Fotino, dăm textul în întregime:

»Prinţipatul Ţerii-Româneşti erà de sine stătător şi avtonom, până în zilele lui Mircea Vodă, care a domnit pe la anii 1383.

Prinţipatul se cuprinde din 18 judeţe, adică 13 dincoace de apa Oltului împreună cu Brăila şi 5 dincolo de Olt. In timpurile acelea, fiindcă Prinţipatele erau adeseori bântuite de vecinii de prin prejur, Mircea Vodă a închinat ţara Turcului, care erà pe atunci mai tare de cât ceilalţi vecini. Şi pentrucă stăpânise tot pământul Tătarilor şi margenile Dunării, făgăduindu-i haraciu, sub cuvânt de supunere, 3000 de bani roşii pentru singura numai apărare, fără ca să aibă un amestec sau drept de stăpânire în ţară. Insă Turcii nu s'au ţinut de învoială, ci au cerut cinci sute de băeţi şi zece mii de galbeni, (precum se vede în Vizantida); deci, după doi ani, a stricat şi Domnul învoiala supunerei.

Sultanul Murat al II de atunci, a trimes pe un seraschier,

---

1) *N. Iorga, Genealogia*, etc. pag. 487-488.
2) *Ibidem* pag. 492 şi urm.
3) *C. Giurescu*, Capitulaţiile Moldovei pag. 25, nota 2.

www.dacoromanica.ro

ca să bată pe Mircea Vodă şi s'a biruit seraschierul la Cirolaşi din Ilfov. După trei luni venind şi sultanul însuşi a pornit războiul la Rovine de pe Ialomiţa, unde, nu numai, că s'a biruit, ci a fost şi alungat până la hotarele Adrianopolii în anul 1386.

De atunci ţara a rămas slobodă şi avtonomă în curs de 77 ani, până în zilele lui Laiotă Vodă Basarabă, poreclit cel Mare. Toate aceste împrejurări despre războiu şi alungarea Turciior, se văd într'un hrisov al mânăstirei Tismana».

Acest hrisov al m-rei Tismana nu l-a apucat sau n 'a ajuns la cunoştinţa istoriografiei române contimporane.

După ce apoi în aceeaş condică se povestesc întâmplările anului 1462 şi lupta pretinsului Laiotă-Vodă cu oştile lui sultan Mehmet, se spune că acest Laiotă-Vodă s'a învoit să se supună, să plătească haraciu zece mii galbeni, băeţi să nu deà şi s'au mai stipulat următoarele:

«Turcii să nu aibă nici o parte sau amestec la stăpânirea ţărei, nici să intre de fel pe pământ românesc.

Să vie numai un singur Turc, ca să primească tributul şi acela cu voia domnească şi însoţit de un om domnesc, de la marginea Dunării şi până la scaun.

Ţara să fie avtonomă şi volnică de a porni războiu în potriva vecinilor, ori când va voi, precum şi de-a încheia pace; asemenea are deplină putere de viaţă şi de moarte asupra supuşilor.

Câţi creştini se vor fi turcit pe pământul turcesc şi viind iarăşi după aceea în Ţară, se vor întoarce la credinţa lor părintească, să fie slobozi a o face fără nici o primejdie.

Românii, cari vor trece în Turcia pentru trebuinţele lor să fie nesupăraţi atât de haraciu, cum şi pentru ori ce fel de haine ar purta.

Domnii să fie credincioşi pământeni, aleşi de Mitropolitul, de episcopii şi de boierii ţărei.

Dacă vre un Turc va da judecată cu un Român, să se judece la judeţele locului după legile ţării; şi hotărârea dată să-şi aibă tărie.

Turcii, cari vin în ţară pentru negoţ, să intre cu voie anume şi cu dovadă, din ce parte de loc sunt; fără mai multă zăbavă, cumpărând şi vânzând marfă cu ridicata, numai pe la bâlciuri, iar nici cum prin alte locuri şi plecând numaidecât din ţară.

www.dacoromanica.ro

Negustorii aceia n'aveau voie a luà dincolo nici argat, nici femeie româncă, precum asemenea nici de a aveà în ţară deosebit loc de închinăciune.

Nici un pământean nu poate face igzar (apel) cu jalbă la Constantinopol, nici în altă parte a Turciei [1]).

Nu e destul de potrivită această expunere a situaţiei Ţării-Româneşti, pentru ca să se aranjeze un tratat, cum a publicat Dionisie Fotino? După expunerea stipulaţiilor pentru a doua închinare, în condica aceeaş se adaogă: «Toate acestea se pot vedea chiar şi în firmanele ce se făceau şi până în cei de pe urmă ani». Nu e aceasta o aluzie, că tratatul în forma prezentată de Dionisie Fotino e numai o reconstituire istorică?

In *Genealogiă* [2]) găsim următoarele:

«Mircea Basarab Voevod, frate cu Dan Vodă. A domnit la anul 1383. El a zidit mănăstirea Cozia în malul apei Oltului, la anul 1386 şi el întâi a făcut în Bucureşti case domneşti şi a mutat acolo a fi scaunul domnesc cel ce mai înainte erà în Târgovişte, iar mai din vechime la Radu-Negru, întâi a fost scaunul în Câmpu-Lung, deacolo la Curtea de Argeş, apoi la Târgovişte, iar dela Mircea Vodă până astăzi în Bucureşti. Acest domn s'a supus întâiaşi dată la Turci, legându-se a le plăti haraciu pe an 3.000 de bani roşii. După aceasta Turcii nestând la al lor cuvânt şi mai cerând peste haraciu să le deà ţara pe an şi câte 500 de copii şi nevoind el să deà, a venit asupra lui sultan Murat, cu care lovindu-se la satul Rovina şi biruindu-se Turcii, au fugit peste Dunăre».

Dorul de libertate, provocase întinse cercetări istorice. Aricescu, când a dat spre publicare lui C. Boliac materialul cunoscut, i-a adăogat, că sunt după condica pierdută a banului Mihai [3]). Dar o comparaţie a materialului condicii pierdute cu opera istorică a învăţatului Cantacuzin e cea mai dreaptă cale, spre adevăr.

In Ἱστορία τῆς Βλαχίας [4]) atribuită aceluiaş ban Mihai [5])

---

1) *Banul Mihai Cantacuzino, Genealogia Cantacuzinilor,* publicată ed. N. Iorga, Bucureşti 1902, pag. 495—99.

2) *Ibidem,* pag. 61.

3) *Trompeta Carpaţilor* VII. (1869) nr. 761-2 din 18 şi 21 Septmvre.

4) ed. fraţii *Tunusli,* Viena 1806, pag. 12 şi urm. (traducerea lui *G. Sion,* Buc. 1863, pag. 66 şi urm; cf. şi pag. 70).

5) *N. Iorga. Istoria lit. rom.* II pag. 128-31. Cf. *Idem, Adunarea şi tipărirea isvoarelor privitoare la Istoria Românilor* în *Prinos lui D. A. Sturdza.* Buc. 1903, pag. 12, nota 1.

www.dacoromanica.ro

găsim acelaş material istoric referitor la prima închinare, ca în expunerea din condică. Iar pentru ca textul să vorbească îl dăm în întregime:

«La anul 1383 domnia Mircea Vodă singur domn şi stăpânitor peste cele 18 judeţe, adică 13 dincoace de Olt cu Brăila şi 5 ale Banatului Craiovei. Fiindcă pe atunci ţara aceasta erà sbuciumată de neîncetatele răsboaie ce aveà cu vecinii, Mircea Vodă, văzând că împărăţia Turcilor erà prea puternică, stăpânind pe Tătari şi toată laturea de dincolo a Dunărei, a închinat şi el Ţara-Românească, promiţându-se să deà ca semn de supunere câte 3000 de bani roşii pe an, numai ca să fie protejată, fără ca să aibă împărăţia Turcilor vreun amestec în guvernul ţărei.

Turci nu şi-au ţinut promisiunea, că peste puţin timp au sporit tributul cerând câte 10.000 galbeni, pe fiecare an, şi câte 500 băeţi, precum se vede în Bizantida. Aceasta neputând suferi Mircea vodă, după doi ani s'a revoltat şi a stricat tocmeala. Dar peste 3 ani, la 1386 a venit însuşi sultanul cu răsboi asupra lui Mircea vodă si lovindu-se la Rovine judeţul Ialomiţii, sultanul nu numai că a fost învins, dar a fost şi gonit până la otarele Adrianonopolei.

După aceasta ţara a rămas iarăşi liberă în curs de 77 ani până pe timpul lui Laiot vodă cel mare numit Bassaraba. Bătălia, despre care se vorbeşte mai sus şi gonirea Turcilor, se văd dintr'un hrisov al m-rii. Tismana.

Banul Mihai aşa-dară nici aci nu cunoaşte un tratat formal, după cum numai amintirea sumei haraciului o găsim şi la expunerea întâmplărilor politice de sub Mircea. Şi aci [1]) Mircea începe domnia la ânul 1383.

«Acest domn a închinat mai întâi Ţara-Românească Porţii otomane, îndatorându-se a-i da haraciu (tribut) câte 3000 bani roşii pe fiecare an. Dar Poarta nerespectând condiţiile capitulaţiunei şi cerând să adaoge haraciul şi încă să mai dea ţara câte 500 de copii sclavi pe fie care an, Mircea vodă nu a primit şi a ridicat răsboi în contra Turcilor; şi bătându-se chiar cu sultanul Murad al II lea, în judeţul Ialomiţa, la locul ce se chiamă Rovine, a învins pe Turci şi i-a gonit până la otarele

1) *Tunusli*, trad. *Sion*, pag 129.

www.dacoromanica.ro

Adrianopolii, rămâiând Ţara-Românească iarăşi liberă şi independinte».

După opera banului Mihai Cantacuzino aşadară Mircea a plătit tribut Turcilor până aproape de lupta dela Rovine, după care ţara a rămas indepedentă, Mircea fiind biruitor.

Aceste erau rezultatele cercetărilor istorice, dela cari delegaţiunea boerilor şi clerului Ţării-Româneşti spera un temeiu pentru cererile lor de restituţiune în vechea stare de drept. Cercetările au mai putut continua, dar nu cunoaştem alte rezultate ajunse afară de cele amintite. Căci tratativele pentru a aranja chestiunea orientală, precum şi luptele, au mai continuat.

Dacă Austria îşi vedea făcut interesul prin faptul, că tratativele de pace de la Goleştii de jos s'au suspendat, egal mare interes avea, ca să se reia tratativele. In aceeaş toamnă armistiţiul s'a prelungit până 'n 21 Martie viitor, iar convorbirile de pace fură reluate la Bucureşti.

Deputaţiunea munteană se prezintă din nou, la 15 Ianuarie cu jalbă înaintea lui Obreskof arătând, că Românii voesc să ajungă sub cârmuire rusească. Dacă aceasta nu s'ar putea, să fie pus principatul sub protecţia puterilor.[1])

Plenipotenţiarii turci trebuiră să vază, că Rusia acum şi-a mărit pretenţiile. Erà aproape sigur adică, că Austria nu va mai interveni în favoarea Turciei; iar Prusiei, care doria Danzigul, iar fi părut rău, ca Rusia să scape aşa de încurcăturile cu Turcii. Se poate, că această cooperare de atitudine uniformă a Austriei şi Prusiei a făcut pe Ruşi să-şi schimbe pretenţiile. Referitor la principate Obreskof propune pe rând următoarele modalităţi: să fie cedat Bugeacul Rusiei pe timp de 30 ani. In ultimatul din din 15 Frebruarie 1773 se cere: reinstalarea lui Grigorie Ghica, care era în tabăra rusească, ca principe creditar al Moldovei, poate chiar al ambelor ţări cu privilegiul să trimită haraciul stabilit odată pentru totdeauna, odată în 3 ani, şi să-şi aibă reprezentantul său în capitală imperiului otoman.

Austriecii erau foarte neliniştiţi, căci în Polonia nu se putea face regulă definitivă, până ce Ruşii nu sunt gata cu Turcii. Lui Kaunitz îi veni ideia să-şi asigure cel puţin profit de la Turci. La propunerea iscoditorului cancelar împărătesc se hotărî şi

1) *N. Iorga, Genealogia* pag. 508 şi urm, 512 şi urm.

www.dacoromanica.ro

oferi Tucilor un ajutor de 5 sau 6 milioane florini, cu cari să obţină condiţii mai bune dela Ruşi, iar Turcii să dea în schimb Austriei, Oltenia. Dar când Thugut primi la Constantinopol unele instrucţii, tratativele erau pe cale de a se rupe şi la 22 Martie s'au şi amânat fără termin. Socoteala iui Frideric II se potrivea de minune.

Turcii trebuesc constrânşi a iuţi atari tratative. In Iunie armata însă trecea Dunărea. Turcii ar fi putut avea o victorie, dar marele vizir nu se ştiu folosi de prilej. Lupta se dete la Silistra, la Bazargic, Varna, Cernavoda, pe mare, nu cu multe succese pentru Ruşi. La finele anului armata rusă trebui să-şi facă tabăra de iarnă pe malul stâng ai Dunărei. Austriacii se preparau să seară Turcilor preţul pentru intervenţiile lor trecute şi viitoare.

La 20 August şi 6 Sept. 1773 cancelarul austriac scrise lui Thugut să prepare pe Turci, ca în cazul unei păci cu Ruşii, să cedeze Austriacilor teritoriul moldovenesc, botezat apoi de ei Bucovina.

Austriacii şi Prusiacii erau foarte nerăbdători să-şi vadă odată realizate pretenţiile în Polonia. Prelungirea războiului cu Turcii şi pentru anul 1774 ar fi putut aduce suprize. Turcii trebuiau prin umare sfătuiţi să încheie odată pace, pe de altă parte situaţia rea militară a Rusiei prin nesuccesele campaniei de toamnă, apoi revolta Cazacilor de la Don sub Pugacef, falşul Petru III, stingerea revoltei mamelucilor erau de natură să facă Rusia mai îngăduitoare şi mai darnică faţă de pretenţiile aliaţilor. In primăvara anului 1774 deplin înţeleşi Austriacii si Prusiacii făcură invaziile preventive pentru a-şi asigura porţiunile lor mărite. Ruşii reţinuţi de războiu şi de revolta Cazacilor nu aveau, cum să protesteze.

Intr'aceea în Turcia sultanul Abdul-Hamid şi mai războinic urmă sultanului Mustafa mort la 14 Ianuarie. Trupe noi plecară pe câmpul de operaţiuni şi Kapudan-paşa se îndreptă cu poftă spre Varna. Turci intenţionau chiar o debarcare în Crimea. Dar la 20 Mai armata estică turcească e distrusă de Ruşi O armată rusă pătrunde până la Bazargic, iar alta sub conducerea generalului Soltikov trecu Dunărea la Tutucaia, învinge de 2 ori trupele paşei din Rusciuc şi impresură oraşul. Când sosiră şi trupele lui Rumiantzof la Silistra, însemna, că trupele marelui

www.dacoromanica.ro

Vizir sunt învestite la Șumla. La 10 Iulie se prezentară la cartierul general al lui Rumiantzof plenipotențiarii turci să ceară pace. In 4 ore s'au și învoit asupra condițiilor. La 21 Iulie pacea era semnată de ambele părți în satul Cainardji. Rusia primea posesiunile reclamate mai înainte, se recunoaștea indepedența Tătarilor, iar comerțul pe Marea Neagră deveni liber. Rusia ajunse protectoarea principatelor dunărene și a religiunei ortodoxe în imperiul otoman. Numai cu permisia Rusiei vor putea fi schimbați principii români și Românii nu vor plăti de acum înnainte de cât haraciul. Orice alte greutăți și monopolul comercial sunt șterse.

Ce mai câștigaseră principatele? S'a înlăturat, ce ar fi fost în cazul unei înfrângeri rusești. Goana în contra patrioților, cari vedeau în Ruși mântuirea patriei lor, ar fi fost escesivă; s'ar fi ajuns poate la dependență mai de aproape observată dar nici a zecea parte din speranțele ruse nu se realizară.

A doua zi după semnarea actului de pace boerii și mitropolitul țărei scriau contelui Rumiantzof. Contele le comunicase verbal, că în tratat s'a pus ca temei pentru principate starea de sub Mohamed IV. Boerii alcătuiseră din materialul istoric, ce-l aveau la îndemână, situația țărei și cereau, ca drepturile stabilite de ei istoricește să fie înserate «prin deosebit articol o descriere a acestei stări, încât să nu mai poată fi primitoare de deosebite tălmăciri [1]). Dar Rușii voiseră în tratatul de pace tocmai termeni vagi, pe cari să-i poată explică după aprecierea puterei lor din viitor în favorul noilor intervenții răsboinice în contra imperiului otoman. Moldova pierdù partea nordestică răpită de Austrieci. «Austria achiziționă în urma unei negociații misterioase un ținut de 178 mile patrate geografice și o populație de 132.000 suflete». La 6 Septemvre 1774 Kaunitz scrià lui Thugut, că imediat după depărtarea Rușilor, vulturii imperiali vor fi înfipți în „Bucovina". Ordinul de ocupație fu dat la 20 ale lunei. Pentru regele Prusiei acest fapt erà pretext bine venit să păstreze în Polonia, ceeace ocupase dincolo de linia de demarcație. Rusia închise ochii, fiindcă Prusia și Austria sfătuiseră pe Turci să ratifice tratatul dela Cainardji, (24 Ianuarie 1775). Turcii nemai putând spera nici un ajutor, la 7 Mai 1776 trebuiră să iscălească

1) *N. Iorga, Genealogia,* pag. 537 și urm.

www.dacoromanica.ro

cedarea „Bucovinei" către Austria[1]). Românii plăteau decadența Turcilor și lăcomia Austrieacilor, cari după vorba lui Frideric II căutau să se umfle, ca să nu fie înăbușiți.

Țările române avură însă câștigul moral: toți fură cuprinși de dorul după libertate. Gândurile tuturor celor buni priveau cu nerăbdare bine înțeleasă la timpul lui Mircea cel Bătrân în Țara-Românească și al lui Ștefan cel Mare în Moldova. La capătul puterei turcești europene, pentru Românii din ambele țări, răsărea un ideal, care lipsise timp de decenii în secolul al XVIII-lea, redobândirea grabnică a libertății. Noua aristocrație a țărilor relua firul generației, pe care o înlocuise prin silnicia vremurilor. Vrând să dovedească situația veche a principatelor, boerii și clerul din ambele țări trebuiră să scruteze trecutul, să studieze documente și hrisoave, în cari până acum erau obișnuiți să caute numai drepturi pentru moșiile, ce le aveau sau le reclamau. Intre trecutul vitejiei demne plin de războaie victorioase, plin de jertfe când Baiazid Fulgerul era învins, le apărea viitorul neatârnat trezindu-le dorul de libertate. Inceputul regenerării morale în principate era un fapt. Curentul pare a fi fost mai intens în Țara-Românească, care prin deputații trimiși la reprezentanții marilor puteri avea un cap luminat cu mult dor de bine și cunoscător al istorei naționale, Mihai Cantacuzino.

Materialul istoric era puțin, hrisoave, cronicarii bizantini, istoriile turcești, opera istorică a lui Dimitrie Cantemir și documentele referitoare la raporturile cu Ardealul și Ungaria. De aci își luaseră informațiile lor, pe cari le înaintară plenipotențiarilor puterilor interesate, la felul cum se va rezolvi chestia orientală.

Deputația munteană adăogă: „cele ce sunt înscris se vor arăta însuși scrisorili, unde se cuprind, iar cele ce se țin minte dupe paradosis, puind cinstea noastră înaintea Domnii Mării Tale cu simfonie de obște vom da supt iscălituri; la care și de D-zeu temându-ne și cinstea noastră ferindu-o nu vom strămută adevărul, în ce chip s'a urmat[2]).

---

1) Relativ la evenimentele din anii 1768—1774. Cf. *Albert Sorel, La question d'Orient au XVIII siècle*, ed. IV, Paris 1902 și *N. Iorga, Geschichte des osmanischen Reiches* IV. Gotha 1911. cap. VIII, pag. 485 și urm. Cf. și *Geschichte des gegenwärtigen Kriegs zwischen Russland, Polen und der ottomanischen Pforte*, Frankfurt u. Leipzig 1771; *Papadopol*, Ἱστορία τοῦ παρόντος πολέμου ed. Veneția.

2) *N. Iorga. Genealogia* pag, 540—1.

www.dacoromanica.ro

Deputaţii n'au găsit şi n'au putut arăta un tratat cu puncte mai multe sau mai puţine. „Pretinsele tratate vechi cu Poarta în sediul 14 15-lea ieşiră la iveală pentru a sprijini privilegiile principatelor pe anexe documentare“ — zice d-l. Iorga. Trebuia întregit hotarul sudic prin retragerea serhaturilor, haraciul scăzut, trebuia formată o armată naţională de 20.000 oameni pentru Ţara-Românească, elementul străin intrat în slujbă trebuea indepărtat şi Domnul trebuea ales pe viaţă. Toate acestea le documenta deputaţia munteană. Dar textul tratatului lui Mircea cu Turcii nu-l găsim între documente în formă de tratat, ci ca expunere istorică. Deputaţia nu putea prezenta textul unui tratat, care, cum vom vedea, n'a fost nici odată.

In cartea sa întitulată Ἱστορία πάλαι ἦς Δακίας neobositului Dionisie Fotino [1]) ne prezintă următorul tratat, care după anul, când e dat, firește numai Mircea cel Bătrân l-a putut încheia cu Turcii şi anume cu sultanul Baiazid Fulgerui. Textul prezintă un tratat formal, cum urmează:

«Memleketul (ţara) Românesc, carele acum s'a supus neînvins puterei noastre îl aşezăm prin înalta noastră milostivire ca să se guverneze după legile sale proprii, şi Eflak Voevodasi (Domnul), să aibă deplină putere, ca să facă războiu vecinilor săi sau să încheie pace, când va voi; şi prin urmare să aibă drept de viaţă şi de moarte asupra supuşilor săi.

Creştinii, cari după ce ar primi legea lui Moamet ar trece iarăş din ţinuturile noastre în Ţara-Românească şi ar îmbrăţişà iarăşi creştinismul, nu vor puteà fi urmăriţi sau supăraţi.

Câţi din Români ar trece în vreo parte din ţinuturile noastre pentru trebuinţi particulare, vor fi nesupăraţi de haraciu, (contribuţiune personală) şi necercetaţi pentru portul lor.

Domnii creştini se vor alege de către mitropolitul şi de către boieri.

Dar pentru înalta noastră milostivire şi pentrucă am înscris pe această raia (supus) în catalogul celorlalţi supuşi ai noştri, el va fi dator a da la împărătescul nostru miri (tezaur) în fiecare an câte 5000 bani de ai ţărei sau 600 lei de argint în moneda noastră.

---

1) Viena 1819 pag. 369—70 (=trad. de G. Sion Tom III Buc. 1860 pag. 216)

www.dacoromanica.ro

S'a dat aceasta în Nicopole, la 805 în luna Rabiul-evvel şi s'a înscris în chiutucurile (condicele) noastre».

In sensul acesta ticlueşte acelaş Fotino domnia lui Mircea: Domnul român trimite trupe de ajutor Sârbilor în bătălia dela Cossovo. Nu aminteşte participarea lui Mircea în bătălia dela Nicopole, pe care el o aşează în anul 1393. Dar după acelaş autor Mircea temându-se de Baiazid învingător la Nicopole s'a dus de bunăvoe la sultanul, a făcut supunere, păstrându-i-se ţării autonomia şi a promis anual 3000 de bani roşii. Dar după doi ani Baiazid cere 10.000 galbeni şi cinci sute copii. Domnul refuză. Sultanul supărat vine asupra Ţării-Româneşti cu mare armată trecând Dunărea pe la Silistra şi face tabără la Rovinei în judeţul Ialomiţa. In lupta, ce s'a dat, Românii învinge pe Baiazid, care cu ruşine trece Dunărea înapoi urmărit de Mircea până la Adrianopol. De atunci ţara a rămas liberă până la Laiot-Vodă, adică 67 ani, în care timp fireşte nu au lipsit luptele cu Turcii.

Banii de-ai ţărei din tratat sunt aici numiţi bani roşii, cum am văzut şi în opera banului Mihai Cantacuzino[1]).

---

1) In corpul povestirei istorice acelaş Fotino iarăş aminteşte: „κατ' ἔτος τρεῖς χιλιάδας κόκκινα ἄσπρα" (*op. cit.* vol. II. Viena pag. 27.) ceea ce *G. Sion* traduce: „pe fiecare an câte 30) de bani roşii" [vol. II. pag. 17] Acelaş tratat îl publică traducând pe Fotino şi *M. Mitilineu* [*Colecţiune de tratatele şi convenţiunile României cu puterile streine.* Bucureşti 1874.) *Mitilineu* transformă anul turcesc în 1391, pe când Fotino are 1393, deşi nu schimbă data turcească, care e aceeaş la ambii. Mitilineu exprimă suma tributului de 3000 bani roşii de ţară în 300 lei argint de ai monetăriei noastre. In originalul lui Fotino este Κατ'ἔτος ἀνὰ 6000 (greşit la tipar în loc de 3000) ἄσπρα κόκκινα τοπικὰ, εἰς γρόσια 500 ἀργυρᾷ τῆς ἡμετέρας σφραγίδος" (vol. III. Viena 1819 pag. 369—70 cf. şi pag. 367. Traducere românească a tratatului, aşezându-l în anul 1391 găsim şi în *Acte si documente relative la Istoria României.* Vol. I 2. Bucureşti 1888. pag, 1. cf. şi *Félix Çolson, Précis des droits des Moldaves et des Valaques fondé sur le droit et sur les traités,* Paris 1839 şi traducere română D. *A. Sturdza.* Iaşi 1856, unde închinarea lui Mircea e pusă în anul 1393 şi 795 al erei turceşti. Tot în 795/1393 îl prezintă încheiat şi *N. Bălcescu* în traducerea sa arătând, că suma plătită de ţară erà: „trei mii bani roşii de ţară sau cinci sute de lei de argint de moneta noastră". E cea mai bună traducere a pretinsului tratat (Conv. lit. XXVI pag. 1028-1029). *Ubicini* în *Provinces Danubiennes et Romaines* Paris 1856 pag. 35, aşează aşişderea în 1393 tratatul, iar suma tributului e: „3000 piaştri roşii de ţară sau 500 piaştri de argint în moneta noastră".

Se observă deci constanta tendinţă de a dà anul corespunzător celui 1393 al erei noastre. Fotino însă dă anul 805, pe care greşit îl fransformă în 1393.

www.dacoromanica.ro

Fotino ne spune şi de unde are acest tratat, care a fost prezentat şi congresului dela Paris. El afirmă, că a găsit primele două capitulaţiuni ale Ţării-Româneşti într'o cărticică, ce i-o dase Alex. Văcărescu, care o avea dela tatăl său, banul Enache Văcărescu, carele şi acesta le-au căpătat cu mare cheltuială de bani copiindu-le după condicele împărăteşti, pre când se află la Constantinopole [1]).

Enache Văcărescu a scris însă o istorie turcească, în care expune în modul următor împrejurările închinărei [2])». Şi întocmind trebile împărăţiei în Asia, au trecut în Evropa şi făcând gătire de războiu a purces. (Mehmed I), asupra Valachiei şi trecând Dunărea o parte de oaste pe la Mehedinţi, au stăpânit Turnu-Severinului, altă parte trecând pe la Rusciuc, a luat Giurgiuvu. Românii au adunat oşti şi s'au diafendevsit în toate părţile întâi după datoria firii şi a slobozeniei şi mai'vârtos având temere de supărarea legei. Dar în cea după urmă văzând, că împăratul s'au arătat purtător de biruinţă şi au întemeiat şi Giurgiuvu cu un garnizon nu de puţin număr, înţelepţeşte s'au socotit, că de vor închină ţara la stăpânirea otomanicească fără războiu, vor dobândi privilegiile, ce nădăjduiă şi de care se înveselesc şi astăzi; iar împotrivindu-se şi rămâind supuşi prin biruinţă, vor fi urmate cele împotrivă, ştiind căci capul plecat, după paremie, de sabie nu va fi tăiat. Au hotărît şi cu sfat de obşte la leat 1418 şi 820, domnul cu boerii au închinat Ţara-Românească fără războiu la împăratul Mehmed cel dintâi şi s'au făcut tributarii şi primiţi cu bucurie la împăratul, le-au făcut multă cinste, atât domnului dându-i cabaniţă sau hlamidă împărătească şi cucă şi sangiac şi două tuiuri, paiă de trei, căci are voie a face toate, ale pompei, câte fac cei cu trei tuiuri, adică nouă calcanuri, nouă dauluri, şase satâri, ciauşi gavazi şi altele încă mai multe, de vreme ce i-a dat şi peici împărăteşti, cum dă numai hanului şi divan ciauşi, capigii şi mecterhanè împărătească şi cal cu divan tacâmî şi hai ahîrlîi; cum şi pe boeri îmbrăcându-i cu caftane le-au hărăzit toate privilegiile, adică a rămâne la toate principatul, cum au fost şi până atunci, cu obiceiurile şi orânduielile

1) Trad. *Gh. Sion* III pag. 218 nota 1.

2) *Ianñache Vacaresculu Istori a, preputerniciloru împeraţi othomani* (A. Papiu Ilarianu, Tesauru de monumente istorice pentru Romania. Tom. II, Bucureşti 1863 pag. 255).

www.dacoromanica.ro

sale cele dinceput şi cu a nu se putea face măcar o geamie în ţară şi cu de va şi veni vreun pământean la legea turcească să-şi peardă patria, robii şi toate celè nemişcătoare şi acela să iasă din ţară şi ţara să-şi dea numai tributul sau dajdea, care atunci s'a legat a fi pe an tl: cincisprezece mii (precum am auzit) şi doisprezece şoimi şi la vremi de oaste, când ar aveà devletul cu altă împărăţie răsboi să aibă datorie a merge şi principul cu oştile româneşti spre ajutor. Principul să se facă dintre boeri cu alegere de către boeri şi împărăţia să aibă a cunoaşte pe cel ales trimiţându-i spre cinste câlâciu-caftan şi toate darurile ce s'au zis mai sus. Le-au hărăzit şi locuri două în Odriiu, unul împotriva mitropoliei peste uliţă să facă saraiu dând voie să facă şi biserică de piatră, ce stă şi până astăzi, iar unul afară din Odriiu pentru ciftlîc. Şi aşa făcând principatul mefruzul-calem adică deosebit condei, s'au reîntors în pace spre otcârmuirea ţărei toţi, rămânând Turnul, Giurgiuv şi Brăila a fi serhaturi, cum în urmă şi Hotinul luat de la Moldavia».

Dacă Enache Văcărescu a fost în posesiunea mult deplânsei cărticele, de ce ne dă o cu totul altă expunere contaminată din cronicarii turci şi din cele auzite? Sau a ajuns autorul în posesia textului tratatului, după ce-şi scrisese definitiv opera, pe care n'a mai avut timp să o transforme în sensul noilor ştiri? Se observă, cum foloseşte tradiţia, care în parte se deosebeşte de aceea, pe care o prezentau reprezentanţii Ţării-Româneşti plenipotenţiarilor marilor puteri în legătură cu pacea dela Cuciuc-Cainardgi.

Nu în Constantinopol se puteau luà atunci ştirile necesare istoricului, căci or nu erau, or Turcii le ţineau sub obrocul despotismului lor ignorant. Şi Cantemir a fost redus numai la cronicarii turci şi la tradiţie. De aceea pune închinarea şi primul tribut moldovean sub Bogdan cel Orb[1]) pe când se ştia că Petru Aron a plătit mai întâi la 1455 dajde Turcilor, 2000 de galbeni. [2])

---

1) D. *Cantemir. Scrisoarea Moldovei* (prima ediţie română a Descrierei Moldovei), M-rea Neamţul 1825. pag. 251. (Scrisoarea Moldovei e o traducere din nemţeşte terminată în 1806).

2) *Bisaccioni, Historia delle guerre civili,* Veneţia 1664 pag. 412. Cf. şi *Curiose Beschreibung,* etc. l. c.

www.dacoromanica.ro

In acelaş fel împrumută Constantin Căpitanul şi de la unil şi de la alţii, când expunea supunerea ţării către Turci. Din Phrantzeş sau „alt istoric» al cărui nume nu-l dă acest autor scrie, că după ce «au făcut Mircea Vodă aceste izbânde văzând obrăznicia Turcilor s'au împăcat cu ei şi i-au fost dând plocon pentru ca să se odihnească ţara în pace». Apoi povesteşte marea bătălie de la Nicopole; iar când e vorba de Mohamed I, continuă : «Acest Mehmet împărăţind n'au păzit pacea, ce făcuse tatăl său Baiazid şi vreà să mărească ploconul Românilor şi al Moldovenilor, ci unindu-se Românii cu Moldovenii au avut război cu Mehmet şi l-au biruit pe Turc şi iar au lăsat ploconul, precum au fost aşezat de tată-său" [1]).

Rezumând cele spuse până acum ajungem la următoarele constatări generale: Istoriografia noastră veche ştie despre o închinare a Ţării-Româneşti către Turci. Cronica veche a Ţării o atribuie lui Laiotă-Vodă, pe când istoriografii secolului al XVIII-lea afirmă, că Mircea a făcut închinare Turcilor. Această localizare s'a putut face pe baza operei istorice a lui Mihai Cantacuzino şi Cantemir pornind de la istoriografia bizantină şi turcească. Dacă s'ar fi luat ca bază numai cronicele turceşti, s'ar fi făcut altă localizare în timp şi nu anul 1383 cu care istoriografia secolului al XVIII-lea începe domnia lui Mircea. E mai probabil, că a fost cunoscut Phrantzes, srcretarul lui Mohamed, care rezumă în opera sa evenimentele orientale între 1258-1476.

La Phrantzes, Baiazid după ce bate de două ori pe Unguri (se subînţelege lupta dela Nicopole) pleacă în contra Ţării-Româneşti a lui Mircea. «Tot acesta (Baiazid)—scrie Phrantzes—pornind în contra lui Mircea, principele Vlahiei îi pustieşte multe locuri, dar când Mircea ieşi la luptă dreaptă, într'un oarecare loc greu cedând neprielniciei locului, fără luptă s'a întors înapoi. După aceea s'a ajuns la învoială, prin care Mircea a făgăduit că va plăti sultanului tribut şi s'a încheiat pace. Tot acesta a primit nu puţine [2]). din locurile celelalte ale Bulgariei şi Serbiei

Acelaş Phrantzes la Mohamed I spune, că imediat ce a ajuns în domnie a cerut tribut foarte greu dela Moldova [3]). Nu e aici un anachronism, căci Mohamed al II-lea fu acela,

1) *Magazin* etc. l. c. pag. 45.96.
2) Ed. Bonn libr. I cap. XXVI pag. 82 şi urm.
3) *Ibidem* libr. 1 cap. XXX pag, 89.

www.dacoromanica.ro

care primi tribut dela Petru Aron în suma de 2000 galbeni pe an? [1]) Acestor galbeni ungureşti Moldovenii le ziceau şi «roşii de aur ungureşti» cum reiese dintr'un document al lui Alexandru cel Bun (1421) [2]).

Dar Phrantzes nu aminteşte suma, ce s'a obligat Mircea să o plătească, după cum nu o spune nici Chalkondyles.

Dacă Dukas [3]) vorbeşte despre tributul Ţării-Româneşti, când îi compune lui Mohamed I panegiricul, aceasta erà o licenţă oratorică, ca şi aceea, că Ungurii ar fi plătit atunci tribut Turcilor. Aceeaş cronică la suirea lui Mohamed I pe tron aminteşte, că s'au prezentat noului sultan solii trimişi de Sârbi, Români Bulgari etc. Ce să fie adevărat din această ştire, când Bulgarii atunci nu aveau un stat, care să trimită soli? [4]).

Cronicarii bizantini nu ne dau nici suma, nici data primului tribut, ce s'a plătit Turcilor. Cronicele turceşti împlinesc una din aceste lacune. Seadeddin ne spune că, din 1391 Ţara-Românească e însemnată în condicile împărăteşti ca provincie tributară [5]). Acelaş cronicar, când povesteşte prima expediţiune a lui Baiazid în Ţara-Românească (793), dupăce arată, că sultanul a rămas biruitor, continuă afirmând că Mircea s'a obligat să plătească tributul obişnuit şi să ajute şi să se afle prezent în războaie şi serviciile sultanului.[6]).

Ne punem însă întrebarea, de ce n'au fost şi Românii lui Mircea în bătălia de la Angora, cum au fost Sârbii? După acelaş cronicar, apoi Mircea în timpul turburărilor de sub interregn, n'a mai plătit tribut. Deaceea Mohamed luând domnia în anul 819 al erei turceşti cu armată porneşte în contra Domnului român. Rezultatul expediţiei fu, că principele român căindu-se a plătit tributul ce datora pe 3 ani şi atunci s'au ratificat condiţiunile şi

---

1) Vezi lucrarea mea. *Din trecutul stăpânirei româneşti* pag. 41 *etc.* şi nota 82.

2) *Hurmuzaki-Haluzniacki. Documente* I, pag. 833 şi urm.

3) *Historia Byzantina* ed, Bonn: pag. 130.

4) *Ibidem* pag. 97.

5) *Zinkeisen, Gesch. des osmanischen Reiches* 1 pag. 284,

6) Seadeddin, Chronica dell'origine e progressi dela casa Ottomana trad. de Vincenzo Bratutti I Viena 1648 pag. 165 şi urm.

www.dacoromanica.ro

capitulațiunile de pace[1]). După cronicarii turci deci Mircea e de 2 ori silit să plătească tribut.

Suma tributului o găsim însă numai la scriitorii români ai secolului al XVIII-lea și încă într'un loc. Djevdet-Effendi în o carte a sa are următorul pasagiu: Principele va vărsà în fiecare an în tezaurul nostru imperial 3000 gyzylguruși de Valahia sau 500 guruși, de moneta noastră[2]). Rebi-evvel 796 (=1393). Astfel de galbeni însă nu se amintesc între monetele găsite dela Mircea, care nici n'a plătit vreodată această sumă, care i-a rămas ponos. Căci atunci, când a fost bătut de către Turci, a fost înlocuit într'o parte a țării și dacă s'au putut găsì însemnări în condicile imperiale turcești despre un tribut al Țării-Românești din această vreme, acesta a fost opera nefastă a intrusului Vlad, dela care ni s'au păstrat și monete[3]).

Și anul 1393 dat de însemnarea condicei amintite se poate potrivì la Vlad, care în acest timp făcea poate făgăduieli la Constantinopol. Dacă însă cercetăm anul 805, vedem, că capitulațiunea s'ar fi încheiat altădată, deci nici în 1391, nici în 1393, cum greșit s'a transformat[4]). Ce nevoe avea Mircea în 1403 să facă supunere sultanului, când după bătălia dela Angora, cum vom vedea, el a rămas arbitrul situațiunei în Balcani? Toată lumea își avea asupra lui ațintiți ochii. Și dacă ar fi murit ca un principe închinat Turcului, de ce ar fi atacat sultanul Țara-Românească imediat după moartea marelui Domn? Conform stipulațiunilor Mihail în situațiuea creată de tatăl său ar fi urmat în mod legal și dacă capitulațiunea ar fi fost, țara ar fi rămas ferită de atacul turcesc. Tocmai atacul acesta arată, că pe timpul lui Mircea această capitulațiune nu exista. Totul provine de acolo, că în condicele împărtești era o însemnare despre plata unui tribut al Țării-Românești în 1393. Iar cum istoriografia veche

1) *Ibidem.* pag. 343-4. Cf. și *Io. Lenuclavii Historiae Mâsulmanae Turcorum de monumentis ipsorum exscriptae.* libi XVIII. Frankfurt 1591, lib VI col. 319 și urm. Mircea înainte de 1393 promisese tribut, căci aci se povestește campania așezată de cronicarii turci în 1393; cf. și col. 473.

2) *Belin, Essais sur l'histoire économique de la Turquie.* Paris 1865, pag. 20 și Max Latrie, Chronologie etc.

3) *C Moisil, Considerațiuni asupra monetelor lui Mircea cel Bătrân,* Bul. Soc. numismatice X. 1913 nr. 20 pag. 37-56.

4) Von Gumpack, Practical tables for the reduction of Mahometan dates to the Christian Kalendar. London 1856 pag. 18.

www.dacoromanica.ro

nu cunoştea vremea de uzurpare a lui Vlad, de comun acord tributul s'a pus în contul Domnului ratificat de istoriografie pentru acel timp şi acest Domn era Mircea.

Inchinare a fost, dar nu sub Mircea. O aminteşte şi un document al împăratului Sigismund [1]). Nu avem nici o urmă însă, ca să credem, că a existat un *tratat formal.* Inchinarea Ţării-Româneşti, ca şi a Moldovei, precum şi plata unei dajdii, însemnà la început numai necontrazicerea puterii turceşti şi răscumpărarea prăzii, ce Turcii ar fi făcut-o în ţară.

—FINE—

1) Hurmuzaki-Densnsianu, Documente I, pag. 760-1

www.dacoromanica.ro

# ERATĂ

*Prescurtările:* r. = rând; pag. = pagina; ( ) închide greşelile de tipar *).

Pag. 3 r. 15: n'au (n'a), li-a (i-a).

Pag. 4 r. 14—15: profesor (profosor).

Pag. 7 r. 24: aceleaşi (aceleiaşi), r. 25: eşuat (eşust); nota 1 Hurmuzaki-Densusianu (Hurmuzachi-Densuşianu).

Pag. 8 r. 5: statele (satele), r. 12: giuvaericalele (givaericalele); nota 1 r. 2: Belles (Bellet), r. 11: Dumitrescu (Dumitrcscu).

Pag. 9 r. 3: Aceleaşi (Acelaşi); nota 1 r. 2: etc. (ect.), nota 2 r. 7: universitar (univesitar), nota 4 r. 3: stăpânirei (stăpâniriei), nota 5. r. 2: Fragment (Eragment).

Pag. 10. r. 22—23: Şiştovului (Şiştovulul), r. 27: dându-i (dându-i); nota 2 r. 8: Reiches (Riches), nota 3 r. 2: etc. (ect.).

Pag. 12 nota 2 r. 1: Századok (Tzázoăok), nota 3 r. 2: 1887 (1787).

Pag. 13 r. 16: teritoriul (teritoritoriul).

Pag. 15 r. 5: deslega (deslepa), r. 13: arată (arătâ).

Pag. 16 r. 15: că (ră), r. 18: celeilalte (celeiialte); nota 2 r. 1: Constantinopolitani (Constantinopolitanj).

Pag. 33 r. 10: pomelnicul (Pomelnicul); nota 1 r. 1: Archiva (Archlva), nota 2 r. 2: 125 (181), r. 3: Vechile (Vechle), r. 4: Stryj- (Siryj-); nota 3 r. 3: chiar (char), r. 9: Malo-rușii (malo-rușii), r. 10: păstrându-şi (păstrânduşi), r. 14: lithuanienne (lithuaniene), r. 15: admite (admife).

Pag. 34 r. 5: ceeace (aceea); nota 3: $I_1$ (I).

Pag. 35 r. 4: namiestnicul (namiesnicul); nota 1 r. 1: l-a (l'a), r. 8: Documente (doeumente).

---

*) Lista aceasta cuprinde toate acele greşeli, cari ar altera interpretările date în această lucrare.

www.dacoromanica.ro

Pag. 36 r. 7: l-ar (l'ar), r. 16: a (au); nota 2 r. 3: Hodinka (Hodtka).

Pag. 37 r. 9: mitropolitul (Mitropolitul); nota 3. r. 1—2: Ῥαλλη-Ποτλη, Συνταγμα τῶν θειων Καὶ ἱερῶν Κανόνων V Athena 1855 pag. 497 și urm.

Pag. 38 r. 3: constantinopolitane (Constantinopolitane), Meletie (Meletu); nota 4 r. 6: Revista (Revișta).

Pag. 39 nota r. 11: Constantinopole (Coustantinopole).

Pag. 40 r. 5: polone (Polone), r. 24: atunci (atnnci); nota 3 r. 4: Auner (Aumer), r. 7: Omagiu (omagiu).

Pag. 41 r. 7: Petru (Petre), r. 13: moldovenești (Moldovenești); nota 1: $I_1$ (II).

Pag. 42 r. 14: Se (Să), r. 36: hotarele (hotarul); nota 2 r. 1: data (dafa).

Pag. 43 r. 1: Fogaras (Fogaraș), r. 8: frontiere (fronturile), r. 9: turcești (Turcești), r. 24: politicei (politicei), r. 29: dovedește (dovedesc), r. 34: silea (sileau); nota 4: Vratislaviae (Vratislavie).

Pag. 44. r. 5: jupan (junàn), r. 12: pan (panu); nota 1 r. 1: do (a), nota 3: fil. (fl.)

Pag. 45 r. 10: Ladislau (Ladislav), r. 11; sultanului (sultanlui); nota 2: Monumenta Hung. (Donumenta Dung:), nota 4 r. 2: Die (Dte); nota 5: Hung (hung).

Pag. 46 r. 26: neîntrerupt (neîntrecut)

Pag. 48 r. 11: cum (cuш), r. 16: moldovean (Moldovean).

Pag. 49 r. 6: Schimbările (Schimbrările), r. 13: Pentru (Penfru).

Pag. 50 r. 2: moldovean (Moldovean), r. 17: Hudici (Hudiei), r. 21: Turcilor (Turclor); nota 1 r. 4: l. (f.), nota 2 r. 3: Elovschi (Elovsehi).

Pag. 51 r. 9: moldovean (Moldovean), r. 14: Sigismund (Sigismud), r. 15: Baiazid (Baiazed), r. 33: l-a (l'a).

Pag. 52 nota 2 r. 1: $X_3$ ($X_2$), nota 3 r. 2: Hungar. (Húngar.), Thwrocz (Thcorocz), r. 4: Supl. (dipl.), r. 7: 1396 (1395).

Pag. 53 r. 1—2: Basarabia, (Basarabia), r. 8: Colomea (Colomeea), r. 23: ne (nu), r. 25: Sigismund (Sigismud), Kanișa (Konișa), r. 26: ar (va); nota 1: $I_2$ (I), nota 2 r. 2: Vechiul (vechiul), r. 5: 6 (8), r. 9: XXXI (XXX).

Pag. 54 r. 7: Kanișa (Konișa), r. 19: cronică (condică); nota 2 r. 1: din col. (din), nota 4 r. 1: Densusianu (Densusinu), Documente (Docmente), r. 6: $VI_2$ ($VI_1$), omagial (omagiai).

Pag. 55 r. 13: exista (exsta), r. 32: l-a (l'a); nota 2 r. 3: Istoria comerțului (istoria Comerțului).

Pag. 56 r. 16: zaherea (zacherea).

Pag. 57 r. 7: Murad (Murat).

Pag. 58 r. 2: sud-dunărene (Sud-Dunărene), r. 8: sud- (Sud), r. 15: Baiazit-bei (Baiazit-Bei), r. 16: pre (pe), făr' (fără), r. 17: Baiazit-bei (Baiazit-Bei), r. 20: „unul (unul), r. 21: prê (pa); nota 2 r. 2: 1858 (1838); nota 3 r. 1; 13 (B).

www.dacoromanica.ro

Pag. 59 r. 3: Baiazît (Baiazet), fără de (fără); nota r. 2: Tomici (Tomic), nota 2 r. 1: crit. (crlt.), r. 7: din (diu), nota 3: Glasnik (Glaznik), nota 5: Acad. (acad.), nota 6: Iagici (Iagic).

Pag. 60 r. 17: aceștia (acestea), "Cronica („Cronica).

Pag. 61 r. 1: sultanul (Sulltanul), r. 18: bătut. (bătut,), r. 19: Turci (Turci;); nota 2 r. 1: Ragusa, (Ragusa;), nota 4 r. 2: Vincenzo (Vicenzo); nota 5: Turcicis (turcicis).

Pag. 62 r. 27: sud-du (sud-Du-).

Pag. 64 r. 1: a (au), r. 15: Europei (Eropei), r. 17: cei (acești), r. 21: regelui și regi- (Regelui și Regi-), r. 23: contra (locul), r. 26: insistență (însistență), r. 29: urmașii (urmașiî); nota 1 r. 1: Studii (studii), nota 2: $I_2$ ($I_1$).

Pag. 64 r. 3: Cirolași (Ciroloși), r. 12: Strigoniu (Strigoriiu), r. 18: paulină (Paulina), Gataia (Gațaia), r. 31: contumaciter (contumatieter); nota 2 r. 2: Hungariae hist. (Hungarioe).

Pag. 65 r. 3: l-a (l'a), r. 35: s'au (s'a).

Pag. 66 r. 23: bosniac (Bosniac), r. 25: Hozymezeu (Hozymezeń); nota 2: și (n), nota 5: $X_2$ ($XI_2$).

Pag. 67 r. 18: distinși (dlstinșî); nota 2: Mantovai (Mautorai, nota 3 XXXVIII (XXVIII).

Pag. 68 r. 9: evidență (evdență), r. 14: greșit (greșt), r. 26: Jăcmont (Jàcmont); nota I: Densusianu (Densușianu), Documente (Documentul), nota 3 r. 2: cap. (corp.).

Pag. 69: r. 2 și 9: Jăcmont (Jàcmont), r. 5: stoluri (ocoluri), r. 13: Nicopoiul (Nicopolul), l-au (l'au), r. 32: dinaintea (dinalntea).

Pag. 70 nota r. 1: Chilandar (Chilandon), r. 6: Petra (Petru), r. 7: 17 (7), r. 13: Dragas (Dragoș); nota 2 r. 12: Zur (zur), nota 3: Hungariae (Hungarine).

Pag. 71 r. 11: Losonch (Lŏsonch), r. 26: că („că); nota 2: bánság (bansáy); nota 4: Densusianu (Densușianu).

Pag. 72 r. 9: noilor (marilor).

Pag. 73 r. 3: începuseră (începuse), r. 5: Sigismund (Sigimud); nota 2 r. 2: 108 (158), nota 3 r. 2: loca (loco), Boucicaut (Boncicaut), r. 5: Βτου Παλαιολὸγου ἐν Εὐρὼπῃ Καὶ Ἀσίᾳ.

Pag. 75 r. 4: Ioan (Ivan); nota 1 r. 2: Ștefan (Ștefan C), r. 3: Zur (zur); nota 2 r. 1: , 389 (1389), r. 6: Zur (zur).

Pag. 76 r. 18: intrus (întors), r. 19: Românească. (Românească-), r. 20: până la (până în); nota 2 r. 3: Silistra (Silistria).

Pag. 78 r. 8: sud-dunărene (sud-Dunărene).

Pag. 79 r. 20: 1389 (1390).

Pag. 80 nota 4: Genovezii (genovezii), r. 2: acolo (aeolō);

Pag. 81 r. 11: 1408 (1608), r. 14: genoveze (Genoveze). nota r. 2: nordul (nordnl).

Pag. 82 r. 2: 1393 (1893), r. 16: nu a (a), r. 17; îndepărtate (îndepărtate;), r. 22: pierde (pierde,); nota 2: Kaluzniacki (Kaluzniaki), nota 5: Lyubici Zagreb (Syubic Zagrab).

Pag. 83 r. 22: să-i (să-l); nota 2; N. (N,), osm. (osm,).

www.dacoromanica.ro

Pag. 84 r. 3: amenințate; (amenințate,), r. 14-15: organizarea apărării (apărarea organizării), r. 30: tinerețe; (tinerețe,); nota 1: Magyarország (Mugyarország), ap. (op.), nota 3: VI (XI).

Pag. 85 nota 1: Arad vármegye története (Arad-vomtörténete), nota 2: Densusianu (Densușianu).

Pag. 86 nota 1 r. 1: 405-8; (405-8), nota 6: Iorga (Iorgu), r. 2: Eltünt (Eltrünt).

Pag. 87 r. 6: creștină (Creștină); nota 1 r. 1: osmanischen (ormanischen).

Pag. 89 r. 16: 1399 — 1402 (1399 — 1400); nota 1 r. 1: 328 (325), r. 5: Idem, (Idem), nota 3 r. 1: slavo- (slavono-).

Pag. 90 r. 6: l-a (l'a), r. 8: preocupațiunile (preocupațiunile); nota 4 r. 1: vajda, Magyar Tud. (vajda).

Pag. 91 r. 5: Tvrtko (Tartko), r. 14: Ladislau. (Ladislau,); nota 3 r. 2: Densusianu, Documente (Densușianu, Documenle).

Pag. 92 r. 33: sud (Sud); nota 3: patr. (pattr.).

Pag. 93 r. 11: scripturas (screpturas); nota 1 r. 3—4:

Pag. 94 r. 15: moldovean" (moldovean); nota 3 r. 3: ed (et).

Pag. 95 r. 8: l-a (l'a), r. 9: bătălia (Bătălia).

Pag. 96 r. 25 l-au (l'au); nota 2 r. 2: Annus (Annes), r. 3: 2 (c.); nota 3 r. 2: 49 (69), r. 6: ap. (op.).

Pag. 113 r. 9 și 17: Tvrtko (Twrtko), r. 12: Bobovaci (Bobovac); nota 1 r. 1: herczeg (herezeg), Turul (Turui), nota 3: Klaici (Klaic).

Pag. 114 r. 1: Tvrtko (Twrtko), r. 20: Bosnei (Bosniei); nota r. 2: Klaici (Klaic), nota 5 r. 1: Reiches (Reciches).

Pag. 116 r. 15: Tvrtko (Twrtko).

Pag. 118 r. 9: Firește („Firește).

Pag. 122 nota 1 r. 3: urm. (nrm.), nota 4 r. 3: Iagiçi (Iagic).

Pag. 124 r. 22: imperială (împerială).

Pag. 126 r. 22: mult (mutt); nota 1: Raczynski (Raczinski), urm., 377 (urm.), nota 2: pag. (pap.); urm. și Caro, Gesch. Polens III pag. 366 (urm).

Pag. 129 r. 5: spano (Spano).

Pag. 130 r. 2: Buda, (Buda.), r. 22: Moldovei" (Moldovei), nota 1: Densusianu (Densușianu).

Pag. 132 r. 21: săi (săi?); nota 1: Densusianu (Densușianu), r. 3: $XIV_1$ ($XV_1$).

Pag. 133 r. 23: intrevederea (intervederea).

Pag. 134 r. 26: altfel (astfel); nota 1 r. 1: Cf. (S.).

Pag. 135 r. 3: tronul (fronul), r. 14: pe (pu); nota r. 5: Stanojevici (Stanoevic).

Pag. 136 r. 11: Helthau (= Cisnădie) [Helthau], r. 19: Coziei? (Coziei:); nota 3 r. 1: Densusianu (Densușianu).

Pag. 137 r. 4: trupe, (trupe.), r. 8; cronicari (cronicarl), r. 24: apoi (spoi).

Pag. 138 nota 2 r. 3: Klaici (Klaic).

www.dacoromanica.ro

Pag. 142 r. 2: sultanul (Sultanul), r. 26: 12 (22), r. 29: Turci (Turcc).

Pag. 143 r. 10: definitivă (definittvă).

Pag. 144 r. 1: felicitându-l îi (felicitându-l;), r. 10: spano (Spano), r. 29: mai (ma;), r. 30: în (îț), r. 33: creștină (creștină i)

Pag. 145 r. 22: mânile (mâinile).

Pag. 146 r. 10: Raguzani (Ragazani), r. 22: trebuit (trebut), r. 24: care (cacare), r. 28: Amlașului (Almașului).

Pag. 148 r. 5: nelegitim (neligitim), r. 13: incoloră (încoloră), r. 39: azi (azî).

Pag. 149: în (îu); nota 4 r. 2: Radonici (Radonic).

Pag. 150 r. 7: învățatului (fnvățatului).

Pag. 151 r. 4: lui (lut), r. 6: nelegitim (nellgitim), r. 28: câte (câfe), r. 30: strânsă (sfrânsă), r. 34: creștină- (creștini-).

Pag. 152 r. 8: aceea (accea), r. 14: imperiului (imperiufui)

Pag. 155 r. 21: begilor (legilor).

Pag. 158 r. 6: îngenuncheze (îngenucheze), r. 12: făgăduit (făgăguit); nota 2 r. 4: Densusianu (Densușianu).

Pag. 160 r. 24: Domnului (Domnuiui), r. 29: spanul (Spanul)

Pag. 168 nota 3 r. 19: susține (puține).

Pag. 174 r. 10: Vitold (vitold).

Pag. 180 r. 23: cheia (Cheia).

Pag. 183 r. 23: Melno (Melino); nota 2 r. 2: Eberhard (Eberhard,).

Pag. 186 nota 1 r. 18: dipl. (diple), r. 30: Windeke (Windek), r. 32: mai (ma).

Pag. 187 r. 28: că (ca).

Pag. 189 nota 2 r. 13: Varjú (Varjú,).

Pag. 191 r. 8: Țării (Țârii).

Pag. 208 nota 2 r. 2: Thallóczy (Tallóczy).

Pag. 210 r. 11: Halici (Haleci); nota r. 3: napiglan Husz (nopiglan), r. 5: fost (fosi).

Pag. 211 r. 15: polon, (polon), r. 16: Octomvre (Octombrie).

Pag. 212 r. 2: polon, (polon), r. 11: 7 (6).

Pag. 216 r. 15: Lybko, (Lybko.).

Pag. 217 r. 5: Timișoara (Temișoara), r. 22: Nürnberg (Nürenberg).

Pag. 220 r. 8: Daud (Dand), r. 17: Nicopole (Nicopoli).

Pag. 225 r. 3: da lui (da).

Pag. 230 nota r. 26: cronologii (cronologice), r. 36: indicționul (indicațiônul).

Pag. 231 r. 15: presumptiv (presumtiv).

Pag. 236 r. 4: document (dpcumnnt).

Pag. 237 r. 1: Polonilor (Poionilor), r. 6: Iliaș (Iliași).

Pag. 238 r. 13: Piperești (Pipereștl), r. 23: Ștefan (Șlefau)

Pag. 240 r. 3: politicei (politice.).

www.dacoromanica.ro

Pag. 242 r. 11: rezolvirea (rezolvirca); nota 3 r. 5: Krankheit (Krunkheit).
Pag. 248 r. 33: tratatul (tratatui).
Pag. 249 r. 21: interpolatori (interpretatori).
Pag. 250 r. 8: începutul (începulul).
Pag. 251 r. 26: Rușii (Ruși l)
Pag. 252 r. 25: tărie (fărie).
Pag. 256 r. 7: victorioasă (vîctorioasă), r. 27: ratifica (ratiflca), r. 28: Rusiei (Rusie).
Pag. 257 r. 12: în (fn).
Pag. 260 r. 12: reconstruire (reconstituire).
Pag. 265 r. 18: principate (prlncipate), r. 20: printre (prin).
Pag. 266 r. 13: τῆς πάλαι (πάλαι τῆς), neobositul (neobositului), r. 16: Fulgerul (Fulgerui).
Pag. 267 r. 12: Rovine (Rovineî), nota r. 13: Colson (Çolson).
Pag. 268 r. 11: purces (purces.).
Pag. 272 nota 1 r. 1: Leunclavii (Lenuclavii), r. 2: libri (libi).

www.dacoromanica.ro

# CUPRINSUL

Pag.

Introducere . . . . . .

I. *Mircea cel Bătrân și rivalitățile politice din sudestul Europei, până la lupta dela Angora.*

1. Vremea planurilor mari ale lui Mircea, până la tratatul dela Brașov 3
2. Alianța lui Mircea cel Bătrân cu Sigismund de Luxemburg și ofensiva sultanului Baiazid . . . . . 51
3. Defensiva generală a aliaților față de Turci până la bătălia dela Angora . . . . . 78

II. *Timpul hegemoniei lui Mircea cel Bătrân (1403—1418).*

1. Recucerirea malului drept al Dunării . . . . . 88
2. Mircea cel Bătrân și noile turburări interne din Ungaria în ajunul nouei orientări politice a lui Mircea. . . . . 90
3. Mircea cel Bătrân și luptele pentru tronul Moldovei până la Alexandru cel Bun . . . . . 93
4. Mircea cel Bătrân și luptele pentru succesiunea lui Baiazid etc. 104

II. *Hegemonia politică a lui Alexandru cel Bun.*

1. Considerațiuni generale asupra vremei după Mircea cel Bătrân. 147
2. Împăratul Sigismund și luptele pentru tronul lui Mircea cel Bătrân; Mihai I și Radu II Pleșuvul . . . . . 156
3. Stăruința lui Sigismund de a resolvi definitiv chestiunea orientală în 1423 — 1427: Dan II . . . . . 171
4. Prăbușirea vechilor planuri de politică orientală a lui Sigismund 188
5. Alexandru (II) Aldea și puterile vecine (1431 — 1435) . . . . . 207
6. Lupta pentru succesiunea domnească în Țara-Românească . . . 242

Excurs . . . . . 245

*Erata.*

*Cuprinsul.*

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro